

90263

BENEDEK

—

Magyar
mese és
mondavilág

SZK

V

MAGYAR
MESE- ÉS MONDAVILÁG.

*

187

— EZER ÉV MESEKÖLTÉSE. —

MESÉLI

BENEDEK ELEK.

ÖTÖDIK KÖTET.

(SZÉCHY GYULA SZÖVEGRAJZAIVAL)

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA.

1896.

90263

M. N. MŰZEUM KÖNYVTÁRA
Nyomtatv. Növedéknapló
1897. év. 87. sz.

Budapest. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

AZ V. KÖTET TARTALMA. *)

	Oldalszám.
1. Többsincs királyfi (Gaál György : Magyar népmese gyűjteménye, I. kötet)	1
2. Szent Péter atyafiai	17
3. A kincses bojtár (Gaál Gy. : Magyar népmese gyűjt. III. köt. Kincskeresők)	20
4. Hajnal	24
5. Ördög köve (Kőváry : Száz történelmi rege)	31
6. A vén szolga (Gaál Gy. : Magyar népmese gyűjt. I. köt. A mostoha-anya)	33
7. Kékény Matyi (Gaál Gy : Magyar népmese gyűjt. III. köt.)	50
8. Kolontos Palkó	55
9. A vén leány (Merényi : Eredeti népmesék. II. köt.)	59
10. Atilla földje	62
11. Lehel kürtje	74
12. Botond	77
13. Csicsér (Orbán B. : Székelyföld leírása)	80
14. A csudakard (Erdélyi János : Népdalok és mondák. III. köt. A titkolódzó kis fiú és az ő kis kardja)	82
15. A jégpánczélos vitéz (Orbán B. : Székelyföld leírása)	95

*) Azoknak a kedvéért, kiket talán érdekel, hogy a meséket miként dolgoztam újra a meglévő gyűjteményes mesekönyvekből, megnevezem a forrást is, hogy munkájukat megkönnyítsem. A mely mesék után nincs forrás megnevezve, azok vagy saját régebbi mesekönyveimből valók (ezeket is többnyire újra irtam) vagy újabb gyűjtések.

16. A szomorúfűz	97
17. Bolond Jankó (Merényi: Eredeti népmesék. II. köt.) ...	98
18. A szent-demeteri kastély (Orbán B.: Székelyföld leírása)	106
19. A napnyugati király leánya	108
20. Krisztus urunk muzsikája (Kálmány L.: Szeged népe II. köt.)	117
21. A vitéz szabólegény	119
22. A kecskebékák királya (Kálmány Lajos: Szeged népe I. köt. M' é van a kecskebékák királyának az ódalán púp?)	125
23. A színében változó királyné (Gaál Gy.: Magyar népm. gyűjt. III. köt.)	127
24. A cigány halála (Merényi: Dunamelléki eredeti nép- mesék. A cigány és az obsitos)	135
25. A szamár füle	139
26. A szárnyas királyfi (Kálmány Lajos: Szeged népe I. köt.)	140
27. A halál anyja (Orbán B.: Székelyföld leírása)	144
28. A szárnyas állatok beszédje	146
29. A nap fája	148
30. Három tündér	152
31. A parázs (Kálmány L.: Szeged népe II. köt. Az ősz ember parazsa)	154
32. A szerencse-krajczár	157
33. A bujdosó herceg	184
34. A remete király	191
35. A lélek	198
36. Az árvák pénze (Magyar népk. gyűjt. I. köt. A ténsúr és Jancsi kocsis)	199
37. A Tisza	204
38. A világszép urfi	205
39. Mese a kalászról	211
40. A prücsök krajczárja	213
41. A légy	215
42. Mit beszéltek a szamarak? (Merényi: Dunamelléki ere- deti népmesék II. köt. Az asszonyi kíváncsiság)	216
43. Rest többet fárad (Magyar nyelvőr XVIII. köt.)	223
44—49. (Szent László, Ember és állat, A gomba, A bor, Hiripné fiai, A rácz: tévesen vannak 209—224 oldal- számmal jelölve)	
50. A mezei egér	225

51. A szegény ember királysága (Magy. Nyelvőr XXIII. köt. A szegény ember meg a király)	227
52. Szent Anna tava	232
53. A kék lilium (Magy. Nyelvőr XXII. köt. A kit az ördög szeretett)	237
54. Maros és Olt	245
55. A soknevű királyfi	249
56. A király és a bognár (Merényi: Dunamelléki eredeti népmesék. II. köt. A hasznavehetetlen bognár)	255
57. Gyöngyszín Ilona (Gaál Gy.: Magy. népm. gyűjt. II. köt. Leányszín Bálint és Gyöngyszín Ilona)	263
58. A szegény meg a gazdag legény (Merényi: Dunamelléki ered. népm. A mostoha és az édes gyermek)	275
59. A találós mese (Magyar Nyelvőr XIX. köt. Mese az apolloniai királyfiról)	280
60. Szemet szemért (Merényi: Dunam. ered. népm. Minden különsön van Bartaként)	287
61. A szegény asszony szíve (Magy. népk. gyűjt. I. köt.) ...	290
62. Deák Balázs	292
63. A papucsszagató királykisasszonyok	296
64. Benet ur	301
65. A hű szolga (Mednyánszky: Erzählungen, Sagen und Legenden aus Ungarns Vorzeit. Der abgehaute Fuss)	306
66. A grófkisasszony (Erdélyi J.: Népdalok és mondák II. köt.)	316
67. A pöstyéni leánykut (Mednyánszky: Erzählungen etc. Der Mädchenbrunnen zu Pöstyén)	320
68. A vörös sapka (Erdélyi J.: Népdalok és mondák III. köt. Az ördög és a vörös sapka)	325
69. Szeredy Gáspár (Mednyánszky: Erzählungen etc. Die gefährliche Wette	328
70. Béla kisasszony (Jankó János: Torda, Aranyosszék, Toroczkó)	332
71. Istené a szállás (Kálmány Lajos: Szeged népe. II. köt. Krisztus urunk hálást keres)	338
72. Napleánya királykisasszony (Pintér Sándor: Palócz nép- mesék. Mese a nap leányáraó)	341
73. A megszámlálhatatlan sok juh (Merényi: Sajóvölgyi eredeti népmesék I. köt.)	350

74. Feszület a fában (Mednyánszky: Erzählungen etc. Das Wunderkreuz im Baume)	352
75. A hamis eskü (Mednyánszky: Erzählungen etc. Das Teufelsgemälde zu Pressburg))	355
76. Az ember a legerősebb)	359
77. Rössel Boris (Mednyánszky: Erzählungen, Sagen etc. Das Jungfernschloss zu Schemnitz))	363
78. Mészáros Gyuri (Merényi: Sajóvölgyi ered. népmesék I. köt. A mészáros legény))	369
79. Póky Péter (Mednyánszky: Erzählungen, Sagen etc. Das steinernde Geld))	374
80. Az aranyhal)	378
81. A szélvári csudavirág (Mednyánszky: Erzählungen etc. Das Windschloss))	382
82. Az árvalányhaj)	387
83. Kerecsényi László (Mednyánszky: Erzählungen etc. Vergeltung)	390
84. A galambok)	397
85. A bika)	399
86. Szegfűhaju János (Gaál Gy.: Magy. népm. gyűjt. I. köt.)	402
87. A kolozsvári biró)	420
88. Az ikrek)	424
89. A pelikán madár (Erdélyi J.: Népdalok és mondák III. köt.))	428
90. A kecskekörmök)	440
91. Csonka és Sánta pajtás (Gaál Gy. Magy. népm. gyűjt. II. köt.))	444
92. A kápolna harangja)	460
93. Toldi Miklós)	465
94. A drégelyi hős)	479
95. A Mohos tulkai)	484
96. Jankalovics (Gaál Gy. Magy. népm. gyűjt. I. köt.))	487

Többsincs királyfi.

E GYSZER volt, hol nem volt, heted-hét országon is túl, még az üveghegyeken is túl, volt egyszer egy öreg király, a kinek Salamon volt a neve. Ennek a királynak annyi országa volt, hogy maga sem tudta, hány. Nem is ismerte valamennyi országát; azt hitte, ahány ország csak van a világon, az mind az övé, hogy nincs is rajta kívül király. De hiába volt Salamon királynak az a rengeteg sok országa: nem talált abban semmi örömet, mert nem volt sem fia, sem leánya.

Sokat tünődött, búslakodott Salamon király, de még a felesége is, hogy, ha ők meghalnak, kire marad az a sok ország. Egyszer Salamon király a feleségével kimegy a kertbe s ottan sétálgatnak, gyönyörködnek a fákban s a virágokban. Amint mendegélnek, az öreg királyné hirtelen megállapodik egy túskebokor mellett s azt mondja az urának:

— Nézzen ide kigyelmed, milyen csuda ez. Ebből a túskebokorból kinőtt egy fehér liliom s nincs sehol megsérülve, pedig csupa túske fogja körül.

— No ez igazán csuda, — mondja a király is.

Sokáig nézik a lilomot, gyönyörködnek benne, s amint nézik, nézdegélik, egyszerre csak kiröppen a tüskebokorból egy madár. Lenéznek a bokor aljába s hát ott egy fészek van s a fészekben négy madárfióka. Nézi; nézi a királyné a madárfiókákat, s amint nézi: kicsordul a köny a szemiből, aztán összekulcsolja kezét, föltekint az égre s nagy búsán felsóhajt:

— Oh, édes jó Istenem, lám ezt a madarat is megáldottad gyermekekkel, csak rám nem árasztád a te kegyelmedet. Áldj meg engem egy gyermekkel, ha akkorával is, mint ez a kis bogárka, mely itt mászkál a bokor tövében.

A jó Isten meghallgatta az öreg királyné imádságát s im a következő reggel, midőn felébredett, — mit látnak szemei? — egy aranyhajú gyermek gügyög az ágyában. Hej, Istenem, lett erre öröm, de olyan nagy öröm, hogy én azt nektek el nem tudom mondani. Salamon király egyszeribe összehivatta az ország bölcseit s megparancsolta nekik, hogy üljenek be egy szobába s ottan tanakodjanak, hogy mi légyen a fiú neve.

— De olyan nevet találjatok, — mondta a király — a milyen több nincs a világon.

Összeülnek a bölcsek, gondolkodnak, tanakodnak. Egyik egyet mond, másik mást mond, ajánlják a királynak, hogy ez a név is jó volna, ilyen sincs, olyan sincs. De a királynak egyik sem tetszett. Ott hagyja a bölcseket, hadd tanakodjanak tovább, ő meg nagy búsán kimegy a palotából, sétál az udvaron, gondolkozik, töri a fejét. Amint ott sétálgat, bejön egy öreg koldusasszony. Kinyújtja a kezét, alamizsnon kér, de a király ráfordul:

— Hagyj engem, te koldusasszony, nem látod-e az arczomon, hogy nagy gondom, nagy bánatom van.

— Ugyan bizony mi gondja s bánatja van, felsé-

ges királyom? — kérdi a koldusasszony. — Hátha én tudnék segíteni.

— Te tudnál segíteni, te koldusasszony, mikor ide hivattam a világ minden bölcsét s azok sem tudnak tanácsot adni!

— Mondja meg felséged, hátha én tudok tanácsot adni.

— Hát jól van, te koldusasszony. Az Isten megáldott egy fiúgyermekkel s azt akarom, hogy annak olyan neve legyen, amilyen több nincs a világon.

Azt mondja a koldusasszony:

— Felsőges királyom, ereszsen be a bölcs urak közé, hadd beszéljek velük.

Isten neki, gondolja a király. Beereszti a koldusasszonyt, s mondja a bölcseknek, hogy mit akar, hallgassák meg.

Megáll a koldusasszony a bölcsek előtt s mondja:

— Hát olyan nevet akarnak adni a királyfinak a milyen nincs több a világon?! No bizony kár azon törni a fejüket. A királynak egyetlenegy fia van: akkor annak Többsincs az illendő neve.

Összenéznek a bölcsek, elmosolyodnak, hajtogatják a fejüket s mondják:

— Ez bizony jó név.

Mondja a király is:

— Szivem szerint szóltál, te koldusasszony, legyen a fiam neve Többsincs.

Annyi aranyat s ezüstöt adott nagy örömében a koldusasszonynak, hogy holtig urasan élhetett belőle.

Aztán teltek-múltak az esztendőök, nőtt, nevedett a királyfi. A mikor úgy tíz-tizenkét esztendőös forma lehetett, elkezdett gondolkodni, hogy vajjon van-e az ő apján

kívül több király a világon; van-e több ország az apja országain kívül. Egyszer megszólítja az apját:

— Édes apám, én már sokat gondolkoztam azon, hogy van-e kigyelmeden kívül több király s nekem úgy tetszik, hogy vannak még nagy s hatalmas királyok. Azok egyszer majd eljönnek ide, elfoglalják a mi országunkat.

Jó volna, ha egy kicsit széjjel néznék a világban, hadd látom, hogy mi van a mi országunkon túl.

— Oh, édes fiam — mondotta a király, — tedd le erről a gondolatról az eszedet. Hidd el nekem, hogy rajtam kívül nincs több király, én legalább rajtam kívül senkinek nem hallottam a hírét. Ha én meghalok, tied lesz az egész világ. Ne félj, senki meg nem támad téged!

De a királyfit nem nyugtatta meg a király beszéde, tovább tünődött, tovább gondolkozott. Egyszer aztán álmában megjelent egy angyal, s az mondá neki a következőket:

— Ha a te apád azt hiszi, hogy rajta kívül nincsen király, rosszul hiszi, mert van még sok király s azok között különösen egy, a kinek éppen annyi országa van, mint a te apádnak. Ennek a királynak Absolon a neve. Van neki három fia s három leánya. Ez a három fiú folyton készülődik, hogy elfoglalja a te apádnak a földjét. Azt mondom én neked, hogy ne maradj itthon, készülj, s menj Absolon udvarába. Ha ottan megmutatod a vitézségedet, majd elmegy a kedve Absolon fiainak, hogy beüssenek a te apád földjére s talán a tied lesz Absolon legkisebb leánya is, a ki tehozzád egészen illendő.

Megy reggel a királyfi az apjához s mondja neki, hogy mit jelentett neki álmában az angyal.

— Most már megyek apám, addig meg nem nyugszom, míg Absolon király udvarát meg nem találom.

Hiába beszélt Salamon király, hiába sírt, könyörgött a királyné: a királyfinak nem volt maradása.

— Hát jól van, fiam, — mondotta a király — ha csakugyan elhagysz öreg napjainkra, menjen veled legalább a legvitézebb ezer katonám.

Mondotta a királyfi:

— Egy katona sem kell nekem, édes apám! Elég, hogyha velem jön az én hűséges szolgám, Habakuk.

— Akkor vigy magaddal aranyat, ezüstöt elegendőt. Megrakatok tizenkét szekeret. Elég lesz-e?

— Nem kell nekem, édes apám! Elég lesz száz tallér, abból is megélünk az én hűséges szolgámmal, Habakukkal.

— No, ha sem katonák nem kellene, sem pénz

nem kell, csak az a száz tallér: válaszd ki legalább a legszebb aranszörű paripát a ménesemből.

Mondotta Többsincs királyfi:

— Nem kell nekem, édes apám, aranszörű paripa. Van egy sovány deres csikóm, az kell én nekem. Habakuknak is jó lesz az a vén fakó, a melyik a ménes után sántikál.

Mindjárt ki is ment a rétre Többsincs királyfi, vele ment Habakuk is, és hazavezették a deres csikót, meg a vén fakót. Volt a padláson két régi kantár, azzal kantározták fel a lovakat. A pincze hetvenhetedik vakablakában pedig két nyereg. Lehetett mindakettő hatszáz esztendő. Azzal nyergelték fel. A kardok közül meg a legrozsdásabbat választotta ki Többsincs királyfi.

Akkor aztán elbúcsúzott apjától, anyjától, keserves könyhullatások közt. Szép csöndesen kimentek az udvarból, ki a városból. De a mint a városból kikerekedtek, egyszerre csak két hátsó lábára állott a deres csikó is, a vén fakó is, aztán nekiiramodtak, vágattak hegyen, völgyön, árkon, bokron át, mint a sebes szélvész, rengeteg erdőkön keresztül, erdőből pusztaságra, pusztaságból erdőbe; reggeltől estig keresztülvágattak vagy három országot.

Mikor már vagy hét napja volt, hogy elindultak hazulról, beértek egy rengeteg erdőbe. Éppen besötétedett. Néztek erre, arra, hogy hol verhetnének szállást. Megszólal Többsincs királyfi:

— Nézd, Habakuk, amoda nem messze valami tűzvilágot látok, menjünk oda, hátha szállást találunk.

Mennek a tűzvilág felé s csakugyan egy kis házhoz érnek. De a mint közelébe kerülnek, szalad velük szembe egy kilenczfejű sárkánykutya rettentő ugatással, csakúgy szakadt ki a torkából a tűzláng, hogy majd összeper-

zselte őket is, a lovukat is. De bezzeg Többsincs királyfi sem vette tréfára a dolgot, kirántotta rozsdás kardját s úgy odavágott, hogy a kilenczfejú sárkánykutyának egyszeribe leszakadt hét feje. De a sárkánykutyának még ez sem volt elég, még meg volt két feje s rászökött a Többsincs királyfi lovára. Még egyszer neki vágott Többsincs királyfi. Arra leszakadt a megmaradt két feje is a sárkánykutyának, hogy még vakkantani sem tudott.

Akkor szépen leszállottak a lóról, bementek a házba. Egy öreg asszony ült az asztal mellett, éppen vacsorázott. De olyan öreg volt az az asszony, hogy az orra a földet verte. Köszönnek:

— Adjon isten, jó estét, öreg anyám!

— Adj' Isten, — fogadja az öreg asszony. — Hát ti hogy tudtatok ide jönni, hiszen, aki még erre járt, mind szerteszaggatta az én sárkánykutyám?

Többsincs királyfi nem mert szólni. Az öreg asszony kiszaladt az ajtón, elkezdte kiáltani a kutyáját. Azt mondja Habakuk:

— Felséges királyfi, jobb lesz, ha megmondjuk az igazságot, mert különben ez a vén boszorkány végére jár az életünknek.

A királyfi meg is fogadta Habakuk tanácsát s utána szaladt a vén asszonynak.

— Ne hívja hiába a kutyáját, öreg anyám, mert mi türés, tagadás, én bizony levágtam mind a kilencz fejét.

— No, — mond az öreg asszony — köszönd az Istenednek, hogy megmondtad az igazat, mert különben szörnyű halálnak halálával haltatok volna meg mindaketten.

Azzal visszatért a házba, jó vacsorát főzött Többsincsnek és Habakuknak. Aztán kikérdezte mindenről, hogy hova indultak, mi jóban járnak. Mondja Többsincs királyfi, hogy az Absolon király udvarába törekednek.

— Hej, fiam, hallottam a hírét Absolon király országának. Azt is tudom, hogy merre van, de hogy hol, azt már igazán nem. Hanem most csak feküdjetek le és aludjatok. Reggel majd beleállítlak benneteket az utba s addig ki ne álljatok, míg hét erdőn s hét pusztaságon keresztül nem mentek. A hetedik pusztaság után egy

nagy fekete erdőbe értek. Annak a közepében lakik az én néném, a ki egyhíján kilencszáz esztendőös. Járt ez a világnak minden szegeletjén; bizonyosan tudja azt is, hogy hol lakik Absolon király.

Ott maradtak éjszakára s reggel aztán tovább indultak. Abból az útból, a melybe az öreg asszony beállí-

totta, ki nem tértek, úgy mentek keresztül hét erdön, hét pusztaságon s a hetedik pusztaság után értek abba a rengeteg erdőbe, a hol az egyhíján kilenczszáz esztendő öreg asszony lakott. Csakugyan ott volt ennek az erdőnek a közepében az öreg asszony háza. Látták messziről az ablakban a gyertya világát; de azt a házat is sárkánykutya őrizte, mégpedig tizenkétfejű. Mikor úgy egy puskalövésnyire közeledtek a házhoz, felszökött a sárkánykutya s szaladott elébük szörnyű ugatással. Ömlött a száján a láng, mind a tizenkettőn. Kirántja a kardját Többsincs királyfi, nekivág a sárkánykutyának s egy vágásra kilencz feje esett le, mintha ott sem lett volna.

A sárkánykutya megfordult s keserves vonítással, nagy véresen beszaladt a házba. Aközben a házhoz ért Többsincs királyfi Habakukkal. Leszálltak a lóról, megkötötték egy fához, aztán bementek a házba s köszöntöttek az öreg asszonyt:

— Adjon Isten jó estét, öreg anyám!

— Adjon Isten, fiam. De mondjátok meg, mit csináltatok a kutyámmal, hiszen máskor tizenkét embert is szerteszaggatott egyszerre? Hogy tudtatok ide jönni?

— Hát bizony öreganyám, — mondotta Többsincs királyfi — nem csináltam egyebet, csak kirántottam a kardomat, egyszer nekivágtam s mindjárt leesett kilencz feje.

— Jól van, jól! — dörmögött az öreg asszony — Látom, hogy vitéz legény vagy s nem is lesz nálam semmi bántódásod, de ugyan mondd meg, hol jársz itt, a hol a madár sem jár.

Mondja Többsincs királyfi, hogy Absolon király udvarába igyekezik, ha oda találna.

— Az Absolon király udvarába?! Ennek előtte 5—600 esztendővel jártam arra felé, — mondotta az öreg asszony — de most ugyan nem tudnék oda találni.

De ne búsúlj, fiam, holnap reggel itt lesznek az én népeim, a mennyi csúszó-mászó s szárnyas állat van a világon, azok közül valamelyik majd csak eligazít.

No, ott maradnak éjszakára. Az öreg asszony jó vacsorát adott. Vacsora közben elmondta Többsincs királyfi, hogy ki s mi ő, miért igyekezik Absolon király udvarába. Azután lefeküdtek, aludtak reggelig, mint a bunda. De tovább nem is aludhattak, mert jött a tengersok csúszó, mászó, szárnyas állat; volt kárrogás, sivitás, brekegés, hogy azt hitte Többsincs királyfi: vége a világnak.

Kimegy az öreg asszony a házból, Többsincs királyfi is, Habakuk is utána s kérdi az öreg asszony az ő népeit:

— Melyik ismeri közületek Absolon király udvarát?

Hallgattak mind.

— Hát egy sem ismeri?

— Mi nem, — mondták — ha csak a sánta sas nem tudja, de az valahol elmaradott tőlünk.

— No, — mondja az öreg asszony — takarodjatok s a hol látjátok, találjátok, mondjátok meg neki, hogy egyszeribe itt teremjen.

Eloszlanak az öreg asszony népei: ki erre, ki arra. Hát még egy óra sem telt belé, jött az öreg sas nagy lassan; huzta maga után az egyik lábát, a szárnya meg lecsüngött, seperte a földet mindakettő.

— Hallod-e, sánta sas, — kérdi az öreg asszony — ismered-e az Absolon király udvarát?

Felelt a sas:

— Hej, ismerem biz én. Ismerem az udvarát, ismerem minden országát, országainak minden szegetletjét. Sok bárányt ragadtam én el Absolon király országaiból. Ott lótték el a fél lábamat is, a tollamat is erősen megtépázták egyszer; még azt is tudom, hogy az

én tollammal írják azokat a verseket, hogy el kell menni s el kell venni Salamon király országát.

— No bizony, ha tudod, hol van Absolon király országa, indulj s mutasd az utat Többsincs királyfinak, mert ő oda igyekszik.

Megköszöni Többsincs királyfi az öreg asszonynak az ő nagy jóságát, elbúcsúzik tőle illendőképen s mentek, amerre a sánta sas vezette. Hét nap s hét éjjel meg sem állottak s akkor egy olyan magas hegy tetejére értek, hogy a fejük szinte beleütődött a csillagos égbe. Ott a hegy tetején mondotta a sánta sas:

— Nézz arra felé, Többsincs királyfi, ennek a hegynek az aljában van Absolon király városa, a város közepén gyémánt palotája. Én tovább veled nem mehetek, hanem húzz ki a jobb szárnyamból egy tollat, azt a tollat szorítsd meg jól s három zircsepp cseppen a tenyeredre. Azt a három cseppet jól kend rá s mondd: »Ott legyek, hol akarok« s ott léssz mindjárt, a hol akarsz, még pedig olyan madár képében, a milyenben kívánod. Húzz ki a bal szárnyamból is egy tollat. Ez a toll olyan toll, hogy akármikor irhatsz vele s sohasem kell tintába mártanod.

Kihúz Többsincs királyfi két tollat a sánta sas két szárnyából. Azzal a sánta sas Istennek ajánlotta őket, s visszasántált a hazájába. A hogy elment a sas, mondja Többsincs királyfi Habakuknak:

— Édes szolgám, Habakuk, te csak maradj itt a lovakkal. Ne félj, nem sok idő múltán visszajövök.

— Jól van, édes gazdám. Én itt maradok, vezéreljen az Isten a te utaidban.

Elbúcsúznak egymástól s Többsincs királyfi jól megszorítja a sas tollát, a tenyerét alája tartja, rácsöp-pent három zircseppet, széjjeldörzsöli s mondja:

— Ott legyenek az Absolon király palotáján, fehér galambnak képében.

Még jóformán ki sem mondta, fehér galambbá változott, egyszer-kétszer összecsatogtatta a szárnyát s egy szempillantás alatt ott repkedett az Absolon király gyémánt palotáján, a palotának éppen a födelén s elkezdett ott búgni, búrukkolni, szépen turbékolni.

Hallják az udvarbéliek a fehér galamb turbékolását s mind a palota elé csődülnek. Lejön a király is az udvarba, le a három leánya is s különösen a királykisasszonyok, nem tudom, mit adtak volna azért, ha valaki szépmódúlag megfogja a galambot. De hiába várták, hogy a galamb lejön magától. Megfogni sem tudták. Mit csináljanak?

Akkor a király odahívatta a leghíresebb vadászát s mondta neki:

— Hallod-e, lödd meg ezt a galambot, de úgy, hogy meg ne haljon.

Czélba veszi a vadász, rálő egyszer, kétszer, háromszor, még tízszer is, de a galamb mindig tovább röppent s nem tudta eltalálni.

— Hiszen majd lejön, — mondták a királykisasszonyok — hozzunk ki búzát.

Beszaladtak a királykisasszonyok a palotába, hoztak a kötényökben piros búzaszemet, lehintették a földre s hívták, hívogatták szép szóval:

— Gyere le, gyere le, te szép fehér galamb!

S hát csakugyan a galamb egyszeribe leröppent a palota tetejéről. Szedegette a csőrével a piros búzaszemet. Aztán próbálta megfogni a legidősebb királykisasszony, de a mint utána kapott a kezével, egyszeribe tovább röppent. Próbálta a középső királykisasszony, az sem tudta

megfogni, attól is tovább röppent. Akkor a kicsi királykisasszony szólott hozzá:

— Gyere ide, te szép fehér galamb, — s íme, a galamb mindjárt a karjára röppent s a kicsi királykisasszony karján elkezdett búgni, burukkolni, szépen turbékolni.

De bezzeg volt öröm. Felvitték a fehér galambot, aranygaliczkába tették. Hanem a mint a galiczkát felakasztották a király szobájának a falára, a fehér galamb elhallgatott. Beadtak neki búzaszemet, beadtak neki vizet, de az sem nem evett, sem nem ivott. A ejét lecsüggesztette, magát búnak eresztette.

Eltelik egy nap, eltelik kettő, de nem jött meg a fehér galamb kedve. Hanem a kicsi királykisasszony azt álmodta, hogy addig meg sem jön a kedve a fehér galambnak, míg az ő szobájába nem tesz a galiczkát. S a mint fölkelt, ment az édes apjához, elmondta az álmát. Mondta a király:

— Hát csak vidd a szobádba a galiczkát, édes leányom.

Vitte is a királykisasszony. Mindjárt letette a galiczkát arany asztalára, s hát abban a szempillantásban megszólalt a galamb. Elkezdett búgni, búrukkolni, szépen turbékolni. Na, eltelik ez a nap. Este a királykisasszony magára hagyja a galambot, megy a nagy ebédlőszobába. Ottan megvacsorázott az egész királyi familia, vacsora után meg mindegyik visszament a szobájába, a kicsi királykisasszony is a magáéba.

Hát Uram, Teremtőm, mit lát a kicsi királykisasszony! Ragyogott, tündökölt a szobája a nagy fényességtől. Pedig nem ragyogott ott egyéb, csak a Többsincs királyfi gunyája.

Még szót sem szólhatott a kicsi királykisasszony, mondotta Többsincs királyfi:

— Ne ijedj meg, szép királykisasszony. Többsincs királyfi vagyok, Salamon király fia; fehér galamb képében jöttem ide, hogy észre ne vegyenek, mert tudom, hogy a te bátyáid el akarják venni az én apám földjét.

— Jaj, Istenem, — mondotta a kicsi királykisasszony — igazat beszélsz Többsincs királyfi. Az én bátyáim már rég készülnek, hogy elfoglalják a te apád földjét.

— Hiszen csak jöjjenek, — mondotta Többsincs

királyfi — nem bánom, csak te gyere velem, szép királykisasszony, eljössz-e?

Mondotta a kicsi királykisasszony:

— Elmennék én veled a világ végére is, Többsincs királyfi, de hogy menjünk innét a palotából, mikor minden kaput két strázsa őriz.

Na ettől ugyan nem félt Többsincs királyfi. Elévette a tollat, melyet a sánta sastól kapott s mutatta a királykisasszonynak:

— Nézz ide, ebből a tollból csak három cseppet

kell cseppenteni a tenyerünkre s ott leszünk, a hol akarunk.

— Hiszen ez jó, — mondotta a királykisasszony — de mielőtt elmennénk, szeretném mégis megírni az édes apámnak, hogy hová megyünk.

— Ha meg akarod írni, nesze, itt egy másik toll, nem kell tintába mártani, írhat sz vele akármit.

Ott mindjárt megírta a levelet a kicsi királykisasszony. Ekkor a másik tollból három cseppet cseppentettek a tenyerükre, jól széjjeldörzsölték s mondta a királyfi:

— Ott legyünk annak a hegynek a tetején, ahol vár éneám hű szolgám, Habakuk.

Azt is gondolta, hogy fehér galambbá változzanak mindaketten, azzá is változtak s mire hajnalodott, ott voltak a hegy tetején. Visszaváltak igaz formájukra, a királyfi felült a lovára, ölébe vette a királykisasszonyt; Habakuk is felült a lovára s úgy indultak szépen hazafelé.

De még egy jó futamodásnyira sem mehettek, hallják, hogy vágat valaki utánuk. Visszanéz a királykisasszony, megijed szörnyen:

— Jaj, Istenem, ez az én legidősebb bátyám, vége az életednek, Többsincs királyfi.

Abban a pillanatban már ott is termett mellettük Absolon király legidősebb fia, kirántotta a kardját. De kirántotta Többsincs királyfi is s csak egyszer vágott a királyfinak, mindjárt ledöndült a földre.

Nagy nehezen feltápáskodott a királyfi, felült a lovára s vissza sem tekintett többet, úgy vágatott haza.

— Na, édes apám — mondta otthon — én ugyan megjártam. Salamon király földje nem lesz a miénk, mert Többsincs királyfi keményebb legény, mint én.

— Hiszen majd meglátom, hogy keményebb-e,

mint én — kiáltott a középső királyfi s utána vágatott Többsincs királyfinak.

Hiszen ha utána vágatott, meg is bánta, mert éppen úgy járt, mint a bátyja. Éppen úgy járt a legkisebb királyfi is.

Most már mehetett Többsincs királyfi, nem állotta utját senki. Odahaza az öreg király s az öreg királyné százszor, ezerszer elsiratták s azt hitték, hogy többé soha nem látják egyetlen fiokat. No az igazán Isten csudája, hogy meg nem haltak nagy örömben, amikor megérkezett Többsincs királyfi az ő mátkájával. Bezzeg, hogy mindjárt papot hívtak s cigánybandát, tizenkettőt. Hét hétig folyton szólt a műzsika, folyt a bor s mindenféle jó lé.

Aki ott járt, jól járt, szénás szekéren hált.

Szent Péter atyjafiai.

Szent Péter, mikor Krisztus urunkkal a földön járt, mindig elkéredzett Krisztustól, valahányszor abba a faluba ért, ahol az ő atyjafiai laktak, hogy meglátogassa őket. Egyszer, mielőtt az atyjafiaihoz ment volna, megkérdezte Krisztust:

— Uram, milyen időjárás lesz a jövő nyáron?

Mondta Krisztus:

— Jövő nyáron nagy szárazság lesz, Péter.

Elment Péter az atyjafiaihoz, mondta nekik:

— Halljátok e, nehogy búzát vessetek, mert azt hallottam Krisztus urunktól, hogy a jövő nyáron nagy szárazság lesz.

Az atyafiak megfogadták a tanácsot. Hogyne fogadták volna meg. A többi gazda mind vetett búzát, csak ők nem, de viláért meg nem mondták volna senkinek, hogy miért nem vetnek.

Elkövetkezett a nyár, és csakugyan rettentő nagy szárazság is lett. De azoknak, akik vetettek, annyi búzájuk termett, hogy alig győzték learatni.

Azon a nyáron megint arra járt Krisztus és Szent Péter. Látván Péter, hogy mi tenger búza termett, ijedten csapta össze a kezét:

— Hiszen uram, te azt mondtad, hogy nagy szárazság lesz s lásd, most az én atyámfiainak nem termett búzája, mert én azt tanácsoltam, hogy ne vessenek.

Mondotta Jézus:

— Hát én tanácsoltam, hogy ne vessenek?! Én csak azt mondtam, hogy nagy szárazság lesz és csakugyan nagy szárazság is lett. Eredj, menj az atyádfiaihoz s mondd meg nekik, hogy gereblyézzék össze a tarlón, ami búzaszálát otthagytak mások: abból is elédegelhetnek egy esztendeig.

Péter megmondta az atyjafainak, hogy mit üzent Krisztus. Fel is gereblyézték a hulladékot s azóta a szegény emberek mindig felszedezetik, felgereblyézik a hulladék búzaszálakat, a mi a búzaföldeken marad.

Hanem még egyéb is történt Szent Péter atyjafiaival.

Egy esztendő, kettő múlva megint jól ment a soruk s ha Szent Péter meg-meglátogatta, Krisztus urunk alig győzte visszavárni. Kérdé egyszer:

— Te Péter, miért maradsz olyan sokáig az atyádfiainál?

— Hej uram, — dicsekedett Péter — nehéz azoktól megszabadulni, olyan nagy dínom-dánomot csinálnak az én tiszteletemre. De Istennek hála, van is miből; mert annyi a búzájuk, hogy majd leszakad a padlás, annyi a boruk, hogy majd kifolyik a pinczéből.

— Hát aztán Istennek nevét emlegetik-e?

— Bizony, uram, — mondotta Péter — mi tűrés-tagadás s minek is tagadnám, mert te ugy is tudsz mindent, Istenről megfélekedtek, az ő szent nevét nem emlegetik.

Ez így ennyiben maradt. Krisztus nem szólt semmit, szép csendesen tovább ment s utána Péter. Egy esztendő múlva megint visszakerültek abba a faluba, ahol Péter atyjafiai laktak s Péter kérte Krisztus urunkat:

— Uram, engedd meg, hogy meglátogassam az atyámfiait.

— Eredj Péter, nem bánom, csak soká ne maradj. Elment Péter, de még egy fél óra sem telt belé, jött vissza szomorú ábrázattal.

— Oh uram, nagy a baj. Az atyámfiak leszegényedtek; sem kenyerük, sem boruk, sem semmijük a világon, csak sírnak, keseregnek.

— Hát Istennek a nevét emlegetik-e?

— Óh uram, de mennyit emlegetik! Mindig ajkukon van Isten ő szent felségének a neve.

— No lásd, Péter, csak azt akartam, hogy emleghessék!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A kincses bojtár.

Volt egyszer egy juhász, annak egy kutyája. Ennek a kutyának kilencz kölyke lett s a juhász szeretett volna azokból egy párt felnevelni, de a kutya, úgy látszik, megszimatotha, hogy a gazdája majd az ő kölykeit vízbe hányja s mind a kilencz kölykével behúzódott egy sziklának a barlangjába. Hanem a barlangnak olyan szűk nyílása volt, hogy oda csak négykézláb lehetett bemenni. Próbálta a juhász, próbálta a kis bojtárja is, hogy bemászszanak a barlangba, de a kutya mindig rájuk morgott nagy mérgesen s mit volt mit nem tenni, békén kellett hogy hagyják a kilencz kölykével.

Egyszer a kutya mégis kijött a barlangból: kikergette onnét az éhség. Akkor aztán a kis bojtár bemászott, de amint mászott, a kölykek is húzódtak mind hátrább-hátrább s egyszerre csak lepottyantak egy sötét pinczébe.

Kimegy a kis bojtár, mondja a gazdájának, hogy mi történt.

— Hiszen az nem baj, — mondá a juhász — Mindjárt kerítetek egy kötelet: annálfogva lemehetsz a pinczébe.

Hamarosan kerítettek is egy jó hosszú kötelet. A kis bojtár visszamászott a barlangba s a kötélén leereszkedett a pinczébe.

Hej, uram Jézus, mi volt ott!

Volt ott ezer boros hordó is, ha nem több. De ugyancsak rég lehettek ott azok a hordók, mert valamennyi hordónak a fája el volt rothadva s a bor a maga bőrében állott. Kiveszi a kis bojtár a fanyelű bicskáját, beleszúr a hordóba s hát csakugyan folyik a bor. De milyen bor! Édes mint a cseppentett méz s erős, de olyan erős, hogy csak egyet-kettőt kortyintott belőle, s egyszeribe tulipiros kedve kerekedett.

Tovább megy a kis bojtár a pinczében. Vizsgálódik nézelődik mindenfelé s hát annyi a kád, hogy a szeme sem tudja ellepni. Színültig tele volt mindegyik arannyal, ezüsttel. Kivetette az inget a nyakából, tele merte sárig arannyal, összebogozta a kötéllel, melléje kötött még két kutyakölyköt s felhúzatta a juhászszal.

A mikor ez megvolt, a juhász megint leeresztette a kötelet s felhúzta a kis bojtárt is.

— Hej gazd'uram, — mondá fenn a kis bojtár — mi tenger bor, mi tenger kiacs van odalent. Annyit még emberi szem nem látott.

De a juhász még nem is szólhatott erre, s hát kimászik a barlangból egy fekete ember, még az ördögnél is feketébb s azt mondja nagy haragosan a kis bojtárnak:

— Hiszen köszönd az Istenednek, hogy a pinczében nem találalak, mert ott hagytad volna a fogadat! csak gyere még egyszer vissza!

Azzal a fekete ember visszament a barlangba, a juhász meg a kis bojtár a nyájhoz.

Telik-múlik az idő, eltelik több esztendő, a kis bojtár nagy legénynyé cseperedik, a juhász meghal s a bojtár kapja kezére a nyáját. Hanem ahogy az idő eltelt, éppen úgy elfogyott a pénz is.

Egyszer bemegy a bojtár a csárdába, leül nagy búsan az asztal mellé, bort rendel, de rovásra, és iszo-

gat magában. Melléje telepedik egy másik bojtárlegény, az is bort rendel rovásra, s iszogatván együtt, beszédbe elegyednek, panaszkodnak, keseregnek, hogy jaj de nehéz a szegény bojtár élete.

— Hiszen, — mondja a kincses bojtárlegény — tudok én egy helyen pénzt, — annyit, hogy a királynak sincs annyi. Csakhogy nehéz elhozni!

— Hol van az a pénz? — kérdi a másik bojtárlegény.

Elmondja a kincses bojtárlegény, hogy mi történt vele kisbojtár korában.

— De már egy életünk, egy halálunk, — mondja a másik — elmegyünk oda!

Merthogy egy-két üveg bort meg is ittak, nagy kedvük s bátorságuk kerekedett. Elmentek a barlang nyílásához, egy nagy kőhöz kötelet kötöttek s a kötél-nél fogvást leereszkedtek a pinczébe. Ahogy leereszkedtek, mindjárt a boros-hordónak láttak. Még nagyobb kedvük kerekedett: elkezdtetek énekelni, kurjongatni. De bezzeg jött egyszeribe a fekete ember. Nekimegy a kincses bojtárnak, mondja nagy haraggal:

— Ugy-e megmondtam, hogy ne jőjj ide többet, mert vége az életednek!

— Hiszen próbáld meg! — rikkant a kincses bojtárlegény, meg a másik is.

Megrökönyödik a fekete ember, mondja nekik megjuhászodva:

— Jó, jó, hiszen én nem bánom, hogy ide jöttetek. Nem az enyém ez a sok bor s ez a sok kincs, hanem egy ősz öreg emberé. Ha nem félték tőle, menjetek hozzá, talán mindent nektek ad, ha jókedvében találjátok.

Tovább mennek a legények s hát ott ül az ősz öreg ember egy kádnak a tetején. Köszönti a kincses bojtárlegény :

— Adj Isten jó napot, öregapám!

— Adj Isten, fiaim. Hát ti hogy mertetek ide jönni? Nem féltetek, hogy izzé-porrá szakgatlak?

— Mi-e, öregapám? Mi nem félünk.

— Bizony, ha nem félték — mondja az ősz öregember — a jó Isten vezérelt ide! A ti nagy bátorságotok felszabadít engem az átok alól. Mert úgy tudjátok meg, arra voltam átkozva, hogy örökké éljek ebben a sötét pinczében, e tenger kincs között, de ne nyúlhassak pénzhez soha.

Abban a pillanatban megvilágosodott a pincze. Az ősz öregember hová, hová nem: eltűnt s a pincze oldalában színarany garádics nyílt meg, a melyen szépen fel lehetett menni a világba. A mit felvihettek, felvittek a legények, de ha ezer esztendeig éltek volna, akkor sem tudták volna felhordani a maguk emberségéből.

Mit gondoltak, mit nem: elmentek a királyhoz s jelentették neki, hogy ha szereti a jó bort s a csengő sárga aranyat, a mi szekere s marhája van, küldje ide meg ide, még a hetvenhetedik maradéka sem lát szükséget.

Bezzeg, hogy a királyt nem kellett biztatni. A drága sok bort, a teméntelen aranyat és ezüstöt elhordatta, a kincses bojtárt fiának fogadta, neki adta egyetlen egy leányát, a másik bojtárt pedig fővezérré tette.

A ki nem hiszi, járjon utána.

Hajnal.

Hol volt, hol nem volt, hetedhétországon is túl, volt egyszer egy király s annak három szép leánya. Már jó nagyok voltak a királykisasszonyok, de az apjuk nemhogy az utczára eresztette volna ki, még az udvarra sem s Isten áldott napját csak az ablakon keresztül láthatták. Sokat sirtak, keseregtek e miatt a királykisasszonyok, hogyne sirtak, keseregtek volna, mikor nem volt jobb dolguk, mint az arany kaliczkába zárt madárnak. Kérdezték is az édes apjokat: ugyan bizony bár a kertbe mért nem ereszt ki, édes apám? Talán bizony fél, hogy szél meghasogatja, nap megbarnítja arcunkat? A király mindég csak azt felelte: sem szélről, sem naptól nem féltelek, lelkem leányaim. Egyébb miatt aggódik az én apai szívem. Azt jelentette álomban egy ősz öreg ember, hogy ha egyszer kieresztlek, többet meg nem látlak ez életben.

Hitték is, nem is a leányok, hogy az édes apjuk álma beteljesedjék s egyszer, mikor a király vadászatra ment s vele az egész udvarnépe, éppen csak hogy egy öreg asszony maradt a palotában, az is a félszemére vak volt, a másikkal meg nem látott, ucczu! kiperdültek a palotából, leszaladtak a kertbe s meg sem állottak, mig a feneketlen tó mellé nem értek. Ez a feneketlen tó a kertnek a leghátulso szegletében volt, aranyhalak,

arany-kácsák uszkáltak benne s bezzeg, mikor megláták ezeket a királykisasszonyok, nem tudtak betelni a nagy gyönyörűséggel, hívták, hívogatták a kácsákat, s ugyancsak örültek, mikor a kácsák kiusztak a tó partjára, s szépen sétáltak ők is a királykisasszonyok után.

Na, hanem ugyan nem sokáig tartott az örömük, mert kétszer sem kerültek meg a tavat, egyszerre csak rettenetes nagyot csobban a viz s gyűrűt vet vagy százat, hogy csakúgy locsant ki a viz a tó partjára s abban a szempillantásban kiemelkedik három sárkány, egy hét fejű, egy tizennégy fejű meg egy huszonnégy fejű, kiszöknek a vizből, derékon kapják a királykisasszonyokat s nagy hirtelen eltűnnek velök a feneketlen tóban.

Hazajő a király estére, megy a leányok szobájába s hát hirük-poruk sincsen. Tüvé teszik a palotának minden zegét-zugát, az udvart, a kertet, a várost, fűt, fát kérdeznek: látták-e a királykisasszonyokat, — nem látta senki lélek. Haj, Istenem, rettentő nagy bűnnek ereszkedik a király, sirás volt éjjele, nappala, de sirhattott, arra ugyan elé nem kerültek a leányok. Kihirdettette hát az egész országban, de még a szomszéd országokban is, hogy a ki a leányait visszahozza, annak adja fele királyságát s három leánya közül azt, a melyik a legjobban megtetszik. Bezzeg csődültek mindenfelől a legények, minden renden s rangon lévők, százan is elindultak, ki erre, ki arra, hátha megtalálnák a királykisasszonyokat.

Volt a városban egy öreg asszony, s ennek három fia, úgy hívták őket: Este, Éjféli meg Hajnal. Gondolja az öreg asszony, hiszen az ő fiai országot, világot bejárnak, hátha látták is valahol a leányokat, bizony jó volna, ha valamelyik fia visszahozná őket. Éppen alko-

nyodott s haza jó a legidősebb fia, Este s mondja neki az öreg asszony:

— Hallod-e, fiam, maradj itthon ma, vacsorálg s feküdjél le. Eleget jársz-kelsz, fáradsz úgy is, pihenj egyszer életedben.

— Ó, édes anyám, maradnék én jó szívvvel, de megharagszik reám Éjfé, ha idehaza talál.

— Ne félj, — mondta az öregasszony, — elbujtatlak, nem lát meg az öcséd.

Hajlott Este az anyja szavára, odahaza maradt vacsorázott, aztán lefeküdt a kemence háta mögé s aludt mint a bunda. Kevés idő múlva jött haza Éjfé is s azt is azzal fogadja az anyja:

— Maradj itthon, édes fiam, pihenj egyszer életedben.

Szabadkozott Éjfé is, hogy mit szól majd Hajnal, ha haza jó s itthon találja, de az öreg asszony addig, beszélt, hogy levetette szűrét, asztalhoz ült, evett, ivott, aztán lefeküdt az ágy alá.

Alighogy Éjfé elaludt, haza került Hajnal is s okkal-móddal, szép szóval őt is otthon marasztja az öreg asszony, ad neki jó vacsorát s lefekteti az ágyába.

Fölkelnek reggel a legények, de bezzeg megszégyellették magukat, mikor meglátták egymást. Ez sem volt többet az életben, hogy ők egyszerre ébredjenek!

— Jól van, jól, — mondotta az öreg asszony, — azért ugyan ne szégyenkezzetek, hogy idehaza találtatok egymást. Az én akaratom volt, hogy egyszerre mind a hárman itthon legyetek. Tudjátok-e, a királynál mi történt? Az történt, hogy a királynak mindahárom leánya úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Ugyan bizony nem láttátok-e őket, hiszen ti sok országot, világot bejártok?

Mondta Este:

— Én egyiket sem láttam, édes anyám.

Mondta Éjfélfél:

— Én sem láttam, édes anyám.

Mondta Hajnal:

— Mert biz' én láttam mindahármat, azt is tudom, hol vannak.

— Bizony ha láttad, eredj utánok, mert ha visszahozod őket, tied lesz a király fele királysága s a három leány közül, a melyiket választod.

— No ha úgy, akkor csak menjen, édes anyám, a királyhoz s mondja neki, hogy csináltasson egy háromszáz öles lánczot s annak a végire egy hét mázsás karikát, a többi az én gondom.

Elmegy az öreg asszony a királyhoz, elémondja Hajnal üzenetét, de bezzeg örült a király! A hány kovács volt a városban, mind összedoboltatta s még aznap megcsinálták azt a háromszáz öles lánczot meg a hétmázsás karikát.

Aközben Hajnal is odament az udvarba a két bátyjával, fogta a láncznak a karikás végét, a másik végét pedig fogta Este meg Éjfélfél s úgy vitték a lánczot végig a városon. Meg sem állottak, míg a városon túl az erdőbe nem értek, annak is a kellős közepébe. Ott volt egy nagy cserefa, annak a tövében egy lik, olyan széles, hogy azon egy ember jól beférhetett. Ezen a likon le lehetett menni Sárkányországba, de még ember fia le nem ment azon, minden lélek messziről elkerülte.

— Na, — mondotta Hajnal, — ti másszatok fel erre a fára, üljetek le egy ágára, a láncz végét fogjátok meg jól, én a karikás végével leereszkedem Sárkányor-

szágba, mikor aztán érzitek, hogy alólról megrándítom, húzzátok fel.

Igérik s fogadják a legények, hogy csak menjen bátorsággal, vezérelje utjában az Isten, azzal elbucsúznak egymástól s Hajnal leereszkedett a likon. Három nap s három éjjel folyton ereszkedett lefelé, akkor földet ért a lába s elindult Sárkányországban. Nem ment erősen messzire, már ott is volt a réz-várnál: abban lakott a király legidősebb leánya. Éppen az ablakban könyökölt, sirdogált magában, s mikor meglátta Hajnalt, összecapta a kezét:

— Jaj, lelkem Hajnal, hogy jövél ide!

— Jöttem, ahogy jöttem, azt most ne kérdezze, jőjjön velem!

Mondta a királykisasszony:

— Mennék, lelkem Hajnalom, de mindjárt jó a hétfejű sárkány s ha el nem bujpsz előle, vége az életednek, vége az enyémnek is.

— Hát mitől olyan erős a hétfejű sárkány? — kérdezte Hajnal. — Mit eszik, mit iszik?

— Nem eszik az egyebet, csak egy kenyeret s nem iszik többet, csak egy itcze bort, mégis olyan erős hogy száz embertől sem fél egymaga.

— Nohát akkor csak adj nekem is egy kenyeret meg egy itcze bort, szép királykisasszony, a többit bizd rám.

Ad a királykisasszony Hajnalnak kenyeret is, bort is, hogyne adott volna! — s mikor éppen a kenyeret megette s a bort megitta Hajnal, nagyot döndült a vár kapuja, s abban a pillanatban jött már a hétfejű sárkány is, csakúgy szakadt a láng mind a hét szájából. Hej, szörnyű haragra gerjedt, mikor Hajnalt meglátta, de nem sokáig tartott a haragja, mert Hajnal felkapta

a buzogányt s úgy fejbe teremtette, hogy csak egy nagyot nyekkent a sárkány s azzal kiadta a páráját.

Jaj, Istenem, de örült a királykisasszony! Egyszeribe leszaladt a palotából, egy rézvesszővel megsuhintotta a palotát, abból mindjárt alma lett, azt a kebelébe dugta s úgy mentek tovább ketten az ezüst-várhoz, a hol a középső királykisasszony lakott. Ezt a tizennégy fejű sárkány rabolta volt el, az tartotta szomorú fog-ságban. A tizennégy fejű sárkány két kenyeret evett s két itcze bort ivott napjában. Hajnal is hát megevett két kenyeret s megivott két itcze bort, de fűbe is harapott a tizennégy fejű sárkány. A középső királykisasszony is megsuhintotta ezüst vesszővel az ezüst palotát, abból mindjárt alma lett, a kebelébe dugta s mentek az arany várhoz, a hol a kicsi királykisasszony hervadozott szomorú rabságban. A huszonnégy fejű sárkány három kenyeret evett napjában s három itcze bort ivott. Hajnal is megevett három kenyeret, megivott három itcze bort, s éppen háromszor olyan erős lett ettől, mint annakelőtte volt, pedig ugyancsak rettentő nagy ereje volt addig is. De földhöz is teremtette a huszonnégy fejű sárkányt, úgy földhöz teremtette, hogy egyszeribe kiadta gonosz lelkét ez is.

Na, most már mehettek haza. A kicsi királykisasszony is megsuhintotta arany-vesszővel a várat, abból is alma lett, szép arany alma, ott a királykisasszony a kebelébe dugta s azzal mentek egyenest a lik szájához. Hajnal elébb a legidősebb királykisasszonyt ültette a karikába, aztán megrándította a lánczot. Egyszeribe megindult a láncz fölfelé, vitte a királykisasszonyt. Aztán sorjába fölmentek mind; legutolsónak maradt Hajnal, fölhúzták őt is.

Ahogy mind fentvoltak, a három almát külön-kü-

lön letették a földre, meglegyintették a vesszővel s ismét vár lett mindahárom almából. Történetesen éppen akkor nézett ki az ablakán a király, meglátja a három várat s szem-szája elállott a csudálkozástól. Világéletében sem látott három ilyen szép várat, pedig szépnek elég szép volt az övé is. Nem volt maradása, befogatott a hintájába, hadd lássa, tudja, ki építette olyan nagy hirtelen azt a három várat. Hej, édes jó Istenem, majd meghalt szertelen nagy örömeiben, mikor meglátta a leányait. Bezzeg, hogy Hajnalnak adta mindjárt a fele királyságát s azzal a legkisebb leányt. Mert a kicsi királykisasszonyt választotta Hajnal. A legidősebb királykisasszony Estének lett a felesége, a középső pedig Éjfélnak. Egyszeribe három papot hivattak, a fiatalokat összeadták s aztán megzendült a muzsika, lett nagy dinom-dánom, heje-huja, vigasság, hét álló hétig állott a lakodalom.

En is ott voltam, hét hétig tánczoltam, akkor elszaladtam s hazáig meg sem állottam.

Aki nem hiszi, járjon utána.

Ördög köve.

Sok száz esztendővel ennek előtte egy ördög tartózkodott Szászváros vidékén. Ennek az ördögnek abban telt a kedve, hogy a mely háznál szép leány volt, oda csak beállított, megkérte a leány kezét s adták, nem adták, fogta a leányt s meg sem állott vele a pokol tartományáig. Egy esztendőnek a lefolyásán tiz-husz szép leányt is elvitt az ördög s megfogni nem tudták, mert nem a földön járt: felszállott a levegőébe s a madárnál is sebesebben repült az elrabolt leánynyal.

Volt a többek közt egy Filána nevű oláh leány, a kinek messze földön nem volt párja szépségben. Filána jegybéli mátkája volt a vidék legszebb legényének s már készülődtek is a lakodalomra. Az alatt az idő alatt, míg a lakodalomra készülődtek, nem volt nyugalom a Filánáék házában, éjjel-nappal reszkettek, hogy Filánáért is eljő az ördög. Nem is igen mozdult el Filána mellől a mátkája, őrizte, vigyázta, mint a szemefényét. De az ördög látatlanban folyton a ház körül leskelődött s abban a pillanatban, amint a vőlegény kifordult a házból, beugrott az ablakon fényes, aranyos ruhában s annak rendje s módja szerint a szülőktől megkérte a leány kezét. Az öreg oláh megfogta a leánya kezét, aki az ördög láttára fehér lett, mint a fehérített vászon s mondta az ördögnek:

— Nem adom neked a leányomat. Hiába öltöztél aranyos gunyába, jól látom én, hogy ördög vagy.

— Bizony ha nem adod, nem is kérem többet, — mondta nagy hetykén az ördög s kiragadta a leányt az apja kezéből.

Aztán az egyik kezével átkarolta a leányt, felszökött az ablak fájára s éppen föl akart vele szállani, mikor beszaladt a szobába a vőlegény, ki észrevette az ördög jövetelét. A bátor legény hirtelen megragadta az ördög lábát, hogy visszahúzza, de az ördög sokkal erősebb volt, könnyű helyként kapta fel a legényt is, a leányt is s repült velük, hogy csakúgy surrogott-burrogott a levegőég. Hanem hiába, mégsem tudott egy végtében a pokol tartományáig repülni, nagyobb volt a teher, mint a mekkorához szokott volt s útközben a Sebes vize partjára, egy magas kőszikla tetején megállapodott, hogy pihenjen egy keveset.

De a legénynek sem kellett egyéb. Összeszedte minden erejét, megradadta az ördögöt s mondta neki:

— Egy életem, egy halálom, a mátkámat nem hagyom neked, ördög!

Talpra ugrik az ördög, birokra mennek, hányják, vetik, forgatják egymást, az ördög eléveszi minden mesteriségét, de a legény is ismerte a birkozásnak minden fortélyát s egyszerre csak felkapta az ördögöt, megkezengette a levegőben s ledobta a Sebes vize mellé. Az ördög talpra esett, de abbéli nagy csodálkozásában, hogy egy emberfia ügyesebb tudott lenni, mint ő, egyszeribe kővé meredett s ott áll ma is keresztbe font kézzel...

Fent a szikla tetején, azt mondják, még ma is látszik az ördög s a legény lábanyoma, amint egymással küzdöttek.

A vén szolga.

GYSZER volt, hol nem volt, hetedhétországon is túl, még a hármás üveghegyen is túl, volt egy király, annak egy nevendék fia, meg egy nevendék leánya. A hány király volt csak a világon, mind irigykedett erre a királyra, mert az övé volt a legnagyobb s a legszebb ország, a Feketeország, s egynek sem volt olyan vitéz fia, mint ennek s a leánya is olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem.

Már kis legény korában nagy vitéz volt a királyfi vitézségének híre ment kerek e világon, s attól félték a királyok, hogy, ha nagyra nevededik, sorba veszi az országokat s egytől egyig elfoglalja. Gondolták a királyok, nem várnak, míg a királyfi indul ellenük, hanem összeszedelőzködnek mind, talpra állítják, ami katonájuk van, egyszerre támadják meg a vitéz királyfi országát, megölik a háboruban s többet legalább nem nyugtalankodnak miatta.

Ugy is cselekedtek, ahogy kigondolták. Megegyeztek, háborút üzentek s még az üzenetet meg sem kapta a fekete király, fölkerekedtek, ellepték az országot, de úgy, hogy több volt a katona az országban, mint fűszál a réten.

Hej Uram, Teremtőm, megijedt a király, mert ennek már fele sem volt tréfa.

Összedoboltatja, trombitáltatja a katonáit, készülődik a háborúba, de a fiának nem szolt egy szót sem, nem kérdezte, jön-e, nem-e? Hanem a mikor éppen indulóba volt a sereg, elejibe állott a királyfi az apjának s mondta:

— Hát édes apám, engem itthon hagy szégyenszemre?

— Itthon hagylak, fiam, de nem szégyenszemre. Attól félek, hogy a csatában elesel s kire marad akkor az ország?

— Már vagy elesem, vagy nem esem, — mondotta a királyfi — ha megkötöznek, úgy sem maradok itthon!

— Jól van, fiam, én nem ellenzem; ismerem a virtusodat, tudom úgy is, hogy utánam jönnél, válaszol ki hát magadnak a legszebb paripát, állj mellém s gyere velem.

Hátra megy a királyfi az istállóba, nézegeti az aranyszörű paripákat, simogatja, tapogatja őket, de egy sem volt kedve szerint való Kimegy az istállóból, körülnéz az udvaron s hát éppen a trágyadomb mellett ott álldogál egy vén kancza a csikájával s a kanczát is, a csikáját is éppen akkor nyergeli egy vén szolga, aki harmincz esztendeje lakott már a király udvarában. Ez a vén szolga egy időben a király parádés kocsisa volt, de addig áskálódtak ellene a többi cselédek, hogy a király más parádés kocsist fogadott s az öreg kezére nem bízott egyebet, csak a vén kanczát, meg a csikáját. Oda megy a királyfi az öreghez s kérdi:

— Mit csinál, öreg?

— Nyergelem a lovamat.

— Hát azt minek?

— Megyek én is a háborúba s azt mondom a királyfinak, hogy ne válaszszon más paripát, üljön erre a csikóra, bizony nem bánja meg.

Megszólal a vén kancza is:

— Én is azt mondom a királyfinak, hogy, ha jót akar, üljön az én csikómra, mert úgy tudja meg a királyfi, hogy a fiam is táltos, nemcsak én.

Megörül a királyfi, nem is gondolkozik, felpattan a csikóra, az öreg is a kanczára, elévágat az édes apja mellé, az öreg meg hátramaradott: nem is tudta a király, hogy jó a vén szolga is.

Ám, hogy szavamát össze ne keverjem, a királyfi még kis gyermek volt, mikor meghalt az édes anyja s a király egy özvegy királynét vett el feleségül, a kinek szintén volt egy fia. Ez azonban még nem volt háborúba való, otthon maradt az anyjával.

Bezeg megörült a királyné, mikor látta, hogy a királyfi indul a csatába. Abban bizakodott, hogy majd a csatában elesik a királyfi s az ő fiára marad az ország. De nem volt elég a hitvány gondolatja, mikor a királyfitól elbúcsúzott, a kezébe nyomott egy iskátulyát s azt mondta neki:

— Nesze, édes fiam, ezt az iskátulyát tedd el jól: csudaszer van benne. Mielőtt csatába mennél, azelőtt két-három órával kend meg ezzel a zsirral a karodat, a lábadat s majd meglátod, úgy megnevededik tőle az erőd, hogy egy regiment katona sem tud megállani előtted.

Nem gondolt a királyfi semmi rosszat, mert a királyné mindig nagy szivességet mutatott iránta, becázte, kényeztette, őt is, meg a hugát is, de különösen a hugát, mert azt szerette volna, ha a királykisasszony felesége lesz az ő fiának. Szépen megköszönte az iskátulyát, a

dolmánya zsebébe tette s nagy jó kedvvel indult el az édes apja mellett a csatába. Nagy jó kedve volt a katonáknak is, a mikor látták, hogy jön a vitéz királyfi is, mert vagy mentek vagy nem mentek a király után tűzbe-vizbe, de a királyfi után pokolba is elmentek volna.

Hát elindul a sereg, mennek végig az országon nagy énekszóval, kullogott a sereg után a vén szolga is az öreg kanczán, neki sem szólt senki, ő sem szólt senkinek. Hanem egyszer a királyfi félre rugtatott az apja mellől, azzal, hogy végig nézi a serget, amint elmasérozik. Mikor az egész sereg elmasérozott előtte, meglátja a vén szolgát, szóba ereszkedik vele, beszélnek erről, arról, mindenről. Azt mondja beszéd közben a vén szolga:

— Felséges királyfi, ha jól szemlélttem, egy iskátulyát adott a királyné.

— Jól szemlélted, mert igazán azt adott, — mondta a királyfi.

— No, én azt is tudom, hogy mi van abban az iskátulyában. Azt tanácsolom felségednek, hogy meg ne kenje a testét azzal a zsirral, mert nemhogy növekednék az ereje tőle, hanem ami van, abból is kifogy.

— Mit beszél kend, öreg, talán bizony bort ivott?

— Nem ittam én sem bort, sem vizet, felséges királyfi, de bizony mondom, hogy el akarja pusztítani a királyné.

— No hallod-e, — mordult rá a királyfi, — vigyázz, mert ha nem lesz igazad, karóba kerül a fejed.

Megszólal erre a vén kancza:

— Felséges királyfi, az én gazdámnak igaza van.

Megszólal a csikó is:

— Ne haragudj az öregre, édes gazdám, mert bizony mondom én is, hogy igazat beszél.

— Hát jól van, — mondotta a királyfi — majd megpróbáljuk.

Azzal elévágatott az apja mellé. De amint tábort ütöttek, s sátrat vertek az ő számára, mindjárt odahivatta a vén szolgát s mondta neki:

— Hallod-e, öreg, nem tudom kiverni a fejemből, amit beszéltél, tegyünk próbát azzal a zsirral.

— Jól van, felséges királyfi, egyszeribe ide hívok egy jó erős legényt, annak parancsolja meg, hogy kenje be a testét ezzel a zsirral, majd meglátja, hogy igazam van.

Elmegy a vén szolga, kiválaszt a seregből egy jó erős legényt, bevezeti a királyfi sátorába.

— Na te vitéz, — szólítja a királyfi — vedd le a dolmányodat!

Ámult-bámult a legény, nem tudta, mire vélje, elkezdett esküdni:

— Felséges királyfi, Isten Jézus úgy segéljen, sem nem öltem, sem nem loptam, sem semmi rosszat nem cselekedtem.

— Jól van, jól, tudom, hogy semmi rosszat nem cselekedtél, csak vedd le a dolmányodat s ihol ebből a iskátulyából kend be jó erősen mind a két karodat.

A legény egy szót sem szólt, ellenkezni nem mert, levetette a dolmányát, feltúrta az inge ujját s jól bekente mind a két karját zsirral. Akkor a királyfi száz aranyat adott a legénynek s mondta a vén szolgának:

— Na öreg, vigye ezt a legényt a kend sátorába, ottan adjon neki enni-inni annyit, a mennyi belefér.

Elmegy a vén szolga a legénnyel, mindjárt elébe tesz egy nagy bogrács gulyást s csapra üt egy hordót: egyél, igyál, fiam!

Hanem a hús hideg volt már, a legény nem tudta megenni hidegen, kiment a sátor elé, hogy fát vágjon s tüzet rakjon a bogrács alá. Fejszét vesz a kezébe, vágni kezdi a fát, de még háromszor sem emelte fel a fejszét, érezte, hogy lankad a keze.

— Hej, ördög atta, varasgyikja, — kiáltott a legény, — még így sem jártam világon való életemben.

— Mi baj, öcsém? — kérdi a vén szolga.

— Jaj, ne is kérdje, öreg apám, mindjárt megöl a szégyen. Nézzen ide, nem birom a fejszét.

Aközben kijön a királyfi s mondja a legénynek:

— Talán bizony sok bort ittál, fiú, attól ment el az erőd.

— Felséges királyfi, egy cseppedős csepp nem sok, annyit sem ittam, mégis annyi erőm sincs, mint egy légynek.

— Na öreg, — mondja a királyfi a vén szolgának — akkor csak vigye be ezt a legényt a sátorába, fektesse le, kínálja meg étellel, itallal, hátha visszajő az ereje.

Hiszen kínálhatta a legfinomabb pecsenyékkel, kalácsokkal, nem kellett annak semmi a világon. A bort is, amint bevette a szájába, kiköpte. Olyan nagy beteg volt szegény feje, hogy aki látta, azt hitte, meg nem éri a

reggelt. De mégis megérte s másnap egy kicsit erőre is kapott, de csak harmadnap tudott lábra állani.

Most már látta a királyfi, hogy csakugyan igaza volt a vén szolgának. Aközben jön az üzenet a királytól, hogy a háború még csak három nap mulva kezdődik, a királyfi hát gondolta magában, ő bizony nem marad addig a táborban, hanem elmegy vadászni. Fölkap a csikájára, a vén szolga is a maga lovára, elvágatnak a közeli erdőbe, vadásznak egész nap s úgy alkonyat tájat

megállottak, fához kötötték a lovakat s leheveredtek mindaketten a fa alá. Ott mindjárt el is nyomja az álom a királyfit s amint elaludt, valami csodálatos álmot látott. Azt látta álmában, hogy odajött egy ősz öreg ember, akinek kard volt mind a két kezében s az egyik kardot az egyik lónak első lába alá, a másikat pedig a másik lónak ugyancsak első lába alá, beszúrta a földbe, de úgy, hogy a kardsból nem látszott ki semmi.

Fölébred a királyfi s mondja a vén szolgának, hogy milyen csodálatos álmot látott.

— Hej, uram, — mondja a vén szolga — hátha igaz valóság, amit álmában látott!

Odamegy a lovakhoz, a kardjával kezdi piszkálgatni a földet az első lónak lába alatt s hát csakugyan egy ragyogó fényes kard van ottan. Megnézik a másik ló lába alatt is s onnét is egy ragyogó fényes kardot húztak ki. Még irás is volt mind a két kardon, az volt ráírva arany betűkkel: Győzedelmeskedel ellenségeiden!

Haj, örült a királyfi, nagy hirtelen fölpattant a lovára, a vén szolga is a magáéra s vágattak vissza a táborba, mint a sebes szélvész. Hiszen éppen jókor jöttek, mert az ellenség megmozdult, nem várt harmadnapig, indulni kellett a fekete király seregének is. Hajnal hasadtakor összement a két tábor, s késő estig tartott a hadakozás. Hanem olyat még a világ nem látott, amit a fekete királyfi cselekedett a kardjával s mellette a vén szolga. Hullott az ellenség, mint a kéve, olyan utakat vágtak a kardjukkal, hogy hat szénás szekér szépen elmehetett volna egymás mellett. Este aztán az ellenség visszahúzódott s a fekete király serege is visszamasérozott a táborba, hadd pihenjen reggelig. Amint visszafelé mentek, mondja a vén király a fiának:

— Nagy szivbéli gyönyörűséggel láttam a vitézségedet, fiam, hanem az a vén szolga is ember a talpán. Csudálom is a dolgát erősen. Harmincz esztendeje lakik nálam, azóta mindig kocsis volt, háborúba nem járt s lám, mégis mely vitézül viselte magát. Ugy kell lenni, hogy katona volt, minek előtte az én udvaromba került, mert arra emlékszem, hogy idegen országból jött a mi országunkba.

A királyfi csak annyit mondott:

— Biz az meg lehet, édes apám. Aztán jó éjszakát

kivántak egymásnak, a király befordult a sátorába, a királyfi is a maga sátorába, lefeküdtek s elaludtak.

Hanem akkor éjjel a király is látott álmát. Úgy

tetszett álmában, mintha otthon volna a királyi palotában. A királyfi a szobájában feküdt s im, egyszerre csak egy álarczos ember lép be a szobába, nagy kés a kezében, csöndesen odasompolyog a királyfi ágyához, föl-

emeli a kést, hogy beledöfje a királyfiba, de abban a pillanatban betoppan a szobába a vén szolga, az álarozos ember kiejti a kést a kezéből s kiszalad a szobából.

A király tovább nem is aludt, felriadt ebből az álmából, de éppen jókor ébredt fel, mert hajnalodott, megfújták a trombitát a táborban, megmozdult az egész ármádia. Nagy hirtelen a király is felkapott a lovára, annyi ideje sem volt, hogy elmondja a fiának az álmát.

A király meg a királyfi az ármádia élére állottak s mindenütt utánuk a vén szolga. Összecsap a két ármádia, hullanak a vitézek erről is arról, összegabalyodnak. Egyszerre csak eltűnik a királyfi szeme elől az édes apja.

— Felséges királyfi, — szólalt meg a vén szolga — ahol a király, ni, közre fogta az ellenség.

Nosza neki rugtatnak mindaketten, vágják, kaszabolják az ellenséget. Éppen jókor értek a király mellé, mert akkor dőfte keresztül a lovát az ellenség fővezére. No de az is volt az utolsó dőfése az életben: a vén szolga egy ütéssel kilódította a fővezért a nyeregből s keresztülszúrta a kardjával. Amint a fővezér elesett, esze nélkül szaladt az ellenség s többet nem is próbált szerencsét. Azzal a fekete király is visszahúzódott a seregével a táborba, aztán bement a fiával a sátorba, ottan nagy asztalt terítettett s meghivatta vacsorára a generálisait mind.

Leülnek az asztalhoz, már falatozni is kezdenek, de akkor körülnéz a király s mondja a fiának:

— Ejnye, fiam, hivasd be a vén szolgát, hiszen neki köszönhetem az életemet.

Mindjárt hivatják a vén szolgát, be is jön s int neki a király, hogy üljön a fia mellé. Eleget szabadkozott az öreg, hogy őt nem illeti meg ez a nagy tisz-

tesség, de hiába, a király parancsolta, leült hát a királyfi mellé.

— Na öreg, — mondotta a király — nem hittem volna, hogy ilyen nagy vitéz légy. Ugyan mondd meg nekem, mely országból kerültél az én országomba.

— Felsőleges királyom, — felelt az öreg — Burkusországból kerültem én ide. Az én apám a mostani burkus király apjának volt a fővezére; de annyi volt az irigye, mint fűszál a réten; addig ármánykodtak ellene, hogy a király megölette. Akkor én már fiatal katona voltam s nagy bánatomban, keservemben elhagytam a hazámat s úgy jöttem felségednek az udvarába.

— Hátha fővezér volt az apád, — mondta a király lelkes szóval — akkor nem csudálom nagy vitézségedet. Hallgasd meg hát jól a szómat s hallgassa meg mindenki: mától fogva, öreg, te vagy az én ármádiámnak a fővezére.

Mind poharat emeltek, éltették az öreg fővezért. Aztán tovább vigadoztak, föl sem keltek az asztal mellől egész éjszaka s reggel még el sem oszlottak, már jöttek az ellenséges királyoknak a követjei, hogy békeséget kössenek a fekete királylyal. A fekete király kegyes szívvel fogadta a követeket, a legjobb hírrel, a legjobb üzenettel eresztette vissza a királyokhoz s azok, amint hallották, hogy milyen kegyesen fogadta a fekete király az ő követjeiket, mindjárt elhatározták, hogy ők is elmennek mind a királyhoz, hogy annál erősebb legyen köztük a barátság. Az ellenséges királyok között, a leghatalmasabb a burkus király volt, ez a csatába magával vitte volt az egész házanépét, a feleségét, a fiát, meg a leányát is. Ezek is mentek a burkus királylyal a fekete királyhoz.

Ott ült a sátorában a fekete király, mellette a fia

úgy várták a királyi vendégeket. Elsőbben is a burkus király lépett be a családjával. Nagy szeretettel fogadta őket, megcsókolta a burkus királyt, a királyfi meg a burkus királyfit. Hanem azonközben a fekete királyfi szeme megakadott ám a burkus királykisasszonyon, de a burkus királykisasszony szeme is a fekete királyfin s ámbátor egymással alig váltottak egy-két szót, a mikor a burkus király elbúcsúzott s a két fiatal is egymással kezét fogott, már tudták mind a ketten, hogy szeretik egymást igaz szeretettel.

A mikor elment a burkus király a családjával, azt mondta a királyfi az apjának:

— Édes apám, jó volna, ha erős barátságot kötnénk a burkus királyllyal, mert ő a leghatalmasabb király azok közt, a kikkel harczoltunk. Hogyha vele barátságban lennénk, tudom, senki meg nem támadná a mi országunkat.

— Igazad van, fiam, — mondotta a király — mit gondolsz, mit tegyünk?

— Én azt gondolnám, édes apám, hogy hívjuk meg a burkus királyt az egész családjával a mi udvarunkba, minekelőtte hazamennének Burkus-országba.

Tetszett a királynak a fia beszédje s egyszeribe követeket küldött a burkus király után, hogy jó szívvél látja egész családjával, ne kerüljék el az ő udvarát, a mikor hazafelé mennek.

Hiszen örült a burkus király ennek a meghívásnak, de különösen örült a királykisasszony. Küldött is egyik követtől egy szép fekete keszkenőt a királyfinak. A burkus király meg visszaüzent a fekete királynak, hogy köszöni a nagy tisztességet s mikor a fekete király hazafelé indul, ő is indul vele, hogy együtt érjenek a király városába.

Csakugyan úgy is lett, együtt indult el a két király, utánuk a két sereg, nagy muzsikaszóval. Döngött-rengett a föld, a merre elhaladtak. Közben a fekete király kengyelfutókat küldött haza, hogy álljon talpra az egész város, mire hazaérnek.

Na, talpra állottak még a félholtak is. Kiment a királyné is a város végére; fogadta csókkal, öleléssel a

királyt, de még a királyfit is. Nagy erős szeretetet mutatott iránta, pedig majd megölte a boszúság s a méreg, hogy a királyfi élve került vissza a háborúból.

Megérkeznek a király udvarába s mindjárt az estére nagy vendégséget csinálnak, hetedhétországra szólót. De míg a nagy vendégségre készülődtek, a királyné azalatt is mindazon járatta az eszét, hogy s mint tudja elpusztítani a királyfit. Egy vén boszorkány lakott az

udvarban. Ez csinálta volt azt a gyengítő zsirt is. Ezt a vén boszorkányt behivatja a királyné s mondja neki nagy mérgesen:

— No hallod-e, te igazi gyengítő zsirt csináltál, most még erősebb a királyfi, mint ennek előtte volt. Tudd meg, hogy ha most el nem pusztítod, holnap reggel karóba kerül a fejed.

Azt mondja a vén boszorkány:

— Felséges királyné, jó volt az a gyengítő zsir, csakhogy nem a királyfi kente be a testét vele, azért került vissza a csatából. Hanem most tudom, hogy nem menekedik meg. Mikor majd az asztalnál ülnek, én dongó képében berepülök a szobába, a királyfi pohara fölé szállok, mérget csöppentek a borába s ha azt megissza, vége az életének.

Na jól van, ebben megegyeznek, aztán összegyűlnek a vendégek a nagy szálában, asztalhoz ülnek, a burkus király a fekete királyné mellé, a burkus királyné a fekete király mellé s aztán a fiatalok is egymás mellé. De hogy szómat össze ne keverjem, még nem is ültek az asztal mellé, a burkus királyfi is erősen összebarátkozott a fekete királykisasszonynyal, s azt mondta a fekete királyfinak:

— Barátom, már szereted vagy nem a hugomat, de én megszerettem a tiedet igaz szeretettel s ha nekem adják, feleségül veszem.

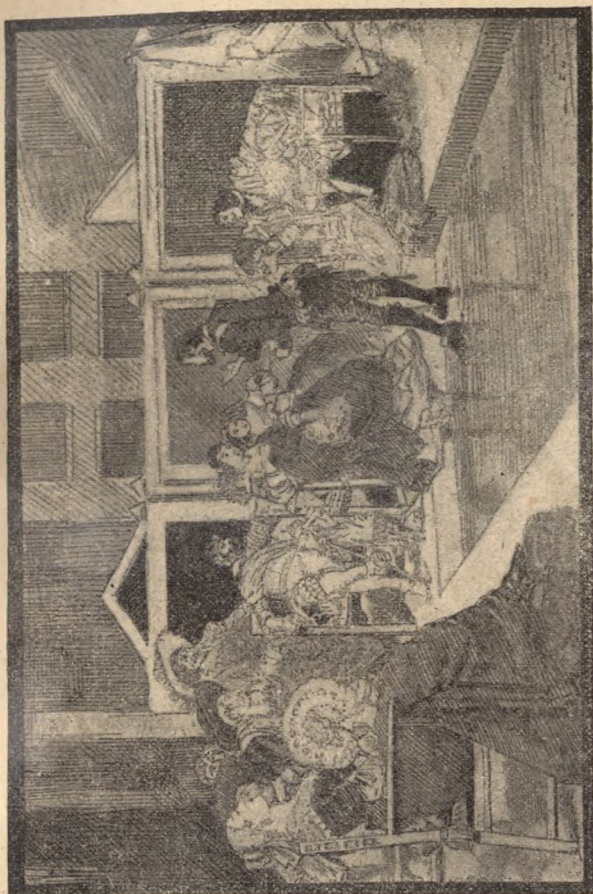
Mondta a fekete királyfi:

— Bizony, ha szereted az én hugomat, én is szeretem a tiedet s feleségül veszem, ha nekem adják.

Azonképen gondolkoztak a királykisasszonyok is s mikor az öregek ezt megtudták, bezzeg lett öröm! Örvendezett a fekete királyné is, csakhogy nem a szivéből.

Gondolta magában: Na, csak örüljetek, mindjárt búra fordul a nagy örömetek.

Hát, amint mondám, asztal mellé kerekednek. Ott

ült az asztalnál a vén szolga is, éppen a királyfi mellett s mikor az első fogást hozták, a füléhez hajlik s azt mondja csöndesen:

— Felséges királyfi, vigyázzon magára, mert a királyné csak mutatja a nagy szeretetét, de gonosz lelke most is rosszat forral. Azt határozták a vén boszorkánnyal, hogy az dongó képében a királyfi pohara fölé száll s mérget csöppent belé. De én majd, mikor a dongó ide száll s a mérget a pohárba csöppenti, nagy hirtelen kicserélem a királyné poharával, hadd igya meg ő, amit másnak készített.

Hát csakugyan úgy lett, a hogy a vén szolga monddotta. A mikor éppen poharat akartak emelni, besurran a dongó, a királyfi pohara fölé száll, mérget csöppent belé. De a vén szolga sem táltotta el a száját; kendővel lecsapta a dongót, egy üres pohárnak a feneké alá szorította s a mig valaki észrevehette volna, kicserélte a királyfi poharát a királyné poharával,

Abban a pillanatban poharat emelnek, kihajtják a bort fenéig, megzendül a muzsika, foly tovább a vigasság; a fiatalok föl is állnak az asztal mellől, tánczra akarnak perdülni, de egyszerre csak nagyot sikolt a királyné, jajgatott szörnyűségesen. Vége lett a muzsikának, táncznak, mind a királynéhoz szaladtak: ugyan mi baja eshetett.

Beviszik a királynét a szobájába, lefektetik, hivatják a doktorokat, azok el is jönnek, nézik, tapogatják, a fejüket csóváltgatják s mondják a királynak:

— Felséges királyom, halálos betegségbe esett a királyné, nem tudjuk meggyógyítani.

— Menjetek, menjetek, — szolt a királyné a doktorokra, — ne lássalak, ha nem tudtok meggyógyítani.

Kimennek a doktorok s mondja a királyné az urának, miközben nyögött kinosan, keservesen:

— Igazuk van a doktoroknak, édes uram, nekem meg kell halnom. El akartam pusztítani a fiadat, de

megvert az Isten, nem a fiad halt meg, nekem kell elpusztulnom.

Többet egy szót sem tudott szólani, meghalt a királyné. Így mentette meg a vén szolga a királyfi életét, de volt is ám igazi nagy becsülete. Azután teltek múltak a napok, a burkus király még sokáig ott maradt a háza népével s megtartották a fiatalok lakodalmát is. Többet nem volt háború a két ország között, éltek egymással nagy erős barátságban, s még ma is élnek, hogyha meg nem haltak.

Kökény Matyi.

Volt egyszer egy szegény özvegy asszony s annak két fia, meg egy leánya. Egyszer a kisebbik legény föl-készül szántóba s azt mondja a hugának:

— Aztán délben gyere ki a földre s hozz nekem ebédet.

— Vinnék, — mondotta a leány, — csak nem tudom, merre van az a föld, a hol szántasz.

— Hátha nem tudod, akkor én az udvarunk mellett az ekevasat beleakasztom a földbe s barázdát húzotok egészen addig a földig, a hol szántok; azon a barázdán elhozhatod az ebédet.

A legény úgy is tett, a hogy mondta: a házuktól a szántóföldig barázdát húzatott, de egy kevés idő múlva odament az ördög a ház mellé, az is húzatott egy barázdát, de nem arra, amerre a legény, hanem az ő háza felé.

Elkövetkezik a dél, a leány indul az ebéddel s hát amint kimegy az udvarból, két barázda van előtte. Nem tudta, hogy melyik az igazi, találmra beleállott az egyikbe. Történetesen éppen az ördög barázdájába állott bele s annak a nyomán az ördög házához ért.

Az ördög már várta a leányt, ott állott a háza előtt, de bezzeg megijedett a szegény leány, mikor látta, hogy hová került! Kérdi az ördögöt:

— Ugyan bizony nem látta-e a bátyámat?

— De bizony láttam, hanem az ebéddel úgy is elkéstél, messze van a földe ide, a hol a bátyád szánt, gyere csak be az én házamba, maradj nálam.

Akart, nem akart bemenni a leány, megfogta az ördög, bevitte a házába s többet el sem eresztette.

Estefelé hazamegy a legény a szántóból, zsörtölődik, zsémbelődik, hogy mi dolog ez, nem visznek neki ebédet, étlen-szomjan szánt reggeltől estélig. Hej, megijed a szegény asszony s mondja a fiának:

— Hiszen a húgod elment még déli harangszó előtt!

Nem tudták elgondolni, hová, merre tűnhetett el. Kimennek a házból, kérdik ezt is, azt is, senkisémet látta. Egyszerre csak megpillantja a legény a másik barázdát. Mindjárt gondolta, hogy ez az ördög munkája lehet, mert éppen háromszor olyan széles volt a barázda, mint az övé. Elindult a barázdában s meg sem állott az ördög házáig. Mikor odaért, az ördög éppen a ház előtt állott.

— Hé ördög, — kérdi a legény — itt-e a húgom?

— Itt bizony, — mondja az ördög — éppen most főzi a vacsorát, gyere be, egyél te is.

Bemegy a legény s hát csakugyan ott a húga, éppen akkor kavargatta két nagy kondérban egy-egy ökörnek a húsát.

— No sógor, — mondotta az ördög — az egyik kondérban is egy ökörnek van a húsa, a másikban is. Meg aztán itt van két hordó bor. Az egyik kondér húst edd meg te, a másikat megeszem én; az egyik hordó bort megiszom én, a másikat idd meg te. Akkor aztán megküzdünk s ha földhöz vágysz, visszaviheted a húgodat.

Neki lát a szegény legény az evésnek, az ivásnak, turkált a hús között, evett, amit ehetett, bort is ivott, amit ihatott, de még jóformán hozzá sem kezdett az evéshez.

iváshoz, az ördög már megette az egyik ökröt, kiitta a hordó bort, akkor nagy hirtelen megragadta a legényt s úgy földhöz vágta, hogy a pokol fenekéig meg nem állott.

A szegény özvegyasszony csak várta-várta a fiát, de elmúlt az este, elmúlt az éjszaka s nem jött vissza. Reggel aztán útnak indult a nagyobbik fia is, végig a barázda mellett ment, meg sem állott az ördög házáig. De éppen úgy járt, mint az öcsce, őt is ledobta az ördög a pokol fenekére. Szegény özvegyasszony kifogyott mind a három gyermekéből. Éjjel-nappal siratta őket, de hiába siratta, a sírására nem kerültek vissza. Mind azon sopánkodott, mind azon kesergett, bárcsak egy maradt volna meg a három gyermekéből, vagy, ha az Isten elvette mind a hármat, áldaná meg egygyel.

Nos, — halljatok csak ide! — mi történt. Amint egyszer ment, mendegélt a mezőn, egy kökénybogyót talált az uton. Fölveszi, nézi-nézi a kökényt s felsóhajt az égre:

— Oh édes Istenem, bárcsak ekkora gyermekem volna, mint ez a kökény.

Azzal hazament s még egy nap sem múlt el, az Isten csakugyan megáldotta egy akkora gyermekkel, hogy alig látszott ki a földből. De az a gyermek csudálatos gyermek volt ám, mert a hogy a világra jött, mindjárt beszélgetni kezdett, s olyan rettentő nagy volt az ereje, hogy a legnagyobb fát is kicsavarta töviből. Hanem hiába, azért csak mégis kicsi volt s ezért a faluban Kökény Matyinak hívták.

Na, telik-mulik az idő s látja Kökény Matyi, hogy az édes anyja mindig sír, kesereg. Kérdi egyszer az anyjától:

— Édes anyám, mi nagy bánatja vagyon, hogy sírás-rívás éjjele, nappala?

— Haj, édes fiam, van nekem mit sirassak halálom órájáig. Volt két szép fiam, egy szép leányom s mind a három az ördög kezére került.

— Már bizony ha odakerültek, egyet se sírjon édes anyám, majd visszahozom én őket.

Szót sem szólt többet, elment a kovácshoz. Azzal csináltatott egy három mázsás kalapácsot, annak a nyelét amúgy legényesen a gatyája ránczába szúrta, úgy ment az ördög házához. Akkor is ott állt az ördög a ház előtt. Tudta jól, hogy miben jár Matyi s már messziről kiáltotta:

— Gyere csak, gyere, Kökény Matyi, itt vannak a testvéreid.

Odamegy Matyi, megáll az ördög előtt s azt mondja neki:

— Tudod-e, hogy miért jöttem?

— Tudom, — felelte az ördög, — vissza akarod vinni a testvéreidet, de abból nem eszel.

Aközben bemennek a házba, ott mindjárt az ördög két ökröt megsüttet, két hordó bort csapra üttet s mondta Matyinak:

— No, Matyi sógor, egyél-igyál s ha hamarább megeszed, iszod a részedet, mint én, akkor nem bánom, vidd vissza a testvéreidet.

Hová ette, hová itta Matyi az ő részét, azt én nem tudom, elég az, hogy az ördög még belé sem kezdett az evésbe-ivásba, ő már fényesre is nyalta a kondér fenekét. Akkor aztán elérántotta a három mázsás kalapácsot a gatyája ránczából s úgy fejbe vágta az ördögöt, hogy az egyszeribe kiadta a gonosz lelkét.

De bezzeg mentek haza nagy örömmel a testvérek s bezzeg örült a szegény özvegyasszony! S bezzeg összecsődült az egész falu s csudálkoztak, álmélkodtak Kőkény Matyi nagy vitéségén. Attól kezdve vígan éltek, még a királylyal sem cseréltek s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Holnap legyen Kőkény Matyi a ti vendégetek.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Kolontos Palkó.

Volt egyszer egy szegény ember s annak egy fia, Kolontos Palkó volt a neve. Azért hívták Kolontos Palkónak, mert kolontosság, bolondság volt minden szava, tette. Az apja eleget kinlódott, bajlódott Palkóval, de hiába, észet nem verhetett a fejébe. Sokat búsult a szegény ember, hogy mi lesz a fiával, ha ő meghal s addig búsult, tünődött ezen, hogy egyszer csakugyan meghalt s Palkóra nem hagyott egyebet egy számárnál. Ez volt a szegény embernek az egész gazdasága.

Hát most mit csináljon Kolontos Palkó? Kenyér nem volt az asztalfiában, a szeme zöldet, vöröset látott, annyit éhezett. Ő bizony egyet gondolt, felült a számárára s elindult világgá. Gondolta magában: lesz, ahogy lesz, majd ád az Isten jó szerencsét.

Megy, mendegél Palkó a számaíron s egyszer beér egy nagy erdőbe. Nem ment a rendes úton, csatangolt erre-arra, össze-vissza, mindenfelé. A mint az erdőben kovályogna, meglát egy öregasszonyt s köszönti:

— Adjon Isten jónapot, öreganyám!

— Köszönd, hogy öreganyádnak szólítottál, — mondotta az öregasszony — mert különben kiszedtem volna mind a harminczkét fogadat.

Hej, gondolta magában Palkó, ez bizonyosan valami boszorkány lesz. Na, ezt csakugyan el is találta, mert a vén asszony boszorkány volt.

— Öreganyám, — kérdi Palkó — nem mondaná-e meg nekem, hogy merre felé találok ki ebből az erdőből.

Az öregasszony, aki éppen egy csomó galyat gyűjtött volt össze, azt mondta Palkónak:

— De bizony megmondom, még az utba is beleállítlak, ha ezt a csomó galyat felkötöd a hátamra.

— Én jó szívvel, hogyne kötném, — ajánlkozott Palkó. Azzal lepattant a szamaráról s felkötötte az öregasszony hátára a galyat, de úgy, hogy egyben odakötötte az asszonyt egy nagy fához. Indulni akar az asszony s hát nem tud menni, meg van kötve.

— Hej ördögadta, ebugatta legénye, a fához kötötél ugy-e? No ezért megátkozlak, hogy a szamarad mindig azt mondja, amit te mondasz!

A hogy ezt mondta a vén boszorkány, egyszerűen fekete macskává változott, kibújt a kötélből, aztán ott termett előtte egy kicsi szekérral tizenkét egér, a fekete macska felkapott rá s úgy eltűnt egy szempillantás alatt, mintha a föld nyelte volna el.

Kolontos Palkó nagyot kaczagott ezen, hogy csak úgy zengett az erdő a kaczagásától.

— Na, ez ugyan jól megátkozott engem, — kaczagott Palkó, — hiszen hadd mondja a szamaram, amit én mondok, mi károm lehet abban!

Azzal felült a szamarára s szólott neki:

— Gyi, csacsi!

Mondotta a szamár is:

— Gyi, csacsi!

— Hallod-e, nem én vagyok a csacsi, hanem te.

Mondta a szamár:

— Hallod-e, nem én vagyok a csacsi, hanem te.

— Te szamár! — kiabált Palkó — ne feleelj!

velem, mert Isten Istenem ne legyen, úgy a füled közé vágok, hogy a másvilágon is megemlegeted.

Úgy a hogy Palkó mondotta, szóról-szóra utána mondotta a szamár. Hej, megmérgeződik Palkó, leszökik a szamárról, jól oldalba kenegeti a botjával. De bezzeg a szamár sem maradt adósa s úgy megrúgta Palkót, hogy nyakig esett bele egy nagy pocsoltyába.

Megijedt Palkó, kiabált torkaszakadtából: Segítség, segítség! Kiabált a szamár is: segítség, segítség!

Történetesen éppen arra járt három favágó ember, odaszaladnak s Palkót nagy nehezen kihúzzák a pocsoltyából.

— Hát a másik ember hol van? — kérdik a favágók.

— Miféle másik ember?

— Hallottuk, hogy egy másik ember is kiabált, — mondták a favágók.

— He-he-he, — röhögött Palkó — hiszen az a szamaram volt.

— Ej, aki áldója van, — szette-vettéztek az emberek — hát még te csúfolkodol velünk. Gyere csak a bíró elé, éppen most öltek meg egy gazdag kereskedőt, bizonyosan te voltál a gyilkosa.

Bekisérik Palkót a városba, bíró elé állítják s a bíró nagy hirtelen ki is mondja az ítéletet, hogy fel kell akasztani, mert bizonyosan ő ölte meg azt a kereskedőt, a kinek gyilkosát addig nem találták.

Abban a városban lakott a király is, az is kiment a vesztőhelyre, hadd lássa saját szemével, hogy csinálják az igazságot.

Odakisérik Palkót az akasztófa alá s ott azt kérde tőle a bíró:

— No, van-e még valami kívánságod?

— Nincs nekem egyéb kívánságom, — mondta Palkó — csak vezessék ide a szamaramat, hadd búcsúzzam el tőle.

Mikor a szamarat odavezették, Palkó a király felé fordult, letérdelt s úgy kérte a királyt:

— Pardon, grácia árva fejemnek, felséges királyom, mert igazán ártatlan vagyok.

Abban a pillanatban letérdelt a szamar is s elbődült:

— Pardon, grácia árva fejemnek, felséges királyom, mert igazán ártatlan vagyok.

De lett erre szörnyű álmélkodás. Még a királynak is szeme-szája tátva maradt, mert sok csuda-állatot látott jártában-keltében, látott még szamarat is különbnélkülönbeket, de még olyat nem, aki az ember beszédjét utána mondja.

Bezzeg, hogy megkegyelmezett egyszeribe Kolontos Palkónak, az udvarába vitette s megtette fő-fő udvari bolondnak. Attól a naptól fogvást uri dolga volt Palkónak is, a szamarának is. Élnek-e, halnak-e most is, nem tudom, de hogy Kolontos Palkós szamarak elegen vannak a világon, azt jól tudom.

Itt a vége, fuss el véle.

A vén leány.

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy vén leány. Vénebb volt ez még az ország útjánál is. Hanem vénség ide, vénség oda, még csúnya is volt szegény, olyan nagy volt a szája, hogy a füléig ért, orra meg olyan hosszú, hogy lekonyult a földig. Hát aztán nem is csuda, hogy pártában maradt szegény feje, pedig szörnyű gazdag volt, annyi volt az aranya, ezüstje, hogy szinte kicsordult a ládából.

Neszét vette a vén leány gazdagságának tizenkét zsvány; ezek bezzeg nem törődtek a csúnyságával, meg-egyeztek, hogy majd egy este beállítanak hozzá, de bizony nem azért, hogy valamelyik feleségül vegye a leányt, hanem hogy kiürítsék a ládáját.

Na, egy este csakugyan bemegy a tizenkét zsvány a vén leány kertjébe, onnét egyet előre küldnek, hadd lesse meg, hogy alszik-e. A leány éppen akkor feküdt volt le s mikor a zsvány betekintett az ablakon, akkorát ásított, hogy az ablak megrezdült belé. Mondta magában a leány, de úgy, hogy a zsvány jól hallotta:

— Itt az első!

A zsvány azt hitte, hogy ő rá érti ezt, pedig a leány az ásításra értette s nagy ijedten visszafutott a többihez. Mondta nekik:

— Még nem lehet bemenni, nem alszik. Ugy lát-
szik, ezer ördöge van a leánynak, észrevette, hogy itt
vagyok, mert a mikor betekintettem az ablakon, mindjárt
azt mondta: Itt az első!

Odamegy a második zsvány is, hadd lássa, hogy
csakugyan igaza van-e az elsőnek. De a mikor éppen
betekintett az ablakon, akkor jött a vén leányra a máso-
dik ásitás s mondta erre is:

— Itt a második!

Visszafut a második zsvány s mondja a többieknek:

— Ennek a leánynak csakugyan ördöge van, fek-
szik az ágyában, nem is néz az ablak felé, mégis észre-
vette, hogy ott vagyok.

De most már csakugyan kipróbálták mind a tizen-
ketten, hogy vajjon igazán úgy van-e, ahogy az első s
második zsvány mondotta. Szép sorjában mind az
ablakhoz sompolyogtak s a leányra mindig akkor jött
az ásitás. Mondta is egymásután:

— Itt a harmadik, itt a negyedik.

Mikor azt mondta: itt a tizenkettedik, erősen meg-
rökönyödtek a zsványok s elkezdtek suttogni, tanakodni,
hogy mit csináljanak. Amint így suttogtak volna, egy-
szer csak mondja a vén leány jó hangosan:

— Csak sustorogjatok, mert mindjárt bekaplak.

De már erre szörnyen megijedtek a zsványok. Azt
hitték, hogy nekik szól, pedig hát úgy volt az, hogy a
vén leány vadalmát főzött, az sustorgott főzés közben s
arra mondta: csak sustorogjatok, mert mindjárt bekaplak.

Hát bizony a zsványoknak az inába szállott a
bátorsága: visszamentek a kertbe, ottan meghuzódtak a
nagy laboda-levelek közt s úgy várták, hogy egyszer
mégis elalszik a vén leány s akkor majd elvihetik a
pénzes ládáját.

Aközben fölkel a vén leány, megeszi a főtt vadalmát s megint le akar feküdni, de akkor veszi észre, hogy az ő kedves kutyája, Laboda, aki az ő ágyában szokott hálni, nincs bent a szobában. Kimegy a pitvarba s nagyot fütytönt:

— Hé, Laboda, hé, gyere bé, bújj a dunnám alá.

Hiszen a zshiványoknak sem kellett több. Azt hitték, nemhogy félne, hanem még csúfolja őket a vén leány: ucczu! megszaladtak, mintha a szemüket vették volna ki, eszök nélkül ugráltak át a kerítésen, vissza sem mertek nézni a vén leány házára.

A ki nem hiszi, járjon utána.

Atilla földje.

ILÁGHÓDÍTÓ Atilla halála után úgy négyszáz esztendő múlhatott el már, mikor Húnor testvéreinek, Magyaroknak a maradvái megmozdulnak s fölkerelkedtek Szittyaországból, hogy visszaszerezzék Atilla földjét. Azt a földet, melyről csudálatos szépeket regélt a visszatért Csaba. A legszebb mindamaz országok között, melyeket Atilla meghódított. Fekete a földje. Édes a vize. Zöld selyemnél zöldebb s puhább a füve. Megmérhetetlen síkságon keresztül két nagy folyam hömpölyög: Duna és Tisza. S köröskörül a végetlen síkságot erdőborította hegyek szegik. Tündérek földje nem lehet szebb és ékeőbb.

— Jertek velem, — mondotta Csaba. — Elvezetlek apám földjére. A legszebb föld ez kerek e világon.

— Hisszük minden szavadat s mondásodat, szóltak az öregek. Mennénk is veled, Atilla fia, a te apádnak földjére, ha meg nem ölöd vala entestvéredet. Ám az

a föld most még testvér-vértől piros. Te mondád, hogy két pártra szakadt a hun nemzetség: testvér testvérnek vérént ontotta. Hej, a testvér-vért a föld nem issza be hamar! Nem megyünk veled, Csaba. Várjuk az idő múlását. Számon tartjuk apád földjét. Ha mi nem is láthatjuk meg, meglátják majd fiaink, maradváink. A magyarok Istene sok csudálatos dolgot jelentett meg már minékünk, bízunk benne: ő megjelenti nekünk vagy maradváinknak: induljunk-e Atilla földjére.

Nagy, erős bánat nehezedett Csaba királyfi szívére. Bú volt éjjele, bú volt nappala. Minek is jött vissza! Miért hagyta ott azt a három ezer hun vitézt tenger ellenség prédájának! Szittyaország felé jöttében háromszor fordult vissza: először a földnek indulása, másodszer a vizeknek áradása, harmadszor a szeleknek zúgása hozta hírül, hogy bajban van a székely! Mind a háromszor győzelmeskedett. Ha ő akkor gondolta volna, hogy a magyar testvérek nem hallgatnak a szavára: nem hagyja ott azt a maroknyi népet. Elzüllődnek, el! — kesergett magában Csaba királyfi.

Szegény Csaba! Nem láthatta többet apja földjét. Csak egyszer: a másvilágról. Oda vitte hírül a Szaturnusz csillag: bajban van a székely.

A fényes mennyországból kerekedett föl vitézeivel s a csillagos ég boltozatján vágatott vissza Atilla földjére, hogy még egyszer megvédje a székelyt. Meg is védte. És fölszállott ismét a csillagos ég boltozatára, vele a vitézek. Ragyogó fehér út verődött a paripák lába nyomán. Láthatjátok csillagos estéken: a *hadak útja* ez.

*

Telt, mult az idő, esztendőre esztendő terült: nem mozdultak a magyarok Szittyaországából. De ahogy esz-

tendő esztendőre terült, szaporodtak, sokasodtak Hunor és Magyar maradvái: minden esztendővel szűkült a föld. Tanakodni kezdettek az öregek s meg-megmozdultak a fiatalok. Apáról fúra szállott Csaba emlékezete, az ő sok szép szava, mondása Atilla földjéről.

— Oda megyünk s visszavesszük, akárki bírja most! — mondták az ifjabbak egy szívvel, lélekkel.

Felbojdult az egész ország, öreg, fiatal: mind készülődött Atilla földjére. Hegyek, völgyek zengtek a lelkes szózatoktól: visszavesszük Attila földjét. Szájról-szájra szállott Csaba mondása az elhagyott hazáról: fekete a földje, édes a vize; zöld selyemnél zöldebb s puhább a füve. Örvendezett minden lélek, csak Előd volt szomorú. Előd s a felesége: Emes. Előd, Atilla másod-unokája, Szittyaországban az első ember, az elsők elseje. Vitéznek a legvitézebb, bölcsnek a legbölcsebb, öregnek is a legöregebb. Megmérhetetlen bánat ült a lelkén: nem volt gyermeke. Abban még megnyugodnék, hogy nem látja meg Atilla földét, csak az ő véréből való vér vezetné a magyart az új hazába.

Éjjel-nappal ezen kesergett ő is, a felesége is.

— Lám, — mondotta Emes, — a fűben mászó bogárnak is van gyermeke, csak én rajtam nem könyörül az Isten!

Este lefektében, reggel fölkelésében csak egyért imádkozott Emes: fiúért, aki fölváltsa az apját.

Isten meghallgatta Emes könyörgését. Csudálatos álmot látott egy éjszaka. Látta Atillát és fiait, amint szárnyas paripákon végig száguldanak Szittyaország földjén. Nyomukban a hun vitézek. Atilla kezében lengő lobogó. A lobogón turul madár, szárnyát csattogtatja s egyszerre csak leröppen a lobogóról és száll egyenest az ő ölébe, kebelére hajtja a fejét s ottan elszenderül.

És ím halljátok a csudálatos álmot: Emese kebele megnyílik s kebele nyílásán patak vize csörgedez elé. Aztán a patak nő, nő, nagy folyammá dagad, elterül Szittyaország földjén, áttör erdőkön, hegyeken, át az ország határán, s úgy folyik tovább az egész világon....

Ez igazán csudálatos álom volt. Vajjon van-e halandó ember, aki megfejtse, magyarázza? Egyszeribe hívták a táltosokat: magyarázzák meg. Egybeültek a táltosok, hét nap s hét éjjel folyton tanakodtak és mondának

olyan jövendőt, melytől felvidult a szíve Elődnek is, Emesének is s a melyet nagy szívbeli örömmel vettek hírül öregek, fiatalok, minden renden lévők.

— A te álmodnak magyarázatja, — mondá a táltosok elseje, — nagy öröm minékünk. Azt jelenti az az álom, hogy Isten egy fiúgyermekkel áldd meg, aki megnövekedvén, elvezérel a magyart Atilla földjére.

Azt emberi szó ki nem tudja beszélni, mely nagy volt az öröme Emesének és az ő urának. De nagy volt

öröme a népeknek is mind közönségesen. Hát még amikor be is beteljesedék a táltosok jóvendőmondása s Emesét egy szép, erős fiúgyermekkel áldotta meg az Isten! Még aznap egybehívatá a nép bölcseit Előd, hogy adnának nevet az ő fiának.

— Álom jelentette meg a születését, legyen Álmos a neve, — mondták a bölcsek.

Tetszett ez a név Elődnek is, Emesének is. És nevelék nagy gonddal, szeretettel Álmost. És teltek, multak az évek, dali szép vitézzé serdült Álmos, nagyra nőtt észben, erőben. Eszének, vitézségének híre ment messze földön. A csüggeteg, aggoskodó lelkűek is megbátorodtak s Álmos indító szavára elindulának mind: öregek, ifjak, asszonyok, gyermekek.

Am minekelőtte elindult volna a magyar nép hon-szerző útjára, a hét főnemzetség vezérei hűséget esküdtek Álmosnak. Vérrel pecsételték meg esküjüket. Vért eresztettek mind a karjukból egy edénybe; ebbe a vérbe mind a heten belemártották kardjukat s úgy esküdtek meg, hogy valameddig csak Álmos nemzetségéből lesz egy fiúivadék, más nemzetségbeli nem lehet a magyar-nak vezére. De vért eresztett Álmos is a karjából s megesküdött, hogy a hét vezér és maradvái minden időben megmaradnak az *elsőségben*.

— Aki esküjét megszegi, így folyjon a vére! — kiáltott föl Álmos, midőn piros vére kicsordult.

— Így folyjon, így! — kiáltottak a vezérek mind.

Rengett a föld, a fák hajladoztak, amerre a magyarok vonultak. A férfiak lóháton és gyalogszerrel, az asszonyok, a gyermekek ökrös szekereken. Erdőből pusztaságba, pusztaságból erdőbe, hegyeken-völgyeken át, járatlan úton hömpölygött elébb, elébb a hon-szerző magyarok áradatja; mindent separt magával, ha ki nem

tért útjából: embert, állatot. Közbe-közbe tenger nép verődött össze ellenük, hogy visszaszorítsák, de meg is lakoltak keservesen. Ott, hol feltartották honszerző útjokban: kő kövön nem maradt.

Hanem esztendő múlt esztendő után s csak nem tudtak rátalálni Atilla földjére. Hányan haltak meg idegen földön, Istenem! Messze Szittyországától, az édes anyaföldtől s messze, ki tudja, milyen messze a földtől,

hová törekedtek! Fiatalon, virágjában indult el Álmos is s ím már leöregedett, legyengült. Sokszor mondotta fiának, Árpádnak, ki a hosszú vándorlásban serdült dali vitézzé: örömmel szállanék koporsóba, fiam, csak bár megpillanthatnám Atilla földjét! Csak odavezethetném az én népemet!

Egyszer találtak is olyan földre, mely hasonlatos volt Atilla földjéhez. Fekete volt a föld, édes a víz, zöld selyemhez hasonlatos a fű. Végtelen nagy mezőség,

azon nagy folyamok s köröskörül erdős hegyek. Már azon is voltak, hogy itt letelepedjenek. De mikor éppen sátorverésnek láttak, egyszerre tenger sok keselyű csapott le a levegőégből, hogy ég s föld elfeketedett. Rászállottak a legelő barmokra, vágták, csipkedték s éktelenül vijjogtak, kárrogtak, mintha mondták volna: tovább, tovább nincs itt helyetek!

Az is volt a vijjogásuk értelme. Így magyarázták azok a táltosok, kik értették a madarak beszédét.

— Továb! tovább! Nem ez az Atilla földje!

És fölkerelkedtek újra s mentek, mendegéltek, erdőkön, mezőkön, folyóvizeken által, sokat sanyarogva, de sohasem csüggedve. Velük volt az Isten. S ím, midőn azt [hitték, hogy messze, nagyon messze vannak még Atilla földjétől, valami csudálatos sejtelem szállotta meg az öreg Álmost. Szólt Árpádnak:

— Gyűjtesd egybe a nemzet vezéreit, fiam. Érzem, hogy a föld, melyen állok, Atilla földje. Nézz csak körül, amit én sejtek, te látod is bizonynyal. Ameddig a szem ellát, sík rónaság s körülszegik ezt erdők és hegyek, Mintha látnám azt a két folyamot is, melyről eleinknek Csaba oly sokszor beszélt. Ez az a föld, ez!

Eközben összegyűltek a vezérek s a nép bölcsei mind s örvendező és búsongó szívvel hallgatták Álmos szavait. Örvendezett a szívük, hogy ím megérkezének Atilla földjére s nehéz bánat ült rá, látván a szeméből Álmosnak, hogy utólszor hallják szózatát.

— Kövessétek őt! — mutatott Álmos a fiára s holtan hanyatlott a vezérek karjai közé.

*

Sebes szélnél sebesebben szárnyalt a híre, hogy Atilla földjére értek a magyarok. Duna, Tisza, Maros

és Olt mentén, erdőn, pusztán hangyabolyként bojdultak fel a népek. Mert még nem halt volt meg Atilla emlékezete... Fussanak-e, szembeszálljanak-e Isten ostorának ivadékaival? Csupán a székelyek tudták, hogy mit kell cselekedni. Négyszáz esztendeje várták a magyar testvéreket s most, hogy valósággal eljövénnek, fölkerekedett a székelység eleje, mentek éjjel, nappal, hogy színről-színre lássák a testvéreket, akik után annyit sóhajtoztak.

Lám, nem hiába sóhajtottak: itt vannak a magyarok. Egymás kebelére borul a magyar és székely; sírnak örömben. Egy a nyelvük, megértik egymást. És ülnek nagy áldomást. Lovakat áldoznak a magyarok Istenének, aki megsegélte; aki ide vezérelte.

— Együtt élünk, együtt halunk! — kiáltott magyar és székely, hogy ég, föld zengett belé.

— Induljunk! Előre! — tüzeskedtek a fiatalok.

— Megálljatok, várjatok, — csendesítették az öregek, a bölcsek. — Előbb meg kell tudnunk, ki s miféle nép lakja most ezt a földet. Adja-e kezünkre szép szerént Atilla örökét vagy nem. Ha lehet: ősi jusson, ha nem lehet: karddal foglaljuk el.

Fiatal volt Árpád, ám észben öreg: helyeselte az öregek tanácsát. Mindjárt szóljt Kusidnak, Kund vezér fiának, aki ugyanvalóst fiatal volt, de nagyeszű; akinek okos volt minden gondolatja s okos gondolatját is kétszer is megrágta, mielőtt kimondta.

— Hallod-e, Kusid, eredj és járd be Atilla földjét egymagad. Lássad, halljad, miféle népek lakják. Ki most e földön az elsők elseje. Amíg te vissza nem térsz, nem mozdulunk innét. Hadd pihenjen a népem bár addig, míg te visszajössz.

Elment Kusid s amerre járt, jól megszemléle mindent. Erdőt, mezőt, pusztaságot, folyót, patakot. Csakúgy

dagadt a szíve a nagy gyönyörűségtől s fel-felkiáltott: ez a föld az, ez, amelyről Csaba regélt! Egyszer aztán egy városba ért. Abban a városban lakott a fejedelem, akinek Szvatopluk volt a neve. Fölment egyenest Szvatopluk palotájába. Nem hímezett-hámozott: elémondta, hogy ki s mi ő, kinek az embere.

— S mit akartok itt? — kérdezte Szvatopluk büszkén.

Mondta Kusid:

— Nem vagyunk rossz szándékkal, én mondom azt neked, Kund fia, Kusid. Meg akarunk telepedni eme földön.

— Hát telepedjeteK, van hely az én országomban elegendő, — biztatta Szvatopluk. — Jó dolgokat lesz, ha hűséggel szolgáltok engem!

Hiszen éppen eleget értett Kusid ebből a beszédből. De nem járt el a szája s csak annyit mondott Szvatopluknak:

— Megértettem mondásodat, Szvatopluk. Visszamegyek s megmondom az én uramnak.

Visszafelé mentében nem állotta meg, hogy a kulacsát tele ne töltse a Duna vizéből; a tarisznyájába egy darab földet tett s egy marék füvet, hadd lássa Árpád s lássák a magyarok, hogy nem volt mese, amit Csaba mondott.

Megérkezik Kusid s Árpád összegyűjti a vezéreket, hogy hallják, mivel járt Kund fia.

Kusid először is a földet mutatta meg.

— Nézzétek ezt a földet, fekete és puha. Nincs ennek párja a világon.

Kézről kézre adták a maroknyi földet s szemlélték sokáig nagy gyönyörűséggel.

Akkor elévette a marék füvet.

— Nézzetek ide. Ugy-e zöldebb a zöld selyemnél?
S most vegyétek a kezetekbe: úgy-e puhább a selyemnél?

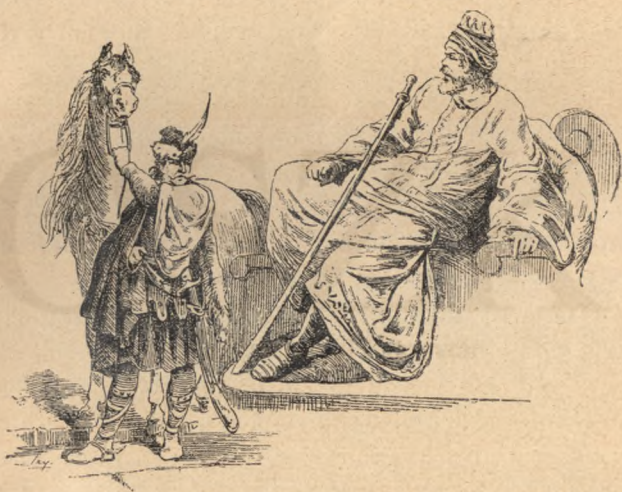
— Puhább a selyemnél, — mondták valamennyien.

— S most igyatok egy cseppet ebből a kulacsból
A Dunából merítettem tele.

Sorra járt a kulacs s mondták valamennyen:

— Édesebb a méznél!

— S miféle nép lakja most e földet? — kérdezte
Árpád. S ki ezen a földön az elsők elseje?

Arcza, szeme lángban égett, mikor ezt kérdezte.

— Sok féle nép lakja ezt a földet, — mondotta
Kusid. — Ám az elsők elseje Szvatopluk, a tótok s a
murvák fejedelme. Halljatok ide, mit üzent! Nem bánja,
telepedjünk le, van hely elegendő, csak hűséggel szolgál-
juk őt!

Hej, szörnyű haragra gerjedt Árpád! Szikrát
vetett a kardja, amint megforgatá nagy felindultában.

— Halljátok? Szolgaságra hív engem és népemet.
Megyünk!

Megfujatta mindjárt a harczy kürtöt. Lábra kelt mind, aki fegyverfogható volt. Kusidot azonban előre küldötte Árpád. Mondta neki:

— Válassz paripáim közül egy fehér paripát. Tétess rá aranyos nyerget, húzass a fejébe gyémántos féket. Menj előre s vidd ezt a lovat Szvatopluknak. Mondd meg neki: Árpád, a te urad, küldi. Azért küldi, hogy legyen amin kiszaladjon Atilla földjéről!

Kund csakugyan előre ment s Szvatopluk elé vezette a fehér lovat. Megmondta egyenesen, bátran, amit Árpád üzent.

— Mit beszélsz, te? Mondd el csak még egyszer!

S akkorát kaczagott Szvatopluk, hogy még a föld alatt is ekhót vetett a kaczagása.

— El én százszor is, — mondotta Kusud. — Ha kedves az életed, ülj fel a fehér lóra, Szvatopluk, mert bizony mondom, kardhegyre kerül a fejed.

De most már nem kaczagott többet Szvatopluk. Arczát elfutotta a méreg s a boszúság.

— No hát mondd meg a gazdádnak: nem ülök a lovára. Bunkós bottal agyonütöm a dögállatját; aranyos nyergét a Dunába, gyémántos fékjét a fűbe vetem! Értetted-e?

— Értettem, Szvatopluk. Csak üsd agyon a lovat, majd megeszik a húsát a mi kutyáink. Vesd a nyerget a Dunába: kihalászszaak a mi halászaink. A féket is vetheted a fűbe: majd megtalálják a mi kaszásaink. Értetted-e?

Hej, kürtöt fúvatott egyszeribe Szvatopluk s mire Árpád a Duna mellé ért: akkora sereggel várta, hogy az ég is elfeketedett az árnyékától. Fele sem volt a magyar, egynek jutott három is. Juthatott tiz is: legelől

rohant Árpád s a hét nemzetség élén a hét vezér. Hullott Szvatopluk népe, mint a hulló kéve. Duna vize megáradt s kicsapott medréből, annyi vér folyt bele. Futva-futott, Szvatopluk serege. Futva-futott Szvatopluk is, s beleugratott a Dunába, de nem tudott átvergelődni a megáradt vizen: a hová Árpád nyergét dobta, a Duna feneké lett az ő sírja is...

Lehel kürtje.

gy fehér csontkürtöt őriznek a jászberényi magyarok. Azt mondják, hogy ez a kürt Lehel vezéré volt.... Akár volt ez a kürt Lehelé, akár nem: kürtös Lehel emlékezete megmaradott s meg is marad, amíg magyar lesz e földön.

*

Honszerző Árpád visszaszerezte a magyarnak Átilla földjét. Szvatopluktól elvette a Duná s a Tisza közét s aztán meg nem pihent, míg a magyar nem lett az ur azon a földön, melynek Magyarország a neve. Husz nap és husz éjjel tartott a nagy áldomás: a honszerzés áldomása. Hegyek, völgyek, erdők, pusztaságok zengettek a magyarok győzedelmi énekétől, sipoknak, kobzoknak hangjától. Tüzeket gyújtottak hegyek tetején, puszták rónaságán s ezeknek a tüzeknek lángja felhatott az egekig, hadd tudja meg Csaba: im, beteljesedett szivednek kívánsága, a magyarok megszerezték apád örökét. Lobogó tüzek lángja, füstje átcsapott a szomszéd országokba is, hadd tudják meg: itt a magyar.

Árpád halála után egyébként is megtudták a szomszéd országok népei. Mert a magyar vitézségnek szűk

volt a haza földje: át-átcsapott idegen földre. Rémület szállotta meg a szomszéd népeket: pusztulás járt mindenütt a magyarok nyomán. De pusztult, fogyott a magyar is s a magyarok Istene megelégette az idegen földön való kalandozást. Közéjük küldötte a Balszerencsét, hogy észre térítse s visszaterelje Árpád földjére.

Német földön, Ágosta városa mellett, szörnyű pusztulás érte a magyarokat. A rettentő csatából csak hét magyar került vissza a magyar földre, azok is levágott füllel és orral. Nem is fogadta be őket senki a sátorába. Gyászvitézeknek csufolták s szemükre vetették, hogy nem haltak a csatatéren, mint a többi. Mert vagy meghaltak a csatatéren vagy fogságba estek. Fogságba esett a két vezér is: Lehel és Bulcsu. Fogságba estek, ahelyett, hogy a csatában estek volna el, pedig ugyancsak keresték a halált! Szégyen és harag tüze lángolt Lehel és Bulcsu arczán, mikor a győzedelmes német császár elé vezették, hogy hallják ítéletüket.

Ott ült a császár sátora előtt, körötte a főemberek. Összeránczolta a homlokát, sokáig nézte szótlanul a két vezért, aztán rájuk förmedett, mint valami gonosztevőkre:

— Ti vagytok a magyarok vezérei?

— Mi, — felelt büszkén, fölemelt fejjel Lehel.

— Hát mért üzitek, sanyargatjátok a keresztényeket?

— Mert Istennek ostorai vagyunk. Azért küldött, — mondotta Lehel erős hittel — hogy ostorozzunk titeket!

— Halál reátok! — kiáltott a német császár. — Hé, katonák! Fogjátok s vesztőhelyre vigyétek!

— Hallod-e császár, németek császára, nem kérek kegyelmet. Megérdemlem a halált, mert elvesztettem a csatát. Csak egyet kérek tőled.

— Beszélj!

— Adasd vissza kedves kürtömet, hogy még egyszer befufjhaszak.

A császár intett s előhozták Lehel kürtjét.

— Nesze, fujj kedves kürtödbe.

Hej, édes Istenem! Aki hallotta ezt a kürtszót, megreszketett a szive, könybe borult a szeme, olyan busan, bánatosan bűgött! Összeverődtek a német vitézek s könyös szemmel, lehajtott fővel hallgatták a szomoru nótát.

Hanem amikor a szomoru nótának vége volt — mi történt! Kétszer-háromszor megforgatta Lehel a kürtöt, hogy csak úgy surrogott-burrogott a levegő s úgy vágta a német császár fejéhez, hogy szörnyet halt menten.

— Most már vihetek a vesztőhelyre — mennydörgött Lehel — szolgám lesz a császárotok a másvilágon!

Botond.

MAGYAROK csak nem tudtak nyugodni, harczy kedvük nem lohadott a németországi nagy veszedelem után sem. Amint erőre kaptak, meg sem is állottak a görög császár városáig. Megijedt a görög császár a magyar sereg láttára, elzáratta a városnak mind a hét kapuját, hogy a magyarok be ne mehessenek. Egyben követeket küldött a magyar vezérhez. Azt üzenté, hogy ne ontsák egymás vérét, kár volna a görögért is, a magyarért is, inkább álljon ki a görögök részéről is egy vitéz, a magyarok részéről is egy vitéz bajvívásra. Ha a görög győz, a magyarok szépen menjenek vissza a hazájukba, ha a magyar vitéz győz, nagy adót fizet a magyaroknak.

— Jól van, mondotta a magyarok vezére, hát csak jőjjön az a vitéz.

Elmennek a követek s hát egy óra sem telt belé, jő ki a vár kapuján egy rengeteg nagy óriás, a két karját összefonva, megáll a magyarok előtt s mondja nagy büszkén:

— Hadd lám, ki mer kiállani velem. De egyszerre kettő jőjjön, egygyel nem is kezdek.

Összenéztek a magyarok, szikrázott a szemük a haragtól s egyszerre száz is kiáltotta: én is kiállok!

Én is! A legserényebb volt azonban köztük Botond, egy köpczös, tagbaszakadt ember, ez egy szempillantásra kivált a seregből, elejbe állott a görög vitéznek.

Mondta neki:

— Hallj ide, görög óriás, Botond az én nevem. A legkisebb vitéz a magyarok közt. Állíts csak te magad mellé még két görögöt!

S amikor ezt mondotta, megforgatta a buzogányát s úgy vágta a vár vaskapujához, hogy egyszeribe ketté

recscent. Akkora lyukat ütött a kapun, hogy egy növény-
dék gyermek ki- s besétálhatott rajta.

— No, no, ingerkedett az óriás, kár volt eldobnod
azt a buzogányt!

— Nem kell nekem sem buzogány, sem kard, mon-
dotta Botond s üres kézzel ment a görögnek. Egyszer
jobbra lóditotta, aztán balra; akkor felkapta, megkerin-
gette a levegőben s úgy a földhöz teremtette, hogy ha
hét lelke lett volna, az is kiszalad belőle.

De bezzeg szégyelte ezt a csufságot a görög csá-
szár. Ott ült a vár fokán egész házanépével s udvarával,
s szentül hitték, hogy az óriás legyőzi akármelyik ma-
gyart. S lám, a legkisebbet sem tudta legyőzni. Szégyen-
szemre visszatakarodtak a palotába s a császár akkora
adót vállalt, amekkorát csik kívántak, csak hogy hagy-
ják békességben a magyarok.

Csicser.

A híres Budvár átellenében emelkedik a Csicser: magasabb Budvár hegyénél. A Csicser tetejéről egy egész sereg várat lehet látni. Jól látszik ide Zeta vára, Kadics vára s ide látszanak a bányai és galambfalvi várak is. A Csicser tetején is vár volt a rhabonbánok idejében s mert Csicser vára volt a legmagasabb valamennyi közt, innét vették észre a székelyek, ha ellenség közeledett s nyomban jelt adtak a többi váraknak, hatalmas nagy tüzeket gyújtván.

Abban az időben, mikor Budvárában rhabonbánok székelték, egy Csicser nevű vitéz dalia lakott a csicseri várban. Ez a dalia megszerette a budvári rhabonbán szépséges leányát s a mikor csak szerét ejthette, átlovagolt Budvárába. A leány is szerette a daliát, de a büszke rhabonbán, mikor észrevette leánya hajlandóságát, kitiltotta a várból Csicsert. Kevesellette, mert Csicser nem volt fejedelmi vérből való. Azt mondta Csicsernek:

— Hallod-e, ne járj az én leányom után. Maradj veszteg a várban. Fejedelmi személy illeti meg az én leányomat.

Elment Csicser nagy búsan s többet nem is alkalmatlankodott Budvárában. A csicseri várból sóhajtozott a szép leány után, aki éppen úgy sóhajtozott ő utána. Hanem hiába volt a büszke apa tilalma: a fiatalok

mégis beszélgettek egymással. Nyilvesszón küldözgették egymásnak kesergő leveleiket.

— Ne búsulj, — írta a leány — elébb-utóbb a tied leszek.

Válaszolt a dalia:

— Ne sírj, élve vagy halva, de egymásé lesziünk.

Igy multak az esztendőik, mígnem egyszer ellenséges népek törtek be az országba. Csicser vette észre először, hogy jön az ellenség, lassankint elborítja a Küküllő mentét. Egyszeribe meggyújtotta az óriási famáglyát s ezzel jelt adott a szomszéd váraknak. Egy pillanatban mozdult meg az összes várak fegyverhordó népe, s kikerekedvén a várakból, összeverődött egy seregbe s mentek mind a rhabonbán után. Ott volt Csicser is a vitézek közt, az ő kis seregének az élén. De alig csaptak össze, az ellenség körülvette a rhabonbánt. Itt volt az ideje, hogy Csicser megmutassa a vitézségét. Széles kardjával utat vágott, úgy vágtatott a rhabonbán mellé s nagy erős viadal után megmentette a rhabonbán életét.

Az ellenség szétszaladt s a győzelmes sereg daldalmasan tért vissza a várakba.

— No, Csicser, — mondá a rhabonbán útközben, — az életemet megmentetted: kérjed vitézségednek akármi jutalmát, megadom.

— Akármit kérhetek? — kérdezte Csicser.

— Akármit, akármit!

— Add nekem a leányodat!

— Hát legyen a tied, — mondotta a rhabonbán. — Szavamat adtam: meg sem is másolom.

Még az nap megtartották a lakodalmat s hét álló hétig nem is lett vége a nagy dinom-dánomnak.

A csudakard.

OL volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az ope-rencziás tengeren is túl, az üveghegyeken innét, volt egyszer egy szegény özvegyasszony s annak egyetlen egy fiacskája. Ennek a kis fiúnak, mikor a világra jött, egy kardhüvely volt az oldalán s ahogy nőtt a fiú, úgy nőtt a kardhüvely is.

Egyszer, a mikor a fiu nagyobbra nevelkedett, kiment a kertbe s amint ott járt-kelt, kipattant a földből egy kard. Fölkapja a fiu a kardot, belepróbálja a hüvelybe s hát jól talál; éppen mintha bele csináltak volna.

Mit gondolt, mit nem a fiu, a kardot visszaszurta a földbe, nem szólt az anyjának, nem senkinek, hanem mindennap kiment a kertbe s a kardot csudálta.

Telt-mult az idő, a fiú nevedett, nőtt az oldalán a kardhüvely is és nőtt a földben a kard is. Egyszer azonban valami csudálatos álmot látott s meg sem várta a pitymallatot, kiszaladott a kertbe, ott a kardot kihúzta a földből, bedugta a hüvelybe, azzal elészaladott az édesanyjához s mondotta nagy örömmel:

— Hej édes anyám, ha tudná, milyen csudálatos álmot láttam az éjjel.

— Ugyan mit, hadd halljam?

— Jaj, azt még édes anyámnak sem mondhatom meg.

Eleget faggatta az anyja, kérte szép szóval, ijesztette haragos szóval, egy szó nem sok, annyit sem mondott.

Megharagudott az özvegyasszony erősen, kapta a seprűt s jól elnásápolta a fiút.

Sírt a fiú keservesen s azt mondta az anyjának:

— Csak üssön, üssön, édes anyám, el is pusztíthat, még sem mondom el az álmomat.

Azzal hátraszaladott a kertbe, ottan leült egy fa alá s olyan keservesen sírt, hogy aki arra felé járt, jól hallhatta a sírását, s meg is eshetett a szíve rajta.

Mi útja lehetett arra felé, nem tudom, elég az, hogy történetesen éppen arra járt a burkus király hat lovas hintón s meghallotta a fiú sírását.

Elészól a király a kocsisnak, hogy álljon meg; az inast meg küldi, hogy menjen be a kertbe s nézze meg, ki sir és miért sir.

Szalad az inas a kertbe, kérdi a gyermeket, hogy miért sir, a gyermek meg is mondja. Azzal az inas vissza a királyhoz s jelenti, hogy mit mondott a fiú. Egyszeribe visszaszalasztja az inast a király, hogy vigye hozzá a fiút. Az inas odaviszi a fiút, s megkérdezi a király is, hogy miért sir, igaz volna-e, hogy valami csudálatos álmodott s nem akarja megmondani az anyjának.

— Igaz, — mondotta a fiú — csudálatos álmod láttam, felséges királyom s azt meg sem is mondom senkinek ezen a világon.

— De már azt nem hiszem, — mondotta a király; ülj ide csak mellém a hintóba, velem jössz te mostan. Ugy sincs fiam, fiamnak fogadlak. Tudom azt az egyet, hogy majd megmondod, ha otthon leszünk.

A fiú nem szólt semmit, de szépen felült a hintóba a király mellé, a közben kijött az anyja is, s bezzeg örvendett, hogy ilyen nagy szerencsére fordult a fia dolga. Adott a király neki egy zacskó aranyat, aztán Istennek ajánlotta, a fiú is elbúcsúzott illendőképen s azzal a király hintaja elvágatott, mint a sebes szél.

Még estére sem telt az idő, megérkeznek a király palotájába, ottan mindjárt kiöltöztetik a fiút, de olyan szép is volt az aranyos gúnyában, hogy a mikor meglátta a három királykisasszony, — mert három leánya volt, a királynak, — nem győzték eléggé csudálni. Bizony mondom, hogy erősen megakadott rajta a szemük.

Na, telnek-múlnak a napok, a fiút úgy tartotta, nevelte a király, mint saját édes fiát. De mikor egy hét, kettő eltelt, megint elővette s mondta neki kegyes szóval:

— Na édes fiam, most már megmondhatod, miféle csudálatos álmot láttál.

— Nem mondom meg, felséges királyom, senkinek ezen a világon, — mondotta most is a fiú.

Jól van, — gondolta magában a király — hiszen ha nekem nem mondom meg, majd megmondod a leányaimnak, s szólt mind a három leányának, hogy vegyék elé külön-külön a fogadott testvérüket, addig békében ne hagyják, míg azt a csudálatos álmot el nem mondja.

Hiszen tehettek akármit a királykisasszonyok, hizelkedtek neki édes szóval, czirókálták, morókálták az arczát: mindhiába való volt, a fiú egy szó nem sok, anynit sem szólt.

Jelentik a leányok az apjuknak, hogy nem szól az a fiú semmit, néma mint a hal, csak a vállát vonogatja, harapó fogóval sem lehet belőle kihúzni egy szót.

— Na, ha nektek sem mondja meg! — kiáltott a király szörnyű mérgesen, nem is tekintem többé fiamnak, a palotámban sem tartom, hadd menjen le a cselédek közé, úgy is oda való.

Még aznap kitették a szürét a fiúnak, leküldötték a cselédek közé.

Hanem a kicsi királykisasszony nem tudott nyugodni a nagy erős kíváncsiságtól; föltette magában, hogy akár így, akár úgy, mindenféleképen kiveszi a fiúból azt a titkot. Egyszer, mikor senki sem látta, lesurrant a palotából, ment a cselédházba, ottan eléfogta a fiút s mondta neki:

— Látod-e, te bolond, te, miért nem mondom meg az álmodat? Király lennél az én apám után, válogathatnál a legszebb királykisasszonyok között.

A fiú megszólalt s mondta a királykisasszonynak:

— Hagyj békét nekem, ha jót akarsz.

— Nem nyugszom addig, míg meg nem mondod, erősködött a királykisasszony.

Erre a szóra szörnyű haragra lobbant a fiú, még a kardja is elkezdett csörömpölni a hüvelyben magától, hogy a királykisasszony halálra ijedett, mert még ilyet nem látott, hallott életében.

— Egy szót se többet, mondta a fiú, mert ha még egyet szólasz, kiugrik a kardom a hüvelyéből, s bizony mondom, vége az életednek.

De bezzeg nem is szólt többet a királykisasszony, kifutott a cselédházból, hangos sírással szaladott fel a palotába s elpanaszolta az apjának, hogy mi történt ő véle.

— Ejnye ördög adta kölyke, — rikkantott a király — még a mai szentséges szent napon akasztófára huzatom.

Ki is adta mindjárt a parancsolatot, állítsanak akasztófát a város végére, akaszszák fel a kardos fiút.

Egy óra sem telt bele, felállították az akasztófát s vitték a fiút a vesztőhelyre. Tengernép csődült oda, nem tudták elgondolni, mi nagy vétke, bűne lehet a kardos fiúnak. Csak akkor tudták meg, mikor az akasztófa alá állott s még egyszer s utoljára kérdezte a király:

— Megmondod-e az álmodat?

A fiú nem szólt semmit, csak rázta a fejét, a kardja pedig csörömpölt a hüvelyben, pedig hozzá sem nyult. De abban a pillanatban, a mikor a kötelet a nyakára akarták húzni, nagy zúgás, riadás kerekedik, mindenki az ország útja felé néz s hát ott jön sebes vágatással egy hat lovas hintó s abban a hintóban valaki fehér kendőt lobogtat.

Odaér a hintó a vesztő-helyhez, s nagy hirtelen leszáll abból... ugyan ki szállott le? — a magyar király.

Megy egyenest a burkus királyhoz, parolázik vele s mondja neki:

— Hallod-e, pajtás, ne akasztasd föl ezt a fiút, add nekem, majd én magammal viszem. Hallottam a hírért, hogy valami csuda álmodott s nem akarja megmondani. Hiszen csak kerüljön az én kezem alá, majd megmondja, tudom.

— Jól van, — mondotta a burkus király — csak vigyed, nekem elég bosszúságom volt miatta, legyen neked is.

Azzal ismét paroláztak, egymástól annak rendje s módja szerint elbucsúztak s a magyar király elvitte a hintáján a kardos fiút.

Megérkezik a király Budára a kardos fiúval s a mint befordul a hintó az udvarra, szalad elébe a leánya, összecsapja a kezét s kérdi:

— Jaj lelkem, édes apám, honnét hoztad ezt a szép fiút? Talán bizony Tündérországból?

— Hoztam biz'én nem Tündérországból, hanem az akasztófa alól, — mondotta a király.

Fölmennek a palotába, de a míg felmentek s aztán is a királykisasszony le nem tudta venni szemét a kardos fiúról. Észrevette ezt a király s mondta a leánynak:

— Csak ne nézd olyan erősen, mert nem lehet tudni, hogy még nálam is nem kerül-e az akasztófa alá.

Mindjárt kérdezte is a fiútól:

— No te kardos fiú, hát nekem elmondod-e az álmodat?

— Nem mondom én senkinek ezen a világon, — felelt a fiú s ugrált, csörömpölt a kard a hüvelyben, hogy a király is, a leánya is, szemét-száját eltáltotta a nagy csodálkozástól.

— Hiszen majd megmondod nekem, — mosolygott édesen, kedvesen a királykisasszony a fiúra, de a királykisasszonynak nem is válaszolt, csak a fejét rázta nagy búsán, a kard meg csörömpölt most is.

— Hát ha sem nekem, sem a leányomnak meg nem mondog, — szólt a király — akkor, fiam, bezáratlak egy kis szobába. Lesz ott ételed, italod elegendő, semmiben sem lesz fogyatkozásod, hanem addig ki sem kerülsz onnét, míg az álmodat meg nem mondog.

Mindjárt be is vezették egy kicsi szobába. Ott egy nagy könyvet elejébe tett a király, hogy abból olvasson. Aztán küldött neki ételt, italt, mindent a javából. De a kulcsot kétszer is ráfordították az ajtóra, hogy ki ne jöhessen.

— Hej Istenem, — búsult a kardos fiú — minnek is láttam én azt a csudálatos álmodat!

De búsult a királykisasszony is s a mikor csak nem látták, lement a kertbe, ott sétálgatott könnyes

szemmel a kardos fiú ablaka alatt, hátha egyszer kitekint az ablakon s a szívére beszélhet.

Egyszer csakugyan kikönyökölt a fiú az ablakon, éppen akkor, mikor arra ment a királykisasszony. Hullott a könnye mint a záporosó a királykisasszonynak s hogy ezt látta a kardos fiú, megszólította:

— Ugyan bizony mért sírsz, szép királykisasszony, amikor mindened van, amit szemed, szájad kíván s szabad vagy, mint a madár.

Mondotta a királykisasszony:

— Te miattad hullanak a könnyeim, kardos fiú. Mért nem mondogd el az álmodat nekem? Lásd, az én apámnak nincs fia, ha elmondanád az álmodat, bizony tudom, neked adná fele királyságát s tiéd lennék én is.

— Egy szót se többet, — mordult rá haragosan a kardos fiú — mert bizony mondom neked, ha még egyet szólasz, kiugrik a kardom s vége az életednek.

Megriadt a királykisasszony ettől a haragos beszéd-től s hangos sírással felszaladott a palotába.

— Hát téged mi lelt? — kérdezte a király.

— Jaj, ne is kérdezze, édes jó apám!

Nem akarta megmondani, hogy mi történt, de addig faggatta az apja, hogy mégis kivallotta.

— No megállj, hitvány fattya, — kiáltott a király szörnyű haraggal — élve temettetlek el, mert megrikattad a leányomat!

Egyszeribe hivatott száz kőművest s még aznap építtetett egy tornyot, oda vitette a kardos fiút s befalaztatta.

Hanem amíg a tornyot építették, ott settenkedett a királykisasszony s addig kérte s olyan szépen kérte a pallért, hogy hagyott a tornyon egy ablakocskát, melyről csak ők tudtak ketten s azon a titkos ablakon minden

este ételt, italt adott be a királykisasszony a kardos
fúnak.

Telt, mult az idő, a királykisasszony minden este
eljárt a titkos ablakra, ott sirdogált, kesergett s beszél-

getett a kardos fiúval. De mennyit könyörgött, hogy ne temesse el magát élve, elevenen, ne hervaszsa el így szép ifjúságát! Hiába könyörgött, a kardos fiú mégsem mondta el az álmát.

Egyszer azonban mi történt? Az történt, hogy a török császár üzeni a magyar királynak: sokat ne gondolkozzék, küldje a leányát be Törökországba, az ő udvarába, mert hallotta, hogy a magyar királykisasszonynak szépségben nincs párja kerek e földön. De még azt is üzente a török császár, hogy, ha nem küldené a királykisasszonyt, fölkerekedik minden népével s kő kövön nem marad az egész országban.

Hej, nagy búbánat s szomorúság nehezedett a királyra! Mit tudjon csinálni! Még egy esztendeje sem múlt el, hogy nagy háborúja volt s abban a háborúban erősen megfogyatkoztak a katonái.

Észrevette a királykisasszony az apja nagy szomorúságát, s addig beszélt, addig könyörgött, hogy kivette belőle, mi nyomja a szívét.

De szörnyű nagy búbánat fogta el a királykisasszony szívét is. Azt mondta az apjának:

— Hát csak küldj el, édes apám, semhogy az országod elpusztuljon.

A király nem szólt semmit, csak tünődött, évelődött magában, egész éjjel be sem húnyta a szemét, járt fel s le a palotában, törte a fejét, hogy mit csináljon. Aközben a királykisasszony kisurrant a palotából, szaladt a kardos fiúhoz s mondta neki keserves könnyhullatások közt:

— No te szegény kardos fiú, most meg kell halnod, mert engem visznek be, Törökországba, a nagy török császár fényes udvarába. Látod, látod, miért nem mondád el az álmodat!

De még csak most csördült meg igazi haragosan a kardos fiú kardja.

— Bizony nem mégy te be Törökországba! — mondotta a fiú. — Eredj csak haza szépen, feküdj le s reggel mondjad az apádnak, hogy te is láttál egy csudálatos álmodban, — mondjad te, — hogy az a kardos fiú, kit az apád befalaztatott, még most is él s azt mondotta neked, hogy hadd csak jőjjön az a török császár, ő egyes egyedül is visszakergeti az egész ármádiát.

Elszalad a királykisasszony nagy örömmel, lefekszik szép selyem-ágyába, le sem húnnya a szemét egész éjjel, hanem azért reggel mondta az apjának, hogy milyen csudálatos álmod látott.

— Na ez igazán csudálatos álom, — mondotta a király s mindjárt ment a toronyhoz, a kőművesekkel széjjel bonttatta s hát csakugyan élt a kardos fiú, még hétszerte szebb volt, mint annak előtte s nagy, erős dali legény lett belőle, a kardja is sokkal nagyobb, mint azelőtt.

Csudálkozott a király, csudálkozott minden lélek. Hát még mikor a kardos fiú mondta, hogy jól látta a királykisasszony, amit álmában látott, mert akár meg se mozduljanak a király katonái, egyedül visszaveri a török ármádiát.

Vissza is üzent a király a követektől a török császárnak, hogy csak jőjjön, de minden népével, ha a leányát feleségül akarja!

Na, elmennek a követek s egy hét, kettő hogy elmúlt, hát csakugyan jön a török császár, utána akkora ármádia, hogy rengett a föld alatta. A magyar király is talpra állította a katonáit, hanem a kardos fiú ügyet

sem vetett a katonákra, neki vágatott a török ármádiának, aztán szóllott a kardjának:

— Na most, édes kardom, most ugorj ki a hüvelyből!

Hej, Uram Teremtőm, halljatok csudát, mit csinált az a kard! Kezdette a török császáron, nyissz, földön volt a feje; aztán nyargalt tovább, végig az ármádián, hullott a török, mint a kéve. Mire odaért a magyar ármádia, még hirmondó sem maradt a törökből.

Megfordul a magyar ármádia, elejébe vágat a kardos fiú s mennek haza nagy ének- s muzsikaszóval, meg sem állanak Budaváráig. Ott már várta a király meg a királykisasszony a kardos fiút.

— No te fiú, — mondotta a király, — akármit álmodtál, én többet nem kérdek. Országomat, leányomat megvédelmezted, legyen a tied mindakettő. Ez órától fogvást te vagy a magyarok királya.

Mondta a kardos fiú:

— Bizony ha én vagyok a magyarok királya, akkor meg is mondom, hogy mi álmodtam. Azt láttam én álmomban, felséges apám uram, hogy a magyarok királya leszek.

Mondjam tovább, ne mondjam, még aznap megtartották a lakodalmat, Budavárába hozatták a kardos fiú anyját is; most aztán ez is megtudta, hogy mit álmodott volt a fia.

Hét álló hétig folyton állt a lakodalom, akkor aztán abbahagyták.

Holnap legyen a kardos fiú s a felesége a ti vendégetek.

A jégpánczélos vitéz.

A Homoród völgyében fekszik Keményfalva, egy kicsi székely falú: ott még most is emlegetik Lakatos Jánosnak s a máska-unokájának nagy vitéz cselekedeteit. A keményfalviakat is sokat sanyargatták a tatárok, de még jó szerencsájük volt a falún felül a Hollókő nevű sziklaszál, melynek barlangjában meg-meghúzódtak. Egyszer azonban nyomon követték a tatárok a menekülő keményfalviakat s már-már a barlangnál voltak, mikor a nép vezére, Lakatos János, hirtelen megfordult, célba vette duplacsövű puskájával a tatárok vezérét, a *veresbélü khánt* (a kit azért neveztek veresbélűnek, mert tetőtől talpig veres volt az öltözete), s az első lövésre lefordult a khán fekete paripájáról. Lakatos elsütötte a második lövést is s a tatárok, kik addig sohasem hallottak puska lövést (csakúgy zengett-zúgott a völgy!) eszköz nélkül szaladtak meg.

Igy mentette meg Lakatos János a keményfalviakat. Hanem a máska-unokájáról (dédunoka) még különb dolgokat beszélnek. Ez is Lakatos János volt, de ez már nem elégedett meg azzal, hogy a falújába várja a tatárokat; ha oda nem jöttek, ment ő utánuk. Járt-kelt, kalandozott mindenfelé a Székelyföldön s egyszer Csik-Topliczán éppen akkor talált benyitani egy házba, mikor ott hét tatár nyilat kovácsolt.

A hét tatár egyszerre fogta rá a nyilvesszót, de mindahét vessző a Lakatos János feje fölött süvített ki az ajtón, mert Lakatos hirtelen a földre bukott. De nem ijedtségből, hanem okos előrelátásból. Mert a mint a nyilvesszők kiröppentek a feje fölött, abban a pillanatban felugrott, görbe kardját kirántotta s miszlikbe aprította a hét tatárt. Akkor kiválasztotta a tatárok lova közül a legszebbet, egy szép aranszörű paripát, föl pattant rá s elvágatott mint a sebes szél. Hiszen jól tette, hogy lóra kapott, mert a falú közt csatangoló tatárok észrevették a cselekedetét s heten közülök úzóbe vették.

Repült az aranszörű paripa, de repültek a nyilvesszők is Lakatos után. Ha egy eltalálja, vége az életének. Éppen az Olt partjához ért Lakatos s nem gondolkozott sokáig, beleugratott a mély vízbe. Késő ősze járt az idő, hideg volt az Olt vize s mire átúsztatott, a hideg víz ráfagyott a szűrére. Mintha csak jégpánczért húzott volna magára Lakatos János: tetőtől talpig csillogott testén a jég. Most már lövöldözhatték rá a nyilakat: mind visszapattogott a testéről. De nem is szaladott tovább. Megállt az Olt partján s intett a tatároknak: jertek, jertek!

Hiszen jöttek is azok. Heten voltak egy ellen, hogyne jöttek volna. Mindaheten átúsztatottak az Olton, de csak három usztatott vissza közülök: négyet levágott vitéz Lakatos János, a többiek elszaladtak.

Ha a Homoródvölgyén jártok, nézzetek be Keményfalvára, ott még többet is tudnak regélni Lakatos János vitéz tetteiről...

A szomorúfűz.

Volt idő, gyermekek, mikor a szomorú fűzfának nem hajolt le az ága, mint a hogy most lehajlik. Éppen úgy fölfelé állottak az ágai, mint a többi fáé, melyen nincs gyümölcs.

Hanem egyszer mi történt?

Az történt, hogy Krisztus urunk egy szomorú fűz alá ült le. Üldözték a rossz emberek s mivelhogy erősen elfáradott, pihenni ez alá a fa alá tért, mert tudta, hogy ennek nem szűrós sem levele, sem ága.

Leült Krisztus urunk s ím a fűzfa ágai egyszeribe lehajlottak szépen, s szeliden legyintgették verejtékes homlokát.

Pihenés után Krisztus tovább ment, de a szomorú fűz ága nem hajolt többet vissza: lehajolva maradt annak emlékére, hogy az Isten fia ült alatta...

Bolond Jankó.

Volt egyszer egy szegény ember s annak egy fia: Jankó volt a neve. Az ám, Jankó! Bolond Jankónak hívták a faluban, mert afféle félkegyelmű, kolontos legény volt ő. De már akárminek hívták, a bíró mégis szolgának fogadta Jankót s két ökröt adott a kezére. Ahogy szolgálatba állott Jankó, a bíró első este azt parancsolta, hogy hajtsa ki az ökröket a rétre, ne pusztítsák otthon a szénát.

Na, kiment Jankó az ökrökkel, egy dombon megtelepedett, aczélt, kovát szedett elő, tüzet gyujtott s annak a világánál elkezdett kártyázni egymagában.

— Makkot ide, Jankó! Filkót reá, Jankó! Ez a tied, Jankó! — mondogatta magában a félkegyelmű s észre se vette, hogy előtte áll az ördög.

— Adj Isten! köszönt az ördög.

— Adj Isten! — fogadta Jankó csakúgy foghegyről.

Szabad-e, nem-e, nem kérdezte az ördög, csak letelepedett a tűz mellé s mondta Jankónak:

— Osszad, öcsém, hadd kártyázzom én is.

— Van-e pénzed?

— Van egy polturám. Elég-e?

— No, annyi nekem is van.

Azzal osztott az ördögnek, s addig játszottak, hogy Jankó elnyerte a polturát az ördögtől.

— Ide a polturát, komám!

— Holnapután, kiskedden! — mondta az ördög s uczezu! felugrott, szaladt, mintha a szemét szedték volna ki.

De Jankó sem vette tréfára a dolgot, utána az ördögnek. Ez meg egyenest a faluba szaladott s ott egy utcza sarkán úgy eltűnt Jankó elől, mintha a föld nyelte volna el.

— Hiszen majd megtalállak én! kiabált Jankó s abban a pillanatban elejibe lépett valaki. Azt hitte a sötétben, hogy az ördög s úgy fejbe vágta a fütykösével, hogy egyet nagyot kiáltott s ledöndült a földre. Haj, édes Jézusom! Nem az ördög volt az, hanem a biró: a Jankó gazdája.

Feltápáskodik nagy nehezen a biró, megfogja Jankót s lármáz éktelenül:

— No, te ilyen olyan bolondja! Hát te a tulajdon gazdádat agyon akarod ütni? Indulj előttem a falu házára!

Bemennek a falu házára, a biró fölveri az esküdeteket s ott mindjárt ítéletet tesznek: zárják be Jankót abba az elátkozott házba, a melyikben az ördögök tanyáznak, hadd pusztítsák el ezt a félkegyelműt.

Hiszen nem bánta Jankó, hadd zárják az ördögök házába. Nem félt ő az ördögöktől, de sőt inkább örült, hogy találkozik azzal az ördöggel, a melyiktől elnyerte a polturát. No meg, hogy el ne felejtsem s ti is jól megjegyezzétek: volt Jankónak egy sut-zsákja, annak csak ki kellett nyitani a száját: száz ördögöt is bele tudott abba bujtatni Jankó.

Bement Jankó a házba, rázárták az ajtót, ő meg egyszeribe tüzet gyújtott, leült az asztal mellé, elészedte a kártyáját s ütögette a kártyaleveleket:

— Filkót rá, Jankó! Disznót, Jankó! Jól van, Jankó! Te nyertél, Jankó!

A mint így kártyáztatna magában, hallja, hogy dörömböl valaki az ajtón.

— No, bizonyosan az ördög, gondolja Jankó. Kikiáltott: künn tágas, benn szoros!

Abban a pillanatban megnyílt az ajtó s hát nem az ördög, hanem egy obsitos katona lépett be.

— Adj Isten, barátom. Adsz-e szállást egy szegény obsitos katonának?

— Én jó szívvvel, mondta Jankó, hanem tudod-e, hogy ebben a házban ördögök tanyáznak?

— Már én nem bánom, egy életem, egy halálom, itt maradok, mert odaki czudar idő van.

Azzal leült az obsitos is az asztal mellé s elkezdtek kártyázni ketten. Ütik, ütögetik a kártya-leveleket, de egyszerre csak leszakadt a tűz, alig pislákol, nem látták a kártyát.

— Várj, komám, mondta Jankó, fölnézek a padlásra, ott talán lesz forgács, hadd elevenítem fel a tüzet.

Fölmegy a padlásra, ott csakugyan volt is forgács elegendő, lehoz egy jó öllel, ráhányja a tűzre s az megint lobogott, pattogott vigan. De egy fertály óra sem telt belé, megint leszakadt a tűz: ellangalt a forgács.

— No, most én megyek forgácsért, mondta az obsitos.

Föl is ment a padlásra, de a másik minutumban már repült is le onnét, hogy majd megszakadt a nyaka. S hát, Uram, Teremtőm, elsötétedik a szoba, de úgy, hogy a sötétségre fejszét lehetett volna akasztani s becsődülnek az ördögök nagy lármával, zimóréval, zakatolással. Aztán csak felkapták Jankót, mint egy labdát s úgy

dobálták egymásnak. Azt hitte Jankó, hogy mindjárt kiszalad a lelke.

De bezzeg nem tetszett Jankónak ez a tréfa, egyszerre csak talpra ugrott, előrántotta a sut-zsákot, nagyot rikkantott egyet: bujj bele! — s hát az ördögök szép sorjába mind besétáltak a sut-zsák száján. Csak egy ördög maradt kívül: az, a kitől Jankó a polturát elnyerte. Beköti Jankó nagy hirtelen a zsák száját, a kívül maradt ördögöt pedig amúgy magyar módra megragadja, a fütykössel istenesen ódalba kenegeti s mondja neki:

— Megadod-e a polturát, komám?

— Jaj, csak ne üss, megadom, könyörgött az ördög. Nálam nincs pénz, de van a pokolban elég, jere velem, ott megadom kamatostól.

— Hát gyerünk!

Azzal fölkapott az ördög nyakára, jól ódalba sarkantyúzta s elvágattak a pokolba, sebes szélnél sebesebben.

Megérkeznek a pokolba, ott leszáll az ördögről, az meg csak ment előre, teméntelen sok szobán keresztül, aztán le a pinczébe. Na, ott szemé-szája elállott Jankónak a csudálkozástól. Volt ott annyi kád, hogy a szem nem győzte belepni s mind színültig tele volt arannyal, ezüsttel.

— Mi kell: arany-e, ezüst-e? kérdezte az ördög. Vihetsz annyit, a mennyit elbirsz.

— Nem kell nekem sem arany, sem ezüst, mondotta Jankó, csak add meg a polturámat.

Hiszen azt ugyancsak jól tette Jankó, hogy sem aranyba, sem ezüstbe nem markolt bele, mert abban a pillanatos pillanatban lángot vetett volna arany, ezüst s soha meg nem látja Jankó Isten áldott napját; még

a hetvenhetedik porczikája is porrá égett volna. Az ördögnek azonban mindenféle pénze volt, csak éppen polturája nem. No, ha nem volt, be is bujtatta Jankó ezt is a sut-zsákba s indult haza a falujába. Ott, a hogy hazaért, segítségre hívott tizenkét kovács legényt s addig verette a sut-zsákot, hogy csak úgy porzott már az ördögök porától. Akkor a sut-zsák száját kioldotta, az ördögök porát szélnek eresztette. Az mondják, ebből a porból lett a vörös hangya, azért olyan fájdalmas a csipése.

No, akár így, akár úgy, elég az, hogy Jankó elpusztította az ördögöket s bezzeg lett nagy becsűje a faluban! Mindjárt összegyűlt a falu népe s azt határozták egy akarattal, hogy ajándékozzanak Jankónak egy borjas tehenet, mert igazán megérdemelne kettőt is, de ha nincs, elégedjék meg egygyel.

Jól van. Jankó egy szóval sem mondta, hogy neki nem kell a tehen, de merthogy nem volt istállaja, a hová bekösse s ha az lett volna, akkor meg mit ad enni? — ő bizony elindította a tehenet a vásárra.

Megy, mendegél a tehen, utána meg Jankó s a mint egy erdön haladnának keresztül, egyszerre csak egy nagy kőrísa elkezd hajlongani, nyikorogni, csikorogni. Jankó azt hitte, hogy a kőrísa meg akarja venni a tehenet. Szóba állott a fával.

— Meg akarod venni? Jól van, én neked adom, ha becsületes árát adod.

Fujt a szél czudarul s a kőrísa csak hajlongott, csikorgott, nyikorgott.

— Száz forint az ára. Nincs most pénzed? Nem baj, majd holnap eljövök a pénzért.

Azzal a tehenet a fához kötötte s szépen haza balagott. Másnap megy vissza az erdőbe, egyenest a fához

s hát a tehénnek csak a csontja: megették a farkasok.

Hej, megharagszik Jankó, szedte-vettézik, hogy így meg úgy, ő nem bánja, a tehén nem az ő kára, vigyázott volna rá a fa, ha megvette; ha nem vigyázott, az ő baja: fizessen!

A kőrisfa, merthogy a szél nem fujt akkor, sem nem hajlongott, sem nem csikorgott-nyikorgott. Hiszen Jankónak se kellett több, szörnyű haragjában kivágta a fát tövéből. De bizony ha kivágta, meg sem is bánta, mert a fa odvából csak úgy duvadott, ömlött ki az arany meg az ezüst. Haza szaladt, szekeret fogadott s úgy birta elvinni a tenger pénzt.

Hej, Uram, volt odahaza öröm! A szegény ember majd kibújt a bőréből szertelen nagy örömében, de bezeg Jankó sem búsult, most már nagyobb gazda lesz még a birónál is. Hanem szerették volna tudni, hogy hány véka lehet a pénzük. Az ám, nem volt vékájuk, a mivel megmérjék.

— Eredj fiam, mondta az apja, hozz egy vékát a birótól.

Szalad Jankó a biróhoz:

— Biró uram, adjon egy vékát.

— Hát azt minek, te?

— Pénzt mérünk.

— Bolond likból, bolond szél fuj, mondta a biró.

— Jó, jó, csak adjon egy vékát.

Hát a biró adott neki egy vékát, de furta az oldalát a kandiság, s a mint beesteledett, odament a Palkóék ablakára s úgy leskelődött. Föltette magában, hogy ha csakugyan pénzt mérnek, majd elveszi azt tőlük. No, ha nem akart hinni Jankónak, most elhihetette, mert még mindig mérték a pénzt. Történetesen Jankó az

ablak felé pillant, látja, hogy valaki leskelődik, kapja a füttykösét, kifordul az ajtón s úgy találja fejbe vágni a bírót, hogy az éppen csak egyet kiáltott s azzal: volt bíró, nincs bíró.

Hej, megijed Jankó! Most már mit csináljon? Agyonütötte a bírót! Most őt felakasztják, fel bizonyosan. Gondol ide, gondol oda, hátára veszi a bírót, beviszi a szomszéd kertjébe, beállítja a hagyma-ágyásba, egy hagymaszárat a kezébe nyom, mintha ki akarná húzni s azzal szép csöndesen visszament a házba.

Jó ki reggel a szomszéd-asszony a kertbe, látja, hogy valaki dézsmálja az ő hagymáját, kap egy botot, oda szalad s úgy fejbe kollintja, hogy orra bucskázott. Az ám, de úgy orra bucskázott, hogy fel sem kelt többet. Nézi az asszony, hogy ki az — s hát a bíró. Még jobban megnézi, költi, költögeti s hát még nem is szuszog.

— Jaj, jaj, Szűz Mária, Szent József, jajgatott az asszony, agyonütöttem a bírót, jaj, jaj! De ki is hitte volna, hogy hagymát lopjon ökeme, jajajaj!

Aközben kijött Jankó is, a kerítéshez somfordált s kérdezte az asszonyt:

— Hát kend mért sir olyan keservesen, néném-asszony?

— Jaj, lelkem, öcsém uram, nézzen ide! Hagymalopni jött a bíró s én agyonütöttem, jajajaj!

— Azért ugyan egyet se jajgasson kend, mondotta Jankó. Egyet mondok s kettő lesz belőle: adja nekem a leányát s én igazitok a kend dolgán.

Bezzeg hogy ígért az asszony Jankónak füt, fát, mindent; Jankó pedig ismét hátára kapta a bírót, vitte a másik szomszéd telkére. Az a másik szomszéd mézszáros volt. Besompolyog Jankó az ólba, ott egy disznót

leszúr, s a birót a disznó hátára ülteti, aztán nagy hirtelen elsomfordált!

Alig ment el, kijő a mészáros a házából, megy az ólba, s hát látja, hogy valaki ül a disznón, éppen mintha le akarná szúrni. Nossza, szalad a mészáros a bárdjáért s úgy fejbe vágja a birót, hogy egyszeribe lefordult a disznó hátáról.

Haj, megijedt a mészáros is, mert ugyan ki gondolta volna, hogy a biró akarja ellopni az ő disznaját? Gondolt ide, gondolt oda, ő bizony elment a falu házára s ott elémondta az esküdteknek, hogy így meg úgy volt a dolog, ő nem hibás: miért akarta lopni a biró?

— Bizony ha el akarta lopni, jól járt, úgy kell neki, mondták az esküdtek, ha nem szégyelt lopni biró létire.

Aztán egy hét sem telt bele, Jankó feleségül vette a szomszéd asszony leányát, csaptak nagy lakodalmat, de olyan nagyot, hogy rostával hordották a bort. Húzták a cigányok, járták a legények s a lányok.

Holnap Jankó legyen a ti vendégeitek.

A szent-demeteri kastély.

Messze földön nem volt párja a szent-demeteri kastélynak. De rég volt, nagyon rég, sok százsz esztendeje múlt annak, mikor ez a kastély épült. Nem is egy ember építette. Három nagy úr: Balázsi, Nyujtódi és Csáki állott össze s sok esztendő telt belé, míg fölépült a kastély: a legszebb nemcsak a Kis-Küküllő mentén, hanem az egész Székelyföldön.

De könnyű volt azoknak az uraknak: kádaslag állott pinczéjükben arany és ezüst. Hej, de minden darab aranyra s ezüstre ember-vér száradott! Mindahárom úr rettenetes sanyargatója volt a szegény népnek. Kényök-kedvök szerint fosztogatták, rabolták az utas embereket. Ilyen pénzből épült a szent-demeteri kastély. Templom is van a kastély végén, de már ezt nem az a három úr építette....

Mikor a kastély felépült, három felé osztották: Balázsi a keleti szárnyat tartotta magának, Nyujtódi a nyugotit, Csáki meg a templom felé eső részt. Történt egyszer, hogy mikor a három úr javában tivornyázott, egy kéregető barát nyitott be s kérte szeliden, aláztatosan:

— Nagy jó uraim, adjatok valamit Istennek nevében, az Ő dicsőségére s lelketek majd a mennyországban lakozik.

Nagyot kaczagtak e szent beszédre az urak. Balá-
zsi fölemelte az arany serleget s a más kettőhöz fordult:

— Akartok-e a mennyországba jutni?

— Én nem. Jobb itt, mint a mennyországban! —
mondta Nyujtódi.

— De még én sem! — mondta Csáki. — Bánom is
én, akárki lakjék a mennyországban, csak én itt lakhassam.

A barát megbotránkozással fordította el tekintetét
az istentelenektől s szó nélkül távozott a kastélyból.

Az urak meg tovább mulattak s miközben sorra haj-
tották ki a serlegeket, folytatták istenkáromló beszédjő-
ket. De egy óra sem telt belé, arra jött az ördög-óriás.
Hallja az Istenkáromló beszédet s megőrül nagyon.

— Ehe, ezek éppen nekem való emberek, — mondta
magában.

Bement a kastélyba s szót sem szólt: megragadta
a három urat, hóna alatt kivitte az udvarba, aztán
füttyentett egyet s ím abban a pillanatban ott termett
vagy száz ördög egy szörnyű nagy vasekével. Az ördög-
óriás járomba fogta a három urat s akkorát rittyentett
rézcsapós ostorával, hogy zúgott, zengett belé Kis-Kü-
küllő vidéke.

Azzal földbe akasztotta az eke vasát s biztatta az
urakat:

— Hí, Balázi! hí, Nyujtódi! hí, Csáki! hí elé, hí!

Akartak, nem akartak, húzni kellett a vasekét,
mert az óriás rájuk-rájuk húzott rézcsapós ostorával s
csakúgy csurgott testükből a vér. Húzatott is velük egy
nagy barázdát, akkorát, hogy még ma is megvan a nyoma.

Még nem olyan rég egy hosszú ekevasat találtak
székely szántóvető emberek az *Ördög-barázdájá*-ban.

Azt mondják, ez az ördög ekevasa volt.

A napnyugati király leánya.

Hol volt, hol nem volt, valahol napnyugaton volt, volt egyszer egy király. Ennek a királynak az országát Napnyugati országnak hívták, mert ebben az országban sohasem látták felkelni a napot, csak lemenni.

Volt ennek a királynak egy leánya, s ez a leány olyan szép volt, hogy csudájára jártak a világ minden tájékáról. Nemcsak csudájára jártak, feleségül is vették volna jó szívvel a leghíresebb királyfiak, hercegek. De a király kihirdette ország-világnak, hogy csak annak adja leányát, aki páros bajvívásban legyőzi a veres vitézt. Ettől a veres vitéztől mindig félt a király, hogy egyszer majd elveszi tőle az országot, azért akart olyan vitéz embert a vejének, aki legyőzze a veres vitézt.

Hiszen jöttek is királyfiak, hercegek s minden rendű s rangú legények, szerencsét próbáltak, de hiába, mert a veres vitéz erősebb volt valamennyinél s egy esztendő leforgásán éppen kilenczvenkilencz vitézt ölt meg. Hirdette azután a király mindenfelé, hogy jöjjön, kinek kedve van az ő leányára s országára, de hirdethette: egy szál legény sem akadott, aki a veres vitézzel kiálljon.

Sírt a szegény királykisasszony, sírás volt éjjel-nappala, hogy már most pártában marad egész életére a veres vitéz miatt. Sokat tűnődött, búcsálódott a király is magában, hogy mit tudjon csinálni. Egyszer aztán

mit gondolt, mit nem magában a király, megparancsolta a szobaleánynak, hogy öltöztesse fel a királykisasszonyt a legszebb ruhájába, s egyben hívatta az udvari piktort, hogy pingálja le az ő leányát.

Felöltözik a királykisasszony aranyos, gyémántos ruhájába, aztán lepingálja a piktor. A képet szépen berámáztatják s alája írják:

»*A napnyugati király leánya.*«

»Aki ezt a királykisasszonyt feleségül akarja venni, győzze le a veres vitézt, övé lesz a királykisasszony s a napnyugati ország.«

Ezt írták a kép alá, s akkor a király a képet ráköttette egy hűséges emberének a hátára s mondta neki:

— Hallod-e, indulj ezzel a képpel s addig vissza ne kerülj ide, amíg olyan emberre nem találsz, aki ezt a képet megveszi tőled. De mondd meg annak, akárki fia legyen, úgy vegye meg a képet, hogy mindjárt jöjjön is az én országomba s verekedjék is meg a veres vitézzel.

Elindult a király embere a képpel, ment országról-országra, sok helyen megállították, körülfogták, megcsudálták a képet, de amikor megtudták, hogy azért a szép leányért a veres vitézzel kell megverekedni, a legbátrabb emberek is félre ódalogtak, mert híre ment volt már az egész világon, hogy a veres vitéz kilenczvenkilencz vitézt ölt meg. Hát csak ment a király embere tovább s addig ment mendegélt, míg egyszerre csak a napkeleti országba ért, ott is a napkeleti ország királyának a városába.

Éppen ünnepnapra ért a városba. A népek mentek a templomba, körülfogták a király emberét, csudálták a képet, de mindjárt tovább is állottak. Arra jött a király is az udvarával, azok is megnézték a képet, ott hagy-

ták, mentek a templomba. Amikor ezek elmentek, jött egyedül a királyfi, megállott ez is a kép előtt, nézte, nézte, a szeme elkezdett káprádzani, s aztán mit gondolt mit nem, azt mondta nagy hirtelen a király emberének:

— Hozza kend föl ezt a képet a palotámba, amit kíván, azt fizetek érte.

Mondta a király embere:

— Felséges királyfi, ezt a képet pénzzel könnyen megfizetheti, mert csak egy arany az ára, hanem ha megvette, akkor jöjjön velem a napnyugati országba, s ott verekedjék meg a veres vitézzel.

— Csak hozza kend, — mondta a királyfi — megverekszem én a huszonnégyfejű sárkánynyal is, nemcsak a veres vitézzel.

Fölviszik a képet a palotába, a királyfi szobájában leteszik egy asztalra. Ekkor a királyfi leült melléje, s a szemét le nem vette a képről. Csak nézte, nézte, s akkorákat sóhajtott, hogy majd összeduvadott a palota.

Akközben hazajött a király a templomból s nem tudta elgondolni, hogy hol van a fia, miért nem volt a templomban. Aztán asztalt terítettek; várták, várták, de ebédre sem jött. Inast küldöttek utána, de a királyfi kikergette:

— Eredj, beteg vagyok.

Szalad az inas nagy ijedten a királyhoz, jelenti, hogy mit mondott a királyfi; megijed a király, megy a fiához s kérdi:

— Mi bajod van, lelkem fiam?

Mondta a királyfi:

— Beteg vagyok édes apám. Nézzen erre a képre, ez az én betegségem.

— Hej fiam, ez már csakugyan nagy betegség. Láttam én ezt a képet, olvastam azt is, amit alája írtak, azt is

tudom, hogy az a veres vitéz kilenczvenkilencz vitézt ölt meg már. Vesd ki fiam a fejedből ezt a képet, mert bizony te léssz a századik.

Mondta a királyfi:

— Nem bánom én lelkem édes apám, legyek a századik, mégis megverekszem a veres vitézzel.

Beszélhetett a király, mintha csak a falnak beszélt volna.

— Na fiam, — mondotta a király -- látom, hogy nincsen itthon maradásod, hát gyere, hadd adjak legalább neked olyan lovat, amilyen több nincs kerek e világon.

Indul a király, utána a fia, de nem az istállóba vezette a fiát, hanem le a pinczébe. Lementek hetvenhét garádicson, aztán végig a pinczén, annak a tulsó szegletjében szomorkodott egy girhes-görhes ló, alig állott a lábán.

— Ez az a ló, édes fiam.

Mondta a királyfi:

— Édes apám, ne tréfáljon velem, mert nagy az én lelki nyavalyám.

De megszólalt erre a ló is:

— Hallod-e, királyfi, nem tréfa-beszéd az édes apád mondása, csak abrakolj egy hétig, majd meglátod, hogy nincs több olyan ló kerek e világon, mint a te lovad.

Fölszalad a királyfi a pinczéből nagy örömmel, maga visz le neki szénát, zabot. De a táltos megrázta a fejét.

— Nem ezzel élek én, királyfi, hozz nekem minden nap tíz ropogásra sült czipót s egy hordó tokaji bort. Akkor aztán még a csillagot is lerugom az égről.

Két álló hétig ropogós fehér czipóval s tokaji borral traktálta a táltost a királyfi. Akkor azt mondta a táltos:

— No édes gazdám, most már indulhatunk, de előbb búcsúzz el apádtól, anyádtól s minden atyádfiától, mert vagy látod őket valaha, vagy sohase.

El is búcsúzik a királyfi mindenkitől. Sírt az apja, sírt az anyja, sírt minden lélek. Sírt egy kicsit a királyfi is. De akkor aztán nagy hirtelen felkapott a táltosra s elvágtatott, hogy egy szempillantás múlva nem látta emberi szem.

Három nap s három éjjel folyton-folyvást repült a táltos, hogy csak úgy zúgott-búgott a levegő, amerre repült. Akkor aztán leszállott a fekete tenger hetvenhetedik szigetjén. Mondta a táltos:

— Édes gazdám, egyél, ha hoztál magaddal enni-valót. Én nem eszem, mert itt nincs márványkő jászol, hanem majd lesz a napnyugati király városában.

A királyfi vitt volt a tarisznyájában egy s más enni-valót, nagy hirtelen falatozott abból, aztán ismét felpattant a táltos hátára. A táltos meg egyet ugrott, kettőt szökött s egy szempillantás múlva leszállott egy magas hegynek a tetején. Mondta a királyfinak:

— Nézz le innét királyfi: mit látsz?

— Látok valami fekete csillagot, mondá a királyfi

— Hát az a csillag a napnyugati király városa.

— Jaj, lelkem lovam, sohasem érünk el oda.

— Ne félj semmit, csak ülj fel a hátamra — bízatta a táltos — ott leszünk estére.

Felül a királyfi a táltosra s csakugyan még a nap le sem ment, ott voltak a napnyugati király városában. Ott betértek egy nagy vendégfogadóba s mindjárt azt kérdezte a királyfi a fogadóstól:

— Hé fogadós, van-e az istállóban márványkő jászol?

— Hogyne volna, felséges királyfi, — mondta a fogadós.

Egyszeribe bekötötték a táltost. Adott neki a királyfi ropogós fehér czipót, amennyi beléfért, három veder tokaji bort; no meg ő maga is jól megvacsorázott s aztán lefeküdt.

Reggel kimegy az istállóba s kérdi a lovat:

— Mehetünk-e a király udvarába, édes lovam?

— Ma még nem, édes gazdám, előbb menjünk el a kovácshoz. Veress patkót a lábamra, hadd rugjaim össze a király udvarát egy kicsit.

Elmennek a kovácshoz s amint mentek az utcán végig, kicsődültek a népek, sajnálkoztak rajta:

— Aj, szegény napkeleti királyfi, jobb lett volna otthon maradnod.

Oda sem hallgatott. Bement a kovácshoz, hogy ráveressen a táltosra négy arany patkót, gyémánt szeggel. Hat legény fogta a táltost, hat legény verte a patkót. De mikor ráverték, a táltos csak egyet rúgott, s mind a négy patkó lerepült a lábáról, hogy csakúgy surrogott, burrogott a levegőn keresztül.

Hej, megszegyenli magát a kovács!

— No, — mondja — így még nem jártam világ életemben! Majd én verem rá a patkót.

Na, hanem az öreg kovács rá is verte magyárosan. Próbálta a táltos mindenképpen, de nem tudta lerúgni a lábáról. Erre visszamentek a vendégfogadóba. Csak másnap reggel vágatott be a királyfi a napnyugati király udvarába. A király már ott ült a palota tornáczában, mellette a leánya, úgy várták a királyfit. Ott volt az udvaron a veres vitéz is, nagy szürke lován. Mikor a királyfi beugratott az udvarba, a táltos egyszeribe olyan tánczra kerekedett, hogy a márvány-kő, a mivel az udvar

ki volt rakva, csakúgy porzott. Akkora por kerekedett, hogy a király sokáig nem látta sem a veres vitézt, sem a királyfit. Összemennek a vitézek; viaskodnak, verekednek. Szikrázik a kardjuk, mesterkednek, ravaszkodnak, de eltelik egy óra, eltelik két óra, s egyik sem tudta megválni a másikat.

Hanem mikor éppen deket harangoztak, nagyot ugrik a táltos, éppen a feje fölé a veres vitéznek s abban a pillanatban a királyfi egy suhintásra leszeli a veres vitézről a páncélgúnyját.

Erre lekiáltott a király a tornáczból:

— Elég volt ez mára, vitézek. Holnap kezdjétek újra.

Elvágtat a két vitéz két felé, de a veres vitéz utána kiabál a királyfinak:

— Megállj, mert holnap a kardom hegyére kerül a fejed.

Elkövetkezik a második nap. Mint a fergeg, úgy rohant a veres vitéz a királyfira, de bizony nem került a királyfi feje a veres vitéz kardja hegyire, mert a táltos megint olyan ügyesen ugrott föléje, hogy a királyfi egy vágással leszelte a veres vitéznek a jobb karját. Megint lekiáltott a király a tornáczból:

— Elég volt mára, vitézek. Holnap kezdjétek újra. A veres vitéz a bal kezével felkapta a kardot s megfenyegette a királyfit:

— Megállj, napkeleti királyfi, levágád a jobb kezedet, de holnap a bal kezemmel én is levágom a fejedet.

Hiszen fenyegetődzhetett, mert bizony levágta harmadnap a királyfi a veres vitéz bal kezét is, pedig az úgy rohant reá, mint a villám.

Most már nem félt a veres vitéztől a napnyugati király, hogy elveszi tőle az országát, de bezzeg örvendett is! Hát még a királykisasszony! Mert megtetszett neki erősen a napkeleti királyfi, s amióta meglátta, mindig csak imádkozott:

— Bárcsak legyőzné ez a szép királyfi a veres vitézt!

Mindjárt meg is tartották a lakodalmat, s lakodalom után a király a vejének adta az országát s királyságát. Akkor aztán a fiatal pár fölkerekedett s elmentek a napkeleti király udvarába, s ott is megtartották a lakodalmat. Két országa lett a királyfinak. Mikor a napkeleti országban megunta, ment a napnyugati országba, ha a napnyugati országban megunta, ment a napkeleti országba. Igazán jó dolga volt.

Még ma is él, ha meg nem halt.

Krisztus urunk muzsikája.

Egyszer volt egy szegény ember s annak három fia. Ennek a szegény embernek egy fél láncz szőlőföld volt minden gazdasága, de abban sem volt nagy öröme, mert rájártak a seregélyek, erősen pusztították.

— Édes apám, mondja a legidősebb fiú, kimegyek a szőlőbe, hogy elhessegessem a seregélyeket, mert különben nem szüretelünk.

— Jól van, fiam, csak eredj.

Kimegy a legény a szőlőbe, ott pattogtat, durrogtat a kendercsapós ostorával, hessegeti a seregélyeket. Éppen akkor talált arra menni Krisztus urunk meg szent Péter s merthogy erősen megszorajuhoztak mindaketten, vizet kértek a legénytől.

— Majd holnap, felelt a legény kurtán, ott a forrás, ahol ni, igyanak kendtek, ha szomjasak.

Krisztus urunk egy szóval sem kérte többet a legényt, csöndesen tovább mendegélt, Péter meg utána. De egy jó hajításnyira sem mentek, úgy ellepték a seregélyek a szőlőt, hogy minden fültre jutott kettő-három, s hiába durrogtatott, hiába kiabált a legény, nem repültek el.

Haza megy este a legény s mondja nagybúsan az apjának, hogy ő nem tudja megőrizni a szőlőt, annyi a seregély, mint a csillag az égen s meg sem rebbennek az ő durrogatására.

Másnap a középső legény ment ki, de az is éppen úgy járt mint a bátyja. Nem adott vizet Krisztus urunknak s el is lepték egyszeribe a szőlőt a seregélyek.

Harmadik nap a legkisebb legény ment ki, akit a bátyjai félkegyelműnek tartottak, pedig több esze volt, mint az egész falunak. Ahogy elkezdett pattogtatni, durrogtatni, jött Krisztus urunk Péterrel s vizet kért.

— Nem adok, mondta a legény, mert a korsóban megmelegedett a víz, de csak várjanak kigyelmetek, egyszeribe hozok a forrásról.

Azzal elszaladt s egy pillantásra már hozta is a jó friss vizet.

— No, fiam, mondta Krisztus urunk, ez igazán jó víz, mit kívánsz értte?

— Nem kívánok én semmit, ugyan mit kívánhatnék egy csepp vizért?

— De mégis csak kívánj valamit, fiam, biztatta Krisztus. Olyat nem kívánhatsz, hogy meg ne adjam.

— Hát, mondta a legény, akkor adjon nekem olyan muzsikát, hogy, ha fújom, még az égi madarak is táncoljanak a nótájára.

Krisztus urunk csak a köpönyegje alá nyúlt s mindjárt kihúzott onnét egy furulyát.

— Fúj belé, fiam!

Bele fúj a fiú s hát, Uram, Teremtőm, a seregélyek mind fölrebbenek a szőlőből, s kalimpálnak. firegnek-forognak a levegő-égben, éppen mintha táncoltak volna.

Krisztus urunk tovább ment szent Péterrel, a legény meg csak fújta, fújta a furulyáját s többet egy seregély sem tudott leszállani a szőlőbe. De lett is azon az őszön annyi szőlője a szegény embernek, hogy az csupa csoda.

Rostával hordták haza a bort, s még sem győzték mind haza hordani . . .

A vitéz szabólegény.

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egy király. Ennek a királynak két olyan kertje volt, a melyik csupa selyem füvet termett. Egyszer eszibe jut a királynak, hogy lekaszáltatja a füvet, hadd egyenek a lovai selyem szénát. Egy sereg kaszást hivat s parancsolja nekik, hogy menjenek a kertbe s a füvet kaszálják le.

Előáll a kaszások közül a legbátrabb beszédű s azt mondja a királynak:

— Felséges királyom, ha karóba húzatod a fejünket, úgy sem kaszáljuk le a selyemfüvet, mert az egyik kertben három óriás lakik, a másikban meg három medve s azokkal nem hogy mi, de még a felséged katonái sem bírnának: halál fia lennénk, a mint a fűbe belevágnók a kaszánkat.

Éppen akkor vetődött az udvarba egy vándor szabólegény, hallja, hogy mit beszélnek a kaszások s mindjárt ajánlkozik a királynak:

— Felséges királyom, csak bízza reám, én elpusztítom az óriásokat is, a medvéket is.

— No hallod-e, — mondja a király — nem nézem ki belőled ezt a nagy vitézséget, hanem ha csakugyan

embere léssz annak, amit mondasz, neked adom a fele királyságot.

Egyszeribe kezét csapnak s a szabólegény csak annyit kívánt a királytól, hogy adjon neki egy nyulat, egy darab túrót, meg egy vérrel telt hólyagot.

No ez ugyan nem volt nagy kívánság. Mindjárt hoztak a vadaskertből egy nyulat, a kamarából túrót, egy nagy disznóhólyagot pedig megtöltöttek vérrel. Hátra-megy ezekkel a legény a kertbe, abba, a melyikben az óriások tanyáztak s hát éppen sétálnak az óriások nagy urasan, hátratett kézzel, a puha selyem fűben. Odamegy a szabólegény, megbillenti a kalapját, köszön az óriásoknak, azok csakúgy foghegyről fogadják s odaszólnak neki:

— Mit keresel itt, te emberizink?

— Nézem a füvet, hogy le lehet-e már kaszálni.

— Majd lekaszálok én veled, — mondotta a leg-
öregebb óriás — csak várj egy kicsit.

— No-no, kend is várjon egy kicsit, — mondotta a legény — majd meglátjuk, ki tud többet.

Nagyot kacagnak az óriások, de akkorát kacagtak, hogy a kacagásuk még a föld alatt is ekhót vetett. Mikor jól kikacagták magukat, mondja a legfiatalabb óriás:

— No hát gyere, próbáljuk meg, fussunk versenyt.

— Én nem bánom, — mondta a szabólegény —
hát csak futamodj meg.

Megfutamodik az óriás, de abban a pillanatban a szabólegény elereszti a nyulat, s utána kiált az óriásnak:

— Hát ez is futás!? Hiszen az öcsém is jobban fut, mint te! — s csakugyan a nyúl egy szempillantásra úgy elhagyta az óriást, mintha nem is lett volna. A legény-nyel nem is futott versenyt, meg sem próbálta. Akkor

meg a középső óriás állott elé, egy nagy követ vett a kezébe, azt darabokra tördelte s mind egy falásig megette.

— Ezt csináld utánam, öcsém, — mondta a szabólegénynek.

— Ó, az semmi, — hetykélkedett a szabólegény. Rátette a túróját a kőre, aztán elkezdette nyomkodni s mutatta az óriásoknak:

— Lássátok-e, én még levet is facsarok a kőből.

— Hm, ez csakugyan erős legény, — mondotta az öreg óriás a másik kettőnek, — csak legyünk vele jó barátságban.

Nem is próbáltak vele többet, hanem éjszakára ott marasztalták a házuknál, jó vacsorát adtak neki, aztán ágyat vetettek, hadd feküdjék le. A szabólegény azonban élt a gyanúperrel, gondolta, hogy, ha elalszik, ezek az óriások majd elpusztítják: nem feküdt le hát az ágyba, hanem maga helyett egy taplós csutakot fektetett az ágyba, a párnára meg a vérrel telt hólyagot, ő maga pedig lefeküdt az ágy alá.

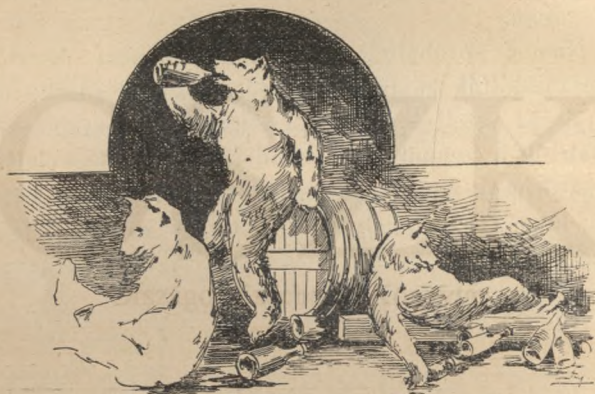
Hát csakugyan éjfél tájban jön az öreg óriás egy karddal s úgy odavágott a hólyaghoz, hogy egyszeribe szeme közé locsant a vér. Azzal kiment a társaihoz, mutatta nagy örömmel a véres kardot. Most már nincs mitől tartsanak, megölte a legényt. Az óriások mindjárt le is feküdtek, el is aludtak, de éppen csak ezt várta a vitéz szabólegény, mind a három óriásnak lenyisszentette a nyakát, kardra szúrta a három fejet s úgy vitte reggel a királyhoz.

— Na fiam, — örvendezett a király, — te igazán vitéz ember vagy. Most csak pusztítsd el a három medvét is, aztán tied a fele királyságom. Kell-e valami?

— Nem kell egyéb. felséges királyom, csak egy

hordó bor, azt vitesse ki a medvés-kertbe, a többi az én gondom.

Viszik a hordót a kertbe, s amint az emberek eltávolodtak, a szabólegény leütötte a hordó tetejét, azután meghuzódott egy fa mögé s úgy leste, várta a medvéket. Na, nemsokára elé is czammogtak azok, neki dőltek a hordónak, mind egy cseppedős cseppig megitták a bort; de meg is részegedtek attól úgy, hogy abban a helyben felfordultak s meg sem is tudtak mozdulni. Akkor a szabólegény szépen odasétált, az óriások kard-

jával a medvéknek is levágta a fejét, mind a három fejet a kard hegyére szúrta s vitte a királynak nagy diadallal.

— Megöltem a medvéket is, felséges királyom.

De bezzeg megrökönyödött a király! Most már mit csináljon? Odaadja ennek a hitvány szabólegénynek a fele királyságát? Erősen megbánta az ígérését s ugyancsak törte a fejét, hogy s mint tudjon megszabadulni a szabólegénytől. Gondolt ide, gondolt oda s azt mondta a szabólegénynek:

— No te legény, a fele királyságomat megnyerted, de addig mégsem adom kezedre, a míg az anyósomat a pokolból vissza nem hozod.

— Ne féljen, felséges királyom, visszahozom én, csak adjon nekem egy nagy bivaly-szekeret, s arra a szekérre tétessen egy nagy hordó vizet.

Hiszen adott neki a király jó szivvel szekeret, adott volna nem egyet, százat is, csak menjen el a pokolba, mert abban reménykedett, hogy, ha az ördögök szerte nem szaggatják, majd elpusztítja az anyósa a szertelen sok beszédével.

Elmegy a legény, megérkezik a pokol kapujához, ott az ostorával elkezd szörnyen rittyegtetni, pattogatni. Szalad is mindjárt egy ördög nagy lelkendezve s kérdi :

— Hé legény, mit rittyegtetsz itt? Minek jöttél ide?

— Annak, hogy adjátok ide a király anyósát, hadd viszem haza.

— Olyan nincs! — pattogott az ördög.

— Bizony ha nem adjátok ide, tudd meg, hogy ebben a hordóban szentelt víz van, mindjárt megszentelem vele ezt a helyet s templomot építék ide.

Hej, megijedt az ördög, szaladott be a pokolba, s jelentette Plutónak, hogy mit akar egy legény. De megijedt Plutó is, megijedtek az ördögök mind s eszük nélkül vitték ki a király anyósát a pokolból, felültették a szekérre, hadd vigye a legény.

Na, haza is vitte a vitéz szabólegény a király anyósát. A szegény király már nagy örömben volt, hogy a legény odapusztul a pokolba, nem kell vele megosztani a királyságát. De bezzeg elmúlt az öröme, mikor meglátta az anyósát! Ugy megijedt, hogy meg sem várta, míg az anyósa feljött a palotába, elszaladt, mintha a szemét vették volna ki, s a világ

végéig meg sem állott. A népek csak várták, várták, hogy jön-e haza a király, nem-e, de bizony eltelt egy hét, eltelt kettő, eltelt több is, s a király csak nem jött vissza. Egyszer aztán megúnták a várakozást, összesődült az egész ország a király városában s a vitéz szabólegényt kikiáltották királynak.

Igy volt, vége volt, mese volt. Aki nem hiszi, járjon utána.

A kecskebékák királya.

Elmondom nektek egy-két szóval, mért van a kecskebékák királyának púp az oldalán. Réges-régen, még az anti-világban lehetett, a kecskebékáknak is volt királya, hanem ezt csak úgy hallották az emberek hirtől, de nem tudták, hogy melyik a király közülök, mert mind egyformák voltak. Egyszer aztán egy király (egy igazi király) kihirdette, hogy száz pengő forintot ad annak, a ki megmutatja neki a kecskebéka-királyt. Az egész országban csak egy táltos fiú akadt, a ki miről, miről nem, elég az, hogy megismerte a kecskebékák királyát, oda vezette a királyt ahhoz a tóhoz s megmutatta: ihol, felséges királyom, ez a kecskebékák királya.

Erre megszólalt a kecskebékák királya:

— Brekekeke, igaza van ennek a fiúnak, én vagyok a kecskebékák királya.

Na, a király egyszeribe ki is fizette a fiúnak a száz pengő forintot, de a fiún egy szál ing volt, egyéb semmi ruházat, nem tudta, hogy hová tegye a száz forintot. Látta a kecskebékák királya, hogy a fiú nem tudja, mitévő legyen a pénzével, mondta neki:

— Add ide, én majd jól elrejttem s ha szükséged lesz rá, visszaadom.

A fiú oda is adta a pénzt, a béka lenyelte, de úgy megakadt a gyomrában, hogy sem vissza nem tudta adni, sem el nem bírta emészteni s egy jó nagy púp kerekedett az oldalán a száz pengőtől.

Azóta könnyű megismerni a kecskebékák királyát, mert púp van az oldalán.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A színében változó királyné.

Hol volt, hol nem volt, hetedhétországon is túl volt egyszer egy özvegy királyné s annak egyetlen egy fia. Ennek a királynénak olyan csudálatos természete volt, hogy az arcának a színe a napnak minden órájában változott. Mikor aztán a fia akkorára nevedett, hogy meg akart házasodni, azt mondotta neki: nem bánja, házasodjék, elvehet akármilyen szegény leányt, de csak úgy, ha annak is az arcaszíne minden órában változik.

Hiszen jó nagy gondot adott ezzel a királyné a fiának. Ugyan hol talál ő olyan leányt, a kinek az arcaszíne minden órában változik? De hát Isten neki, — gondolta magában a királyfi, nyakába veszi a világot, addig megy, míg az anyja kedve szerint való leányt nem talál.

Felkészülődik a királyfi, tizenkét szekeret szinig megtöltet arannyal, ezüsttel, aztán maga mellé vett egy regement huszárt s úgy indult világgá. Bejárták az egész országot, nem találtak olyan leányt, a milyent kerestek; elmentek idegen földre, jártak faluról falura, városról városra, de bizony nem találtak olyan leányt, akinek a színe minden órában változik.

Egyszer csak elfogyott a tizenkét szekér pénz s mit volt mit nem tenni, még a lovakat is eladták, úgy vergelődtek haza gyalogszerrel.

Mondja otthon a királyfi:

— Na, édes anyám, én több országot bejártam, de olyan leányt, a melyet te kívánsz, nem találtam. Próbáljak-e még egyszer szerencsét?

— Bizony próbálj, fiam, — mondta a királyné — mert az én házamba nem hozol más leányt, csak olyant, kinek az arcaszíne minden órában változik, mint az enyém.

Mit tehetett a szegény királyfi, másodszor is neki készülődött, vitt magával huszonnégy szekér aranyat s egy regement helyett két regement huszárt.

Első izben napnyugat felé jártak, most elindultak napkelet felé, mentek országról országra, de még hirtől sem hallottak olyan leányt, a milyent az özvegy királyné kívánt.

Egyszer azonban, a mint mentek, mendégéltek, mi történt? A mint éppen egy temető-kert mellett mentek el, látják, hogy két ember kegyetlenül dorongol egy holttestet. Odamegy a királyfi s kérdi az embereket:

— Hát kendtek mért ütitek azt a holtat?

— Mért? Azért, mert a míg élt, minden embernél adósságot csinált, még a koldusnál is s nem fizetett senkinek.

— Hát majd kifizetem én, — mondotta a királyfi — csak ne üssék többet.

Nagyot kaczagtak az emberek.

— Az ám, ha ki tudná fizetni! A királynak sincs annyi pénze, a mennyi adósságot ez az ember csinált.

S csakugyan, ahogy felszámolták az adósságát, még a huszonnégy szekér arany sem volt elég, eladták a két regement huszár lovait is: azzal telt ki nagynehezen az adósság. Azután többet a halottat nem bántották, szépen egy gödörbe tették, elföldelték.

No, hanem most mit csináljon a királyfi? Sem pénz,

sem ló. Mit tehetett egyebet, visszaküldötte a huszárokat, egyes-egyedül maradt s úgy indult tovább nagy búsán.

Hanem mikor éppen a temető kertből kilépett, utána szaladott egy öreg ember s megállította.

— Hallod-e te, királyfi, fogadj föl engem szolgának.

— Hát én ugyan mire s mivel fogadjalak fel, szegény ember? Magam is szegény vagyok, mint a templom egere.

— Csak fogadj fel, — mondotta az öreg ember — ne fizess semmit, azért én hűséges szolgád leszek.

— Jól van, ha a szíved olyan igaz hajlandósággal van irántam, gyere velem.

Mennek, mendegélnek együtt s egyszerre csak eles-teleznek valahol a pusztaságon. Azt mondja az öreg ember:

— Állj csak meg, királyfi, amott van egy elátkozott vár, ördögök laknak benne, de ne félj, mindjárt szállás csinálók én neked.

Elszalad az öreg ember, bemegy az elátkozott várba s az ördögöket szörnyen megijeszti, hogy csak húzódjanak egy szobába össze s meg se mozduljanak, ha az életük kedves, mert egy világhíres vitéz jön ide éjjeli szállásra, aki nem fél sem embertől, sem ördögtől.

Megijednek az ördögök, behúzódnak egy szobába, egész éjjel meg sem mocczannak, a királyfi pedig szép csöndesen aludott reggelig, senki meg nem háborította nyugodalmában.

Reggel, a mikor fölébredtek, azt mondja az öreg ember:

— Na, királyfi, most csak menj előre, én még egy szempillantásnyira itt maradok, lesz még egy-két szavam az ördögökkel.

Elmegy a királyfi, az öreg ember ott maradt, benyit az ördögkhöz s szól nekik:

— Kijöhettek, elment a világhíres vitéz.

Hej, hálálkodtak az ördögök az öreg embernek, kínáltak neki mindent, kérdezték, hogy mivel hálálhatják meg szolgálatját.

— Ne adjatok nekem semmi egyebet, — mondotta az öreg ember — csak egy látatlan köpenyeget.

Adtak jó szívvel, hogy ne adtak volna! Minden ördögnek volt egy ilyen látatlan köpenyege, nem egy, de kettő.

Az öreg ember egyszeribe magára kanyarította a látatlan köpenyeget, szaladott a királyfi után s köszöntötte:

— Adj Isten jó reggelt, királyfi!

Ámult-bámult a királyfi, nézett mindenfelé, nem látott senkit.

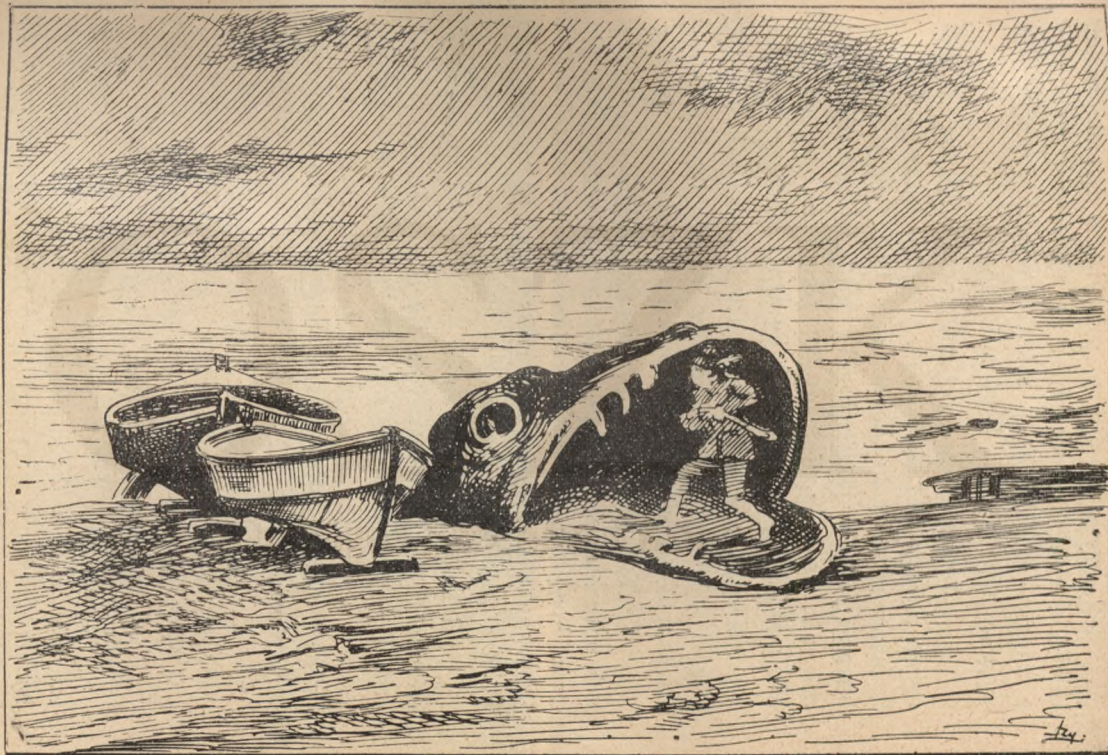
— Ugy-e nem látsz? — kérdezte az öreg ember.
— No mindjárt megmutatom magamat.

Azzal lerántotta magáról a köpenyeget, ott állott a királyfi előtt a maga valóságában.

— Na látod-e, királyfi, ezért a köpenyegért voltam én az ördögöknél. Most már ne félj, mehetünk akármerre.

Tovább mennek, mendegélnek, egyszer csak egy városba érnek. Mikor a város kapuján bemennek, megszólal az öreg ember:

— Te még egy szót sem szóltál nekem, királyfi, de azért én jól tudom, hogy mibe jársz. Ebben a városban lakik az a leány, aki neked való. Ennek a leánynak király az apja, de az ördögöknek minden mesterségét eltanulta, azért majd mindenféle próbára tesz téged, de te ne félj, csak bizd rám magadat.

Fölmegy a királyfi a palotába, s hát éppen ott találja a királykisasszonyt is, aki olyan szép volt, mint a ragyogó csillag. Nem sokat hímezett-hámozott, elémondta nagy bátran, hogy mit akar.

— Jól van, fiam, — mondotta a király — csak három próbát kell elvégezned, s tied a leányom. De azt is megmondom, hogy, ha annak a három próbának nem léssz az embere, karóba kerül a fejed. Itt van ni, látod-e, egy pár aranypapucs, ezt én elküldöm oda, a hová. Ha megtalárod: visszahozod, ha nem találod: a te bajod.

Kimegy a királyfi, szól az öreg embernek. De még alig is szólhatott, az öreg ember magára kanyarította a látatlan köpenyeget s eltünt, mintha a föld nyelte volna el.

Közbe legyen mondva, az ördögös király hét ördögnek adta által az aranypapucsot s megparancsolta keményen, hogy vigyék a Feketetenger hetvenhetedik szigetjére, annak a közepén van elásva egy vasláda, tegyék abba a papucsot.

Hanem az öreg ember a látatlan köpenyegben mindenütt a nyomukban volt, repült mint a sebes szélvész s a mint az ördögök a lábába tették az aranypapucsot, úgy mindjárt látatlanul ki is vette s mire az ördögök hazakerültek, ő már oda is adta a papucsot a királyfinak.

— Eredj, királyfi, vidd fel a királynak.

De bezzeg a szeme-szája tátva maradt az ördögös királynak, csóváltatta a fejét s dörmögött magában:

— Ebadta fattya, ezer ördög lakik benne.

Másodizben két aranykést küldött el a király, de ezt már nem a Feketetenger hetvenhetedik szigetjére, hanem a hármass üveghegy tulsó felére, oda szúratta be a kést a hegynek a lábához.

Még vissza sem kerültek az ördögök, vitte a kést a királynak.

Harmadízben egy arany gyűrűt küldött, hogy azt vigyék a Vöröstengerbe s ottan dobják egy czethalnak a szájába. Vihették, dobhatták, le sem csúszhatott a czethal torkán a gyűrű, az öreg ember a láthatlan köpenyegben visszakarta, s vitte a sebes szélnél is sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben vissza a királyfinak.

— No, — mondotta a király, mikor a királyfi átaladta a gyűrűt is — azt hittem, hogy én tudom a legtöbb ördögösséget a világon s lám, te többet tudsz, mint én. Tied a leányom, vigyed a hazádba.

Egyszeribe megesküsznek, nagy lakodalmat csapnak, lakodalom után hintóba ülnek, felül az öreg ember is a bakkra, úgy mennek hazafelé.

Hanem, mikor a temetőhöz érnének, csak leszökik az öreg ember a bakról, megragadja a királyfi feleségét s mondja:

— No királyfi, ezt az asszonyt ketten szereztük, engem illet a fele! Nézz csak ide, mindjárt ketté szakítom.

Megijed szörnyen a királyfi, eláll a szava, s mire szólhatott volna, az öreg ember már ketté is szakította a királynét. A mint kettészakította, kiugrott a testéből egy béka s egy kigyó. Aztán ismét szépen összeragasztotta. S ím halljatok csudát, olyan szép lett a királyné, ezerszerre szebb, mint annak előtte.

— Látod-e, királyfi — mondotta az öreg ember — ilyen asszonyt kívánt tőled a te anyád, ennek a színe minden órában változik. Azért cselekedtem veled ezt a jót, mert te is nagy jót cselekedtél velem. Én vagyok az, a kinek a holttestét a temetőben ütötték, verték; a

kinek nálad nélkül sohasem lett volna csöndes nyugalma. Áldjon meg az Isten.

Azzal az öreg ember belépett a temetőkertbe, eltűnt a fejfák között. De még csak most örült igazán a királyfi s hát még a királyné, mikor megjött a fia s meglátta a menyét, a kinek az arcza éppen olyan volt, mint az övé: változott a színe a nap minden órájában. Bezzeg csaptak hetedhétországra szóló vendégséget, hét nap s hét éjjel szóllott a muzsika, még a sánták is tánczra kerekedtek.

Igy volt, vége volt, mese volt,

A cigány halála.

Volt egyszer egy cigány, s annak egy bogos, fél-szemű lova. Befogja a cigány a lovat, s megy az erdőre fáért. Mit gondolt, mit nem a dádé, fölmászott egy magas fára, leült egy ágra, s úgy kezdte vágni a fát — maga alatt.

Történetesen arra járt egy katona, látja, hogy mit csinál a cigány s felszól hozzá:

— Hé, dádé, mindjárt leesel!

— Dehogyan esem, — szólt le a cigány — s vágta tovább a fát.

— Bizony mondom dádé, hogy leesel.

— Ne féljen, vitéz uram, van a cigánynak esze.

Abban a szempillantásban, ahogy ezt mondta, nagyot recscent-roppant a fa, s azzal zsupsz! ledöndült a cigány a földre, hogy nagyot nyekkent belé.

— Látod, dádé, látod, úgy-e igazam volt?

— Jáj, jáj, igazsá vót, vitézs urám, — óbégatott a cigány — hogy ázs Isten sentelje meg.

Az obsitos tovább akart menni, de a cigány megállította.

— Vitézs úr!

— Hallom, dádé, hallom.

— Ha már megjövendőlte, hogy leesem a fáról jövendőlje meg azt is, hogy meddig élek.

Az obsitos úgy tett, mintha erősen gondolkoznék, aztán azt mondta nagy komolyan:

— Addig élsz dádé, míg a lovad hármát nem botlik.

— Már többet is jövendőlhetett volna, — békéte-lenkedett a cigány.

— Elég az neked, dádé, — mondta az obsitos, s ezzel tovább ment.

Megrakja a cigány a szekeret, elindul nagy búsan hazafelé, de még egy hajításnyira sem mentek, a gebe megbotlott egy göröngybe.

— Jáj! Jáj! — ordított a cigány — még csak két botlás azs íletem!

Tovább mentek-mendegéltek, s egy meredek hegy-hez értek. Az ám, alig indul a gebe a hegynek, megbotlott másodszor is.

— Jáj! Jáj! — ordított a cigány — még csak égy botlás ázs íletem!

De még ki sem értek a hegy tetejére, harmadszor is megbotlott a gebe.

Hej, Uram Teremtőm, megijed a cigány, reszketett, mint a miskolczi kocsonya. Most már egy botlás sincs hátra: meghal!

Mindjárt földhöz is vágta magát. Ugy feküdt az uton, mint egy igazi halott. Feküdt, feküdt a cigány, világért meg nem mozdult. Gondolta magában, az a rendje, hogy a halott feküdjék.

Amint ott feküdnék, éppen arra jönnek a népek egy halottal, nézik a cigányt, s erősen felháborodnak azon, hogy az ut közepén fekszik, mikor kutya baja sincs. A biró is ott volt, s jót huzott a cigány talpára.

De bezzeg felugrott a cigány. Szembeállott a bíróval s mondta:

— Tekintetes nemzsetes bíró urám, úgy tudja meg hogy én halott vagyok!

— Úgy? Úgy? Halott vagy? Hát mi hir a más-világon?

— Háj, háj, né is kérdezzse bíró urám, nágy ott á segínség. Én is olyan íhes vágyok, hogy zsódet, vere-set lát á semem. Lelkem, tekintetes bíró ur, adjanak ábból azs elemózsiából, amit ennek a halottnak feltarisz-nyáztak.

— Ej, ilyen meg amolyan cigány! — szedte-vedtézett a bíró — hát így megbotránkoztatod a gyászoló gyülekezetet? Hogy mersz így beszélni?

— Hát mit kellett vóna mondánom, kenyergem álásan.

— Azt, hogy: az Isten nyugtassa meg.

Tovább megy a cigány, beér a faluba, s látja, hogy két kutya marakodik, s kicsi hja, hogy fel nem falják egymást. Az egyik kutyának ott volt a gazdája is, de sehogy sem birta elválasztani a kutyákat. Gondolta a cigány, ő most tudja mi a tisztesség, odaszólt a kutyáknak:

— Az Isten nyugtassa meg!

— Mit beszélsz, te bolond cigány? — förmedt rá a gazda s jól megrakta.

— Hát mit kellett volna mondanom? — kérdezte a cigány.

— Azt, hogy az Isten válaszsza el.

Jól van, a cigány tovább ment ezzel a tudomány-nyal. Egyszerre csak hallja: ijjuju! ijjuju! Puffognak a karabélyok, szól a muzsika: lakodalmas nép ment végig

az utcán. Lekapja a cigány a kalapját, lengeti, kalimpálgatja a lakodalmas nép felé s kiáltja torkaszakadtából:

— Az Isten válaszsza el! Az Isten válaszsza el!
Hiszen lett erre nemulass! Közrefogták a cigányt
s úgy eldöngették, hogy halála napjáig sem feledte el.
Itt a vége, fuss el véle.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

A szamár füle.

Az Isten, mikor az állatokat megteremtette, sorba megmondta valamennyinek, hogy melyiknek mi a neve.

— Megértettétek? — kérdezte az Úr.

Az állatok bölintottak a fejükkal: megértettük.

— Jól van, — mondta az Úr, — elmehettek, de holnap ismét jőjjetek vissza. Majd sorba kikérdezlek, hadd lám, nem feledte-e el valamelyik a nevét.

Az állatok másnap visszamentek s az Úr sorba kérdezte valamennyit.

— Mi a neved?

— Ló.

— Mi a neved?

— Ökör.

S így kérdezte tovább. Mindenik megfelelt helyesen.

Legvégül maradt a szamár.

— Mi a neved?

A szamár nagyot bődült: iá! iá! De a nevét nem tudta megmondani.

Ekkor az Úr szólt Gábor arkangyalnak:

— Gábor, rázd meg jól a fülét s közbe mondd meg mindég a nevét, hogy ne feledje el!

Gábor arkangyal megfogta a szamár fülét amúgy magyarosan, s úgy meghúzta, csavargatta, hogy egyszerre három akkora nyúlt, mint azelőtt volt, közbe meg folyton kiabálta: szamár! szamár! szamár!

Azóta olyan hosszú a szamár füle.

A szárnyas királyfi.

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy király s annak olyan szép leánya, mint égen a ragyogó csillag. Mikor a királykisasszony eladó sorba került, tizen, huszan is jöttek leánynézőbe, mind csupa királyfi, de a királykisasszonynak éppen a legszegényebb királyfin akadt meg a szeme. Az ám, csak-hogy a király azt szerette volna, ha a leánya a leggazdagabb királyfit válassza s merthogy ezt nem tette, nagy haragjában bezáratta a palota legmagasabb tornyába s ottan tartotta szomorú rabságban. Hiszen zárhatta, mert a szegény királyfi minden alkonyatkor meglátogatta a királykisasszonyt, úgy, hogy arról senki lélek sem tudott. Ugyan hogy lehetett ez? Ugy, hogy a királyfinak volt egy ezermester inasa, ez szárnyat csinált a gazdájának s a mint esteledett, alkonyodott, felszállott a város szélén s mint egy madár, úgy repült be a torony ablakán.

Hát ez így volt egy hétig, kettőig, egyszer azonban eszébe jutott a királynak, hogy meglátogatja a leányát, hátha szép szóval másfelé fordítja a szívet. Na, éppen jókor talált menni a toronyba: a szegény királyfi ott üldögélt a királykisasszony mellett, keseregtek mindaketten, hullott a könny a szemükből, mint a záporosó. Hej! szörnyű haragra gerjedt a király, mikor meglátta a

királyfit. Kirántotta széles, görbe kardját, de bezzeg a királyfi sem táltotta el a száját, meglebbentette, csattogtatta a szárnyát s huss! kiröpült az ablakon. Meg sem

állott, míg abba az erdőbe nem röpült, a hol ő egymagában lakozott kakassarkon forgó aranypalotában.

Nosza, a király mindjárt befogatott hatlovas hintóba s indult az erdőbe, mert hallotta volt már, hogy az ő erdejében lakozik a királyfi, csakhogy közeliben lehes-

sen a királykisasszonynak. Ment a hintó után egy regiment huszár is s ahogy a palotához értek, egyszeribe körül fogták azt, a király meg bement a palotába.

Bemegy az első szobába: nem volt ott semmi. Bemegy a másodikba: ott volt két ágy, két szék, egy asztal, meg egy almárium. Bemegy a harmadikba s hát abban nem volt egyéb, csak egy íróasztal: a mellett ült a királyfi s szomorú verseket írt az ő nagy szívbéli bánatáról.

— Hé, szárnyas királyfi! — kiáltott a király szörnyű haraggal, te voltál-e a leányomnál?

— Én voltam, felséges királyom, nem tagadom. Ha tagadnám is, mi hasznát látnám?

— Bizony, ha te voltál, mindjárt agyon is lölek ebb' az álltó helyemben!

Mondta a királyfi:

— Ne lőjjön meg, felséges királyom. Inkább vite sen vissza a toronyba, kötöztessen össze a leányával s vettessen le a toronyból.

— No, ha ez a kívánságod, ez teljesedhetik, mondta a király. Haljatok meg együtt, szívem szomorítói!

Hát csakugyan úgy lett, ahogy a szárnyas királyfi kívánta: visszavitték a toronyba, ott összekötözték a királykisasszonynyal s ledobták a toronyból. Le ám, csakhogy nem estek a földre, mert a királyfi szárnyát elfelejtették lekötni s ahogy lelökték az ablak párkányáról, kieresztette a szárnyát, felszállott a magas levegő-égbe s repült a királykisasszonnyal, mint a gondolat, még annál is sebesebben.

Eleget kiabált a király utána, hogy csak jöjjön vissza, egyiknek sem lesz semmi bántódása, de bezeg volt esze a szárnyas királyfinak, még a fejét sem fordí-

totta vissza; nem szállott földre, míg az apja udvarába nem ért. Ott aztán leoldották róluk a kötelet s még aznap megesküdtek a fiatalok. A mire a király oda ért, már rég meg volt a lakodalom, csak egy kevés maradék jutott neki a lakadalmi kalácsból.

No, ez így éppen jól volt, ahogy volt.

Itt a vége, fuss el véle.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1870

1870

1870

A halál anyja.

Sokat viaskodtak a telekfalvi székelyek is a tatárokkal. A tatárjárás idejében, az Őrhegyen mindig lengett a zászló, egyszer fehér, másszor vörös. Többször a vörös, mint a fehér. A vörös azt jelentette, hogy jönnek a tatárok, a fehér azt jelentette: maradhattok bátorsággal a faluban, járhattok a mezőre, nem jár erre felé tatár. Mert az Őrhegyről látni lehet a Küküllő és Homoród vidékét s ha az ő vörös zászlót tüzött ki, elég idejök volt a telekfalviaknak, hogy az Őrhegy mögé, a Somoserdőbe húzódjanak. Ennek az erdőnek a sziklás oldalába három barlangot ástak a telekiek s ha tulságos nagy erővel jött a tatár, ide menekültek.

Hanem a tatárok, ha a faluban meg nem lepheték a telekieket, utánuk mentek a Somoserdőbe is, megvetették a lábukat a barlangok előtt s várták türelemmel, míg a népet kikergeti az éhség. Ez volt a fogásuk az almási barlangnál is, ez itt is. Csakhogy a telekiek nemcsak eleséget vittek a barlangokba, hanem puskát meg ágyut is. Sok tatár hagyta itt a fogát. De mennél többen estek el, annál nagyobb lett a haragjuk. Hát még mikor a vezérüket is meglőtték!

Nagy, harangos lovon jött a tatárok vezére, a harang kolompolásától zúgott az erdő. Akkor eléállott egy legény, a ki tüzér volt s értett az ágyuhoz. Mondta a népeknek:

— Fogadjunk, egy célzásra lelövöm a vezért.

— Csak lőjjed, biztatták.

A legény célba vette a vezért s bum! a lovával együtt miszlikbe szakadott. Csak a harang maradt meg épen. (Ez a harang azóta a telekfalviak templomtornyában vagyon.)

A tatárok azonban nem vesztették el a fejüket, mikor a vezérük elesett. Ugy látszik, volt vezérnek való köztük több is. Továbbra is csak ott maradtak. Tudták, hogy sok eleség nem fér el a barlangban, elébb-utóbb kikergeti az éhség. Hát abban igazok volt: az eleség elfogyott, de a telekfalviak mégsem jöttek ki. Emlékeztek ugy-e, hogy az almási barlangban is egy vén leány mentette meg a népet, a hamuból sült taliga-kerék kenyeret fölmutatván a tatároknak. A telekfalviakat is egy vén leány találós esze mentette meg. Ez a vén leány egy nagy disznó-töknek szemet, orrot, száját vágott s a szájába retekéből szörnyü nagy fogakat. Akkor a tököt póznára szúrta, a póznát pedig felöltöztette s éjnek idején kiment a barlangból, fel az Örhegyre, ő meg szépen meglapult a szörnyeteg mögött. Mert olyan volt az, mint egy szörnyeteg.

Rettentő rémület szállotta meg a tatárokat. A ki legbátrabb volt köztük, az is fogvaczogva kérdezte:

— Ki vagy?

— A halál anyja vagyok! — sipított a vén leány. Az élet fonalát nyujtom s szaggatom. Elszaggatom a tieteket is, ha mindjárt el nem takarodtok.

Hiszen a tatároknak sem kellett egyéb. Eszük nélkül szaladtak, ki a merre látott s többet feléje se néznek Telekfalvának.

A szárnyas állatok beszédje.

Az emberek örülnek a vendégeskedésnek, de bezeg nem örülnek a szárnyasállatok. Ámbátor ott sem voltam, nem is láttam, de tudom, hogy erősen szomorodott az a sereg szárnyas, a kiket egy asszony bezárt a pinczébe. Azért zárta be, hogy a fia lakodalmára leölje. Volt köztük galamb, kácsa, lud meg gúnár. Hej, csaptak ezek együtt szörnyű lármát! Hanem egyszerre csak mit gondoltak, mit nem, elhatározták, hogy utóljára nagyot vigadnak. Volt a pinczében egy hordó bor s a kácsa mindjárt eléállott az indítvánnyal: *Csak csapra, csak csapra!*

Egy sem mondta, hogy: ne, egyszeribe csapra ütöték a hordót s akkor meg a gúnár kinyujtotta a nyakát s lelkes szóval biztatta a többit: *igyunk! igyunk! igyunk!*

Hát ittak. Jó volt a bor, pompás volt, nagyokat nyeltek utána s a lúd örvendezve, elégedetten mondogatta: *áldotta teremttötte! áldotta teremttötte!*

De a galamb sem hagyta szó nélkül, minden kortyintásra bűgött: *ó, ó, ó, ó, ó! ó, ó, ó! jaj de jó!*

Hej Uram Jézus, hanem volt reggel hadd-el-hadd, mikor az asszony benyitott a pinczébe s látta, hogy mind egy cseppig elfolyt a bor! Nagy mérgesen a szárnyasok közé csapott, azok meg szaladtak ki a szérűre, mintha

szemüket vették volna. Na, csakhogy ott voltak. Ott is igen jól találták magukat, mert volt annyi búzaszem, a mennyi csak kellett. A lúd már jó előre figyelmeztette a társait a becsületes osztozkodásra, mondván: *ketten-hárman egy szemet! ketten-hárman egy szemet!* — de mikor valósággal ott voltak, megmásolta a szavát s azt mondta: *kiki magának! kiki magának!*

De nem sokáig tartott a jó élet, mert szaladott hátra az asszony egy nyirág-seprűvel. A hogy a gúnár meglátta, elkiáltotta magát: *Kádár! Kádár!*

Erre a hányan voltak, annyifelé rebbentek, üthette nyomukat az asszony, ezeknek a husából, tudom, a vendégek nem ettek.

A nap fája.

GYSZER volt, hol nem volt, he-
tedhét országon is túl, volt
egy királyné. Ez a királyné halálos ágyán azt hagyta
az urának, hogy csak annak adja a leányát, aki egy ágat
hoz a nap fájáról. De azt is megmondotta, hogy azt
az ágat csak félszemü ember hozhatja el.

A királykisasszony, mikor az anyja meghalt, már
nagy, eladó leány volt, s a király mindjárt ki is hir-
dette az egész országban, hogy csak jöjjenek a félszemü
emberek, s induljanak a nap fája után; amelyik meg-
találja s ágat hoz róla, azé lesz a királykisasszony.

Összegyültek az országból mind a félszemü embe-
rek, öregek, fiatalok; el is indultak a király parancso-
latja szerint, be is jártak országot, világot, de egy sem
talált a nap fájához. Legtöbben elkóboroltak minden
felé, nem is kerültek vissza; akik meg visszakerültek,
azoknak a király mind karóba huzatta a fejét. Az egész
országban még csak egy félszemü legény volt, egy sze-
gény özvegyasszony fia. Ezt, amig lehetett, rejtegette az
anyja, de erre is rátaláltak a király katonái, kihuzták
a házából, vitték a király színe elé.

Hát elindult a szegény legény is nagy búsan, ment,
mendegélt, hegyeken, völgyeken, erdőkön, mezőkön átal,

aztán egyszerre egy olyan magas hegynek ért a tetejére, hogy kalapjával szinte a csillagokat verte. Amint fölér a hegyre, látja, hogy ott fekszik egy sas, szárnya, lába el volt törve, nem tudott megmozdulni. Nézi, nézi a legény a madarat, megsajnálja, s gondolja magában, minek kinlódjék az a szegény madár, ő bizony agyonveri. Föl is kap egy követ, fejbe akarja dobni a madarat, de az megszólal:

— Ne üss agyon, te szegény legény, inkább adj ennem, innom, hogy erőre kapjak, s bizony nem bánod meg a jószágodat.

A legény mindjárt eldobta a követ, a kulacsából megittatta a madarat, a tarisznyájából megetette. Aztán szedett mindenféle csudafüveket, azoknak a levével megkenegette a sas szárnyát, lábát, s két-három nap sem telt bele, erőre kapott a sas, lábára állott, a szárnyát megcsattogtatta, hogy csakúgy zúgott belé a levegő.

— No te legény, — mondotta a sas — jótétel helyébe jót várj. Meggyógyítottál, kívánj akármit, megteszem.

Mondja a legény, hogy miben jár.

— Hiszen az Isten volt veled, hogy nem ütöttél agyon, — mondotta a sas — mert úgy tudd meg, hogy én a napkirály madara vagyok, most is miatta esett a szerencsétlenségem. Megparancsolta, hogy raboljam el a felhőkirály leányát, de rajta kapott a felhőkirály, mikor éppen megragadtam a leányát s úgy lecsapott az országból, hogy lábam, szárnyam eltörött. De visszamegyek másodszor is, mert addig a gazdám szeme elé nem kerülhetek, míg a felhőkirály lányát el nem raboltam. Hát csak gyere velem, ülj a hátamra, elviszlek felhőországba; mikor odaérünk, aranyos kigyóvá változtatlak téged, s éppen amellet a fa mellett doblak le, ahol a király-

kisasszony szokott üldögelni; ő majd bizonyosan utánad szalad, én meg előröppenek a buvóhelyemről, fölkapom őt, fölkaplak téged is, s meg sem állunk a napkirály országáig.

Ugy is tettek, ahogy a sas mondotta. Ráül a legény, a sas felemelkedik, elrepül nagy szárnycsattogatással, s egy szempillantás alatt megérkeznek a felhőországba, ott is a felhőkirály kertjébe.

Hát a királykisasszony csakugyan ott ült egy rengeteg nagy fa alatt. Visszafordul a sas, rálehel a legényre, s az abban a pillanatban aranyos kigyóvá változik, aztán csak lesiklik a sas hátáról, be a felhőkirály kertjébe s gyorsan elkereng a fa előtt. Meglátja a királykisasszony, elsikoltja magát nagy örömeiben, szalad a kigyó után, hogy megfogja, s mikor éppen a kert végéhez ért, a kerítés aljából előugrott a sas, felkapta a királykisasszonyt, fel az aranyos kigyót, s repült mint a szél, még annál is sebesebben, a napkirály országába. Mire odaért, az aranyos kigyóból ismét legény lett, s mikor meglátta a napkirály országát, a szeme-szája tátva maradt a nagy csudálkozástól. Szinarany palotában lakott a napkirály, gyémánt volt minden ablaka, fák, füvek s minden, amit látott, arany s gyémánt vala. De bezzeg nem busult a királykisasszony sem, mikor meglátta, hogy milyen szép országba hozta a sas. Hát még amikor meglátta a napkirályt.

Na, fölvezeti a napkirály a királykisasszonyt a palotába s ment utána a sas is, s azzal a legény.

Mondotta a sas:

— Felséges királyom, én elhozám neked a felhőkirály leányát, hanem enélkül a félszemü legény nélkül nem lettem volna képes. Ez a legény azért jött, hogy adj neki egy ágat a nap fájából.

— Hogyne adnék, — mondotta a király

Kimennek a kertbe, ott a nap fájáról letör egy ágat a legény. De még olyat se látott világon való életében: arany volt a levele, gyémánt a virága. Azt mondta a sas:

— No, legény, vigyed az ágat. Tudd meg, hogy ezzel csak meg kell legyinteni a halottat, s egyszeribe feltámad.

Elbúcsúzik a legény a sastól, megy háza nagy örömmel, viszi a királynak az ágat s mondja, hogy milyen csudaereje van annak.

— Hej Istenem, örvendezett a király, most már tudom, miért hagyta meg halálos ágyán a feleségem, hogy a nap fájáról ágat hozassak!

Mindjárt mentek a temetőbe, kiásták a királyné koporsóját, s im csakugyan, amint szeliden meglegyintették az arczát az ággal, felnyitotta a szemét, elevené vált: hétszerte szebb volt, mint annak előtte. De bezzeg volt öröm. Még aznap megtartották a lakodalmat: a királykisasszony felesége lett a félszemü legénynek s ma is élnek, hogyha meg nem haltak.

Három tündér.

Hajdanában, réges-régen, három tündér lakott Hunyadnak földjén: Déva, Kalán és Arany.

Szép volt mind a három, olyan szép, hogy a napra lehetett nézni, de rájuk nem. Ez a három tündér sokáig együtt lakott egy kis házacskában, de egyszer mi történt, mi nem, versengeni kezdettek a szépségükkel meg a hatalmukkal. Ugy lesz, hogy beléjük szállott a gonosz szellem, ez rontotta meg a békességet.

Mondta Déva:

— Többet nem lakunk együtt. Építsen mindenki magának, lakjék a maga házában.

— Jól van, építsen, mondotta Kalán. Majd meglátjuk, melyik tud többet.

— No, azt én is szeretném látni, — szólt Arany büszkén.

Déva volt köztük a legszelidebb. Azt mondta, a dévai hegyre mutatván:

— Én ennek a tetejére építek várat. Kőből építem s ha Isten megsegít, három nap múlva áll az én váram.

— No ha te kőből, én meg vasból építek, mondta Kalán s nem kell arra nekem három nap, elég lesz kettő is.

— Két nap!?! — kacagott Arany. Reggel megkezdem s estére be is végzem. Színaranyból építem.

— Ha Isten segít, — mondotta Déva.

— Akár segít, akár nem, estére áll az én aranyváram! — mondotta Arany.

Azzal a három tündér három felé ment s hajnalhasadtakor munkának látott. És épültek a várak három hegy tetején, gyorsan, mint a tünemény. Estére kelve már ragyogott, tündökölt Arany vára, Maros vize partján. Másnap estére fölépült Kalán vára is: csupa vas volt, aljától a födeléig. Déva vára is fölépült, de csak harmadnap estére.

Hát Isten megengedte, hogy a kevély tündérek, felépítsék a várakat, de csak azért, hogy keményen megbüntethesse. A mint Déva is fölépítette az ő várát, szörnyü nagy fergeteg, földindulás, égszakadás kerekedett, ég, föld elfeketedett s Kalán és Arany vára összeomlott.

De Déva vára állott erősen, sem égszakadás, sem földindulás nem ingatta meg.

A parázs.

Volt egyszer egy szegény ember, meg egy szegény asszony. Szegények is voltak, öregek is voltak, csak úgy tengődtek-lengődtek egy napról a másra.

Mondja egyszer az asszony az urának:

— Menjen el kend a bíróhoz, az gazdag ember, hátha adna egy fazék lisztecskét.

Elmegy a szegény ember, lisztet kér a bírótól Isten nevében, de a bíró azt mondja:

— Isten nevében nem adok, hanem csak kölcsönbe, holnap hozza meg.

Mit volt, mit tenni, a szegény ember fogadta, hogy holnap meghozza a lisztet, ha a föld fenekéből is.

Na, haza viszi a lisztet s az asszony főzéshez, sütéshez akar látni, de tűz nem volt.

— Menjen, hozzon már egy kevés parazsat is valahonnét, mondja az urának.

Kiüríti a szegény ember a lisztet a fazékból (annál több fazék nem is volt) s megy végig az utcán, de akkor már minden háznál sötét volt, sehová sem mehetett be. Egyszer csak tűzvilágot pillant meg az utca végén, megy arrafelé, de bizony a tűz sokkal messzebb volt, mint ahogy látszott. Na, mindegy, addig ment, a mig a tűzhöz nem ért. Hát egy ősz öreg ember ült a tűz mellett, sokkal, de sokkal öregebb, mint ő. Fehér volt a szakállá,

mint a hó s éppen övig ért. Köszönti az őszt öreg embert:

— Adjon Isten jó estét, öreg apám.

— Adjon Isten, fiam. Mi jóba jársz?

— Tűzért jöttem, öreg apám. Ad-e egy fazék parazsat?

— Hogyne adnék fiam, mikor látom, hogy szegény ember vagy.

A szegény ember színing töltötte a fazekat jó eleven parázsszal, megköszönte az őszt öreg embernek, azzal nyugodalmas jócczakát kívánt neki s elment haza.

Mindjárt tüzet gyújtottak s a mi parázs megmaradt, a fazékban hagyták s azonmódulag az ágy alá tették, hogy másnap reggel is tüzet gyújthassanak.

Hát, Uram, Teremtőm, reggel, a mikor fölkelnek, mit látnak a fazékban! Csupa arany, meg ezüst volt a parázs helyett! De bezzeg, szaladt a szegény ember a boltba, vett egy zsák lisztet s mindjárt megvitte a birónak a kölcsönt.

Csodálkozott a biró, hogy ilyen pontosan megvitte a szegény ember a kölcsönt. Szerette volna, ha nem viszi meg, mert akkor a lisztért elvette volna a szegény ember házacskáját!

Kérdi a szegény embertől:

— Hát kend hol kapott lisztet?

— A boltban.

— S hát a pénzt hol kapta?

A szegény ember egyet sem himezett-hámozott, elmondta, hogy s mint járt. Hiszen egyéb sem kellett a birónak. Csak azt várta, hogy beesteledjék, ment ő is ahhoz a tűzhöz: vitt magával egy fazekat is.

Hát csakugyan ott ült a tűz mellett az őszt öreg ember. Köszönti a biró:

- Adjon Isten jó estét, öreg apám.
- Adjon Isten, fiam. Mi jóba jársz?
- Tűzért jöttem, ha adna.
- Töltsd meg fiam a fazekadat, van itt elég.

Bezzeg hogy megtöltötte a biró a fazekat színültig, jó dombosan s betette a fazekat az ágy alá. De még a reggelt sem tudta megvárni, hajnal hasadtakor bekukucskált az ágy alá, hadd lám, tele van-e arannyal s ezüsttel a fazék.

Az ám, tele volt — pernyével.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A szerencse-krajczár.

GYSZER volt, hol nem volt, heted-hét országon is túl, volt egy szegény ember. Ennek a szegény embernek annyi gyereke volt, hogy nem is tudta összeszámlálni. Valahányszor a számlálásba kezdett, mindig belé-zavarodott, mert ahogy elkezdte: egy, kettő, három, négy, összegomolyodtak s kezdhette a számolást újra.

Hej, Istenem, sokat búsult, évelődött a szegény ember, mert szegényebb volt a templom egerénél s még száraz kenyér sem volt mindig az asztalfiában. Azt gondolta egyszer magában, hogy ő bizony legalább tizenkét gyermeket elküld szolgálatba, a többit majd valahogy eltartja. Fájt a szíve, mikor erre gondolt, de mit csináljon? Csak nem nézheti, hogy szeme láttára éhen haljanak. Egy nap aztán sorba állította a gyermekeket az udvaron, s hát mind a két sorba éppen tizenkét-tizenkét gyermek jutott.

— No, édes fiaim, — mondá nekik, — eddig ahogy lehetett, eltartottalak, tovább nem győzőm. Tizenkettő itt marad velem, tizenkettőnek pedig szolgálatba kell menni.

Hanem melyik tizenkettő menjen? Mert a szegény embernek egyforma kedves volt valamennyi gyermeke.

Gondolt egyet, volt a lajbizsebében egy krajczárja, azt kivette s mondta:

— Édes fiaim, ezt a krajczárt feldobom, s ha az írásos fele fekszik felül, akkor a jobb felől állók mennek szolgálatba, ha a koronás fele esik felül, a balfelől állók.

— Jól van, édes apám! — kiáltottak a gyermekek, — akármelyik részre esik, mi jó szívvel megyünk.

Földobja a szegény ember a krajczárt s hát az írásos fele esik felül.

Hej, Istenem, a köny is kicsordult a szegény ember szeméből, mert a jobb felől állók közt volt a legkisebb fia, Gyurika, aki még kicsi, gyenge fiúcska volt. Mondta is:

— Ó, Gyurikám, Gyurikám, maradj te itthon, akármelyik jószívvel elmegy helyetted, kicsike vagy te még a szolgálatra.

De Gyurika azt mondta:

— Ne sírjon, édes apám, azért, hogy a legkisebb vagyok, nem félek én a szolgálattól. Majd megsegít a jó Isten.

Elbúcsúzik a tizenkét fiú az édesapjától s az ott-hon maradt tizenkét testvértől s keserves könyhullatások közt elindulnak világgá. Hanem amikor a kapun kimennének, a szegény ember azt az egy krajczárját is odaadta Gyurikának. Mondta:

— Tedd el, fiacskám, hátha még szerencsédre lesz z a krajczár.

Gyurika eltette a krajczárt s azzal elindultak le az utcán. Amerre haladtak, a nép kigyúlt a kapuk elejébe s nem volt ember, aki meg ne siratta volna a kis vándorokat, nem volt ember, aki jót ne kívánt volna nekik. Mikor a falu kapuján kiléptek a határra, még egyszer visszanéztek a fiúk, a kalapjukat megemelintet-

ték s nehéz szívvel tovább mentek. Csak a kis Gyurika volt igazán vidám. O biztatta, bátorította a bátyjait.

Mentek, mendegéltek a fiúk, hegyeken, völgyeken, erdőkön, mezőkön keresztül s reggeltől estig meg sem

állottak. Nappal mentek s éjjel pihentek. Így telt el hat nap s hat éjjel. A hatodik éjjel Gyurika azt álmodta, hogy másnap egy oly várhoz érnek, mely éjjel-nappal forog, de hogy bejutottak-e, nem-e, arra nem emlékezett, mikor felébredt.

Reggel elmondta az álmot testvéreinek s aztán tovább indultak. Mentek, mendégéltek s hát amint egy erdőn keresztülértek, annak a széléről megpillantottak a messzeségben valami nagy feketeséget, mely úgy forgott, olyan sebesen forgott, hogy a szemük is káprázott a nézésben.

— Ez az a forgó vár lesz! — kiáltottak a fiúk. Siessünk oda, nézzük meg közelebbről.

A fiúk most már inkább futottak, mint mentek s mire a nap az ég közepén ragyogott, ott állottak a forgó vár előtt. A szemük-szájuk elállott a csodálkozástól.

— Hej, de jó volna ide bejutni, — sóhajtott Gyurika.

— Ugyan mit gondolsz, — mondák a többiek — nem áll ez meg a mi kedvünkért.

Aztán elkezdették számolni, hogy hány kapúja s ablaka lehet ennek a nagy fekete várnak. Össze is számoltak vagy ötszáz ablakot s vagy ötven kapút, de több volt. Az ám, hétszáz ablaka s hetvenhét kapúja volt annak a várnak. S ugyan bizony mit gondoltok, min forgott a vár? Kakas lábán. Igen, kakas lábán forgott. Észrevette ezt Gyurika s mit gondolt, mit nem, kivette lajbija zsebéből a krajczárkáját, megcélozta a kakas lábát s mire a többiek észrevették volna, már repült is a krajczár.

Hej, halljatok csudát, gyerekek! Nagyot csendült valami, bizonyosan nem tudom mi, talán a kakas lába, talán egyéb, elég az, hogy a vár egyszeribe megállott a forgásában. A hány kapuja volt a várnak, mind egyszerre kinyílt s minden kapuban tizenkét katona jelent meg. Ott állottak kivont karddal a kezükben s várták, hogy mi történik mostan. Lenéztek a völgybe, keresték a szemükkel, hogy vajjon ki állhat oda lent, ki követ-

hette el azt a nagy csudát, hogy a vár megállott. Egyszerre csak észrevették a tizenkét fiút.

— Hé, gyerekek! — kiáltottak az első kapú katonái — ti állítottátok meg a várat?

— Mi! — felelt bátran Gyurika.

A katonák többet nem is szóltak, leszaladtak a garádicson, közrefogták a fiúkat s fölkiérték a várba.

Vitték egyenest a király elé. Mert abban a várban a fekete király lakott.

A király ott állott a tornácban s hosszú-szárú pipájából bodor füstöket eregetett.

Hanem egyszerre csak kivette szájából a hosszú-szárú pipát s lekiáltott a fiúkhoz:

— Jertek csak, jertek!

Hiszen akár akartak, akár nem, menniök kellett, mert a katonák ott mentek mögöttük s hajtották maguk előtt.

Igy értek föl a pitvarba, a király elé. Elöl ment Gyurika, utána a testvérei. Levették a kalapjukat s köszöntek tisztességtudással.

— Adjon Isten jónapot, felséges király!

— Adj' Isten! fogadta a király. — Hát miféle járatban vagytok?

Felelt Gyurika:

— Felséges királyom! életem, halálom kezébe ajánlom, mi bizony szolgálatot keresünk s úgy vetődtünk ide.

— Jól van, jól, de hát az én forgó váramat hogy mertétek megállítani? — riadt rájuk a király s a szemöldökét haragosan összevonta.

— Felséges királyom, csak arra instálom, — szólt Gyurika — hogy testvéreimet ne bántsa, mert ők ártatlanok. Én dobtam meg egy krajczárral a kakaslábat, attól állott meg a vár.

— Miféle ördögös krajczár lehet az? — kérde a király.

— Az édes apám adta nekem, mikor eljöttünk hazulról; ez volt az utolsó krajczárja, ezt is nekem adta.

Olyan szépen mondta ezt Gyurika, hogy a királynak kiesett a pipa a szájából, a szeméből kicsordult a könny.

— Hát csakugyan mind egy apának vagytok gyermekei? — kérde a király.

— Ó felséges királyom, — válaszolt Gyurika — van még otthon tizenkét testvérünk!

— Tizenkettő! Tehát huszonnégyen vagytok! No lám, én király vagyok s nekem csak egy leányom van, fiam pedig egy sincs! Hm, hm! — s megcsóválta fejét az öreg király, hogy reszketett bele a nagy fehér szakála. — Na, ne féljetek fiúk, nem bántalak s felfogadlak szolgálatba. Hanem azt előre mondom, hogy nálam nagyon nehéz ám a szolgálat. Van nekem egy ménesem,

ab'ban van ezerkétszáz aranyszőrű csikó. Ezeket kell megőriznetek. Látjátok-e azt a sok karóba húzott fejet az udvar tulsó szélén?

A fiúk arra néztek, merre a király a pipája szájával mutatott. Az ám, ott állott egy sereg karó s mindenikbe egy fej volt húzva.

— Látjuk, instálom, — szólott Gyurika.

— Na hát, ezek mind csikóslegények voltak s azért húzattam karóba a fejüket, mert nem tudták úgy megőrizni a drága ménest, hogy el ne lopjanak egy-két lovat minden éjjel. Hát én előre megmondom, hogy ti is így jártok, ha csak egy lovat is ellopnak a ménesből. Ám ha jól megőrizitek, urakká teszlek, királyi szavamra mondom.

Gyurika, bár a testvérei egy kicsit megszeppentek egyszeribe mondá:

— Egy életünk, egy halálunk, felséges királyunk elvállaljuk a ménest.

A király erre mind a tizenkét fiúval parolázott, aztán bort hozatott s megitták az áldomást. Volt ott enni való is bőven, jól is laktak a fiúk, akár a duda.

— Hej, — sóhajtoztak evés közben a fiúk, — ha édes apánknak s a testvéreinknek adhatnánk ezekből a jó falatokból!

Ebéd után a király hátra vezette a fiúkat az istállóba. Na, azt képzelhetitek, hogy rengeteg nagy istálló volt ez. Hogyne, mikor ezerkétszáz paripa volt benne. Aranyszőrűektől csak úgy ragyogott az istálló belül, mintha ki lett volna világítva ezer meg ezer gyertyával. A jászoluk is színarany volt, s színarany a lánczuk is, melylyel a jászolhoz kötötték. A fiúknak csak úgy káprázott a szemük a ragyogó fényességtől.

— Na, — mondá a király — itt van az ezerkétszáz

paripa. Mindenikre jut száz-száz. Most mindjárt kezdjétek is meg a szolgálatot, még ma éjjel künn kell hálnotok a réten.

A fiúk azonnal dologhoz láttak. Eloldozták a lánczokat s a paripákat kieresztették az udvarra, százanként. Aztán elindultak a várból; ki a rétre. Elöl ment a legidősebb fiú a maga százával, utána a többi, leghátul Gyurika. Hanem a mikor éppen ki akart lépni a kapún, ennek a sarka mögött egy sovány, girbe-görbe csikót pillantott meg. Visszafordult s megsimogatta.

— Hát te itthon maradsz? — Ugy látszik, veled senki sem gondol.

— Ugy van, úgy, te jó fiú, — szólt a csikó — velem senki sem gondol.

Gyurika csodálkozva nézett a csikóra.

— Mit? Hát te tudsz beszélni? Miféle csikó vagy te?

— Táltos csikó, kis barátom. Köszönd, hogy megsimogattál, mert még sokszor veheted hasznomat. Az eddigi csikóslegények mindig ütöttek, vertek, de úgy is vették hasznát.

— Ó, én nem verlek, — mondá Gyurika — mert én tudom, hogy az állatnak is fáj a verés. Jere velem szegény kis csikó, jere a rétre s ott majd játszok veled.

A csikó nem is kérette magát, hanem ment Gyurikával. Ez meg szépen átölelte a nyakát s úgy mentek végig az utcán, az aranszörű paripák után. Azaz hogy mit mondok, gyerekek, alig léptek ki a kapún, megszólal a csikó:

— Te Gyurika, hol van a krajczár?

— Az én krajczárom? Hát te arról is tudsz?

— Hogyne tudnék! Hisz láttam, mikor megdobtad vele a kakaslábat. Eredj csak oda és vedd föl, mert szükséged lehet rá még.

Gyurika odaszaladt a kakaslábhöz s hát éppen annak a sarkán volt a krajczárja. Amint elvette, egyszeribe megmozdult a vár s elkezdett forogni szélesebesen.

— Hát aztán, hogy jövünk be majd? — kérdezte Gyurika.

— Attól ne félj, majd megállítja a király, ha visszajövünk; ha pedig nem, akkor megállítod a krajczárral.

E közben végighaladtak az utcán. Rengeteg néptódult a kapúk elé s úgy bámulták az ezerkétszáz arany-szőrű paripát, a mint hangos csengetéssel, giling-galanggalással végig mentek a városon. Sokan sajnálkozva kiáltottak a fiúk után:

— Szegény fiúk, ti sem sokáig éltek!

Jó délután volt, mikor kiértek a rétre. A paripák egyszerre neki estek a jó kövér fűnek, mely térdig ért s olyan jóízűen harapdálták, mintha egy hete nem ettek volna. A fiúk letelepedtek egy forrás köré s onnét vigyáztak a paripákra. Aztán alkonyodni kezdett s neki láttak, hogy majd nagy tüzet csinálnak a rét közepén. A közeli erdőből galyakat hordottak össze, nagy halomba rakták s alája gyújtottak. Mikor a tűz javában égett, a szikrák csak úgy pattogtak, kavarogtak az ég felé, azt mondja Gyurika a testvéreinek:

— Na most, fiúk, kerüljük meg a ménest, nézzünk széjjel egy kicsit.

A fiúk el is indultak, de a táltos csikó visszarántotta Gyurikát.

— Te csak maradj itt!

— Mit akarsz, édes kis csikóm?

— Azt, édes kis gazdám, hogy te még nem is tudod, kiktől kell féltened a paripákat.

— Nem én.

— Hát tudd meg: tündérektől.

— Hol laknak azok?

— Itt a szomszéd erdőben.

— S mikor jönnek?

— Pont éjfélkor, kicsi gazdám.

— Na hiszen csak jőjjenek, majd elbánunk velük.

— Csak lassan a testtel. Többet észszel, mint erővel, — mondá a táltos csikó.

— Hát mit csináljunk?

— Mit? Először is azt kérdem: van-e pipátok?

— Nincs nekünk.

— No, ha nincs, akkor szaladjunk vissza a várba.

Van a királynak ezer is. Kérj tőle.

Gyurika nem tudta megérteni, hogy mit akarhat a táltos csikó a pipával.

— Ül fel a hátamra, — biztatta a csikó.

— Ugy! Hiszen nem birsz el!

— Csak ülj rám!

Ráült s a csikó egy szempillantásra ott termett a vár előtt. Ez forgott, mint a szélvész, de a csikó oda se neki: átugrott a legelső kapún, éppen az udvar közepére.

A király ott ült a tornáczon most is, eregette a füstöt hosszú szárú pipájából s szeme-szája tátva maradt, mikor Gyurika elébe toppant.

— Mi baj, fiam Gyurika, mi baj? — kérdezte a király. — Minek jöttél vissza?

— Felséges uram, pipáért jöttem, ha meg nem sérteném.

— Pipáért? Minek a pipa?

— Sok a szunyog a réten, — felelt ravaszul Gyurika — nem lehet elkergetni másként, csak pipafüsttel. Instálom felségedet, adjon nekem s a testvéreimnek tizenkét pipát.

— Hiszen, ha csak ez a baj, ezen könnyű segíteni. — Azzal hátrafordult a király, kiáltott az inasnak.

— Mit parancsol, felséges királyom?

— Hozz ki a pipatóriumból tizenkét hosszú szárú selmeczi pipát.

Az inas eltávozott s egy pillantás múlva visszajött tizenkét hosszú szárú selmeczi pipával. Mindegyiknek hosszabb volt a szára Gyurikánál.

— Na Gyurika, itt a tizenkét pipa, de aztán jól vigyázzatok a lovakra, mert különben látod-e azokat a karókat?

— Látom, látom, felséges királyom, de oda nem kerül a mi fejünk.

— Jól van, jól, — hümmögött a király s megcsóválta a fejét erre a nagy elbizakodásra.

E közben Gyurika felpattant a girhes-görhes táltos csikóra, szalutált a királynak katonásan s azzal hopp! csak úgy kiröppent a vár udvarból!

A király bámulva nézett utána. Ő eddig észre sem vette ezt a girhes-görhes csikót, mely úgy repült, mint a madár, pedig szárnya sincs. Sokáig eltűnődött, vajjon hol szerezhette ez a kis fiú azt a repülő csikót.

De mire utána akart kiáltani, Gyurika már eltűnt a csikóval, kint volt újra a réten.

A nap épen lenyugovóban volt, a pásztortüzek, miket a fiúk raktak, messzire elvilágítottak s olyan fényesség támadt a réten, mintha csak világos nappal lett volna. Lobogtak a lángok, föl-fölcsaptak toronymagasságra, pattogtak a szikrák. A városban azt hitték az emberek, hogy odakint a réten valami komédiás tűzijátékot csinált. A fiúk ott járkáltak a ménes körül, mikor Gyurika közbök toppant.

— Na fiúk, — mondá — hoztam nektek pipát.

— Hát azt minek? — álmélkodtak a többiek.

— Rágyujtunk ma este, mert hát sok a szunyog.

— Egy fia szunyog sincs itt, — mondák a többiek.

— Majd lesz, ha nincs. Egy, kettő, hamar fogjátok a szájatokba. — S meg sem várta a fiúk feleletét, ő maga dugta mindeniknek a szájába a pipát.

— De hisz ebben nincs is dohány, — szóltak a fiúk.

— Az ám, nincs, — hökkent meg Gyurika.

De a táltos csikó Gyurika mellé sompolygott, hozzá törleszkedett s azt mondta neki:

— Nem is kell ebbe igazi dohány. Gyere velem, szedjünk bodza-levelet, ennek a füstjétől félnek a tündérek.

Egy jó hajításnyira bodzafabokrok voltak s Gyurika odaszaladt a csikóval.

Egy szempillantás múlva már vissza is jöttek egy csomó száraz bodza-levéllal. Jól megtömték a pipájukat mind, a tűznél rágyujtottak s elkezdtek pőfékelni. Leültek a tűz köré s csendes meseszó mellett füstöltek. De nem soká birták, elszédültek mind a tizenketten.

- - Tegyétek le a pipát, — mondá a csikó, — majd megmondom én, mikor gyujtsatok rá ismét.

A fiúk letették a pipát s elmeséltek éjfélig. Ekkor a táltos csikó nagyot nyerített. A fiúk mind talpra ugrottak.

— Gyujtsatok pipára, fiúk, s szaladjon mindenik a maga méneséhez: Ahogy tudtok, úgy füstöljete.

— De miért? miért? — kérdezték a fiúk.

— Mert jönnek a gonosz tündérek. Amint egy felétek közelit, csak füstöljete a szemébe.

Az ám, igaza volt a táltos csikónak: jöttek a gonosz tündérek. Ott laktak a szomszéd erdőben, innen jártak ki minden éjjel a király rétjére. Az eddigi csikósok akár-hogyan erőlködtek, nem tudtak ébren maradni, mert valami csudálatos szellő meglegyintette az arcukat s ha állottak, állóhelyükben elaludtak s a tündérek tetszés szerint válogathatták ki a legszebb paripákat. Ez a csudálatos szellő a gonosz tündérek lehellete volt s nem volt annak semmi más ellenszere a bodza-levél füstjénél. De azok a szegény csikósok ezt nem tudták. Ha észreveszik, ha szívesen bánnak a táltos csikóval, bizony megmondotta volna nekik is.

Hej, gyerekek, milyen surrogás-burrogás támadt a réten, amint a gonosz tündérek tánczolva, nevetve, ijogva-vijogva, hipp-hopp, a réten termettek. Tizenketten jöttek, minden száz lóra egy. Egy-egy tündér tiz-husz lovat összefogott s úgy vágatott velük az erdő felé. Igen ám ezelőtt. De most szemük-szájuk tátva maradt, mikor látták, hogy mindenütt egy-egy fiú áll, még pedig nyitott szemmel, bodor füstöt fújva pipájából. Fújhatták ők a fiúkra azt a csudálatos, álmosító lehelletet, a fiúk sem voltak restek s visszafújták rájuk a bodzalevél füstjét.

Na, lett erre trüsszögés, prüszzögés, tikácsolás.

— Pczyha! pczyha — hallatszott erről is, arról is.

A táltos csikó pedig csak biztatta a fiúkat:

— Fújjátok, fújjátok, gyerekek, ne féljete!

Hiszen fújták is azok, nem nagyon kellett biztatni őket. A gonosz tündérek dúltak-fúltak mérgükben, hosszú, hegyes körmükkel a fiúk arczát össze-vissza karmolták, de a fiúk sem voltak restek, botocskájukkal amúgy magyarosan rákollintottak a tündérek körmére.

Egyszerre csak egy éles fütty sívított végig a réten. A tündérek ijjongva-vijjongva, keservesen jajgatva szaladtak össze a fütty irányába. A vezetőjük füttye volt ez. Hát ott feküdt nyögve, jajgatva Gyurika előtt, aki úgy fejbe találta felejteni a tündérek vezetőjét, hogy az menten elterült a földön. A tündérek hirtelen felkapták vezérüket s nagy átkozódással, fenyegetéssel eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket.

— No fiúk, — mondá a táltos — jól viseltétek magatokat, de még két éjjel erős próbátok lesz. Holnap kétszer annyi tündér jó el s akkor nem lesz elég a pipa. Hanem most már lefekhetek, alhattok békén, nem lesz bántódása a ménesnek.

A fiúk leheveredtek a tűz köré, előbb azonban letérdeltek s hálát adtak az Istennek, hogy megsegítette őket, imádkoztak otthon hagyott apjukért, testvéreikért, na meg a táltos csikóért.

Aztán aludtak reggelig. Vajjon miről álmodtak: mit gondoltok? Arról a kis kunyhócskáról, a hol egy szegény ember lakik tizenkét fiával s siratja őket éjjelnappal. Jó reggel fölkeltek, megmosakodtak, aztán összerterelték a ménest s haza hajtották a forgó várba, hadd lássa a király, hogy egy hija sincs a ménesnek. A király már ott pipázott a tornáczon s messziről látta jönni a ménest. Csak egy pillantást vetett rá s már tudta, hogy egy hija sincs annak.

— Hm, — mondá magában — ezek ördögös gyerekek. Ilyet sem láttam még, pedig megöregedtem. Nagy álmélkodásában a pipa is kiesett a szájából, de nézzetek csak ide, mi nagy csuda történt még: a forgó vár is egyszeribe megállott, pedig Gyurika meg sem dobta szerencse-krajczárjával a kakas-lábat. Bizonyosan csodálkozásában állott meg. Bizonyosan. Elöl jött Gyurika a girhes-görhes táltos csikón. Haj, hogy tánczolt ez most virágos jó kedvében! Hogy rúgta a földet! Mikor

aztán a ménes egészen bekerült az udvarba, Gyurika a tornácz elé ugratott, szalutált katonásan s jelenté:

— Felséges királyom, életem, halálom, kezébe ajánlom, egy híja sincs a ménesnek!

— Láttam azt már én messziről, Gyuri fiam, — mondá a király — de ne bízd el magad. Majd meglátom, mi lesz ma éjjel?

Még világos nappal, a hogy megabrakolták az ezerkétszáz paripát, újra kihajtották a rétre. Az egész

város népe kicsődült az utczára, de most már mind arról beszéltek, hogy illet még a világ nem látott: egy sem hiányzik a ménesből.

— Valami ördögfajzatok lehetnek ezek a fiúk, — mondá egyik-másik ember.

Gyurika a kis táltos csikón ült most is, s nem is nézett se jobbra, se balra, csak előre, mindig a ménes után. Közbe diskurálgatott a csikóval:

— Hej, édes csikóm, ha ma éjjel is olyan szerencsések lennénk! — mondá Gyurika.

— Nálad van-e a szerencse-krajczár? — kérde a csikó.

— Nálam — felelt Gyurika s megtapogatta a lajbija zsebét. Csakugyan ott volt a krajczár.

— Hát csak jól vigyázz rá, mert még szükséged lehet rá.

— Nem félnek ettől a tündérek.

— Nem is a tündérek miatt van rá szükséged.

— Hát ki miatt?

— A király miatt.

— Ezt nem értem.

— Majd megérted holnapután reggel.

E közben kiértek a rétre. A lovak neki estek a jó kövér fűnek, a fiúk pedig fákat, galyakat hordottak össze, hogy tüzet rakjanak.

— Nyihahaha! — nyerített a táltos csikó — sok fa kell ma, több mint tegnap. Minden fiú külön tüzet csináljon, még pedig bodzafából.

— Sok tündér jó ma? — kérde Gyurika.

— Azt hiszem, száz is. Tündér Erzsébet erősen mérgelődik, érzem a lehelletét.

A fiúk erre csupa bodzafát vagdaltak kis fejszéjükkel, tizenkét máglyát raktak s amint besötétedett,

alája is gyújtottak. Akkora világosságot terjesztett ez a tizenkét máglya, hogy az egész város kiszaladt. Azt hitték, ég a tündérek erdeje. Éjfél felé a fiúk rágyújtottak a pipájukra s úgy várta ki-ki a maga tüze mellett a tündéreket.

Na hiszen jöttek is ezek éjfélkor. Már messziről fújták azt az álmosító lehelletet. A fiúk majd hogy le nem estek a lábukról, Gyurikának a táltos csikóba kellett fogóznia, hogy el ne essék.

— Csak ügyesen, kicsi gazdám, ne félj, — biztatta Gyurikát a csikó.

S jöttek a tündérek rettentő ijjongással-vijjongással, vörös ruhájuk csakúgy repült utánuk a levegőben. Forogtak, kerengtek, bukfenczet hánytak a levegőben, le-lecsaptak s hosszú körmös ujjaikkal meg-megczirógatták a fiúkat, hogy a vér is kiserkedett utána. De a földre nem tudtak leszállani, mert szemükbe csapódott hol a máglyák, hol a pipa füstje s ha kezüket rá is tették egy-egy lóra, mindjárt koppantottak is rá egy nagyot az ólmos botocskákkal. Fent a magasban maga Tündér Erzsébet lebegett egy gyémántos hintóban. Tizenkét aranyszőrű paripa vont a hintót, onnét biztatta, bátorította Tündér Erzsébet a tündereit:

— Fogjátok! Vigyétek! Ne hagyj magad! -- hallatszott mindegyre Tündér Erzsébet harsogó szava.

De bizony csak kárba ment a biztatása, kárba a bátorítása. Százan voltak s csak egy lovat sem tudtak elvinni.

Másnap reggel a fiúk összevissza karmolva mentek haza a forgó várba, de mindegy: egy ló sem hiányzott. A király ott ült most is a pitvarban s már messziről kiabálta:

— Derék fiúk vagytok! Látom már, hogy egy sem hiányzik a ménesemből.

Jól megtraktálta a fiúkat s megígérte, hogy, ha harmadik éjjel is úgy megőrzik a ménesét, Gyurikából király lesz, az apjából meg testvéreiből herczeg.

A fiúk aztán megabrakolták a lovakat s visszamentek harmadszor is a rétre.

— Nálad-e a szerencse-krajczár? — kérdé Gyurikát a táltos csikó.

— Nálam, — felelt Gyurika.

— Na jó, mert holnap reggel nagy szükséged lesz rá.

— Ugyan mi?

— Majd meglátod, csak vigyázz rá. Nesze, én is találtam egy krajczárt ma az uton. Tedd el. Valaki ma éjjel olyan szépen kéri majd tőled a szerencse-krajczárodát, hogy te bizonyosan oda is adod. Add át neki azt, amit én adtam neked. Tedd a balzsebedbe. De ne feledd, hogy a szerencse-krajczár a jobb zsebedben van!

Gyurika nem tudta elgondolni, hogy vajjon ki lehet az, aki olyan szépen kéri majd tőle a szerencse-krajczárt. Meg is kérdezte a táltos csikót: ki legyen az.

— A kicsi királykisasszony, — mondá a táltos csikó.

— Hát van a királynak leánya?

— Nem leánya, hanem unokája, annyi idős lehet éppen, mint te.

E közben alkonyodni kezdett s a fiúk a máglyarakáshoz láttak. Ami csak bodzafa s levél volt a réten, mind egy szálig összegyűjtötték az utolsó éjjelre. Ha ma is vissza tudják kergetni a tündéreket, többé nem próbálnak szerencsét.

Már éppen alája gyujtottak a máglyáknak, mikor egyszerre a táltos csikó nagyot nyerített.

— Nyihaha! Jön a király!

Az ám, igaza volt a táltos csikónak: jött a király hat lovas hintón. Mellette ült a kis unokája, egy aranyhajú leányka, aki olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem.

A fiúk sorba állottak s úgy szalutáltak a királynak.

— Na fiúk, — mondá — eljöttem én is, hogy saját szememmel lássam, mit csináltok, hogyan kergéztetek el a tündéreket.

Aztán leszállott a hintóból, az inasok tizenkét párnát raktak le a földre az egyik máglya elé s a király az unokájával leült a párnákra. Azután pipára gyujtott s úgy diskurált a fiúkkal.

Gyurika ügyes mesemondó volt s egész este mesét mondott a királykisasszonynak, hogy el ne álmosodjék. Ha egy mesét elmondott, olyan szépen kérte Gyurikát: mondj még egyet, Gyurika, olyan szép volt!

Igy telt el az idő éjfélig. Ekkor aztán olyan dolog történt, amelyet a fiúk még álmukban sem láttak. Mikor bent a városban tizenkettőt kongatott a torony óra, abban a pillanatban a tündérek ellepték a rétet. Voltak vagy ezeren, csak úgy nyüzsögtek a földön, meg a levegőben. Kerengtek, tánczoltak, ijjongtak-vijjongtak, kiabáltak mindenféle értelmetlen szavakat, de a kik a levegőben kerengtek, csakhamar lefordultak a földre. Elszédítette a bodzafa füstje, leestek a földre, hogy csak úgy döngött a föld alattuk. A többiek meg úgy döjtörögtek, mint a részeg emberek. Azt nem is mondtam még, hogy ma estére mind a tizenkét fiú karikás ostort szerzett magának. Hej, volt rittyegtetés, pattogtatás, hogy csengett belé a rét, az erdő! A kicsi királykisasszony félrehúzódtott a nagyapja mellé, de még az öreg királynak is kiesett a pipa a szájából. De még a párnák is egymás-

után estek ki alóla. Egyszerre csak azon vette észre magát, hogy a földön ül.

— Ördögös fiúk! — dörmögött magában a király — még engem is megijesztettek. Megöregedtem, de még nem láttam ilyen sokadalmat.

A fiúk ezalatt, a hány tündér volt, mind összefogdosták s a karikás ostorokkal megkötözték a kezüket. Úgy vitték, vonszolták az elszédült tündéreket a király elé. Gyurika magát Tündér Erzsébetet vezette, ki a hintajáról pottyant le s bizony erősen megütötte magát.

— Felséges királyom, életem, halálom kezébe ajánlom, — kezdé a beszédet Gyurika — itt vannak a tündérek mind, ezek nem bántják többé a ménest. Itt van maga a királyné is. Ha akarod, most ezek mind a te rabszolgáid.

— Jól van fiam, Gyurka, meg vagyok veled elégedve. Még ma éjjel bekisértetem a váramba s ott tartom fogságban. Ti meg reggel hazahajtjátok a ménest s amit ígértem, akkor teljesítem.

Azzal elővett a király egy kis aranycipot, belefuvintott s egy pillantás múlva száz katona állott előtte glédában.

— Kísérjétek be ezeket a tündéreket a várba s zárjátok el. De ha egy is elszabadul, fejeteket vétetem.

A katonák elindultak a tündérekkel, a király pedig még egy kicsit ott maradt a fiúk közt. Tudta ő jól, hogy miért maradt ott. Betanította otthon az unokáját, hogy kérje el Gyurikától a szerencse-krajczárt. Ha aztán nála van, akkor Gyurika majd jőjjön be a várba, ha tud. Mert a király megbánta, hogy Gyurikának meg a testvéreinek olyan nagyot ígért.

A kicsi királykisasszony oda sompolygott Gyurikához s olyan édes, olyan szép hangon szólította meg:

— Jó éjszakát, Gyurika! Az Isten áldjon meg. Majd holnap látjuk egymást.

A király, mikor látta, hogy az unokájánál van a krajczár, hintóba ült és hazahajtatott.

Amint elmentek, a táltos csikó Gyurika mellett termett s azt mondta neki:

— Tudod-e most, miért kell a krajczár a királynak?

— Hiszen nem neki kellett, hanem az unokájának.

— Mégis csak neki kellett. Az a krajczár már ott van a király zsebében.

— S mire kell az neki?

— Mire? Hát arra, hogy meg ne állíthasd a forgó várat s be ne mehessetek. Mert a király megbánta már, hogy nektek ígerte a királyságot. Tegnap a vörös király fia ott volt nála s megkérte a királykisasszonyka kezét. S a király odaigérte a királysággal együtt.

— De már abból nem lesz semmi! — erősködött Gyurika.

— Nem, ha nálad a szerencse-krajczár. Nézd csak meg.

A szerencse-krajczár csakugyan ott volt a Gyurika zsebében.

— Jól van. A várba bejutunk. De azután a vörös királyfival is lesz ám bajod.

— Állok elébe! — mondá Gyurika s karikás ostorával akkorát rittyentett, hogy az egész város talpra ugrott ijedtében.

Reggelre a fiúk fölkerekedtek, összeterelték a ménest s víg énekszóval hajtották a forgó vár felé. A király kint ült most is a pitvarban, nagyokat pöfékelt hosszúszárú selmeczi pipájából s ravaszul húnycorgatott a szemével.

— Csak jertek, jertek, — mondá magában — ide ugyan nem jöttök be.

Arra nem is gondolt, hogy ha a fiúk be nem jönnek, akkor a ménes is künn marad s hátha egyet gondolnak a fiúk s elhajtják a ménest a hazájukba.

A királykisasszony egy ablakban ült s onnan várta a fiúk érkezését. Mellette hajolt ki az ablakon a vörös királyfi is, de bizony a királykisasszony rá se nézett.

Ő is mondott magában valamit. Azt mondta: Csak jertek, jertek, majd ledobom a szerencse-krajczárt, hogy bejöhessetek.

Mert tudjátok meg, hogy este átadta a krajczárt, de mikor az öreg elaludt, kivette a zsebéből.

Gyurika most is a táltos csikón ült, mely széles jókedvében nagyokat tánczolt alatta. Mikor aztán éppen a vár alá ért, a királykisasszony ledobta a krajczárt. A vörös királyfi, kinek az öreg király megmondta volt, milyen furfangos módon akarja lerázni nyakáról Gyurikát és testvéreit, ijedten kapott a királykisasszony keze után, de már késő volt.

— Mit!?! — toporzékolt mérgében — te visszadobod neki a szerencse-krajczárt!? Ez azt jelenti hát, hogy nem akarsz az én feleségem lenni!

— Gondolj, amit akarsz, — mondá a királykisasszony — de én nem engedem, hogy azokat a szegény fiúkat megcsalják.

— Én pedig megölöm mind a tizenkettőt! — dühöngött a vörös királyfi.

— Elég lesz egy is! — ingerkedett a királykisasszony.

A krajczár éppen Gyurika előtt esett le s Gyurika, bár jól tudta, hogy semmi hasznát sem veszi annak, leugrott a táltos csikóról, fölkapta a krajczárt.

— Ez jó jel! — mondá a táltos csikó.

— Azt hiszem én is, — szólt Gyurika s kalapjával felköszöntött a királykisasszonyhoz, ki oly kedvesen mo-

solygott le rá, hogy a vörös királyfi majd megpukkadt mérgeiben.

Gyurika hirtelen zsebrevágta a krajczárt, aztán felpattant a táltos csikóra s kivette zsebéből az igazi szerencse-krajczárt. Jól megczélozta a kakaslábat, aztán csing-cseng, nagyot csendült s hirtelen megállott a vár a forgásában s ahány kapúja volt, egyszerre kinyílt. Az öreg királynak ijedtében kiesett a pipa a szájából.

— Ördögadta fattyai! — ordított a király — ezek mégis túljártak az én eszemen. — Odakapott a lajbija zsebéhez s hát nincs ott a krajczár! Nem tudta elgondolni, hogy mi történhetett, ki lophatta vissza azt a csuda-krajczárt.

— Mindjárt hívjátok az unokámat! — ordított az inasoknak.

Hozták a királykisasszonyt.

— Te vetted ki a zsebemből a szerencse-krajczárt?

— Én, — felelt a leányka bátran.

— Le is dobta annak a fiúnak, — árulkodott a vörös királyfi.

— Nem szükség, hogy árulkodj, — szólt a királykisasszony — anélkül is megmondtam volna!

E pillanatban vágatott a pitvar elé Gyurika a táltos csikón. De már nem volt az girhes-görhes csikó, hanem gyönyörű szép aranyszőrű paripa. Katonásan szalutált s jelenté:

— Felsőleges királyom, életem, halálom kezébe ajánlom, a három napot leszolgáltuk, a ménesnek egy híja sincs: várjuk az ígéret beváltását.

— Az ám, — mondá az öreg király, — de hát csak később jutott eszembe, hogy a vörös király fiának is oda ígértem a királyságomat, de még az unokámat is. Mit csináljak mostan?

— Én nem engedem a jogomat, — pattogott a vörös királyfi.

— Én meg nem leszek a te feleséged, — mondá a királykisasszony.

— Hát kié leszel, te hitvány teremtés, te, ki elárultad a nagyapádat?

— Akárkié, de nem a vörös királyfié.

— Óh, tudom én, hogy kié akar lenni, — szolt közbe a vörös királyfi. — Ezen a paraszt fiún akadt meg a szeme.

— Azon hát, ha akarod tudni!

Gyurika pedig nem szolt semmit ezalatt, csak várt, várt.

— Majd elválík, hogy melyiké lesz kettőnk közül! — erősködött a vörös királyfi.

Azzal beszaladt, kardot hozott ki s kezébe nyomta Gyurikának. Aztán a maga kardját rántotta ki, elővetette a paripáját s fölpattant rá.

— Kettőnk közül az egyik itt marad! — vitézkedett a vörös királyfi.

— Én is azt akarom, — mondá Gyurika.

S ezzel megkezdődött a bajvívás.

Az udvar kellős közepére ugratott Gyurika, nemkülönben a vörös királyfi is. Egyszerre csaptak össze kardjukkal s csak úgy pattogott a szikra az aczélból. Gyurikának most volt először kard a kezében, kisebb is volt a vörös királyfinál, de azért ügyesen felfogott minden vágást.

— Megállj, — gondolta magában a vörös királyfi — majd szürok s akkor vége az életednek:

S úgy tett, amint gondolta. Egyszer, amint Gyurika erősen feléje suhintott, a vörös királyfi hirtelen félre ugratott s neki szúrt a mellének.

Ha e pillanatban a táltos csikó félre nem ugrik, Gyurika bizonyosan a halál fia. De a táltos csikó félre ugrott, a szúrás nem talált, a vörös királyfi meg nagyot lódult s zsupsz — lefordult a földre, hogy csakúgy megnyekkent belé.

Gyurika rászögezte a kardja hegyét a vörös királyfi mellére s szóla eképpen:

— Kezemben az életed, vörös királyfi! Megölhetnék, de nem öllek meg, pedig tudom, hogy te nem irgalmaztál volna nekem. Kelj fel s takarodj vissza a hazádba.

A vörös királyfi keserves nyögések közt föltápaszkodott a földről, nagy nehezen felkapaszkodott a lovára s ügyet sem vetve a királyra, sem a királykisasszonyra, kiódalgot a várból. Színét sem látták többet.

De már ekkor megszólalt az öreg király is:

— Ember vagy, fiam, Gyurika! Most már látom, hogy nemcsak csikósnak vagy ügyes, de vitéznek is vitéz vagy. Nyugodtan hagyom rád az országomat, nemkülönben az unokámat.

Gyurika ezalatt leszállott a táltos csikóról, szép gyöngén megszimogatta nyakát, fejét, hátát, aztán fölment a pítvarba, a király elébe. Ottan letérdelt a király előtt s vele a királykisasszony is. Az öreg király pedig fejükre tette reszkető kezét s megáldotta. Azt mondotta végzetül: ásó, kapa s a nagy harang válasszon el egymástól.

Na lett aztán a forgó várban hetedhétországra szóló dinom-dánom, hejje-hujja, lakodalom. A szegény embert s otthon maradt tizenkét fiát még aznap elhozták aranyos, bársonyos udvari hintóban. Az öreget, a fiait mind felöltöztették pompás ruhákba, a milyeneket csak hercegek szoktak viselni. Gyurikának pedig még koronát is tettek a fejére.

Két egész hétig éjjel-nappal tartott a dinom-dánom, ott volt az egész ország népe s még a sánta koldusok is tánczra kerekedtek. Mikor aztán a kéthetes dinom-dánomnak vége szakadt, Gyurika meg a felesége, hogy egy kicsit országot-világot lássanak, tojánhéjba kerekedtek, s a Küküllő vizén útnak eredtek.

Holnap legyenek a ti vendégetek.

A bujdosó herceg.

ZENT-ISTVÁNNAK, a magyarok első királyának volt az öcsce, a bujdosó herceg, Béla, s ámbátor a király kedvelte a vitéz herceget, mégsem

volt maradása a magyar hazában, idegen földre kellett bujdosnia.

Akkor történt ez, mikor István királynak egyetlen fia, Imre, meghalt. Mindjárt összesúgtak-búgtak az udvarbeli népek, akik többnyire németek valának, — mivelhogy német volt a királyné — s gonosz praktikával azon mesterkedtek, hogy ne a király, hanem a királyné atyafiságából való herceg legyen a király István halála után. Hiszen ha csak ebben mesterkedtek volna! Gyilkost béreltek, hogy ölje meg a szent életű királyt. S éjjel, midőn aludott a király, csakugyan be is lopózkodott a gyilkos a szobába. Lábujjhegyen lépett a király ágyához, s felemelte törét. Aztán nézte, sokáig nézte az alvó királyt. S amint nézte, egyszerre csak remegni kezdett a keze: kihullott belőle a tör.

István király fölriadt a hangos koppanásra. S im, ott térdelt előtte a bűnbánó gyilkos.

— Kelj fel és távozz, — mondá a király szeliden. Isten bocsássa meg bűnödöt.

Mikor az udvarbeliek megtudták, hogy mi történt: fordítottak egyet a dolgon s ismét összesúgtak-bugtak. Szájról-szájra adták, hogy a király atyafisága bérelte fel a gyilkost. Vazul, a Mihály fia, még: Endre, Béla és Levente, a Kopasz László fiai.

Hamis beszédekkel elámították az öreg királyt s aztán nem is kérdezték többet, a királyné parancsára Vazult börtönbe vetették s ez még nem volt elég: ólmot öntöttek a fülébe, a szemét pedig kivették, hogy soha se lássa többet Isten szép világát. Bizonyosan így tettek volna a Kopasz László fiaival is, ha István király észre nem veszi az ördögi praktikát, De azt is látta, hogy az ő véréből való véreinek nincs itt maradása, mondta hát nekik:

— MenjeteK, fussatok idegen földre. Itt a fűszál is felállott ellenetek. Várjátok idegen földön az idők javulását. Ne féljeteK, veleteK lesz az Isten, visszakerültök ti még a magyar földre!

Sírt az öreg király, könybe borult szemmel búcsúzott a három magyar herczeg s éjnek idején, hogy ne lássa, ne tudja senki, hová, merre mennek, elindultak az idegen földre.

Mentek, mendegéltek erdőkön, pusztaságokon át, úttalan útakon, mígnem egyszer Lengyelországba értek, ottan is a lengyel király városába. Hiszen éppen jókor értek oda: különös nagy becsűje volt ott akkor a talpig vitéz embereknek, mert a pomeránok királya háborút üzent a lengyel királynak s el is lepte volt már az országot rettentő nagy sereggel. Hanem mit gondolt, mit nem a pomeránok vezére, mikor szembe állott egymással a két sereg, azt mondta a lengyel királynak:

— Hallod-e, lengyel király, állj ki velem bajvívásra, vagy álljon ki valamelyik fiad. Mert az nem igazság,

hogy a katonáink egymást öljék, pusztítsák, piros vérükkel a földedet áztassák.

Öreg ember volt a lengyel király, a fiai meg növendék legényecskék, gyengék a kardforgatásra, a pomeránok vezére pedig nagy, erős ember, igazi óriás.

Mondta a király:

— Jól mondtad, pomeránok vezére, nem igazságos, hogy a mi katonáink egymást öljék, pusztítsák, piros vérükkel a földemet áztassák. De az sem volna igazság, hogy én öreg ember létemre kiálljak veled bajvívásra. De meg az sem, hogy a fiaim álljanak ki, hiszen még növendék legényecskék.

— Hát akkor álljon ki valamelyik vitézed. Hadd lám, akad-e köztük egy, aki velem ki merjen állani.

Visszafordult a lengyel király az ő vitézeihez s kérdezte fenszóval, nem egyszer, háromszor: melyik áll ki a pomerán vezérrel? Királyi szavamra mondom s meg sem is másolom, annak adom egyetlen leányomat, aki a pomerán óriást legyőzi. Összenéztek a lengyel vitézek, egymást lökdösték, biztatták, de egy sem mert kiállani a pomerán óriással.

Ott voltak a magyar herczegek is a seregben, de ők senkinek meg nem mondták, hogy herczegek, csak annyit mondtak, hogy magyar vitézek. A király sem tudta, hogy kik s mik ők. És ím, egyszerre csak előlépett Béla s mondta a királynak:

— Felséges királyom, egy életem, egy halálom, én kiállok bajvívásra a pomerán óriással.

— Bizony, ha kiállasz s legyőzöd, akárki fia légy te, tied a leányom!

Fölpattan a lovára Béla herczeg, fölpattan a pomerán óriás is, szembe ugratnak, aztán összezsapnák kegyetlenül, hogy szikrát vetett a kardjuk. Az első csapás

után egy-két lépést visszahőkölnek mindaketten s még kegyetlenebbül összecsapnak, de erre a csapásra le is fordult a pomerán óriás a lováról, úgy ledöndült a földre, hogy nagyot nyekkent belé.

De abban a szempillantásban talpra szökött az óriás s a földről támadta meg Bélát.

— Maradj csak a lovadon, mondta nagy hetykén, mindjárt lefordítlak én onnét!

Visszavágott Béla:

— Nem maradok a lovamon. Ha te földön maradsz, én is leszálok: ez az igazság.

S ahogy azt mondta, le is ugrott a lováról. Sokkal hosszabb volt az óriás kardja, de Béla herczeg kifogott rajta: hirtelen ugrással az óriás mellett termett s kardjára szúrta az óriást.

Hej, volt öröm a lengyel seregben! Közre fogták Béla herczeget, vállukra emelték s úgy éltették a magyar vitézt. De még jobban örült a lengyel király. Azt mondta Bélának:

— Amit ígértem, meg sem is másolom. Bárki fia légy, tied a leányom, s neked adom a pomerán országot is!

De még csak akkor volt igazi nagy az öröme a lengyel királynak, amikor megtudta, hogy királyi vérből eredett a magyar vitéz is.

Telt, mult az idő, a magyarok közben elkergették a királyukat, a német Pétert, s mikor visszajött német segítséggel, meg is ölték. Akkor aztán eszükbe jutott a Kopasz László három fia s követeket küldöttek értök: jőjjenek haza.

Endre haza is jött az egyik öcscsével, de Béla ott maradt a pomerán országban. Meg is koronázták Endrét a magyarok, de a németek nem tudták elfelejteni, hogy Pétert a magyarok megölték s a német császár akkora sereggel jött be Magyarországra, hogy a fele is elég lett volna. Mert sok volt a német, kevés, nagyon kevés a magyar.

Öreg ember volt már Endre király, gyermeke nem volt, gondolta magában: hazahivatja Bélát a pomerán földről, ő majd kiveri a németet az országból. Azt üzente Bélának, hogy csak jőjjön, hagyja ott azt a hitvány pomerán országot, neki úgy sincs fia, halála után legyen ő a magyarok királya s még életében kezére adja az ország harmadát.

Béla a szép ígéretre haza is jött, ki is verte az országból a németet kétszer egymás után. De nem is

próbált többet szerencsét a német császár, sőt inkább Endrének adta a leányát s megesküdött, hogy többet az országot meg nem támadja.

Örültek a magyarok, hogy visszakerült Béla s még inkább annak, hogy ez a világhírű vitéz ember lesz a királyuk. Hanem egyszerre csak nagy fordulás esett: Endre királyt fiúval áldotta meg az Isten.

Hej, örült is, búsult is Endre király. Most már mit csináljon. Az öcscsének ígérte a koronát, de most már ez Salamont illeti meg, az ő fiát. Attól félt, hogy ha meghal, Béla lesz a király, nem Salamon. Több rendben megkérdezte Bélát, hogy számon kéri-e tőle most is az ígéretet s ámbátor Béla mindig azt felelte, hogy nem kell neki a korona, elég nagy úr ő a nélkül is: attól tartott, hogy csak halálát várja s a kis Salamon helyett¹ magát koronáztatja meg. Mit gondolt, mit nem a király, ő bizony még életében átadta a fiának a királyságot. De hiába adta át, mégsem volt nyugodalma. Meg akart világosodni afelől, hogy Bélának csakugyan vágyik-e a szive a koronára, vagy sem. Üzent az öcscsének, hogy jőjön a királyi palotába s aközben a szoba földjére szőnyeget terítettett, a szőnyegre letette a koronát s mellé egy kardot.

Jön Béla a palotába s ámul, bámul, látván a koronát s mellette a kardot.

— No, öcsém, mondotta a király, — én a fiamat megkoronáztattam, de bánt a lelkiismeret, mert tenéked ígértem volt a koronát. Ime, válassz. Ha a koronát választod, ám legyen a tied; ha a kardot választod, akkor ezentúl is tied az ország harmadrésze!

Egy szempillantás nem sok, addig sem habozott Béla: lehajolt s fölvette a kardot.

Azt mondta a bátyjának:

— Sohasem vágyódtam a koronára, bátyám. Tőlem bátran viselheti a fiad. Elég nekem a kard!

Azzal Béla kiment, de kifelé mentében megállította egy hűséges embere. Azt mondta:

— Köszönd az Istenednek, hogy a kardot választod, Béla herczeg, mert ha a koronát választod, megöletett volna a bátyád.

Hej, szörnyű haragra gerjedett Béla! Hát ez a jutalma a hűséges testvéri szeretetnek!? Még az nap indult s ment Lengyelországba az apósához, segedelmet kért tőle, aztán hazajött rettentő nagy sereggel, megverte a bátyja sergét s minthogy Endre is elesett a csatában, ő lett a magyarok királya.

A remete király.

Elmondám az elébb, hogy s mint lett király a bujdosó herczeg. Haj, de nem sokáig ragyogott a fején Szent István fényes koronája! A világhires vitéz Béla szörnyű halálnak halálával halt meg: rászakadt a ház Dömösön, éppen a mikor az ország dolgában tanakodott az országtartó nagy urakkal. Három szép fia volt Bélának: Géza, László és Lambert, de egyik sem vágyakodott a királyságra. Azt mondták egy szivvel-lélekkal:

— Legyen a magyarok királya Salamon, az Endre fia. Ot illeti meg a korona. Az édes apánk sem akarta a koronát, megelégedett a karddal. Elégedjünk meg mink is.

Hiszen akár ne is dugták hüvelybe a kardjokat, mert alighogy megkoronázták Salamont, megmozdultak a magyarok ellenségei mindenfelől. Kezdték a csehek, folytatták a kúnok, a bessenyők, s mindenféle népek. Alighogy kiverték a cseheket a napnyugoti határon, napkelet felől betódultak a kúnok, s ezekkel nem lehetett ám olyan könnyen elbánni, mint a csehekkal. Vetekedtek vitézségben a magyarral.

Tartott is attól Salamon király, hogy a kúnok kezébe kerül az ország. Szó a mi szó, nem bizott a bujdosó herczeg fiaiban. Különösen László herczegtől tartott. Ő volt a legvitézebb a herczegek közt. Termetre

óriás, erőben, észben a legelső. Az már igaz, hogy a magyarok szerették volna, ha ő a királyuk. Tűzbe-vizbe, ezer halálba mentek volna utána.

De Salamon félelme ok nélkül való volt. Csak kard kellett Lászlónak is, éppen mint az édes apjának. Megmutatta ezt több rendben. Hiszen ha a kúnok elébb hallják a hírét László vitézségének, tudom, messziről elkerülik a magyar földet! Azt hitték, hogy a magyarok elzüllödtek, csak ide jönnek, s az övék ez a szép ország.

Hát jól van, betörték a kúnok, de keservesen meg is bánták. Fölkerekedett mind a magyar, s verték, szoritották a kúnt. Mint a kéve, úgy hullottak, a merre László herczeg vágatott az ő kedves Rigó paripáján. Két kard a két kezében, vágott jobbra-balra: s gyalogutat vágott egy-egy elémentében. A cserhalmi tetőn a kúnok vére festette pirosra a fűvet. Esze nélkül szaladt a kún. A magyarok utána. Legelől László.

S im, a mint űzte-hajtotta a szaladókat, mit lát?

Egy kún vitéz, hol, hol nem, fölkapott a lovára egy szép magyar leányt, s vágatott vele, mint a sebes szél. Hallotta László a leány sikoltozását, a szél visszaverte jajszavát:

— Oh jaj, ne hagyjatok, magyarok!

— Hej, Rigó, hej! — ordított László s keményen megsarkantyuzta a lovát.

Repült a Rigó, de egyszerre csak meglassabbodott a repülése: hajnalban kezdte a futást, már alkonyodott, nem győzte tovább. Csak úgy szakadt le róla a véres hab s búsan nyerített föl:

— Nem érem utól, édes gazdám!

Még egy kopjvetésnyire lehetett László a kúntól, s haj, akkor esett össze a Rigó. A rabló kún gúnyosan kaczagott vissza:

— Na gyere, vedd el!

— El is veszem! — kiáltott László szörnyű haraggal. S elé szólt a leánynak: Hugocskám, rántsd le!

Abban a pillanatban a leány megragadta a kúnt egész erővel s mind a ketten lefordultak a lóról.

— Nesze, rabló! — kiáltott László herczeg s marokolatig döfte kardját a kúnba.

*

Telt, mult az idő, azt hitték a magyarok, hogy most már élhetnek békességben. De a kúnok után jöttek a bessenyők, s merthogy nem birtak a magyarral, összeállottak a görögökkel. Hát ha az ördöggel állottak volna össze, birhattak-e a magyarral, mikor László volt a vezérök. László, s a bátyja, Géza. Akár ki se mozduljon a palotából Salamon király. Bessenyők, görögök éppen úgy jártak mint a kúnok, de sőt a görög császár még koronát is küldött Géza herczegnek.

Mikor azonban a görögök elhozták a koronát, azt mondta Géza:

— Mondjátok meg a császárnak, köszönöm a koronát, de nem engem illet az, hanem Salamon királyt!

S csakugyan oda is adta Salamonnak:

— Ime, fogadd ezt a koronát. Forrasztasd össze Szent István koronájával s viseld dicsőséggel.

Hanem hiába volt igaz jó szívvvel Géza is, László is Salamon iránt, még sem volt nyugalma. Volt Salamonnak egy kedves belső embere, az ármányos Vid, s ez mindig duruzsolt a fülébe:

— Ne higgy nekik, felséges királyom, mert bizony mondom neked, hogy irigylik királtságodat, s a királtságra vágyakoznak. Nem veszed észre, hogy a nép is mind utánok jár, őket szereti?

— Hát mit tegyek? — kérdezte Salamon.

— Ölesd meg Gézát, s azután Lászlót. Amig ezek élnek, nem lesz nyugalmad.

Addig, s addig beszélt, sugdosott az ármányos Vid, hogy Salamon csakugyan elszánta magát: megöleti Gézát. De pórul járt, mert az az ember is, a kit gyilkosnak felbérelt, a szívében Gézához s Lászlóhoz huzott: megmondta Gézának, hogy mit forral ellene Salamon.

Hej, szörnyű haragra gerjedt Géza s László, mikor ezt megtudták. Már eddig sem tetszett nekik, hogy a király nincs irántuk igaz, atyafiságos indulattal, de hogy még halált is szánt a fejükre: ezt igazán nem gondolták.

Fölkerekedtek minden fegyverfogható emberükkel s háborut üzentek Salamonnak.

— Úgy-e megmondtam? — izgatta még jobban Vid Salamont.

De az öreg királyné, a Salamon anyja, belátott Vid gonosz lelkébe s könyörögve kérte a fiát:

— Fiam, édes fiam, ne hallgass az ármányos

Vidre! Békülj ki atyádfiaival, kik sok, s nagy bajodban megsegitettek s irántad mindig igaz szívvél valának.

Salamon indulatosan kiáltott az édes anyjára, még a kezét is ráemelte:

-- Egy szót se többet! Én vagyok a király! Tudom, mit cselekszem.

— Oh, jaj nekem! — sírt a királyné. — Kezet emel reám, a kit szívem vérével tápláltam. Verjen meg az Isten!

De Salamon nem hallotta az anyai átkot, esze nélkül rohant ki a palotából, felült a lovára s indult a hercegek ellen. Oldalán volt az ármányos Vid.

Igen, igen, Salamon nem hallotta az anyai átkot, de hallotta az Isten. Salamonnak serege meg sem tudott állani László előtt. Ő maga is alig tudott megmenekedni László kardjától. Hanem az ármányos Vid elesett: miszlikbe vagdalták a gonosz lelküt.

Szegény, elámitott Salamon futott, mint a sebzett vad. Nem mert anyja szemébe nézni többet, bujdosott, mint egy hazátlan, s rengeteg erdő sűrűjében állapodott meg, ott töltötte napjait bús remeteségben.

Sok, sok esztendő múltán, a mikor már László volt a magyarok királya, egyszer kijött a rengetegből. Látni akarta Lászlót. Koldus ruhában állott meg a fejevári templom ajtajában. Ki gondolta volna, hogy ez a reszkető kezű koldus volt egyszer a magyarok királya.

László király bent volt a templomban, s Salamon könyes szemmel hallgatta a koldusok imádságát: a szent király életéért imádkoztak. Aztán egyszerre csak, mintha megvilágosodott volna a templom tájéka: kilépett az ajtón László király. S im, a mint két kézzel osztogatni kezdte az alamizsnát, egy koldus hirtelen megragadta a kezét, ráhajolt és omlottak a könyei a szent kézre.

A király meglepődve nézett a koldusra. Nézte, nézte ... olyan ismerősnek tetszett neki ez a koldus. De mielőtt szólhatott volna, a koldus futásnak eredt.

— Utána! Utána! — parancsolta László az embereinek. Hozzátok a palotámba!

Az emberek utána szaladtak, s az erdő szélén utól is érték.

— Mit akartok? — kérdezte a koldus.

— Királyunk küldött éretted. Azt hiszi, hogy te vagy Salamon király. Igaz-e?

— Igaz, fiam. Én Salamon király vagyok. Eresszetek utamra. Nincs helyem a király házában.

Az emberek könyes szemmel, szóltanul állottak, Salamon pedig lassan betámolygott az erdőbe, többet emberi szem nem látta.

A lélek.

Mikor az Uristen megteremtette az embert, oda ment az ördög s azt mondta nagy hetykén:

— Hát ez mi? Ember? Így én is meg tudom teremteni.

Mondotta az Ur mosolyogva:

— Jól van, hát csak teremtsd meg.

Az ördög mindjárt munkának látott s egy óra sem telt belé, megformázta az emberi testet.

— Ihol az ember! — mondotta az ördög.

— Nagyon jó, — mondta az Ur, most csak állítsd talpra.

Próbálja az ördög, mesterkedik mindenféleképpen, de bizony az ő embere nem tudott talpra állani.

— Látod, látod, nem áll meg, mondotta az Ur.

— Mért nem áll meg?

— Mert nincs benne lélek.

— Hát honnét vegyek lelket belé?

— Az a te dolgod.

Tovább mesterkedett az ördög, de bizony lelket nem tudott adni a testbe. Akkor az Uristenhez fordult:

— Látom, hogy erre nem vagyok képes nálad nélkül. Adj lelket ebbe is.

Mondá az Ur:

— Lelket nem adok az ördögnek, elégedj meg a testtel.

Ezért nem szabad az ördög a lélekkel.

Az árvák pénze.

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az operenciás tengeren is túl, volt egy szörnyű gazdag ember, a ki azt sem tudta, mije van: káddal állott a pinczében arany, ezüst. De hiába volt a nagy gazdagsága, ő is csak megöregedett s meghalt. No, ha meghalt, el is temették, Isten nyugtassa meg. Az ám, de Isten nem nyugtatta meg, mert a gazdag ember minden éjjel, a hogy elütötte a tizenkettőt, kijött a kriptájából, visszament a házába, ott mindent felforgatott, csakúgy döntöltek az asztalok, székek, almáriomok; a házbeliek pedig meg sem mertek moccani. A gazdag ember felesége le sem mert feküdni, nem volt nyugalma sem éjjel, sem nappal, s folyton tünődött, évelődött, fűnekfának panaszkodott, mindent megpróbált, de az ura lelke pontosan hazajárt minden éjjel.

Volt az özvegy asszonynak egy kocsisa, Jancsi, s ez azt mondja egyszer az asszonyának:

— Ténsasszony, hallgasson rám, s bizony nem jár többet vissza a ténsúr lelke.

— Mondjad, fiam, mondjad.

— Adjon száz pengő forintot, aztán csináltasson egy koporsót, azt vitesse a kriptába a ténsúr koporsaja mellé, s a többit bizza rám.

Hiszen adott volna a ténsasszony nem százat, ezeret, (volt miből!) koporsót is csináltatott, s azt szépen a

ténsúrét mellé fektették. Ahogy elesteledett, Jancsi a száz pengő forintot elásta az istállóban, aztán bement a kriptába, elnyújtzkodott a koporsóban, a födelet magára huzta, mintha igazán meghalt volna.

Egyszer csak üti a tizenkettőt, s hát a ténsúr félrelöki a koporsó fedelét s kiszáll belőle. Jancsi is félrelöki a koporsó fedelét s kiszáll ő is a koporsóból. Nagyon néz a ténsúr s megszólítja Jancsit:

— Hát te hogy kerültél ide?

— Én bizony csak úgy, mint a ténsúr: meghaltam s eltemettek.

— Hm, hm! Hát aztán minek keltél föl?

— Én bizony annak, a minek a ténsúr: nincs nyugodalmam.

— No, az igaz, hogy nekem sincs.

Azzal elindult a ténsúr, utána Jancsi. De a ténsúr a kripta ajtajának a kulcslyukán kibujt, Jancsi meg belül maradt. Visszaszól a ténsúr:

— Jere, Jancsi, jere.

— Az ám, mennék, de nem férek ki.

— Nem is vagy te akkor igazi halott!

— Bizony az vagyok, ténsuram, csak hogy még nem soványodtam le.

— No, az lehet, mondta a ténsúr s kinyitotta a kripta ajtaját.

Kimegy Jancsi is az udvarra, s kérdi:

— Hát a ténsúr hová megy?

— A házba fiam, a házba! Hát te?

— Nekem az istállóba kéne mennem, mert ott rejtettem el pénzt s attól nincs nyugovásom.

— No, csak jér velem, elébb forgassuk fel egy kicsit a házat.

Mentek mind a ketten a házba, s a ténsúr oda is a kulcslyukon ment be, de Jancsi kint maradt.

— Hát jere, Jancsi!

— Nem férek még be, ténsúr!

— Bizony akkor nem is vagy igazi halott!

— Már hogy ne volnék, mikor eltemettek! Csak még nem soványodtam le.

A ténsúr hümgetett, csóválta a fejét, de azért kinyitotta az ajtót.

Bemennek a konyhára, neki esnek az edényeknek, csapkodják a földhöz, szörnyű zakatolást vittek végbe, de — csudák csudája — a mi edényt a ténsúr vágott a földhöz, egy sem törött el, szépen mind visszavándorolt a helyére; a mit meg Jancsi vágott a földhöz, azt ugyan többet össze nem drótozták, mert miszlikbe tört.

— Hej, Jancsi, Jancsi, — mondta a ténsúr — nem vagy te igazi halott!

— Mondom, ténsúr, hogy az vagyok, csak még nem soványodtam le.

— Jó, jó!

A konyhából mentek a szobába, ott is mindent felforgattak; aztán lementek a pinzébe. A hogy leértek, a ténsúr csak rátette a kezét egy kádra, mely színig volt arannyal, arra az a kád elpenderült a helyéről s hát alatta egy gödörben rengeteg pénz volt!

— Látod, Jancsi, látod, mondotta a ténsúr nagy bánatosan, e miatt a pénz miatt nincs nyugovásom! Ez a pénz árvák pénze volt, s a mig azoknak a kezére vissza nem kerül, minden éjjel fel kell járnom a siromból. Hej, csak egy élő ember megtudná s visszaadná a pénzt az árváknak, hogy lenne nyugodalmam!

— Jól van, — gondolta magában Jancsi — most már tudom, mit csináljak.

A ténsúr nagy sóhajtozva visszapenderitette a kádat a helyére, s mondta Jancsinak:

— No, Jancsi, gyerünk most az istállóba, hadd lám, sok pénzt ástál-e el?

Elmennek az istállóba, s Jancsi kiásta a száz pengő forintot.

Mondta a ténsúr:

— Hej, Jancsi, Jancsi, nem vagy te halott!

— Már hogy ne volnék, ténsúr?

— Bizony nem vagy te halott, mert ha az volnál, csak intened kellene s magától feljönne a pénz.

Azalatt Jancsi visszatette a pénzt, szépen elföldelte, a ténsúr meg elindult:

— Jere Jancsi, jere, mert mindjárt lejár az óránk.

— Mindjárt ténsúr, mindjárt, csak jól elföldelem a pénzt.

— Hiszen már eléggé elföldelted!

De beszélhetett a ténsúr, Jancsi tovább pizmogott. Várta, hogy leteljék az óra.

— No, én nem várlak, — mondta a ténsúr — megyek.

— Csak menjen, ténsúr, menjen, mindjárt utána szaladok.

S tovább pizmogott.

Még egyszer visszaszólt a ténsúr:

— Jössz-e, Jancsi? Üt az óránk!

— Megyek, ténsúr, megyek!

A mikor ezt mondta, egyet ütött az óra. A ténsúr besurrant a kulcslyukon a kriptába, Jancsi meg az istállóban maradt.

Hiszen egyebet sem akart. Egyszeribe szaladt a ténsasszonyhoz, s elmondta hogy mit látott, hallott. Bez-

zeg mindjárt mentek a pinczébe, a kád alól kivették az árvák pénzét, visszaküldték, s a ténsúr csak egyszer jött fel még a kriptából, de nem a házba, hanem az istállóba.

— Hej, Jancsi, Jancsi, — mondotta neki — úgy-e mondtam, hogy nem vagy te igazi halott! De jó, hogy nem voltál az, legalább nyughatok az ítélet napjáig.

Azzal eltűnt a ténsúr, s többet csakugyan nem járt haza a lelke.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A Tisza.

Az Úristen megteremtette az egész világot s mindennek megmutatta a helyét.

— Itt állnak a hegyek. Itt a rétek. Itt az erdők.

Szép sorjában helyet mutatott a tengereknek, tavaknak, folyóknak, patakoknak is. Hogy, hogy nem, a Tisza legutoljára maradt.

A Tisza szomorúan tekintett föl az Úrra.

— Hát az én helyem hol, merre lesz, Uram?

— Lám, lám, rólad szinte megfelejtkeztem, — mondá az Úr mosolyogva. Egyszeribe szólította Gábort, a magyar árkangyalt.

— Gábor, huzass barázdát a Tiszának is.

Gábor árkangyal elévette aranyos ekéjét, egy szamarat fogott elébe s mondta a Tiszának, hogy csak menjen mindenütt az eke nyomán.

Elindítja a szamarat az ekét, a Tisza meg csak mendegélt utána, de egyszerre csak a szamarat hol erre, hol arra kap bogáncskóró után s az eke ki-kizökölt az egyenes járásából. Ha közel nem látott harapni valót, messzire is kitért a szamarat az egyenes útból, aztán megint más irányba, ide, oda, mindenfelé.

Azért olyan girbén-görbén, csavargósan járó a Tisza.

A világszép urfi.

Volt egyszer egy gazdag ember s annak egyetlen-egy fia, a ki olyan szép volt, hogy szépségben nem találkozott párja kerek e földön, még azon is túl egy sánta araszszal. A ki látta, megcsudálta s nem is hívták más-ként, a hol csak ismerték: a világszép urfi.

Egyszer mit gondol, mit nem a világszép urfi, azt mondja az édes apjának, hogy elmegy világot látni s ha jártában-keltében magához illő leányt találna, meg is házasodnék, mert hát el is következett volt már annak az ideje.

Búsult a gazdag ember, félt, hogy kifogy egyetlen fiából, de hiába beszélt, hogy így meg úgy, nem kell messze földre menni feleségért, találkozik idehaza is hozzája illendő: nagy volt az eltökélés a világszép urfi-ban, kötélen sem lehetett volna odahaza tartani.

Na, felkészülődik a világszép urfi, visz pénzt elegendőt, puskát is akaszt a vállára s neki vág a világnak. Megy, mendegél erdőkön, mezőkön átal, hetedhétország ellen s találkozik többek közt egy öreg asszonymal. Hogy, hogy nem, elég az, hogy beszédbe elegyednek s a világszép legény elmondja, hogy mi járatban van.

— Hej, fiam, mondta az öreg asszony, tudnék én egy hozzád illendő leányt, a ki herczegkisasszony's a legszebb leány kerek e világon. Te szép vagy fiam,

hanem tenálad még százszorta szebb ez a leány, már pedig az föltette magában, hogy csak olyan legénynek lesz a felesége, a ki szépségben vetekedik ő vele.

Kérdi a világszép urfi.

— Hol, merre lakik az a herczegkisasszony, öreg anyám?

— Az a fehér kastélyban lakik, világszép urfi, de én azt hiába mondom neked, ha elébb el nem mégy a vereshegyi öreg emberhez. Ennek olyan csuda vize van, hogy ha abban megmosakodol, szebb léssz a nap fényénél is. Várj csak, fiam, várj. Nesze, adok neked egy pálczát, ezt a kezedbe kell fognod s úgy megnövekedik az erőd, hogy még egy óriás sem bír veled. Ha aztán a vereshegyig elvergődhetel, vissza ne tekints, a mint a hegyoldalon fölmégy, akármi hangot hallasz, mert, bizony mondom neked, kőbálványnya változol.

Megköszöni a világszép urfi a pálczát s a jó tanácsot, azzal az öreg asszony eltűnt, mintha a föld nyelte volna, ő meg ment tovább. Megy, mendegél a világszép urfi s mikor az égen felragyogott a vacsora-csillag, betért egy kis házba, ha szállást adnának éjszakára. Abban a kis házban egy öreg halászember lakott egymagában. Köszön a világszép urfi illendőképen, az öreg halász fogadja.

— Ad-e szállást, öreg apám?

— Adok fiam, szállást is, vacsorát is jó szívvel.

Ihol, éppen megfőtt a halászlé, ülj a bogrács mellé s egyél, a mennyi beléd fér.

Az öreg halász letette a bográcsot a szoba földjére s leült melléje, nemkülönben a világszép urfi is leült a földre s kanalazta a fáintos halászlevet, közbe-közbe hajtogatták a boros kulacsot. Vacsora után kérdi a halász:

— Ugyan bizony mi szél vetett erre, fiam.

Mondja a világszép urfi, hogy mi járatban van, csak azt nem tudja, hogy jó uton jár-e.

— Hát, a vereshegyi öreg ember erre felé lakik, fiam, de már azt nem tudom, hogy kerülsz-e a szine elé vagy sem. Rengeteg erdön kell átalmenned s annyi ott a betyár, mint égen a csillag, földön a fűszál. Azt

mondom hát neked, vesd le ezt az uri gunyát, öltözz az én rongyos gunyámba, akkor talán nem bántanak.

A világszép urfi meg is fogadta az öreg halász tanácsát s reggel, mikor tovább akart menni, felöltözött a rongyos gunyába, hogy csakugy fityegett róla a rongy s a mindenféle madzag. Elbúcsuzik az öreg halásztól, köszöni erősen a szállást s a jó vacsorát, de még a rongyos gunyát is, azzal neki vágott a rengetegnek. De még egy jó puskalövésnyire sem haladott az erdőben,

eleibe szökik egy betyár, megforgatja amúgy magyarosan a fokosát s nagyot kiált:

— Megállj, világszép urfi! Hiába öltöztél rongyos gunyába, tudom, hogy ki s mi vagy. Ide a pénzedet!

— Majd holnapután, vaskedden -- mondotta a világszép urfi s ő is megforgatta a feje fölött azt a pálczát, mit az öreg asszony adott neki s hát, Uram Teremtőm, csak úgy zsibolygott, pezsgett a testében a szertelen nagy erő s úgy eldöngette a betyárt, hogy ropogott belé minden csontja s porczikája.

De bezzeg most a betyár fogta könyörgésre s ígért a világszép urfinak mindent, csak ne üsse többet.

No, nem is ütötte többet, ott hagyta a betyárt s meg sem állott a vereshegy aljáig. Neki indul a hegynek, de mit látnak szemei! Jobbról-balról, mindenfelől csupa kő-emberek állottak s ámbátor ezeknek meg sem mozdult a szája, szörnyen kaczagtak, hahotáztak, mindenféle csufondáros szavakkal illették.

— Még szebb akarsz lenni, ugy-e?

— A világszép herczegkisasszony kéne, ugy-e?

— Hihhi, hahaha! abból ugyan nem eszel!

Igy beszéltek a kő-emberek s mintha a föld alól is kiabált volna vagy ezer ember, olyan szörnyü zúgás-búgás, zimoré kerekedett körülötte, hogy, ha hirtelen be nem dugja a fülét mohával, bizony megsüketül. De mondhattak akármit, csufondároskodhattak, a világszép urfi sem egy szót nem szólt, sem vissza nem tekintett, csak ment ki a hegy oldalán, elébb, elébb s meg sem állott, míg a hegy tetejére nem ért.

Hej, szeme-szája tátva maradt a vereshegyi öreg embernek, a mikor meglátta a világszép urfit.

— Hát te hogy tudtál ide jönni?

— Én úgy a hogy, öreg apám, elég az, hogy itt vagyok s addig el sem megyek, míg aranyvizéből meg nem mosdom.

— Jól van, fiam, csak mosdjál, én nem bánom. Ebből még nem mosdott ember fia, mert a ki a veres-hegynek indult, mind kőbálványnya változott. Szerencséd, hogy nem tekintettél vissza!

Az ősz öreg ember megtöltött egy aranytálat arany-vizzel, a világszép urfi megmosdott benne, azután

meztörülközött selyem kendőbe s csakugyan szebb lett még a napfénynél is.

Na, most már mehetett a fehér kastélyba. A veres-hegy tetejéről el lehetett látni a fehér kastélyig, pedig volt az onnét hetvenhét mérföldre is, de úgy ragyogott, csillogott a gyémántfödele, hogy a mint közelebb-közelebb ért a világszép urfi, majd megvakult a nagy ragyogástól.

Három nap s három éjjel folyton-folyvást ment a világszép urfi s mikor a herczeg városába ért, csináltatott magának szép aranyos gunyát, úgy ment a fehér

kastélyba. A herczeg éppen ott ült a tornácban a leányával s a hogy az udvarba lépett a világszép urfi, összecsapja a kezét a herczegkisasszony:

— Nézz oda, apám, de szép legény! Ez igazán hozzám illendő.

Fölment a világszép urfi a palotába, fogadták nagy szivességgel: azt hitték, hogy királyfi.

Mondta a világszép urfi:

— Nem vagyok én királyfi, felséges herczeg, pógár-ember az apám. Az igaz, hogy van neki pénze temérdek.

— Már akárki fia vagy, nem bánom — mondta a herczegkisasszony, te léssz az én uram, nem más.

A herczegnek nem igen tetszett a dolog, mondta is, hogy sok királyfi kérte a leányát, de már ha így van, legyen így s azzal vége.

Egyszeribe befogattak négy fehér lovat üveges hintóba, elhozták a világszép urfi apját, aztán csaptak lakodalmat, hét országra szólót.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Mese a kalászról.

Mikor az Úristen a világot megteremtette, jó dolga volt a szántó-vető embereknek: csak egy barázdát kellett szántani, azt ha bevetették, elég volt bőven, mert a gabonák szára a tövétől a hegyéig csupa kalász volt. S még milyen kalász! Telidestele volt súlyos szemekkel: egy kalász elég volt egy ház népének.

Hanem a gonosz lélek nem tudta nézni, hogy az embernek olyan könnyű legyen az élete s elkezdett duruzsolni, izgatni-bizgatni:

— Jaj de bolondok vagytok! Hogy tudtok megelégedni egy barázdával? Lássátok, ha több barázdát huznátok, annyi gabonátok lenne egyszerre, hogy holtig nem kellene többet dolgoznotok.

Tetszett ez a beszéd az embereknek, lépre mentek s egy helyett száz meg száz barázdát szántottak s jó sűrűn tele szórták gabonával, hogy sok, nagyon sok gabonájok legyen.

Hát lett is szálában temérdek. Tele volt kalászszal tövétől hegyéig minden szál, hanem Isten megbosszankodott az emberek telhetetlenségén, végigsimította a gabonaszálakat tövétől hegyéig, csak éppen legfelül hagyott egy fejcskét, a legkisebbet. Akkor aztán szólt az embereknek:

— Nem elégedtetek meg egy barázdával, hát jó, teljék kedvetek: szántsatok ezután annyi barázdát, amennyit csak akartok, de tudjátok meg, hogy én is annyit adok, amennyit akarok.

Azóta a szántó-vető ember sokat szánt, de hiába hullajtja véres verejtékét, egy szálon csak egy kalász terem.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A prücsök krajczárkája.

Egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy kis prücsök. Ez a kis prücsök mit gondolt, mit nem magába, elég az, hogy kiugrott a kemencze háta mögül s elindult világot látni.

Ment, mendegélt a kis prücsök, hegyeken, völgyeken átal, erdőkön, mezőkön keresztül s egyszer csak megáll, néz, néz, csudálkozik: valami fényeskét látott a földön.

— Ugyan mi lehet ez a fényeske? — kérdezi magában.

Jobban megnézi, fel is veszi, tél-tul megvizsgálja s nagyot kiált a kis prücsök:

— Hiszen ez krajczárka!

Az ám, csakugyan krajczárka volt.

Hej, Uram, Teremtőm, örült a kis prücsök, de hogy örült. Tovább ugrált, szökdécselt nagy vigán s folyton azt czirpegte: Csak van, a kinek van, csak van, a kinek van!

Bezzeg, hogy van, a kinek van s nincs, a kinek nincs. Ez már aztán szent igazság, ugy-e, gyerekek?

No, hanem a jókedve hamar búra fordult. Éppen jött az úton vele szembe egy obsitos katona. Ez meglátta a kis prücsöknél a fényes krajczárkát, s gondolta magában: ugyan minek a prücsöknek pénz.

No, ebben szent igaza volt az obsitosnak.

Hirtelen lehajolt a földre, nyakon csipte a kicsi prücsköt s elvette tőle a fényes krajczárkát.

Haj de elszomorodott erre a kis prücsök! Nem is ment tovább, nagy bújában, bánatjában visszafordult s meg sem állott hazáig. S a mint ment, mendegélt hazafelé, folyton azt cziripelte: Csak így bánnak a szegény-nyel, csak így bánnak a szegénynyel!

Igy bizony!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A légy.

Elmondom nektek a légy eredetét.

Mikor Krisztus urunk Szent Péterrel a földön járt, kelt, Péter a többek közt azt találta mondani:

— Hej, Uram, de szeretnék Isten lenni!

— Ugyan mért szeretnél Isten lenni? — kérdezte Krisztus urunk.

— Csak azért Uram, hogy én is teremtek valamit.

Mondta Krisztus urunk:

— Hát jól van, fiam, teljék kedved. Végy föl egy marék földet, s szorítsd meg jól.

Péter fölmarkolt az utról egy csomó homokot s jól összeszorította.

Kérdezte Jézus:

— No, Péter, jól összeszorítottad-e?

— Jól, uram, jól.

— Hát most, nyisd ki a markodat s mondd, hogy: légy!

Péter kinyitja a markát s mondja hangosan: légy!

A hogy ezt a szót kimondta, minden szem homokból egy légy lett! Csakúgy ellepték Pétert, zömmögtek-zummogtak, röpködtek az arcza körül, s hiába verte el magától, ismét visszaszállottak s szörnyen alkalmatlankodtak.

— No, Péter, kérdezte Krisztus urunk, akarsz-e még valamit teremteni!? . . .

Mit beszéltek a szamarak?

OL volt, hol nem volt, heted-hétországban is túl, hol a kurta farkú malacz túr, — volt egy számadó juhász, s annak egy gyönyörű szép leánya, de olyan szép, hogy beillett volna grófi palotába is. Be bizony, ha mondom. Hanem a számadó leánya nem vágyakozott semmiféle palotába s ámbátor legyeskedtek körülötte különbnél különb urfiak, ő csak a szegény juhászbojtárt szerette, a ki az ő apjauránál szolgált. Szerette ám a bojtár is a leányt, mondta is egyszer a számadónak: gazduram, egyet mondok, kettő lesz belőle, adj a nekem a leányát, — de a számadó azt mondta: hallod-e, fiam, az én leányom mellett hiába ne tapodd a földet, mert nem hozzád való!

Hej, Istenem, nagy nehéz búbanat ereszkedett a szegény juhászbojtár szívére, de búsult ám a leány is, keserves könyeket hullatott, mikor csak a jó Isten látta. A szegény juhászbojtár az egyik eszivel azt gondolta, hogy elmegy világgá, de a másik eszével más gondolt: megmaradt a gazdájánál, őrizte tovább is a nyáját, furulyáztatott nagy búsan utána.

Egyszer a mint az erdőben sétálgat, furulyáztat a nyáj után, keserves sírást hall; néz erre, néz arra, valami

nagy tüzet lát messze bent az erdőben: onnét jött a sírás. Oda billeg-ballag a juhászlegény s hát, Uram, Teremtőm, egy kicsi aranyhasú kigyó vergelődik a lobogó lángban, az sír, jajgat olyan keservesen. Nosza, kap a juhászlegény egy hosszú ágat, a tűzbe nyújtja, az ágra hirtelen rátekeredik a kicsi aranyhasú kigyó s annál fogva kirántotta a tűzből.

Akkor megszólalt az aranyhasú kicsi kigyó:

— Hallod-e te szegény juhászlegény, én a kigyókirály fia vagyok s bizony nem bánod meg, hogy velem e jót cselekedted. Vigy haza édesapámhoz, de előre mondom, hogy akármit kínál neked, el ne fogadd, csak

arra tanítson meg, hogy az állatok beszédjét megértse.

— Na, — gondolta magában a bojtár — ennek ugyan nem sok hasznát veszem, akár tudjam, akár ne, — de azért csak bedugta az aranyhasú kicsi kigyót a kebelébe s addig ment, mendegélt, a míg a kigyókirály kakas-sarkon forgó arany-palotájához nem ért.

Fölmegy a legény a palotába, köszönti a kigyókirályt, az fogadja illendőképpen s kérdi, hogy mi járatba van.

Mondja a legény:

— Én bizony abban, kigyók királya, hogy hazahoztam a kicsi fiadat, a kit tűznek lobogó lángjából rántottam ki.

Erre a szóra kibújt az aranyhasú kicsi kigyó a juhászlegény kebeléből s mondta ő is: igazat beszél a legény, édes apám!

Örült a kigyókirály, — hogyné örült volna! — egyszeribe arany-lóczára ültette a szegény juhászlegényt s traktálta mindenféle jóval, étellel, itallal, a mennyi csak belé fért s mondta tetejébe, hogy kívánjon akármit, aranyat, ezüstöt, ad neki annyit, hogy csak elbírja.

— Nem kell nekem sem arany, sem ezüst, — mondta a szegény juhászlegény — csak taníts meg engem, kigyók királya, az állatok beszédjére.

Nagyot kaczagott a kigyók királya:

— Hát annak ugyan mi hasznát vennéd, szegény juhászlegény? Legyen eszed s kívánj egyebet. Kelle egy szekér arany? Elég-e kettő? Mert ha nem elég, három szekérrel is adok.

Mondta a szegény juhászlegény:

— Kínálhatsz tizenkét szekér aranyat is, kigyók királya, el nem fogadom. Taníts meg az állatok beszédjére.

— Jól van, szegény juhászlegény, én megtanítlak, hanem azt megmondom, hogy az állatok beszédjét hallgathatod, meg is értheted, de azt senkinek a világon el nem mondhatod, még a feleségednek sem, mert ha elmondod, abban a pillantásban szörnyet halsz.

— Ha úgy, hát legyen úgy, — mondta a szegény juhászlegény, én csak amekkora maradok, amit mondtam.

— Bizony ha amellettsz maradsz, hát a te dolgod, bajod, szegény juhászlegény, — s azzal csak ráfújt a legényre. — Most már mehetsz Isten hírével, megérted mindenféle állatnak a beszédjét.

Visszaballag a juhászlegény a nyájhoz s még jóformán meg sem állapodik, egy vén kos nekidül egy odvas fának, hozzá surlódik, dörgölődzik s mondja a többinek:

— Hej, ha tudná a szegény bojtár, hogy mi ten-
ger arany s ezüst van ebb' a fába!

Hiszen a bojtárnak sem kellett több, kapja a bal-
táját, neki huzakodik, vágja, döngeti a fát, földre dön-
díti, s hát, Szüz Mária, Szent József, arany, ezüst csak-
úgy omlik, duvad ki a fa odvából: annyi volt a pénz, hogy
a szeme káprádzott belé. Csordultig töltötte a tarisznyá-
ját, a szüre ujját mind a kettőt, de még a kalapja fejét is.

Bezzeg hogy mikor a számadónak megmutatta a
temérdek aranyat s ezüstöt, egy szóval sem mondta ez
többet, hogy a leány nem hozzávaló: egyszeribe jegyet
váltottak s egy hét, kettő alig telt el, megtartották a
lakodalmat is.

Telt, mult az idő, jó sora volt a bojtárnak, úgy
élt, mint a hal a vízben, sóra, fára nem volt gondja,
mert volt pénz annyi, a mennyi csak kellett, még annál
is több. Hanem egyszer mi történt? No, nem történt
egyéb egy nagy semminél, csak az, hogy felül a bojtár
az egyik szamarára, a felesége is a másikra s úgy
indulnak a vásárra. A mint mennek, mendegélnek, a
juhász egyszerre csak mit gondolt, mit nem, kampós
botjával jól ódalba kenegeti a szamarát, s az, ámbátor
a szamar a bogánckórót is jobban szereti a futásnál,
megfutamodik, utána a másik, de a bojtár szamara egy
jó hajítással előbbre járt, mint az asszonyé. Visszanéz a
bojtár, megállítja a szamarát, bevárja a feleségét, a két
szamar összedugja a fejét, aztán elkezdenek szörnyen
ordítózni. Egyszer az egyik ordított s amint abbahagyta,
a másik ordított, mintha beszélgettek volna egymással.
Hiszen beszéltek is azok. Mit beszéltek, mit nem, én
nem tudom, elég az, hogy a bojtár elkezdett kaczagni,
de olyan lelkéből, hogy majd lefordult a szamaráról.

— Mit kaczag kend? — kérdezte az asszony.

— Jaj, lelkem, azt én meg nem mondhatom.

— De bizony megmondja kend azt nekem!

— Nem mondom biz' én!

Szóból szó kerekedett, összevesztek, az asszony az egész úton duzzogott, hiába kérelte a bojtár, meg nem engesztelődött s hogy hazakerültek a vásárról, még az asztalhoz sem ült az urával. Hiszen majd megbékül, gondolta a bojtár, de bizony nem békült az. Másnap, harmadnap s azután is félre fordította a fejét, egy szó nem sok, annyit sem szólt az urához.

— Hallod-e, — mondta a bojtár, — elég volt már a haragból. Hát most hallgass ide. Mikor én az aranyhasú kicsi kigyót haza vittem, az apja ezért megtanított engem az állatok beszédjére. Megértettem a szamarak beszédjét is s azon nevettem. Csakhogy nem mondhatom meg, hogy mit beszéltek, mert amint megmondom, szörnyű halalt halok.

— Azt hiszi kend, — pattogott az asszony, — hogy bolond vagyok? Attól még senki sem halt meg, hogy a más beszédjét tovább mondta. Mit beszéltek a szamarak? — toppantott az asszony a lábával nagy mérgesen.

— Mondom, hogy szörnyet halok egyszeribe, ne firtasd hiába!

De beszélhetett, esküdözhetett a bojtár, nem hitt a felesége s reggeltől estig folyt a patália, nem volt nyugodalma a szegény bojtárnak.

Mit gondolt, mit nem, elment nagy bújában az asztalozhoz, koporsót csináltatott magának, haza vitte, s mondta a feleségének:

— Látod-e ezt a koporsót, feleség? Ezt én magamnak csináltattam. Most ha kívánod, elmondom, mit

beszéltek a szamarak, de elébb a koporsómba fekszem, mert tudom szentül, hogy mindjárt meghalok.

— Hal az Isten nyilát! Csak jár a kend szája!

— No, mindjárt meglátod.

Belefeküdt a koporsóba, szépen elnyujtózott s várta, hogy mit szól a felesége.

— Beszéljek-e, feleség?

— Beszéljen, beszéljen.

Éppen [beszédbe akar fogni a bojtár, de [abban a pillanatban bejő a kutyája s búsan, szűkölve leheveredik a koporsó mellé.

— Édös kutyám, éhös vagy úgy-e? Te asszony! Vess a Bodrinak egy darab kenyeret.

Az asszony nagy dizzegve-duzzogva vetett egy félás kenyeret a Bodrinak, de az rá sem nézett, csak szűkölt keservesen. Abban a szempillantásban beállít a kakas nagy gangosan, látja a földön a kenyeret, nagyot kukorékol, összecsődíti a tyukokat s biztatja, hogy egyenek.

Rámordult a kutya a kakasra:

— Ó te hitvány, nem szégyelled magad! Hogy tudsz enni, mikor a gazdánk koporsóban?

— Hadd feküdjék, — mondta a kakas. — Lásd, nekem hány feleségem van s mindeniknek tudok paran-

csolni, hát ő miért nem parancsol annak az egynek!?
Hej, hiszen majd megtanítanám én!

De bezzeg felszökött a bojtár a koporsóból, ki a
pitvarba, elé a kampós botját, megfogta a feleségét s
nagyot rikkantott:

— Elmondjam-e, a mit a szamarak beszéltek?
Elmondjam-e?

— Jaj, ne mondja, lelkem uram, édes uram, —
könnyörgött az asszony.

Többet sohasem kérdezte az urától, hogy mit
beszéltek a szamarak, pedig majd kifúrta az oldalát a
kiváncsiság.

Igy volt, vége volt, mese volt. Aki nem hiszi, jár-
jon utána.

Rest többet fírad.

Krisztus urunk egyszer, a mint éppen egy városfelé mendegélt Péterrel, egy krajczárt talált az úton. Szólt Péternek:

— Vedd föl azt a krajczárt, Péter! Még hasznát vehetjük.

— Nem veszem én, mondotta Péter.

— Vedd föl, Péter!

— Minek, Uram? Nem érdemes lehajolni egy krajczárért!

Hát jól van. Krisztus urunk nem szólt többet, hanem lehajolt s fölvette a krajczárt. A mint beértek a városba, azon a krajczáron cseresnyét vett, de úgy, hogy Péter nem vette észre. Hej, olcsó volt akkor a cseresnye! Egy krajczárért száz szemet adtak Krisztus urunknak.

Tovább mentek a városból, Krisztus urunk előre, Péter utána. Még egy jó hajításnyira sem mentek, Krisztus urunk levetett egy szem cseresnyét a földre, de úgy, hogy Péter azt nem látta s visszaszólt:

— Te, Péter! Nézd, de szép cseresnye van a földön!

Bezzeg nem kellett mondani: vedd fel, — mert Péter erősen szomjas volt, biztatás nélkül is fölvette.

A mint egy kicsit tovább haladtak, Krisztus urunk megint leejtett egy szem cseresnyét s hátraszólt Péternek:

— Péter!

— Hallom, Uram, hallom.

— Nem látsz cseresnyét a földön?

— De bizony látok s föl is veszem, meg is eszem.

Igy egyenként mind a száz szem cseresnyét elhullatta Krisztus urunk s Péter hűségesen fölszedte s megette. Akkor aztán megállott Krisztus urunk s mondta Péternek:

— Látod, Péter, látod! Azért az egy krajczárért nem hajoltál le, most meg százszor egymásután lehajlottál azért a száz szem cseresnyéért, mit a krajczáron vettem. Tanuld meg ebből, hogy a rest többet fárad!

Szent László.

LÁSZLÓ király csudálatos dolgairól regélek most, olvassátok, hallgassátok kegyeletes szívvvel. Sem azelőtt, sem azóta nem volt a magyarnak királya, a ki véle vetekedhetnék vitézségben. És tündökölt az ő lelkének tisztasága, nem volt azon egy mákszemnyi folt. Szent életéért szerette az Isten, s valahányszor nagy veszedelem fenyegette a kegyesszívű királyt és népeit: segedelmére küldé Isten az ő angyalait s népeivel együtt csudálatos módon megmenekedék.

Egyetlen-egyszer kényszerült megfutamodni a világhíres vitéz László király az ellenség elől, mert egymagára maradt, s a mint körülnézett, látta, hogy hiába való nagy ereje, vitézsége: nem verhet le százakat egyedül.

Érezte, hogy szüksége van rá még a magyarnak (a fűszál isfeltámadt ellene), megsarkantyúzta hát kedves Szög paripáját, s neki vágatott a tordai hegyeknek.

— Utána! Utána! — ordítottak a kúnok, hogy ég-föld zúgott az ordításuktól.

Ha Lászlót kézre kerithetik, övék lesz a magyar föld: mind László után vetették hát magukat. Véres hab vert ki a paripán, már-már utól érték a kúnok. Még egy pillanat s a magyarok aztán sirathatják Szent László királyt.

— Oh Uram, segélj! — fohászkodott föl László, szemét az égre emelvén.

S im, abban a pillanatban ketté hasadt a tordai hegy: László háta mögött rettentő nagy hasadék táton-gott. A kúnok döbbenve állottak meg a hasadék partján, tehetetlenül néztek erre, arra, hol kerülhetnének ismét László nyomába, de a merre néztek, nagy hosszóságban huzódott a hasadék, László meg csöndes, lassu léptekben mendegélt tovább, vissza az ő népéhez.

*

Többet aztán nem is történt, hogy László a kúnok előtt fusson. Mindig a kúnok futottak ő elötte. Egyszer azonban a nagy diadalnak szinte szörnyű kudarcz lett a vége. Eszüik nélkül szaladtak a kúnok, hegyen-völgyön át, s talán kiszaladnak a világból, ha a kúnok vezérének ördögös gondolata nem támad. Egyszerre csak, mit gondolt, mit nem a kún vezér, szórni kezdte tarsolyából a csengő aranyat s ezüstöt, s intett a vitézeinek is, hogy csak hányják el azok is, a mi pénzük van, majd meglátják, mi nagy haszna lesz ennek.

Na, az ármányos vezér jól számított, mert a magyarok egyszeribe félbehagyták az üldözést, s mohón szedték föl a pénzt.

— Hagyjátok! Hagyjátok! — csendült végig a magyarok sorain László hangja. — Ráértetek erre később is! Utánam! Hajtsuk a kúnt, hajtsuk!

De hiába, a magyarok nem hallották László szavait. A pénzre gondoltak most mind. Hát nem is csoda, hogy eltántorította, különösen a szegényebb rendü vitézeket, hiszen csak úgy ragyogott, fénylett a föld a tenger aranytól, ezüsttől. Hiszen csak ez kellett a kúnoknak. A mint a magyarok a pénznek estek, megállapodtak a futásban, s visszafordultak, hogy rácsapjanak a pénzszedő magyarokra.

László szomoruan tekintett föl az égre: onnan várt segédelmet.

— Édes jó Istenem, tégy csodát! — könyörgött László.

Isten meghallgatta a szent életű király imádságát, s im halljatok csudát: azok a ragyogó sárga aranyok, azok a tejfehér ezüstök egytől-egyig kővé változtak. Ez volt a magyarok szerencséje. Megértették Istennek csudás intését, lóra kaptak mind, s haj, kún, haj! — kiáltással újra üzőbe fogták a kúnokat, s meg sem is pihentek, míg az országból ki nem kergették.

*

Abauj-vármegyében, Jászó-Döbröd határán van egy kút: Szent László kútja. A szent király életében fakadt ennek a kútnak forrása. Napok óta bolyongott László az ő seregével a végtelen pusztaságon s sehol nem találtak forrást, seregestül dőltek el a rettentő szomjúságtól eltikkadtt vitézek. Sem eleség, sem ital: éhség, szomjúság gyötörte, pusztította a magyarok seregét. Mindnyájan elcsüggedtek, csak László nem: ő bizott Istennek mérhetetlen jóságában. Imádságra kulcsolta kezét:

— Oh, égnek-földnek Atyja, Teremtője, ne hagyj el népemet nagy nyomorúságában, tekints le rá!

S im, egyszerre mindenféle vad állatok huzódtak keresztül a pusztán, nagy seregben. Az éhségtől elgyötört vitézek lelkébe visszaszállott a bizodalom. Zúgott a levegő a vitézek nyilaitól s rakásra hullottak a vadak: nem kellett meghalniok éhhalállal. Erőre kaptak s tovább mentek. László pedig imádkozott újra:

— Oh Uram, fakaszsz forrást is az én népemnek!

És fakadt forrás, tiszta, üdítő. S eloltván szomjuságukat, lelkesülten követték Lászlót tűzbe-vizbe, mindenüvé!

*

Hanem Isten újabb csapást küldött a magyar seregre. Akkor küldötte rájuk, mikor szertelen nagy volt az örömük, győzedelmeskedvén az ellenségén. Halomban heverték a holttestek a csatamezőn; folyók, tavak piroslottak a vértől. Napokig, hetekig vigadoztak a magyarok, de egyszerre csak vége szakadt a vigadozásnak: a holttestek rettentő szaga megrontotta a levegőt, s mindenféle förtelmes, ragadós betegségek támadtak, és pusztították a magyart. Siralom földje lett a magyarok földje. És zúgni-búgni kezdett a nép:

— Lássátok, büntet a magyarok istene, mert elhagytuk igaz hitünket. Nem használ a szent király imádkozása.

És összeverődtek minden rendű-rangú emberek, mentek a király sátorába. A szent király akkor is imádkozott.

Mondta a szószóló:

— Hiába imádkozol, felséges király, úgy sem hallgatja meg a magyarok istene. Térjünk vissza mind a pogány hitre, meglásd, megszűnik a pestis.

A szent király megbotránykozással nézett a hitetlenekre, arca elborult, szeméből megeredt a könny, s mondá nekik:

— Eredjetez haza békességgel, megtévelyedettek. Ne zavarjatok imádkozásomban. Én hiszek az egy Istenben, Mindenható Atyában! Meg-meglátogat, próbára tesz, de nem hagy el, s letörli könyeinket.

A hitetlenek megzavarodva indultak kifelé, de e pillanatban, mintha földbe gyökeredzett volna a lábuk, állottak, mint megannyi szobor. Hirtelen vakító világosság támadt a sátorban, és hallották a mennyei szózatot:

— Ne csüggedj, szent László. Isten meghallgatta sűrű imádságaidat s leküldött hozzád engem az angyalok seregéből, hogy megmondjam néked, mit tégy. Öltsd fel királyi ruhádat, tedd fejedre koronádat, s kimenvén a sátorból, lödd el a nyiladat a virágos réten. És menj

a nyíl: után a hol leesik, találsz egy fűvet, mely meggyógyítja a te népedet.

Ezt mondván az angyal, felszállott az égbe.

Akkor fölkelt László, magára öltötte királyi ruháját, fejére tette a koronát, kezébe vette nyilát s kilépett a sátorból. Utána a hitetlenek, csöndesen, levett kalappal. A szent király még egyszer fölnézett az égre, aztán ellőtte nyilát. És ment abban az irányban, a nép megnyomába.

— Ihol a nyilvessző! — kiáltott fel László. — Nézzetek ide!

Fölvette a nyilvesszőt, mely egy széles levelű növényben akadt meg, keresztül hasítván azt.

— Olyan mint egy kereszt! — mondták a népek s térdre borultak.

És találtak ehhez a fűhöz hasonlatost még sokat, sokat a népek, s ennek csodaereje meggyógyítja őket.

Ember és állat.

A világ megteremtése után az Uristen minden állatot a paradicsomba rendeltetett az angyalokkal. Ő szent felsége azt akarta, hogy minden állat lábra álljon, amint megszületett.

Elsőbbet is a lónak szólott, mely a csikáját támogatta, nehogy elessék.

— Ereszd csak el, hadd szaladjon.

A ló eleresztette a csikót s im az egyszeribe szaladt a rétre s ette a füvet.

Akkor a tyúknak szólt:

— Ereszd a csibédet, hadd kaparásszon.

A tyúk el is eresztette a csibét s az elkezdett szaladgálni, keresgélni, kapargálni s mindjárt talált is ennivalót.

Még több állatnak szólt az Uristen, mind meg is fogadta a szavát. Végezetül szólt Évának:

— Ereszd el te is a gyermekedet, Éva, hadd járjon a maga lábán.

— Jaj, hogy ereszteném, hiszen gyenge még a csontocskája, nem bir ez járni.

— Ereszd, ha mondom.

— Bizony nem eresztem én, még beveri az orrát.

— Jól van, mondta az Úr, hát ne ereszd. Tartsd egy esztendeig az öledben!

Nem is engedhette a lábára teljes esztendeig, akkor is csak félve tipegett, tapogott a gyermek s mindegyre elesett. S lám, csakugyan a csikó, a borju, s sok más állatnak a gyermeke mindjárt szalad, a mint megszületik, a gyermek pedig csak esztendőös korában kezd járni.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A gomba.

Egyszer Krisztus urunk a földön jártában-keltében erősen megtalált éhezni. Mondta Péternek, aki vele volt:

— Péter, menjünk be valahová, talán adnak egy csepp tejet Isten nevében.

— Biz a jó lesz, menjünk be, mondta Péter, én is éhes vagyok.

Bemennek egy szegény özvegy asszonyhoz, tejet kérnek s ez adott is két pohárral. De az asszony éppen akkor süttött kenyeret s Péter szeretett volna lángost is enni. Az ám, de nem merte mondani Krisztus urunk előtt, a kinek elég volt az egy pohár tej is. Mikor aztán kimentek a házból, Péter hirtelen visszafordult s suttyomban lángost is kért az asszonytól. Adott ez lángost is, Péter meg lassan bandukolt Krisztus után s falatozni kezdett a lángosból.

Jól tudta Krisztus urunk, ha nem is tekintett vissza, hogy mit csinál Péter s amint ez a szájába vette az első falatot, Krisztus urunk hátra szólt valamit. Mit volt, mit nem tenni, Péternek válaszolnia kellett, de hogy meg ne tudja Krisztus urunk, hogy lángost eszik, kiköpte a szájából. S valahányszor éppen tele volt a szája, akkor

szólt hátra Krisztus urunk s Péter egy falás nem sok, annyit sem nyelhetett le a lángosból.

Mikor aztán mind kiköpte, visszanézett nagy keservesen. S hát mit látott! Minden falásból, a mit kiköpött, gomba lett!

Igy lett a gomba s azóta olyan puha, mint a lángos lepény.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A bor.

Mikor Noé az özönviz elől a bárkára menekült, bort is vitt magával. Unta magát erősen az öreg s unalmában a borba hatféle állat vérért keverte.

Először oroszlánvért kevert. Aztán tigrisvért. Ez sem volt elég, kevert belé még medve-, disznó-, majom-, meg galambvért is.

No de meg is látszik azokon az embereken, a kik egy pohárral több bort isznak, ezeknek az állatoknak a vére.

Van olyan ember, a ki a bortól büszke, mint az oroszlán.

Olyan, a ki kegyetlen, mint a tigris.

Némely ember dülöngél tőle, mint a medve.

Más ember a sárban fetreng, akár a disznó.

Némelyik mindenre nevet, mint a majom.

De van olyan is, a ki olyan szelid a bortól, akár a galamb.

Hiripné fiai.

Tudom, hallottátok hírét a forrásairól híres Borszéknek. Annak a vidékén rengeteg erdős vidék között emelkedik egy sziklahegy: Vároldala a neve. Volt is vár ennek a tetején, de az csakugyan régesrégen lehetett, kőkövön nem maradt, csak valami sáncznak a nyoma.

Sok száz esztendővel ezelőtt, lehet bizony annak ezer esztendeje is, egy gazdag özvegy asszony lakott ebben a várban: Hiripné. Ennek a Hiripnének volt két fia: Domokos és Ábrahám, dali szép legény mindakettő, az édes anyjok szemefénye.

Hej, de rossz egy lélek volt ez az asszony! Azt emberi szó ki nem tudja beszélni. Csakugy örült, örvendezett a szive, ha a fiai az erdőben csatangoltak, jámbor utasokat fosztogattak. Volt is a vár pinczéjében arany, ezüst temérdek. S valahányszor hazatértek a fiuk, várta a vár kapujában két virágkoszorúval s mint valami vitéz daliákat, a kik a csatából jönnek vissza, megkoszoruzta.

De még ez nem volt elég: leányokat is raboltak a Hirip-fiuk. Amint megneszelték, hogy egy szép leány megmátkásodott, éjnek idején elrabolták s azt többet aztán nem látta a mátkája, ott hervadott el a Hiripné várában.

Nem mult el hét, hogy ne jött volna a vár alá egy-két legény, a ki felkiabált:

— Hé Hirip Ábrahám, add vissza a mátkámat!

— Hallod-e Hirip Domokos, ha igazi vitéz vagy, gyere le a várból!

Hiszen nem kellett erősen hinni a Hirip-fiukat: lejöött mind a kettő. A vártól nem messze van két hegy. tető: Ábrahámnak hívják az egyiket, Domokosnak a másikat, ide állott ki rendesen a két Hirip-fiu s itt ontották vérét a szegény legényeknek, kik a mátkájukért életre-halálra viaskodtak. Ilyenkor a Hirip-fiuk nagy diadallal tértek vissza a várba s míg bent a szobákban keservesen sirtak a leányok, Hiripné áradozva tette fiai fejére a koszorut.

No, hanem egyszer mégis emberére talált mindakét Hirip-fiu. Két gyászfeketébe öltözött dalia jött a vár alá s lekiabálta a leányrablókat. Testvérek voltak ezek is, két Mikó-fiu s két testvér volt a mátkájok: két Lázár-leány.

Lejöttek a Hirip-fiúk, de mikor már kiléptek a vár kapuján, mindkettőnek megbotlott a lova.

— Jaj, jertek vissza! — kiáltott utánok Hiripné.
— Lovatok megbotlott, rosszat jelent ez.

Hirip Ábrahám haragosan vágta sarkantyuját a ló oldalába, hogy kiserkedett a vér utána.

— Nye, te nye, hogy a kutyák egyenek meg!

— Vájják ki a szemedet a hollók! mordult a lovára Domokos s ő is úgy belevágta a sarkantyuját, hogy kicsordult a vér utána.

A lovak szomoruan nyeritettek fel s sebes szélnél sebesebben vágattak a rendes helyre. Ott állott a két Mikó-fiu, egyik kezükben kard s a másikban buzogány. Egyszerre csapott össze a négy dalia. A várból lehallatszott a Lázár-leányok sirása, jajszava, lent meg döngött rengett a föld a négy ló alatt; zúgott a levegő, amint a kardok s buzogányok összeverődtek. Aztán egyszerre csak lefordult a lóról Hirip Ábrahám. Éktelen jajszava felhatott a várig. S ahogy felhatott, im Hiripné kezében elhervadt az egyik koszorú. Az első jajszóra jött a második: Domokos is holtan fordult le a lováról. Abban a pillanatban elhervadt a másik koszorú is.

Mikor a Mikó-fiuk felvágattak a várba, ott feküdt Hiripné a vár kapujában. Fejér volt az arcza, mint a gyócs-virág. Gonosz lelke talán már a pokolban járt....

A rác.

Krisztus urunk a földön jártában-keltében egyszer egy rác falun ment keresztül. Vele volt Szent Péter meg Illés próféta. Mindahárman erősen megszomjaztak s megállottak egy gazdag rác háza előtt, a kinek sok bora volt. Először Krisztus urunk ment be s egy pohár bort kért a rácztól.

— Ki vagy? — kérdezte a rác.

— Én az Uristen vagyok, — mondotta Krisztus urunk.

— Ugy!? Te vagy az Uristen s mégis bort kérsz tőlem? Inkább te adj nekem!

Kiment a Krisztus s szomorúan mondta a társainak, hogy a rác nem adott bort.

— No, majd ad nekem — mondta Illés próféta s bement a rácához.

— Adj' Isten, rác ember. Adj egy pohár bort.

— Ki vagy, mi vagy?

— Illés próféta!

— Illés próféta!? Hiszen jó helyen jársz. A te neved napján mindég nagy jégeső szokott lenni. Hátha még bort innál! Vége lenne a világnak. Nem kapsz. Mehetsz.

Kiment Illés nagy szégyenkezve, nem is kérdezték: kapott-e, nem-e, látták az arczáról, hogy neki is kiadta a rác az utat.

— No, most én próbálok szerencsét, — mondta Péter s bement. Ő tudott ráczul is, könnyebb volt a dolga.

— Jó napot, atyuskám.

— Dáj mi párcsi vina. (Adj egy kevés bort.)

— Ki vagy? Mi a neved?

— Péter.

— Péter! Péter! Hé, leány — kiáltott a szolgálónak — hozz egy kulacs bort.

Leültette Pétert, ölelgette s mondta neki szíves szóval:

— Te vagy az én emberem! A mikor a te neved napja van, akkor káposzta, hagyma, uborka s minden van! Egyél, igyál.

Ugy megtraktálta Pétert, mintha az édes testvére lett volna.

A mezei egér.

A szegény mezei egér megúnta a mezőn való lakozást.

— Hej, sóhajtozott magában, mennyivel jobb dolga van a házi egérnek. Eső, szél, hideg nem sanyargatja, nem is éhezik, mindég kap valami morzsalékot, hulladékot a szobában.

Addig s addig sóhajtozott, kesergett, hogy egyszer rászánta magát a nagy utazásra s meg sem állott, míg a faluba nem ért, ottan betért egy házhoz s nagyhirtelen beszaladt a patka alá. A házi egér éppen szundikált a jó melegségben.

— Adjon Isten jó napot, házi egér!

— Adj' Isten, mezei egér! Hát te minek jöttél ide?

— Annak, hogy adj szállást. Keserves az élet a mezőn, sokat kell ázni-fázni, sanyarogni.

— Elhiszem neked, mezei egér, de bár én férhessek el. Aztán ne hidd, hogy olyan jó dolgom van. Sokat éhezem én is.

— Mégis csak uri dolgod van az enyémhez képest, — mondta a mezei egér. Ha Istent ismersz, szoríts egy kis helyet nekem.

— Nem lehet, lelkem atyámfia, bizony nem lehet. Hanem eredj fel a patkára, ott lakik a herczeg, az talán ad szállást.

Fölmegy a mezei egér a patkára s hát csakugyan ott volt a herczeg, már mint a — macska. A hasával a tűznek volt fordulva s úgy aludt mint a bunda.

Leszól a mezei egér a házi egérhez:

— Nem merem megszólítani, alszik a herczeg.

— Ne is szólítsd, hanem dugd a farkinczádat az orrába s mindjárt felébred.

No, a boldogtalan mezei egér megfogadta a házi egér tanácsát: a farkinczáját bedugta a herczeg orrába. De bezzeg felébredt a herczeg s ahogy meglátta az eget: egyet mordult s hamm! bekapta.

A házi egér nagyot kaczagott a patka alatt.

— Ugy kell neked, te oktondi! Minek jöttél ide, ha nem tudsz bánni a herczeggel!?

Híre ment ennek a szomorú esetnek a mezei egerrek országában s azóta egy mezei egér se jó be a házba, tovább sanyarognak a mezőn

A szegény ember királysága.

Volt, hol nem volt, hetedhétországon is túl, egy szegény ember. Ennek a szegény embernek erősen jó szive volt, s ha nem volt vendége, kiment az utczára, ott fogott s ahogy telt, úgy telt a kamarából, megtraktálta. Hogy hogy nem, egyszer a király bevetődött a szegény emberhez, megtraktálta azt is, pedig nem is tudta, hogy kit tisztel az asztalánál.

A míg ettek, eddegéltek, sok mindenről beszéltek s többek közt azt találta mondani a szegény ember, hogy: hej, ha én király lehetnék!

A király semmit sem szólt erre, csak mosolygott magában, aztán megköszönte a vacsorát, elbúcsuzott, hazament s otthon egyszeribe megparancsolta a katonáknak, hogy menjenek el a szegény emberért s mikor alszik, hozzák el a palotába, fektessék az ő ágyába.

El is hozzák a szegény embert a katonák, belefektetik a király selyem ágyába. Hej, édes Jézusom, bezzeg ámult, bámult a szegény ember reggel, mikor felébredt a selyem ágyban, melynek a fája is szinarany volt! Gondolkozott, tünődött magában, ugyan hogy került ide; hol lehet, talán bizony a fényes mennyországban? Na, nem sokáig tőprenkedett, mert egyszerre csak bejöttek az inasok, földig hajoltak előtte s kérdezték nagy alázatosan:

— Mit parancsol, felséges királyom!

De még csak most ámult, bámult igazán a szegény ember! Mondta is az inasoknak:

— Nem vagyok én király, mit beszélnek kendtek?

— De bizony király kigyelmed, erősítették az inasok.

S addig mondták, addig esküdöztek az inasok, hogy a szegény ember csakugyan elhitte.

— No, ha király vagyok, mondta, hijjatok be tizenkét hajdut.

Az inasok kiszaladtak s egy szempillantás mulva ott állott előtte tizenkét hajdu.

— Mit parancsol, felséges királyom? — kérdezték a hajduk.

— Azt, hogy ezekre az inasokra huzzatok jó huszonötöt.

A hajduk tüstént lekapták az inasokat a husz körműkről s olyan huszonötöt hegedültek rájuk külön-külön, számozatlan, hogy csakugy porzott a bugyogójok.

Hát most már igazán elhitte a szegény ember, hogy ő király. No, de csak egy napig tartott a királysága, pünkösti királyság volt az, mert este, a hogy lealudott, a király szépen haza vitette a szegény embert s másnap

reggel megint csak az ő szalmazsákos ágyában ébredett fel. Ahogy felnyitotta a szemét, rátámadt a felesége, szidta, mint a bokrot, a mért egész éjjel s egész nap oda keringett.

— Hol járt kend? Mit csinált kend? Mindég csak lopja Isten áldott napját!

— Hohó, feleség! — rikkantott a szegény ember — úgy nézz rám, hogy én király vagyok!

— Megbolondult kend?

Szó szót adott, czudarúl összevesztek s a ház elé csődült az egész falú.

Épen akkor ért oda a király is, mert nem volt nyugvása: látni akarta, hogy mit csinál a szegény ember az egy napos királyság után.

— Hát ti mit veszekedtek? — kérdezte a király.

— Jaj, csak hallgasson ide lelkem, — fogta meg a szót az asszony — megbolondult az uram. Azt hiszi, hogy ő a király.

— Hiszen az volt egy napig, mondta a király, hanem az igazi — az én vagyok! No, ne veszekedjete, jertek az udvaromba, nem lesz ott semmiben fogyatkózasatok.

Kétszer sem kellett hogy ezt mondja a király, a szegény ember a feleségével az udvarba költözött s bezeg többet sóra, fára nem volt gondjuk, olyan uri módon éltek, akár egy gróf s egy grófné. Hanem az uri módot nem becsülték meg, többet költöttek, mint a mennyi kijárt a királytól. Egyszer erre, másszor arra kérték a pénzt, de a király megsokallotta s azt mondta a szegény embernek.

— Hallod-e, te a Dárius kincsét is elköltened. Ha még egyszer pénzért jössz, ebrudon vettetek ki az udvaromból.

Hm! ez aztán magyar beszéd volt. Hanem a szegény ember sem esett a fejelágyára.

— Megállj, király, — mondta magában, azért mégis megnyitom az erszényedet!

Fogta magát s elküldte a feleségét a királynéhoz, hadd mondja neki, hogy az ura, már mint ő, meghalt, adjon pénzt, mert nincs a min eltemesse.

Föl is megy az asszony a királynéhoz, keserves jajszóval elémondja, hogy meghalt az ura s miből temettesse el, jaj-jaj! mikor egy rézgarasa sincsen!

A királyné megszánta s adott neki egy jó csomó pénzt, de egy-két nap multán ez is elfogyott. Akkor meg a szegény ember ment a királyhoz, s ő meg azt mondta, hogy meghalt a felesége s nincs a min eltemettesse. Sirt mint a záporosó s a királynak úgy megesett a szive rajta, hogy ő is adott egy marék bankót

Alig hogy kimegy a szegény ember, jön be a királyné s mondja az urának: — No, a te szegény embered meghalt.

— Már hogy halt volna meg! Ebben a pillanatban ment ki innét. Nem ő halt meg, hanem a felesége.

De bizony a szegény ember halt meg! Hiszen nálam volt a felesége s adtam is neki pénzt, a min eltemettesse.

Szépen összekapott a király meg a királyné s hogy nem tudtak egymás közt igazságot tenni, lesétáltak a szegény ember szállására, hadd lássák, melyik halt meg valóképpen. De a szegény ember megérezte a sáfrány illatját s leste az ablakból, hogy jön-e a király. Amint megpillantotta, nagy hirtelen gyertyákat gyujtott, ő is meg a felesége is lefeküdt a földre, gyászfekete lepedővel beterítették magukat, a gyertyákat a fejköz állították, a szemöket behunyták s úgy feküdtek, mint az igazi halottak.

Bemennek a szobába a királyék, nézik, nézik a halottakat, a királynénak még a köny is kicsordult a szeméből.

— Látod, látod, mindakettő meghalt.

— Az ám, mondta a király. Csak azt szeretném tudni, hogy melyik halt meg előbb. Egy zsák aranyat adnék annak, aki nekem ezt megtudná mondani.

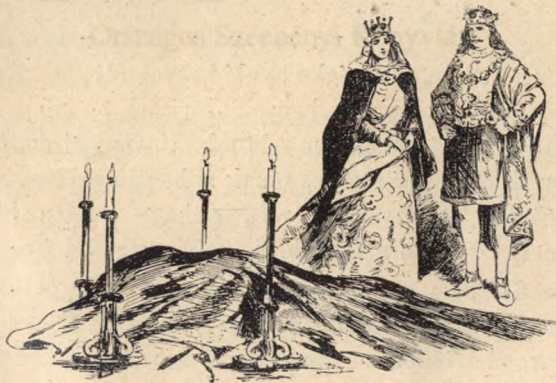
De bezzeg felugrott erre a szegény ember:

— Én haltam meg előbb, felséges királyom!

Nagyot kaczagott erre a király, mindjárt méretett a szegény embernek egy zsák aranyat, de többet nem is tartotta az udvarában.

— Csak eredjetek haza Isten hírével, mondta nekik, boldoguljatok, ahogy tudtok.

Hiszen boldogultak is. Annyi földet vettek a zsák aranyon, hogy ők lettek a legnagyobb gazdák a faluban. Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

M Szent Anna tava.

MINT egy nagy tál fenekén a víz, pihen Szent Anna tava, égbe nyuló hegyek aljában. Köröskörül fenyesek koszoruzta hegyek. Járjatok be minden földet s szebb képet ennél nem találtok. Ugyan, ki gondolná, hogy ennek a gyönyörűségnek a helyén egykor, réges-régen, szörnyű magas hegy volt, s hogy tetején büszke vár, amely kevélyen nézett le a csíki meg a háromszéki falukra. De nem egymaga kevélykedett e vár Csík- és Háromszék felett: átellenben, egy órányira, a ként lehelő, fojtós szagú Büdös barlang felett is vár állott. Jaj, de rég lehetett! Nyoma sincs most e várnak. No de az emléke, szomorú emléke megmaradt mind a két várnak.

Két testvér lakott a két várban, mind a kettő kevély, gőgös szertelen. Szivükben nem lakozott szeretet

senki iránt. A föld népét sanyargatták, fosztogatták s egymást sem szerették. Mindig vetélkedtek, dicsekedtek: kinek van többje. Mind a két vár pinczéjében kádakban, élére verve állt a tenger arany, ezüst.

Egyszer aztán, honnét, honnét nem, messze földről egy nagy úr jött látogatóba a büdösi vár urához. Hat lovas hintón jött. Na, ilyen hintót, ilyen hat lovat még nem látott. Szinarany volt annak a hintónak kereke, tengelye, rudja; arannyal, ezüsttel, gyémánttal volt kiverve a lovak szerszáma, s haj! a lovak tüzesebbek voltak a sárkánynál. Hiszen nem is volt többet nyugalma a büdösi vár urának, amint meglátta ezt a hintót, ezt a hat lovat. Mindjárt részegődött a vendégére, nem hagyta békében: adja el neki a hat lovat hintóstól, szerszámostól.

— Adok érette hat kád aranyat.

— Nem eladó, — mondotta a vendég.

— Ráadásul a torjai uradalmat.

— Nem eladó!

— Megállj, — gondolta magában — azért mégis az enyém lesz.

Nagy vendégséget csapott, folyt a bor, akár az Olt vize s mikor a vendég virágos kedvre derült, a büdösi vár ura elővette a koczkajátékot. Arra számított, hogy majd a koczkán elnyeri a lovakat hintóstól, szerszámostól. Hát jól számított, mert vele járt a szerencse. Elnyerte a vendégének mind a pénzét, s tetejébe a hat szép lovat, mindenestől. Ahogy aztán elbúcsúzott a vendég, első dolga volt, hogy meglátogassa a testvérét. Csak úgy repesett a szive az örömtől, mikor eléállott a hatlovas hintó. Hej, de megirigyli majd ezt a testvére! Lehet aranya, ezüstje több mint ő neki, de ilyen hatlovas hintaja nincsen.

A testvére éppen ott ült a vár pitvarában, mikor bevágatott a hatlovas hintón. Szeme-szája elállt a csudálkozástól.

— No öcsém, van-e ilyen hat lovad? — kiáltott diadalmasan.

— Ilyen nincs — mondta az öcs — de lesz különb.

— De már azt szeretném látni!

— Hát még huszonnégy óra sem telik belé, meglátod!

Nagyot kaczagott a бүdösi vár ura.

— Ennél különb! Én meg azt mondom, legyen a tied a váram s minden uradalmam, ha ennél különb hat lóval jössz hozzám.

— Nem is hattal, tizenkettővel!

A бүdösi vár ura föl sem ment az öcscséhez, csak meg akarta mutatni a lovait, hadd lepje el a sárga epe az öcscsét, — megfordult s haza vágatott, mint a sebes szél, még annál is sebesebben.

Egész nap tünődött az öcs, hogy honnét szerezzen különb tizenkét lovat. Hiába tünődött, hiába törte a fejét, nem tudta elgondolni, hogy hol találna nagyhirtelen olyan hat lovat, nem olyat, különbet, s nem is hatot, tizenkettőt. Keservesen megbánta a hirtelenkedését. Hanem egyszerre csak mi jutott eszébe? Az jutott eszébe, hogy várába hozatja a vidék legszebb tizenkét leányát, azokat hintóba fogatja, s úgy megy a bátyjához. Összeparancsolta a jobbágyait s küldte őket mindenfelé, ki hol a legszebb leányt tudja, hozza ide.

Egy fél nap sem telt belé, jöttek a jobbágyok, s velök a leányok; voltak százan is, egyik szebb a másiknál, de a legszebb köztök egy Anna nevü volt. Ezt választotta először a vár ura. Aztán még tizenegyet

melléje. S mikor ott állottak külön, szép sorjában, a szin alól eléhúzatta aranyos hintaját s elébe fogatta a tizenkét leányt.

Szegény leányok! Reszketve állottak a hintó előtt. Szemükből szakadt a könny mint a záporosó, feltekintettek az égre, onnét sóhajtottak segedelmet. Aztán az úr felugrott a bakra, kieresztette bakos ostorát, nagyot rittyentett, hogy csakúgy zengett, zúgott belé az erdő.

— Gyi előre, gyi!

A leányok támoilyogva léptek előre, de meg sem tudták mozdítani a nehéz hintót.

Hej, szörnyű haragra gerjédt a hatalmas úr! Elévágott a rézcsapós ostorral, éppen Annára, a ki legelől állott. Patyolat fehér húsából kiserkedt a vér s jajszava felhatott a magas egekig.

— Gyi, Anna, gyi! — ordított az úr s másodszor is rávágott.

— Verjen meg az Egek Ura! — jajdult föl Anna. Sülyedj a föld alá, ártatlanok megölő gyilkosa!

S im, abban a pillanatban elfeketedett az ég, vilámlott, dörgött, ég-föld megindult, recsegtek-ropogtak a fák, a vár tornya ingadozni, hajladozni kezdett, aztán hirtelen összeomlott, utána az egész vár, s a föld sülyedt mind alább-alább, mignem egyszerre viz alá borult. És halljatok csudát, mikor lecsendesült az ég haragja, a vár helyén egy gyönyörűséges tó pihent s a tóban tizenkét hattyu uszkált. Távól tőlük egy sárkány vergődött a tó forгатagában, erőlködött, hogy megfogja a tizenkét hattyut, de nem tudott kikerülni a forгатagból.

A tizenkét hattyu meg csak uszott, uszott szép csöndesen, kiszállottak a tó partjára, ottan megrázkódtak s leánynyá váltak ismét. Siettek haza mind a falu-

jokba, csak Anna maradt ott. Kápolnát építtetett a tó partján s ebben a kápolnában töltötte az életét csendes imádkozással. És jöttek, zarándokoltak a népek mindenfelől a kis kápolnához, együtt imádkoztak a szent életű leánynyal, kit még életében szentnek nevezének, halála után pedig róla nevezték el a tavat Szent Anna tavának.

A kék liliom.

OL volt, hol nem volt, heted-hét országon túl, még a hármas üveghegyen is túl, ki-dőlt kemenczének bedőlt oldalában — volt egyszer egy öreg asszony. Ennek az öreg asszonynak a házához télen átal minden este fonóba járt tizenkét leány. A tizenkét leány közül tizenegynek volt már jegybéli mátkája, csak egynek nem, a legeslegszebbnek, a kinek Kati volt a neve. No, ez igazán Isten csudája volt, de így volt, ha mondom, úgy láttam mint ma, ott voltam, a mikor beszélték, ott én.

Sokat kesergett, sírt a leány, hogy mindenkinek rendel társat az Isten, csak ő neki nem, s nagy bújában, keservében azt találta mondani, hogy az ördögnek is szivesen lenne már a mátkája, csakhogy világ csúfjára pártában ne maradjon.

Ez így annyiban maradt, mondás: mondás, ahogy mondta, el is felejtette, de egy hét sem telt belé, hát amint a fonóba megy s leül a székére, egy szép, ügyibe-
való legény melléje telepszik, kelletti magát szép szóval, a leánynak megtetszik a legény, a legénynek is a leány, s ott mindjárt elmátkásodtak.

Hát ez így jól volt, a hogy volt, a leány énekelt nagy vígan a többivel, pergett az orsója nagy frissen s egyszerre csak kiperdült a kezéből. Szól a mátkájának, hogy vegye föl, az le is hajol, a leány is lenéz a földre s hát Uram, Teremtőm, akkor látja, hogy az ő mátkájának lólába van!

Hej, édes Jézusom, szörnyen megijed a leány, elfehéredik a színében mint a gyócsévirág, de szólani sem tudott, úgy megfogott a szava, csak kitámolygott a szobából. Utána megy az öreg asszony s kérdi:

— Hát neked, édes leányom, mi nagy bajod esett?

— Jaj lelkem, öreg anyám, ne is kérdezze, lólába van a mátkámnak!

— Bizony, ha lólába van, — mondta az öreg asszony — akkor ördög a te mátkád. Hanem azért csak várd meg itt az ereszben, hadd kíséren haza. Mikor a kapuban elbúcsúzik tőled, a fonálnak, a mit ma este fontál, a végét kösd a dolmánya gombjára s amint jó messzire távolodott, menj utána, hogy lássad, tudjad, hol van a szállása.

A leány csakugyan úgy tett, amint az öreg asszony tanácsolta: mikor a legény elbúcsúzott, a fonálnál fogva messziről kísérte, végig a falun, ki a mezőre. Jaj, Uram Jézus, hol állott meg a legény! Éppen a temető kapuja előtt. S im, csak mormogott valamit magában, egyszeribe megnyílt a temető kapuja, azon bement, s úgy elnyelte a föld, mintha nem is lett volna.

De majd megszakadt a szive a leánynak, a mikor ezt látta! Nagy sírva-ríva ment haza, nem aludott egész éjszaka s ahogy pitymallott, ment az öreg asszonyhoz.

— Jaj, lelkem öreg anyám, igaza volt kendnek: ördög az én mátkám. A temető földjében vagy on a szállása.

Mondotta az öreg asszony:

— No akkor, édes lányom, többet el se jőjj hozzám a fonóba, maradj otthon, jól bezárd a házatoknak ajtaját, ablakát, mert különben elvisz az ördög.

Bezzeg jött az ördög este a fonóba, kérdi, hol a mátkája; mondják: nem látták, nem tudják. Meg sem állott, kiszaladt s nagy mérgében akkora fürgeteget csinált, hogy a házak csakúgy recsegtek, ropogtak, azzal ment a mátkája ablakára s bekiáltott:

— Nyisd ki az ajtót, Kati!

— Nem nyitom én, erédj a pokolba! — szólt ki a leány.

— Nyisd ki, a mig szépen kérlek.

— Bizony nem nyitom ki.

— Nyisd ki, különben reggelre meghal az apád!

— Azt én nem hiszem!

No, ha nem hitte akkor, elhitte reggel, mert reggelre csakugyan meghalt az apja.

Másnap este megint bekopogtatott az ördög, de a leány akkor sem eresztette be. Bizony, ha nem, reggelre meghalt az anyja.

Harmadnap is elment az ördög, s merthogy a leány nem eresztette be, reggelre meghalt a leánynak a testvér-bátyja.

Megy reggel a leány nagy sírással-rívással az öreg asszonyhoz:

— Jaj, lelkem öreg anyám, mit tegyek, merre forduljak, mondja meg, ha lelke s Istene van! Apám, anyám, testvérbátyám meghalt, most az öcsém a sor, s azután bizonyosan én következem.

Azt mondta az öreg asszony:

— Rajtad van most a sor, édes leányom. Holnap reggelre neked is meg kell halnod. De ne búsulj, jó az Isten, jót ad. Eredj haza s mondd meg az öcsédnek, hogy, ha meghalsz, ne tegye a koporsódat a gerenda alá, s ha indulnak a temetőbe, ne vigyenek ki se az ajtó-küszöbön, se az ablakon, a temető földjébe se temessenek, csak az árokba, ott is csak egy-két kapa földet vessenek reád.

Mondja a leány az öcscsének, hogy mit csináljon vele, ha meghal, s hát csakugyan meg is halt reggelre. Egyszeribe felöltöztetik szép fehér ruhába, koporsóba teszik, de a legény a koporsót az ágy alá dugta, s mikor elkövetkezett a temetés órája, a küszöb alatt egy nagy gödröt ásott, azon keresztül tölték ki a koporsót, a temetőnek meg az árkába tették a koporsót, vetettek rá egy-két kapa földet s azzal ott hagyták.

Na, eltelik egy nap, eltelik kettő, megvirrad a harmadik is, s hát a leány sirján harmadnap reggel egy gyönyörűséges kék liliom nyilt ki. Történetesen éppen arra járt egy királyfi, erősen megtetszett neki a liliom, leszakasztotta, hazavitte, aranypohárba tette, s nem tudta levenni a szemét róla, nézte, nézegette egész nap. De volt ahogy volt nappal, este következett csak az igazi győ-

nyörűség. Ahogy beesteledett, a kék liliom úgy ragyogott, de úgy, hogy a királyfinak a szeme is káprázott a szertelen ragyogástól. Fél éjszaka elült a virág mellett, csak akkor vette észre, hogy nem is vacsorázott.

Közben bejött az inas.

— Felséges királyfi, mért nem vacsorázik?

— Jó, jó, — mondta a királyfi. — Hozd a vacsorát a hálósobámba, majd vacsorázok.

Azzal a királyfi bement a hálósobába, de vitte a

liliomot is s nem is nyult a vacsorához, pedig az inas az ágya elé tette.

Hát lelkem teremtette, mi történt? A királyfi elaludt vacsora nélkül s reggel mégis hire-pora sem volt a sok drága ételnek, itálnak. Nem tudta elgondolni, pedig ütötte fejét a gond erősen, hogy ki ehetne meg az ő vacsoráját. S másnap reggel megint csak arra ébredt, hogy volt vacsora, nincs vacsora, pedig ő egy befaló falás nem sok, annyit sem evett este.

Szólítja az inast:

— Hé, Jancsi, ki eszi meg az én vacsorámat?

Égre-földre esküdözik az inas, hogy ő nem tudja, honnét tudná, mikor nem járt a szobában.

— De így meg úgy, neked tudnod kell, s ha holnap reggelre urát nem adod, karóba kerül a fejed.

Hej, megijed Jancsi, a hideg is kirázta, hogy neki most majd meg kell halni nagy ártatlan! Mit gondolt mit nem, nem egyebet a nagy semminél, megleste, mikor elalszik a királyfi, s bebújt az ágya alá. Hát még jóformán meg sem lapult ott, megrázkódik a kék lilium a pohárban, s gyönyörűséges szép leány lett belőle, azzal egyenest megy az asztalhoz, megeszi a királyfi vacsoráját, vacsora után meg lehajol a királyfira, simogatja, czirógatja, még meg is csókolja, aztán hirtelen visszazállott az aranypohárba, kék lilium képében.

Bezzeg örült Jancsi! Reggel, ahogy felébredt a királyfi, mondja neki, hogy mit látott.

— No, Jancsi, meglátom, hogy igazat beszéltél-e. Ma éjjel megfogd azt a leányt, ha kedves az életed!

Eltelik a nap, beesteledik, a királyfi lefekszik, s addig nézte a kék liliumot, hogy elnyomja az álom. De bezzeg nem aludt el Jancsi! Várta, hogy leánynyá váljék a lilium. Hiszen egy fertály óra sem telt belé, a lilium megrázkódott, leány lett belőle, leült az asztal mellé, megette a vacsorát, aztán szépen a királyfi fölé hajolt, czirókálta, morókálta az arcát s még meg is csókolta.

Na, csak ez kellett Jancsinak. Ahogy a csók czupant, megragadta a leányt, az meg akkorát sikoltott, hogy a királyfi egyszeribe fölébredt.

Nézi, nézi a királyfi a leányt, dörzsöli a szemét, hogy még jobban lássa, s egyszerre csak azt mondta lelkes szóval:

— Hallod-e, te leány! Sok országot, világot bejártam, de hozzád hasonlatos szépet nem láttam. Te az enyém, én a tied!

A leány bizony egy szóval sem mondta, hogy nem, s még abban a minutában elmátkásodtak, másnap meg a királyfi kihirdette ország-világ, hogy házasodik, négy hét múlva lesz a lakodalom, a ki jöhet ne jőjjön, a ki nem jöhet, jőjjön el a vendégségbe, mert lesz ott min-

den, a mi jó, enni s inni való, csak hozzanak magukkal a vendégek.

No, jól van . . . de a leánynak nem volt nyugodalma: félt az ördögtől. Elment az öreg asszonyhoz, elmondja, hogy járt, mint járt, hogy lett holtból eleven, csak most az ördög meg ne rontsa.

Azt mondta az öreg asszony:

— Ne félj, édes leányom. Mondd meg a mátkádnak, hogy csináltasson olyan hintót, mely csak a tem-

plom ajtaja előtt áll meg, másutt nem, s abból csak az oltárnál lépjetek ki.

Visszament a leány nagy örömmel, mondta a mátkájának, a mit az öreg asszony tanácsolt. Ugy lett, a hogy kellett, semmi bajuk se lett, a pap szépen összeadta, s az órától fogvást úgy éltek, mint két gilicze madár.

Ugy bizony! Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Maros és Olt.

ENGETEG nagy sziklahegy emelkedik Balánbánya fölött: Tarkó a neve. Arról a szépséges szép tündéraszszonyról nevezik Tarkónek, aki ennekelőtte több ezer esztendővel itt lakott arany-palotában. Volt mindene, a mit szemeszája kívánt; volt két nevendékleánya: Maros és Olt, mindakettő szép, mint a ragyogó nap, s Tarkó tündér mégis szomorú volt mindég. Naphosszat elüldögélt a palota ablakában, mely keletre nézett, szeméből folyt a könny s a szivéből sűrű sóhajtás szállott a magas egekbe.

Sok nagy szomorúságot okozott anyai szivének a két leányzó, akik folyton perlekedtek, vetélkedtek. Maros, az idősebb, csendesebb természetű volt, de bántotta erősen, hogy a könnyen lobbanó, tüzes Olt mindenben első akart lenni. De volt ennél nagyobb szomorúsága is az ő szivének. Még gügyögő gyermekek voltak a leányai,

mikor a tündérek királya számkivetette az ő férjeurát, aki hatalmas nagy úr volt a tündérek közt s egyszer feltámadott a király ellen is.

— Az legyen a büntetésed, — mondotta a tündérek királya, hogy soha többet ne lásd a feleségedet. A tenger legyen a te birodalmad, feleségedé] maradjon a száraz föld. Eredj s vissza ne kerülj ide többet.

A számkivetett tündér, Tarkó ura, a Feketetenger mellett huzódott meg, onnét sóhajtozott vissza szép felesége s gyermekei után. Hiába kért, hiába várt kegyelmet, nem kapott soha.

— Anyám, édes anyám, — kérdezte egyszer Maros — mért vagy mindég olyan szomorú?

Melléje sompolygott Olt is, kérdezte ő is:

— Beszélj, édes anyám, hátha meg tudnánk vigasztalni?

Mondotta Tarkó:

— Két nagy bánat nehezedik az én szívemre. Az egyiket ti okozátok, mert mindég vetélkedtek. A másik nagy bánatot a mi királyunk okozza, aki számkivetette a ti édes apátokat. Ezért vagyok talpig gyászban, viselem is a gyászt halálom napjáig.

— Hol van az édes apánk? — kérdezték a leányok.

— Amarra, messze, messze, keleten, ahol a nap kél, Feketetenger az ő birodalma. Soha, de soha sem jöhet vissza onnét s nekem sem szabad oda mennem!

— Hát minekünk?

— Hiszen ha egyetértenétek, eljuthatnátok hozzá. Folyóvízzé változtatnálak s összetett erővel áttörhetnétek sziklákon, hegyeken, vadrengetegeken. Szavamat ha meghallgatnátok, mehetnétek szép lankás tartományokon is itt-ott ha állaná utatokat egy-egy szikla, erdő, de azo-

kon ti könnyű szerrel törhetnétek át. Akarjátok, hogy folyóvízzé változtassalak?

— Akarjuk, akarjuk, — mondták lelkes szóval a leányok.

— Hát várjatok egy keveset, hadd vegyem elé aranyvesszőmet.

De míg Tarkó a vesszőért a másik szobába ment, Oltnak hirtelen eszébe jutott valami.

— Igaz, kinek a nevével utazunk?

— Kiével? Hát az enyémmel! Én vagyok az idősebb, — mondotta Maros.

— Az igaz, de serényebb én vagyok. Mindenütt előljárnék, utat törnék, te meg nagy kényelmesen utánam folydogálnál. Nem utazom a te neveddel!

— Én sem a tieddel!

— A rövid utnak vágok neki. Nem bánom, ha ezer szikla állja is utamat, egy szempillantásra áttörök rajtuk s hamarabb ölelem édes apámat, mint te.

— Csak eredj, én meg kerülő utakon járok, ahogy édes anyám tanácsolta.

Az utolsó szóra lépett be Tarkó, nem hallotta a perlekedést s megölelvén, megcsókolván a leányokat, mindkettőt meglegyintette aranyvesszejével. Abban a pillanatban csörgedező patakká váltak s elindultak ketten kétfelé.

— Ó jaj nekem, hát nem együtt mentek, — jajgatott Tarkó. — Jertek vissza, jertek!

De már nem hallották jajszavát. Olt tüzesen tört előre, Maros is szaladott, valamivel csöndesebben, de más irányba. S amint tovább-tovább haladtak, nőttek, növekedtek. Olt szilajul vágott a hegyeknek, sodorta a fákat, köveket, sziklákon tört keresztül. Ám alig ért a verestoronyi szorosig, kimerült, alig-alig folydogált, meg-

megállapodott s nagy nehezen lépett egyet-egyedül elébb. Búsan sóhajtozott magában: ó mért nem hallgattam édes anyám szavára. Itt kell elpusztulnom egyedül, elhagyottan, senki sem könyörül rajtam.

Am egyszerre zúgást, morajlást hall s ím látja, hogy hömpölyög felé lassan, méltóságosan, egy rengeteg nagy folyó. És hallja Maros hangját: jere, jere! Tarts velünk. Engem magába fogadott a Duna, ő elvisz édes apámhoz, elvisz téged is.

— Ó vigy el engem is, — esdekelt Olt, — hadd látom meg édes apámat!

Abban a pillanatban a vén Duna hátára kapta Oltot, ki bezzeg most szeretettel ölelte, csókolta testvérét, Marost. Így látták meg édes apjokat, ki ott állott a Feketetenger partján, azon a helyen, ahol a Duna beléje szakad.

— Apám! Apám! Tekints reánk, itt vagyunk! — zokogott Maros és Olt.

Többet nem szólhattak, belemerültek a Feketengerbe...

A soknevű királyfi.

Egyszer volt, hol nem volt, he-
tedhétországán túl, az ópe-
rencziás tengeren innét, volt
egy királyfi. Szép, ügybevaló
legény volt ez a királyfi, megakadt a szem rajta, az
is volt, amit a tejbe aprítson (meghiszem azt, hogy
volt!) de mikor s miért nem, a jó Isten tudja, én nem:
a szomszéd ország királya nem adta neki a leányát,
pedig az, úgy láttam, mint ma, igaz hajlandóságot muta-
tott a királyfihoz.

Hej, megszégyelli magát a királyfi erősen, nem is
mert hazamenni az ő országába, ott maradt a király-
kisasszony országában, szállást vett a város végén egy
vendégfogadóban s onnét négy álló hétig ki sem moz-
dult. Gondolkozott éjjel-nappal, törte a fejét, mit csi-
náljon: szeretne volna visszafizetni a királynak a csúf-
ságot. Egyszer aztán mit gondolt, mit nem, felöltözött
borbélylegénynek s ment egyenest a király palotája elé.
Be akar menni az első kapun, de a kapus megállítja:

— Hé, atyafi, megállj! Hogy hívnak?

— Engem *Pálinkának*, — felelt a királyfi.

— Ej, ilyen-olyan adta, eltakarodj innét, — mor-
dult rá a kapus.

Elődalog a királyfi, megy a második kapúhoz, de ott is megállítja a kapús:

— Mit akarsz? Hogy hívnak?

— *Ilyesvalaminek*, — felelt a királyfi.

— No még ilyesvalami nevet sem hallottam, — mondotta a kapus. — Jó lesz, ha elkotródol, mert látom, hogy nem jóban jársz!

Elkotródik a királyfi, de a harmadik kapunál is szerencsét próbál. Kérdi a kapus:

— Hogy hívnak?

— Engem *Négyhételőtt*-nek!

— No, — mondta a kapus, — ilyesvalami nevet sem ezelőtt nem hallottam, sem ezután nem hallok többet, — mit akarsz? Mi a mesterséged?

— Borbélylegény vagyok. Szeretném megberetválni a királyt. Tudom, hogy még úgy senki meg nem beretvált. Megemlegetné halála napjáig.

— Hát ha olyan híres borbély vagy, akkor csak eredj be Isten hírével, jó kenyered lesz a királynál.

Bemegy a királyfi, de nem ment egyenest a királyhoz, hanem először befordult a konyhára. Kérdi a szakácsné:

— Kit keres maga, lelkem? Mi a neve?

— *Macska* az én nevem, kincsem szakácsné.

— Ó, hogy a macska rúgja meg, de különös neve van.

— Itthon van-e a királykisasszony?

— Itthon biz'a lelkem, ki sem mozdul a szobájából, sír éjjel, nappal.

— Ugyan mért sír?

— Mert nem adták ahhoz a királyfihoz, aki itt járt négy hét előtt.

— No én éppen attól a királyfitól jövök. Levelet

hoztam a királykisasszonynak. Tudom, megvigasztalódik, ha elolvassa.

— Csak vigye, lelkem, vigye.

Megmutatta, hogy merre menjen, de a királyfi visszafordult az ajtóból:

— Hallja, kincsem szakácsné, mi lesz vacsorára? Majd visszajövök.

— Turós rétes, lelkem. Csak jőjjön, jó szívvel várom.

Azzal elment a királyfi, keresztül sompolygott vagy huszonnégy szobán, úgy talált a királykisasszony szobájára. Hát csakugyan igaza volt a szakácsnénak, most is sírt a királykisasszony, vörös volt a szeme a sok sírástól.

— Jó napot, szomorú királykisasszony, — köszöntötte a királyfi,

Megijéd a királykisasszony, nagyot sikolt:

— Jaj, ki vagy, mit akarsz?

— Turós rétes a nevem, felséges királykisasszony, meg ne ijedjen tőlem.

— Turós rétes! No még ilyen nevet sem ettem világ életemben, — mondta a királykisasszony s olyan lelkiből kaczagott, hogy csengett belé a palota. — Hát mért jöttél, Turós rétes? — kérdezte a királykisasszony, mikor jól kikaczagta magát.

— Nézz meg jól, királykisasszony, nem ismeresz meg?

Hej, de még csak most sikoltott nagyot a királykisasszony!

— Jaj, hogy mertél ide jönni! Vége az életednek, s az enyémnek is, ha megtudja az apám!

No de mit csináljon? Nem volt szíve, hogy elkeresse a királyfit, ott is maradt az estig, beszélgettek

édesen, kedvesen s tanakodtak, hogy s mint lehetne a király szívét megfordítani.

Este aztán elbúcsuzott a királyfi, ott hált a konyhán, de sem neki, sem a királykisasszonynak egész éjjel nem jött álom a szemére. Reggel megy be a királyné a leányához, látja, hogy milyen halovány az arcza, összecsapja a kezét:

— Jaj lelkem leányom, mi bajod esett?

Mondta a királykisasszony:

— Nem esett nekem semmi bajom, édes anyám, csak nem tudtam aludni a — turós rétes miatt.

Ezalatt a királyfi bement a királyhoz s ajánlotta magát, hogy csak fogadja fel udvari borbélynak, mert ő úgy beretvál, ahogy még borbély nem beretvált, a mióta áll a világ.

— Hogy hívnak? — kérdezte a király.

— *Ilyesvalaminek*, felelt a királyfi.

— No, Ilyesvalami, hát nyírd le a hajamat s beretválj meg. Ha megtetszik a munkád, uri dolgod lesz az én udvaromban.

Leül a király, a királyfi meg hajnyírásnak lát, de csak féloldalt vágta le a haját s beretválni is csak féloldalt borotválta meg. Aztán se szó, se beszéd, lecsapta az ollót meg a beretvát, kiugrott az ajtón. Felszökik a király, szalad a tükörnek, nézi magát, s nagyot ordít szörnyű éktelen volt a feje.

— Megállj, gazember, megállj! — ordított a király s szaladt szobáról szobára. Először is a lányával találkozott.

— Nem láttad Ilyesvalamit?

— Jaj, nem láttam én semmit, nem is látok a szememmel, egész éjjel nem tudtam aludni Turós rétes miatt.

Szalad a király a konyhára.

— Nem láttad Ilyesvalamit?

— Nem láttam, felséges királyom, de *Macska* éppen most szaladott el.

— Megbolondultak ezek? Mind félrebeszélnek!

Szalad le a harmadik kapushoz:

— Nem láttad Ilyesvalamit?

— Ilyesvalamit nem, de most futott erre *Négy-hételőtt*.

— Bolond! — ordított a király s nagyot ütött a kapusra.

Szalad a második kapushoz:

— Nem láttad Ilyesvalamit?

— Bizony láttam, felséges királyom, éppen most futott az első kapu felé.

— No, végre hallok okos beszédet is!

Szalad az első kapushoz. Az ott fetrengett a kapu előtt s nagyokat nyögött. A királyfi vágta földhöz, mert nem akarta kiereszteni.

— Láttad Ilyesvalamit?

— Nem láttam, felséges királyom.

— Hát mért fekszel a sárban?

— Mert a *Pálinka* levert a lábamról.

— Ej, szedte-vette gazembere, hát te annyi pálinkát iszol, hogy lever a lábadról!?

Czudarul elpáholta a kapust s visszaszaladt a palotába. Ott aztán lassanként kitudódott, hogy a királyfi volt az ármányos borbély. Na, mit tehetett a király. Gondolta, még erősebben csuffá teszi a királyfi, inkább neki adja a leányát. Egyszeribe üzentek, csak jőjjön bátorsággal, neki adják a királykisasszonyt. De jött is a királyfi mindjárt s még az nap megtartották a lakodalmat.

Holnap legyen a vendégeitek a soknevű királyfi.

A király és a bognár.

OL volt, hol nem volt, hetedhétországon is túlvolt, kidőlt kemenczének bedőlt oldala volt, — tulonnan túl, innenen innen, volt egyszer egy király. Ennek a királynak az udvarában mindenféle mesterember volt, még bognár is, dolgozott is valamennyi reggeltől estig, csak egyedül a bognárnak nem fért a nyakára a munka: az éjjel-nappal a korcsmában lakott, evett, ivott, muzsikáltatta magát, különb sora volt, mint a királynak.

Csak türte, türte egy darabig ezt a király, de egyszer mégis megsokallotta s maga elé hívatta a bognárt.

— No te ingyenélő bognár, — rivalt rá a király — nem érdemled meg, hogy Isten áldott napja reád izzadsz! Még ez órában menj ki az erdőbe s holnap reggelre olyan száz akós hordót csinálj nekem, hogy azon se furás, se faragás ne legyen, mert különben karóba kerül a fejed.

De bezzeg elmúlt a bognár virágos kedve, lefittyent az orra, mintha folyt volna a vére, s úgy ment nagy bánan az erdőbe. Hiszen oda kimehetett, s akár vissza

is indulhatott volna, mert hiába törte a fejét, azt ugyan ki nem tudta találni, hogy s mint csináljon olyan hordót, a melyen se fúrás, se faragás ne legyen. Nézte, nézegette a fákat, egyet, kettőt meg is kopogtatott a fejszével, de levágni bizony nem vágta le: ugyan minek? Nem is törte többet a fejét, leült egy fa alá, a nyakából kiakasztotta csikos tarisznyát, kenyeret, szalonnát kotorászott elé s nagy bújában-bánatában falatozni kezdett. Gondolta magában, jóllakik utóljára. Amint enne eddegélne, oda sompolyog egy róka, köszönti a bognárt s mondja neki:

— Vess egy falást nekem is, szegény bognár-legény, két napja, hogy egy befaló falás nem sok, annyit sem ettem.

— Nesze, hogyne adnék, — mondotta a bognár s vetett neki egy jó darab kenyeret s szalonnát is mellé.

— No te, bognár-legény, köszönöm a jóságodat, meg is hálálom. Tudom én, hogy mitől fáj a fejed. De ne búsulj, mert reggelre meglesz az a hordó, te csak aludjál bátran.

Hitte is, nem is a bognár ezt a beszédet, de gondolta magában, ha megcsinálja, jó s ha nem csinálja, úgy is csak karóba kerül a feje, — ő bizony lefeküdt s egész éjjel aludott, mint a fekete föld. Hát, Uram Jézus, szeme-szája tátva maradt reggel, mert csakugyan megvolt a száz akós hordó s nem látott azon emberi szem sem fúrást, sem faragást. De bezzeg tátva maradt a királynak is szeme-szája, mert ő is sok minden csudát látott, de még fúratlan-faragatlan hordót ő sem világléteiben. Egy szó nem sok, annyit sem szólt, csak csóválta a fejét jobbra-balra, mintha a mennykő kerülgette volna, a bognár sem szólt semmit, azt is lassan mondta, ment egyenest a korcsmába s egész éjjel huzatta a cigányokkal szörnyű jókedvében.

— Hm, hm, már megint vigadozik ez a betyár — mormogott a király magában, — de majd adok én gondot neki ismét, hogy, tudom, elmegy a kedve.

Ahogy virradt, hívatta a bognárt s mondta neki:

— Hallod-e, te ingyenélő bognár, egész éjjel nem aludtam a dombérozásod miatt, de adok én neked olyan munkát, hogy vért izzadsz belé. Ha holnap reggelre magától járó vasas szekeret nem csinálsz, bizony mondom, karóba kerül a fejed!

Kimegy a bognár a palotából nagy szomorúan, nyakába veti a tarisznyát, karjára akasztja a fejszékét s

megy az erdőbe, ott is az alá a fa alá, a melyik alatt hált, s elkezdett falatozni. Kettőt sem falt, ott volt a róka.

— Hej, a jó Isten vezérelt ide, édes rókám! Éhes vagy-e?

— Az vagyok, szegény bognár-legény, de nagyobb a te bajod az én éhségemnél.

— Eltaláltad, édes rókám: magától járó vasas szeker kell a királynak.

— Tudom én, ha nem mondd is, szegény bognár legény, de csak fekjüdj le s aludj, egyéb gondod ne legyen.

Aközben a róka lekuporodott a legény mellé, jól bekebelezett kenyérből, szalonnából, aztán egyet ugrott, kettőt szökött s eltűnt az erdőben. A bognár lefeküdt,

aludt reggelig, s hát ott állott mellette a vasas szekér. Ott volt a róka is.

— No te szegény bognár-legény, ülj a kocsira, odavisz, a hová parancsolod. De nesze, adok egy sípot is s ha bajba kerülsz, csak fuvintsd meg, hasznát veszed, meglásd.

Megköszöni a legény a róka jóságát, elbucsúzik tőle, aztán felül a kocsiba s parancsolja annak, hogy meg se álljon a király udvaráig.

Abban a pillanatban elindult a szekér, zörgött, zakatolt, szaladott, mintha négy ló vitte volna s ügyesen befordult a király udvarára. A király éppen a tornácban állott, s majd lefordult onnét, úgy elcsudálkozott. De ahelyett, hogy megdicsérte volna a bognárt, rákiáltott keményen:

— No ilyen-olyan ördögös bognárja, látom, hogy az ördögökkel czimborálsz, de mégis előbb-utóbb karóba kerül a fejed. Van nekem száz nyulam, s ha azt három napig úgy meg nem őrzöd, hogy egy se hibázzék, kerékbe töretlek s a fejedet karóba huzatom.

De most már igazán búsult a bognár, égett a föld a talpa alatt. Hátra ment az ólhoz, kieresztette a száz nyulat s nagy nehezen kiterelte a mezőre, de azok — adta hét lelkét! alighogy odaértek, a hányan voltak, annyifelé szaladtak. Hej, szegény bognár-legény futott erre, arra, mindenfelé, csakúgy szakadt az izzadság a hátáról, de akár a világból is kifuthatott volna, pipadohányt sem ért a futása. No, most csakugyan vége az életének. Billegett, ballagott, meg-megállt, gondolkozott s egyszerre csak eszébe jut a síp, mit a róka adott. Eléveszi, belefuj, hátha segít rajta s ím, csakugyan az első fuvintásra összeszaladott mind a száz nyúl száz felől s

olyan szépen eregéltek hazafelé előtte, mint megannyi kezes bárány.

A király már várta a kapuban, a lábát kétfelé vetette, úgy mentek el alatta egyenként a nyulak s számolta pontosan. No azt ugyan számolhatta, egy híjja sem volt a száznak.

Másnap reggel is kihajtotta a nyulakat, de most ügyet sem vetett rájuk, hadd szaladjanak szét, lefeküdt egy fa alá s aludt, mint a bunda. Hanem a királynak nem volt nyugta, most már csakugyan szerette volna elpusztítani a bognárt, mert szentül hitte, hogy az ördögökkel czimborál. Rávette a leányát, hogy öltözzék paraszt gunyába, menjen ki a bognárhoz s ha másként nem, csókért is csaljon el tőle egy nyulat.

Tetszett ez a királykisasszonynak, felöltözött paraszt leánynak, kiment a mezőre, felköltötte a bognárt, mert az aludott akkor is javában.

— Adj Isten, nyulak pásztora!

— Fogadj Isten, királykisasszony.

— Hát te ismersz engem, nyulak pásztora?

— Ismerem biz én, királykisasszony.

— No, ha ismersz, adj egy nyulat nekem. Annyi pénzt adok, hogy úr lehetsz belőle egész életedre.

— Egy sem eladó pénzért, királykisasszony, de három csókért adok hármat is.

— Elég nekem egy is, nyulak pásztora, nesze a három csók.

Adott a bognárnak három czuppanós csókot, a bognár meg összesipolta a nyulakat s a legszebbet kiválasztotta a királykisasszonynak.

Szaladott haza nagy örömmel a királykisasszony, de búra fordult az öröme, mert a mikor éppen ment föl a garádicson, a bognár belefújt a sípjába, a nyul

kiugrott a királykisasszony kezéből s ucczú! visszaszaladt a mezőre, a többihez. Este egy hímja sem volt a száz nyúlnak.

De csak nem tudott megnyugodni a király s másnap a feleségét küldötte ki paraszt gúnyában, ám a bognár azt is megismerte s annak is csak három csókért adott egy nyulat. Az ám, adhatott. Azt is visszasípolta, mikor a királyné éppen a kilincsre tette a kezét.

— No, ördögadta fattya — mormogott a király magában, — megállj, holnap én megyek ki.

Felöltözött ő is paraszt gúnyába, jó zsiros bundát akasztott a nyakába s köszöntötte a bognárt:

— Adj' Isten, nyulak pásztora!

— Fogadj Isten, földi.

Igy fogadta, pedig jól tudta, hogy a királylyal van dolga. Aztán kérdezte:

— Hát mi jóba jár, földi?

— Megvennék egy nyulat, ha eladná. Jó pénzt adnék érte.

— Nem lehet, földi. Pénzért a királynak sem adhatok, hanem ha a botommal verhetek kendre tizenkettőt, Isten neki, vigye a nyulat.

Mit gondolt, mit nem a király, ő bizony lehasalt s biztatta a bognárt: hát csak számláld reám, fiam!

No, ennek ugyan nem kellett a biztatás. Olyan tizenkettőt vert a királyra, hogy az bőgőnek nézte az eget. Akkor aztán odaadta a nyulat.

— Hiszen — gondolta magában a király — majd elfelejtem a botot, de te megemlegeted, ördögadta fattya.

Keményen megmarkolta a nyulat, s futva futott hazáig, de a mikor éppen a kilincsre tette kezét, megszólalt a síp s ucczu neki, vesd el magad! — a nyúl

kiugrott a kezéből s meg sem állott, míg a mezőre visz-
sza nem szaladott.

— No, te betyár, — mondotta a bognárnak este —
még egyszer elküldlek a nyulakkal, de jól vigyázz az
életedre!

Jól van... a bognár másnap megint kihajtotta a
nyulakat, de ment csakhamar a király is utána, még
pedig a magától járó vasas szekéren. Vitt három üres
zsákot is, ő tudja, miért.

— Adj' Isten, nyulak pásztora!

— Fogadj' Isten, felséges király. Adjak-e nyulat?

— Hallgass, ilyen-olyan teremtette! Nem nyulért
jöttem, hanem azért, hogy töltsd meg ezt a három üres
zsákot igazsággal.

— Én jó szívvvel, — mondta a bognár. — Hát
az úgy volt, hogy ide jött a királykisasszony s én is
adtam, ő is adott...; aztán kijött a királyné: én is
adtam, ő is adott... kijött a király is: én is adtam, ő is...

— Egy szót se többet! — rikkantott a király, — inkább a pokol fenekére kerüljek, semhogy a csúfságot halljam!

Hiszen csak a pokol fenekét kellett hogy emlegetse, egyszeribe neki lódult a magától járó szekér s nagy zörgéssel, zakatolással elszaladt: meg sem állott a pokol fenekéig.

Egy hétig, kettőig várták a népek a királyt, de azt várhatták, mert az ördögök el nem eresztették. Mit volt, mit nem tenni, más királyt választottak helyébe s akár hiszitek, akár nem, a bognárt választották. A bognárból lett király, feleségül vette a királykisasszonyt s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Itt a vége, fuss el véle.

Gyöngyszin Ilona.

OL volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, még a hármás üveghegyen is túl, volt egyszer egy király s annak egy fia, meg egy leánya. A fiut Leányszin Bálintnak hívták, mert olyan patyolat arcza volt mint egy leánynak, a leányt meg Gyöngyszin Ilonának, mert ékes gyöngynél ékesebb volt. No, de azt emberi szó nem tudja kimondani, mennyire szerette a királyfi a hugát. Ha lehet vala, mindig vele lett volna, nem is ment országot, világot látni, mint más királyfi, csakhogy minél többet láthassa a hugát. De hiába, minden órában mégsem lehettek együtt. Egyszer aztán a királyfi kihirdettette az egész országban, hogy valahány arczképpingáló van, jöjjön mind az udvarba, fössék le a királykisasszonyt, a melyik legjobban eltalálja, annak a képét majd mindig magával hordja, hogy akárhol járjon-keljen a föld kerekén, mindenütt gyönyörködhessék Gyöngyszin Ilonában.

Hát jöttek is a képpingálók, festettek szebbnél-szebb képeket, de a királyfinak egy sem tetszett, valamennyi képnél szebb volt, ékesebb volt az ő huga.

— Van-e még képpingáló az országban? — kérdezte a királyfi.

— Van még egy öreg, — mondták — el is indult, de nem tudott lépést tartani velünk.

— Két-három nap mulva csakugyan megérkezett az öreg képpingáló is, s ez aztán lepingálta Gyöngyszin Ilonát a maga igaz valóságában. De adott is a királyfi az öregnek temérdek aranyat, a többinek is úrul megfizette a fáradságát, aztán a képet a kebelébe dugta s akármerre járt, elé-elévette s gyönyörködött benne.

Telt, mult az idő, egyszer a királyfi kiment a tenger partjára, s a mint ott sétált fel- s alá, elővette a képet, nézte, csudálta, meg-megcsókolta. Hanem, Uram Jézus, mi történt! Amint a képet nézegette, hirtelen nagy fergeteg kerekedett, kikapta kezéből a képet, s vitte, ragadta a tenger fölött, s valahol a közepén beledobta.

Hej, édes Istenem, búsult a királyfi, majd megölte a búbánat, mert többet olyan képet az öreg képpingáló sem tudott festeni, az elsőt pedig nem találták, ámbátor a hány hajós s halászember volt az országban, mind a tengerre szállott s keresték a képet. No, azt ugyan kereshették, mert mikor a fergeteg a tengerbe röpitette a képet, éppen ott halászott az ánglius király hat halásza, azon a helyen, a hol a kép a tengerbe esett, kifogták s hazavitték a királynak. De bezzeg nem kérdezte a király a halászsoktól, fogtak-e halat, nem-e, a hogy rátekintett a képre, a szava is elállott a nagy csudálkozástól, mert világeletemben még nem látott olyan gyönyörűséges szép leányt, mint a milyet az a kép mutatott. E pillanattól fogvást nem volt nyugodalma, éjjel-nappal azon tűnődött, hol, merre lakozhatik az a leány. Összehivatta az ország bölcseit, hátha azok meg tudnák mondani. Azt mondta nekik:

— Uljetek le egy szobába s addig onnét ki ne jöjjetek, mig valamit ki nem találtok.

Tanakodtak a bölcsek, törték a fejüket, de bizony ki nem találták, hol s merre lehet az a leány. Mikor már három nap s három éjjel tanakodtak, azt mondta a legöregebb:

— Tanakodhatunk ezer esztendeig, nem lesz annak látszatja. Mondjuk a királynak: hívja meg az udvarába a világon a hány királyfi s herczeg vagyon, mikor aztán asztalnál ülnek, adassa a képet kézről-kézre. A melyik ismeri azt a leányt, annak bizonyosan kicsordul a köny a szeméből, ha rátekint a képre, ettől aztán megtudhatja, ki s mi, hol s merre lakozik az a leány.

Mind helyesnek találták ezt a tanácsot, elé is mondták a királynak, az is helyesnek találta s még az nap küldötte a kengyelfutóit a világ minden tájékára, hogy hívják meg a királyfikat s herczegeket az ő udvarába, merthogy nála hetedhét országra szóló nagy vendégség léssen. No, jött is annyi vendég, hogy csak úgy nyűzsögtek a palotában. Eljött Leányszín Bálint is. A mint asztalhoz ültek, a király elővette a képet, mutatta a szomszédjának, az meg tovább adta, ment a kép kézről-kézre, de lassan, mert mindegyik megcsudálta. Elkerül a kép Leányszín Bálinthoz is, rátekint, s hát Uram Teremtőm, abban a pillanatban kicsordul a köny a szeméből.

Hiszen egyéb sem kellett a királynak! Fölkelt a helyéről, odament Bálintához:

— Ugy-e, te ismered, a kit ez a kép ábrázol?

— Oh, hogy ne ismerném, hiszen én vesztettem el! A hugom képe ez!

— Bizony, ha a hugod képe, ő lesz az én feleségem! Vidd el az én képet s ha megtetszik neki: ásó, kapa s a nagyharang válaszszon el minket.

Örült is, nem is ezen Leányszín Bálint. Örült annak, hogy az ángliusz királylyal keveredik atyafiságba

de búsult, hogy azután majd ritkán látja a hugát. Hanem haza vitte az ánglius király képét, vitte az üzenetet is, s Gyöngyszin Ilona úgy találta megnézni a képet, hogy azt mondta:

— Jaj, lelkem bátyám, itt hagylak téged, felesége leszek az ánglius királynak.

— Hát légy a felesége, — mondotta Bálint — csak küldd vissza a képedet, hogy lássalak mindig.

Még az nap aranypecsétes levelet irtak az ánglius királynak, hogy induljon Gyöngyszin Ilona elébe, várja az országa határán, mert ők utnak indítják a mátkáját. S csakugyan, két-három nap hogy eltelék, aranyos hintóba ültették a királykisasszonyt, előtte, utána egy sereg hintó s lovas katona. A királykisasszony hintájában csak a vén dajka ült, merthogy nem tudott megválni tőle, pedig hej, mit főzött-forralt magában a vén boszorkány! Volt neki egy leánya, olyan fekete mint egy cigány s ezt előre küldötte, hogy csak várakozzék a tenger partján, oda éppen sötét este érnek, ő majd a királykisasszonyt a tengerbe löki s helyébe a leányát ülteti.

No, ezt jól kifundálta adta gonosz lelke! Csakugyan sötét este értek a tenger partjára, s a hogy a vén boszorkány megpillantotta a leányát, hirtelen a tengerbe lökte a királykisasszonyt, a leányát a helyébe ültette, s úgy mentek tovább. Senki lélek nem látta ezt, csak egyedül a jó Isten. Bezzeg volt szörnyülködés, álmélkodás, mikor az ország határán találkoztak az ánglius királylyal s Gyöngyszin Ilona helyett egy fekete képű leány szállott ki a hintóból.

Hej, szörnyű haragra gerjedt a király.

— Kit s mit hoztatok nekem? Ez nem Gyöngyszin Ilona! Megállj, Leányszin Bálint! Megcsaltál, de ezt még megkeserülöd!

Az udvarbeli népek s a katonák mennyre-földre esküdöztek, hogy ők Gyöngyszin Ilonával indultak el, talán csak megfeketedett a képe a naptól. Előszompolygott erre a vén boszorkány is, s mondta :

— Csókolom a kezét, lábát, felséges királyom, igazat beszélnek az emberek. Bezzeg, hogy megfeketedett a királykisasszony arca. Eleget mondtam, hogy ne nézzen ki a hintó ablakán, mindegyre kikukucskált. De ne búsuljon felséges királyom, visszajő a színe Gyöngyszin Ilonának, csak a napra ne ereszsze.

Hitte is, nem is a király ezt a beszédet, de hát gondolta magában, ha már így van, legyen így, hazavitte a boszorkány leányát s megesküdt vele.

Hát a szegény Gyöngyszin Ilonával mi történt? Gyöngyszin Ilonával bizony az történt, hogy a mint a vén boszorkány a tengerbe dobta, aranykigyó lett belőle, tovább uszott a tengerben s másnap délben kiment a tenger partjára, ott a jó meleg fővénybe belefeküdt s a napon sütkérezett. Éppen akkor talált arra járni hat ánglius diák, meglátták az aranykigyót, megfogták, s azt

határozták, hogy elviszik a királynak, az bizonyosan örül majd az aranykigyónak, mert olyat még a király is aligha látott világeletében. De alighogy elindultak, megszólalt az aranykigyó:

— Csak vigyetek, vigyetek a királyhoz, de nehogy pénz fogadjatok el érettem; kenyérnél meg sajt nál egyebet ne kérjeteK.

Fölmennek a diákok a palotába, mutatják az aranykigyót a királynak, az meg elfogadja nagy örömmel, s egy-egy zacskó aranyat akar ajándékozni a diákoknak, de ezek nem fogadták el, azt mondták:

— Csak egy kevés kenyeret meg sajtot kérünk fel ségedtől, egyebet semmit.

Tetszett a királynak, hogy a diákok pénzre nem vágyakoznak, adott nekik kenyeret meg sajtot, s mondta nekik:

— Derék fiuk vagytok! Csak igyekezzetek, majd lesz gondom rátok!

A király egyszeribe arany kalitkát csináltatott, abba tette az aranykigyót s naphosszat elálldogált a kalitka előtt, nézte az aranykigyót nagy gyönyörűséggel. De bezeg nem tetszett ez a vén boszorkánynak. Megsejditette, hogy az az arany kigyó Gyöngyszin Ilona, nem más, s mondta a leányának:

— Hallod-e, ha azt az aranykigyót el nem pusztítatod, pünkösdi lesz a királynéságod, mert az Isten Istenem ne legyen, ha az nem Gyöngyszin Ilona, aranykigyó képében. Tedd magadat betegnek s mondjad a királynak, hogy addig meg sem gyógyulsz, míg az aranykigyót el nem pusztítja, mert nem állod a szagát.

A királyné mindjárt le is feküdt, nyögött, jajgatott, s azt mondta az urának, hogy ha az aranykigyót el nem pusztítja, meghal szörnyű halálnak halálával. Hej, meg-

szomorodott a király, nem tudta, mitévő legyen, mert erősen tetszett neki az aranykigyó, de a királyné addig jajgatott, hogy a király kettévágta a kigyót, s a kertben elásta. Hiszen jól cselekedte, hogy elásta, mert még azon az éjen két arany almafa nőtt ki ott, olyan magas, hogy mind a kettőnek az ága behajolt a palota ablakán. Ennek a két fának még jobban örült a király, de nem sokáig tartott az öröme, mert a vén boszorkány meg-

sejditette, hogy az a két arany almafa a kigyó testéből nőtt. Mondta a leányának:

— Hallod-e, a király vendégségbe hívta a barátait, éppen az arany almafák alatt terített asztalt. Nyisd ki jól a füledet s hallgasd meg, hogy mit beszél majd az a két fa, mert bizony mondom neked, hogy megszólalnak mind a kettő s abból azt is megtudod, hogy Gyöngyszín Ilona testéből hajtottak ki.

A király csakugyan vendégségbe hívta a barátait, királyokat, hercegeket, s mindenféle nagy urakat, s hát ahogy asztalhoz ültek, megszólalt az egyik fa, a melyik alatt a király ült:

— Oh, édes királyom, de jó szívvvel tartok neked árnyékot! A mely ágam reád hajlik, olyan könnyü, mintha nem is volna!

Megszólal a másik is, a mely alatt a királyné ült:

— Jaj, az én ágam meg olyan nehéz, hogy alig birom, szinte leszakad!

Na, vége lesz a vendégségnek, s mondja a királyné az anyjának, hogy mit beszéltek a fák.

— Bizony, ha azt beszélték, tedd betegnek magadat s ne hagyj addig békét a királynak, mig mind a kettőt ki nem vágatja.

Úgy tett a királyné, a mint az anyja tanácsolta, s a király szomorodott szívvvel kivágatta az aranyalma-fákat, de mit gondolt, mit nem, a két fából két nyoszolyát csináltatott, az egyiket a királynénak, a másikat magának.

De a vén boszorkánynak nem volt nyugodalma s mondta megint a leányának:

— Nehogy elaludj ma éjjel, hanem hallgasd meg, hogy mit beszél a két arany nyoszolya, mert bizony mondom, pünkösdi lesz a királynéságod, ha azt a nyoszolyát össze nem vágatod.

Elkövetkezik az este, a király lefekszik, s mindjárt el is alszik, de nem aludt el a királyné. Hát csakugyan, éjfélkor megszólal az az ágy, a melyen a király feküdt:

— Oh, édes királyom, de jó szívvvel tartlak! Olyan könnyü vagy te nékem, hogy nem is érzem!

Megszólal a másik is:

— Jaj, én meg majd leszakadok ez alatt az utálatos asszony alatt!

Hiszen még pitymallatkor fölkelt a királyné, szaladt az anyjához, s mondta, hogy mit beszéltek a nyoszolyák.

— Ugy-e mondtam? Egyszeribe betegnek tetesd magadat s vágasd össze a nyoszolyákat!

Mit tehetett a szegény király, összevágatta a nyoszolyákat, még el is égette, de a pernyét összeszedte, a kertbe kivitte, s a rózsák közt elhintette, hogy a rózsái még szebbeket virágozzanak.

Hát, Uram Teremtőm, mi történt? Reggelre a rózsafák közt egy gyönyörúséges arany rózsabokor növekedett, de olyan gyönyörúséges, hogy a királynak, mikor meglátta, repdesett a szive szertelen nagy örömeiben. Mindjárt leszakasztott egy rózsát, s a nyoszolyája fölé tűzte egy képnek a rámájára, s csak úgy ragyogott, tündökölt az egész szoba ettől az egy rózsától.

Éjjel, mikor aludt a király s a királyné is, az arany rózsza leszállott a kép rámájáról, s halljatok csudát, leány lett belőle, leány ám, még pedig Gyöngyszin Ilona. Akkor Gyöngyszin Ilona a királyra borult, hullott a könye mint a záporosó, minden csepp könyéből egy-egy gyöngyszem lett s mondta keserves jajszóval:

— Ébredj, ébredj, édes királyom, itt van Gyöngyszin Ilona!

De a király nem ébredt fel, mert minekelőtte lefeküdt, a vén boszorkány álomport tett a borába. Hanem jól látott s hallott mindent a király kicsi inaskája, a kit a király olyan erősen szeretett, hogy éjjel is a szobájában tartott. Hallotta ez Gyöngyszin Ilona keserves sirását, azt is látta, hogy megint rózsza lett belőle, mert nem

tudta felébreszteni a királyt, de nem mert szólani reggel a királynak.

Következő éjjel sem ébredt fel a király, hiába költögette Gyöngyszin Ilona, s a kis inaska sem szólt semmit a királynak.

Reggel a király vadászni ment, az inaska meg tett-vett a szobában. Bejő a vén boszorkány, ráförmed az inaskára, hogy mi dolga itt, takarodjék. Megverte kegyetlenül s kikergette. A szegény inasocska kiszaladt a palotából nagy sírva-ríva s meg sem állott, míg az erdőbe nem ért, ottan leült egy fa alá s sírdogált magában.

Jó haza este a király, kérdi, hol az ő kedves inasocskája. Himezett-hámozott a vén boszorkány, hogy ő így nem tudja, úgy nem tudja, de a király rákiáltott szörnyü haraggal:

— Neked tudnod kell, hol van, merre van, s ha elő nem kerül, életeddel játszol!

Mit volt, mit nem tenni, mégis csak kiböfentett annyit, hogy megverte az inaskát, mert kijött a konyhába s ott eltört egy lábast.

— Nem igaz! — kiáltott a király — sohasem ment ki az én szobámból, ha elmentem hazulról! Hová lett az inasokám?

Most már azt is kiböfentette, hogy az erdő felé szaladt el, ott lesz az valahol.

Egyszeribe lóra pattant a király, parancsolta a vadászainak, hogy menjenek vele, s vitték az agarakat is, hadd szimatolják, keressék az inasocskát. Kimentek az erdőbe s ott meg is találták az agarak az inasocskát: ott sírt, sírdogált egy fa alatt.

— Hát te mért jöttél el hazulról? — kérdezte a király.

Mondta az inasocska, hogy mért szaladt el s

elmondta most azt is, hogy mit látott s hallott két éjszaka.

Hej, örült a király, szinte kiugrott a szive nagy örömében. Kérdezte az inasocskát: vajjon leszáll-e többet az a rózsza? Nem mondott-e valamit?

— De bizony mondta, felséges királyom, hogy még ma éjjel megpróbálja, s ha akkor sem tud felébreszteni, sohasem találkoztok ez életben.

Eközben hazaérnek, a királynak felhordják a vacsorát, de egy falás nem sok, annyit sem evett, egy csöpp nem sok, annyit sem ivott. A vén boszorkány nem tudta, hová legyen félelmében. Hiába töltött álomport a király poharába, nem ivott abból.

Lefekvés előtt mondta a király az inasocskának:

— Hallod-e, ha el találnék aludni, s nem ébrednék fel Gyöngyszin Ilona szavára, egy kicsit vakargasd meg a talpamat.

Na, lefekszik a király, de nem aludt el, csak egy kicsit elszenderült. S im éjfélkor leszáll az arany rózsza a szoba közepére, aztán a tükör elé áll, szépen megfésülködik s úgy megy a király ágyához, ráborul, ébresztgeti, költögeti:

— Kelj fel, kelj fel, édes királyom! Itt van a te Gyöngyszin Ilonád, de többet el nem jó, ha most fel nem ébredsz.

De bezzeg nem kellett megcsiklandani a talpát, felugrott, megölelte Gyöngyszin Ilonát s mondta lelkes szóval:

— Ne sírj, ne keseregj, szép Gyöngyszin Ilona, imé felébredtem, tied vagyok holtig!

Csak most tudta meg a király, mi szörnyű csalárdság történt. Hej, egyszeribe fölverte ágyából a királynét, föl a vén boszorkányt, mind a kettőt ló farkára köt-

tette, úgy húzatta végig a városon, míg szörnyű halálnak halálával meg nem haltak mind a ketten.

Aztán még az nap megtartották az igazi vendégséget. Ott voltak az ánglius diákok is, akiket a király nagy hivatalba tett. Folyt a bor Henczidától Bonczidáig, zengett a muzsika, tánczoltak a sánták is, hét álló hétig állott a lakodalom.

Igy volt, vége volt, mese volt.

A szegény meg a gazdag legény.

Volt a világon egy szegény meg egy gazdag legény. Hat ökre, tornáczos kőháza volt a gazdag legénynek, de még csak egy borjacskája sem a szegénynek. Hej, sokat kesergett magában a szegény legény: lám, az Isten egynek sokat ád, másnak keveset sem s nem elég a szegénység, a gazdag le is nézi a szegényt. Mert csakugyan úgy is volt: a gazdag legény lenézte a szegény legényt, még a köszöntését sem fogadta.

Egyszer aztán mit gondolt, mit nem a szegény legény, ő bizony megunta a sok éhezést, rongyoskodást, süttetett az édes anyjával hamuba sült pogácsát s elment világgá. Azt mondta az anyjának:

— Ne sírjon, édes anyám, majd megsegít a jó Isten s ha visszakerülök, nem éhezünk, rongyoskodunk többet.

Elindult a szegény legény, ment, mendegélt hegyeken, völgyeken által, hetedhét ország ellen, hajnaltól estig meg sem állott, akkor leült egy fa alá, elővette a hamuba sült pogácsát s elkezdett falatozni. De még kettőt sem falt, melléje sompolyog egy róka s kéri könyörögre:

— Hallod-e te, szegény legény, adj egy falás pogácsát Isten nevében, egy hete hogy nem ettem.

Mondta a szegény legény:

— Adok, hogyne adnék, nem egy falást, többet is, te szegény róka.

Ketté törte a pogácsát s felét a rókának adta. Megeszi a róka nagy mohón a pogácsát s mondja a legénynek:

— No, te szegény legény, jótétel helyébe jót várj. Nesze, három szál a szőrömből, tedd el jól, s ha valahol nagy bajban léssz, vedd tűzbe mind a három szálat, én mindjárt ott leszek melletted, a többi aztán az én gondom.

Hitte is, nem is a legény, de mégis csak eltette a három szőrszálat, elbúcsúzott a rókától s addig ment, mendegélt, míg a király városába nem ért. Fölment nagy bátran a palotába, egyenesen a király színe elé, köszöntötte a királyt illendően, az is fogadta emberséggel s kérdezte, hogy mi jóba jár.

— Szolgálatot keresek, felséges királyom, — mondta a legény.

— Szolgára nincs szükségem, — mondta a király — de van egy háromszázhatvanhat vékás buzaföldem, azon már úgy elérett a buza, hogy mind kipattog a szeme: ha ezt a földet huszonnégy órának a leforgása alatt learatod, behordod s ki is csépeled, három tarisznya pénz lesz a jutalmad, még pedig egy tarisznya arany, egy ezüst s egy réz. De azt is megmondom, hogy, ha ezt a munkát el nem végezed, annyi botot veretek rád, a hány nap van az esztendőben.

Megvakarja a fejét a szegény legény, hümmöget, gondolkozik, nem tudja, mit csináljon: vállalja-e, ne-e a munkát: ő bizony mégis elszánta magát, ahogy lesz, úgy lesz, hátha jól lesz. Mondta a királynak:

— Elvállalom a munkát, felséges királyom, talán megsegít a jó Isten.

Jó hajnalba kiment a háromszázhatvanhat vékás buzaföldre, beléállott a buzába, vágta, vágta, hogy csak úgy csurgott róla a véres verejték, de ím elkövetkezett az este s hát még annyi buza állott a lábán, hogy elég lett volna a learatása kerek esztendőre. Hej, búsult a szegény legény, főtt a feje, nem tudta, mittévő legyen, éljen-e, haljon-e, fusson-e, maradjon-e. Amint így évelődne, búslakodnék magában, eszébe jut, hogy mit mondott a róka: eléveszi a három szőrszálát, tüzet gyújt hamarosan, a szőrszálát beledobja s hát csakugyan abban a szempillantásban ott termett a róka:

— Mi bajod, szegény legény? Látom, nagy búnak eresztetted a fejedet.

— Haj, ne is kérdezd, édes rókám! Nézd ezt a tenger buzát. Bolond fejjel elvállaltam, hogy huszonegy órának a leforgásán learatom, a király udvarába hazahordom, ott ki is csépelem s látod-e, fele idő kített s annyi, mintha nem is arattam volna.

— No, ha csak ennyi a bajod, feküdj le s aludj, majd learattatom én a király buzáját, haza is hordatom, ki is csépelettem reggelre.

Azzal belefújt egy kicsi sípba s hát, Uram Teremtőm, abban a pillanatban tenger egér, hörcsög meg galamb lepte el a buzaföldet. Az egerek aratták, a hörcsögök kévébe kötötték, kalongyába rakták a buzát, a galambok meg kiszemezték s reggelre mind egy szemig hazavitték.

Reggel, mikor kiállott a király a palota tornáczára, a pipa kiesett a szájából, úgy elcsodálkozott azon a nagy hegyen, mit a galambok hordottak az udvar közepére. Buza-hegy volt az, aljától a tetejéig.

De bezzeg a király sem másolta meg a szavát, méretett a szegény legénynek három tarisznya aranyat,

az meg nagyvígán hazament az édes anyjához. Ám, hogy, hogy nem, neszét vette a gazdag legény a szegény legény szerencsésének, nem állotta meg, hogy átal ne menjen a szegény legényhez, pedig azelőtt észre sem vette nagy kevélységében.

— Hallottam a híret, hogy sok pénzt szolgáltat igaz e? — kérdezte a gazdag legény.

— Bizony, ha hallottad, jól hallottad, — mondotta a szegény legény — de nem is adták ingyen: learattam s kicsépeltem huszonnégy órának a leforgásán a király buzáját, ami háromszázhatvanhat vékás földön termett.

A gazdag legény nem szólt semmit, de gondolta magában, hogy aminek a szegény legény, annak ő is képe; megirigyelte tőle a sok pénzt s mert többhöz több kell, nem volt odahaza maradása, süttetett az anyjával tiszta buzalisztból egy tarisznya pogácsát, melléje jóféle pecsenyét s úgy indult a király udvarába. Éppen azon az úton járt, ahol a szegény, éppen az alá a fa alá talált leülni s hát jóformán elé sem szedte az elemózsiaját, ott termett a róka s kérte könyörögve:

— Hallod-e te gazdag legény, adj egy falást Isten nevében, egy hete hogy nem ettem.

— Ha nem ettél, az a te bajod, — mordult rá nagy mostohán a gazdag legény. — Nem rókának sütötte éd's anyám ezt a pogácsát.

Ez nem volt elég, még jól oldalba is rugta a szegény rókát s az nagy szégyenkezve elkullogott. Aztán a legény is, mikor annyit evett, amennyi belé fért, tovább indult s meg sem állott a király városáig. Fölment a királyhoz, éppen mint a szegény legény, szolgálatot kért, de azt nem kapott, hanem a király azt mondta:

— Van még egy háromszázhatvanhat vékás földem, ha huszonnégy óra lefolyásán learatod, három

tarisznya pénzt adok, de ha nem, annyi botot veretek rád, ahány nap az esztendőben.

Bezzeg a gazdag legény nem vakarta a fejét, nem tünődött-gondolkozott, hanem egyszeribe elvállalta a munkát s mindjárt ment a buzaföldre, ott aratni kezdett nagy serényen. Hiszen arathatott, izzadhatott, meg sem látszott az aratása azon a nagy földön s mikor letelt a huszonnégy óra, alig volt a dolgának valami láttatja. No ha úgy, a király sem vette tréfára, lehúzatta a gazdag legényt a husz körméről s egy nem sok, annyit sem engedett el a háromszázhatvanöt botból. Véres lepedőben vitték haza a gazdag legényt s többet nem is állott a lábára. S merthogy nem tudott dolgozni, lassanként leszegényedett, ellenben a szegény legényből hatökrös gazda lett.

Így volt, vége volt, mese volt.

A találós mese.

OL volt, hol nem volt, heted-hétországon innét, az óperenciás tengeren túl, hol a kurta farkú malacz túr, kidőlt, bedőlt kemenczének egy csepp ódala sem vót, a hol jó volt, ott rossz nem volt, a hol rossz nem volt, ott jó volt, mégis megsült benne annyi pogácsa, hogy egy meztelen cigány purdé mind elvitte az ingje ujjában, úgy láttam, mint most, ott voltam, hol beszéltek, aki nem hiszi, kérdezze meg... volt egyszer egy király s annak olyan szép felesége, hogy még az angyalok is irigyelték a szépségét. De olyan erősen irigyelték, hogy leküldötték hozzá a halál angyalát s felvitették a mennyországba.

Búsult a király, szörnyű nagy bánat nehezült a szívére, éjjel-nappal siratta a feleségét, de hogy eltelt-múlt egy-két esztendő, addig s addig duruzsoltak a fülébe, hogy így meg úgy, nem maradhat halálig szomorú özvegységben, a koldusnak is van párja, a kicsi leányát sem nézheti árvaságban, — hogy felöltözött szép aranyos gúnyába s elindult leánynézőbe, Elindult,

de előre megmondta, hogy csak olyan leányt vesz el, aki van olyan szép, mint az első felesége volt. No, be is járt országot világot, sok szép leányt s asszonyt látott, de a feleségéhez hasonlatos szépet nem talált.

Telt-múlt az idő, a kicsi királykisasszony szép nagy leánynyá serdült, jöttek is a kérők, királyfik, herczegek, válogatott cigánylegények, de a király föltette magában, hogy addig férjhez nem adja a leányát, míg maga meg nem házasodik. Ezt gondolta magában, de senkinek sem mondta, a leányának sem, hanem csinált egy találós mesét s kihirdettette, hogy annak adja a leányát, aki a mesét kitalálja, de úgy próbáljon szerencsét akárki fia-borja legyen, hogy, ha ki nem találja a mesét, karóba kerül a feje. Bizakodott erősen a király, hogy nem találkozik ember, aki az ő meséjét kitalálja s nem fogy ki a leányából soha, lesz aki dajkálja, ha majd megöregszik.

Merthogy szép volt a királykisasszony is, mint a ragyogó csillag, jöttek a királyfik, herczegek, grófok, bárók, minden rendű s rangú legények seregestől, a kiknek külön-külön feladta a király az ő találós meséjét, mely szólott ekképen:

Keresi az *olyant*, de meg nem találja,

Ha meg nem találja. *anyja vére* bánja.

Tizen-huszan megpróbálták egy nap, de egy sem tudta helyesen megfejteni. Bizony ha nem tudták, nem is látták többet Isten áldott napját.

Hire ment ennek hetedhétország ellen, meghallotta a napkeleti özvegy királyné fia is. Ahogy meghallotta, nem volt többet nyugta s mondta az édes anyjának:

— Na, édes királyné anyám, én is elmék s szerencsét próbálok.

Hej, megijedt a királyné szörnyen, sírt, jajgatott, hogy zengett belé a palota, s összetett kézzel kérte a fiát:

— Édes fiam, szivemről szakadt virágszálam, ne játsz az életeddel, találsz te különbnél különb királykisasszonyokat, minden ujjadra kettőt!

— Különbnél különbeket találhatok, de olyat nem, mert úgy hírelik, hogy nincs párja kerek e világon.

Hiába sírt-rítt, könyörgött a királyné, a fiának nem volt maradása. Mit volt, mit nem tenni, sütött az anyja útravaló pogácsát, vele küldötte a leghűségesebb szolgáját s ugyancsak a lelkére kötötte, hogy vigyázzon a királyfirra, mint a szeme világára, mert »a királyfi s a feje!...«

Na, elindultak, mentek, mendegéltek hegyeken, völgyeken át, erdőkön, mezőkön keresztül, szél ellen, nap alatt, s addig mentek, mendegéltek, míg az özvegy király városába nem értek. Ott bemennek a fogadóba, esznek, isznak s azzal a királyfi ment egymagában a királyhoz, a szolgáját meg ott hagyta, hogy vigyázzon a lovakra.

Fölmegy a király palotájába, bejelentik, nagy bátran a király színe elé áll s köszönti emberséggel.

— Isten hozott, fiam. Mi jóban jársz, ki fia vagy?

— Én a napkeleti király fia vagyok, — felelt a királyfi. — Ugyan bizony hallotta-e hirét, felséges királyom?

— Hallottam biz' én, jó pajtásom volt, nyugodjék békével.

— Bizony ha jó pajtása volt az én édes apám, én azért jöttem, hogy feleségül vegyem a felséged leányát.

— Hohó öcsém, annak nagy sora van. Meg tudod-e fejteni az én találós mesémet?

— Megpróbálom, ha elémondja.

— Jobb lesz, ha nem próbálsz, sajnálom fiatal életedet.

- Ne sajnálja, felséges királyom, csak mondja elé.
 — No, ha úgy, hát legyen úgy, hallgass ide, fiam.

Keresi az *olyant*, de meg nem találja,
 Ha meg nem találja, anyja vére bánja.

Gondolkozik a királyfi, vakarja a fejét s egyszerre csak mondja:

— Felsőged olyan asszonyt keres, a milyen a felesége volt, de nem talál s ha nem talál, a leánya bánja, mert addig nem adja férjhez!

— Eltaláltad, ördögadta fattya, — rikkantott a király — de ha eltaláltad, akkor azt is tudhatod, hogy nem eladó a leány sem neked, sem másnak.

— Nem addig van a! — vágott vissza a királyfi, — becsületes ember szavának áll.

— Hé, katonák! — ordított a király s kirántotta a kardját, hogy miszlikbe vágja a királyfit.

Hát Uram, Teremtőm, szaladtak be a katonák mindenfelől, rohantak a királyfinak, de bezzeg a királyfi sem tartotta hátul az eszét, ucczú neki! szegény a futás, de hasznos: elszaladt a fogadóba, felkapott a lovára s meg sem állott hazáig.

Hiszen még jóformán haza sem ért Napkelet országába, talpra állíthatta a katonáit, mert jött utána rettentő nagy ármádiával a király, aki szörnyű mód megharagudott a királyfira, amért visszabeszélt neki. Haj, szegény királyfi! Még hírmondónak is alig maradt az ő katonáiból, úgy megverte a király ármádiája s alig-alig tudták elrejtetni az édes anyját, ő maga meg kifutott az országából, mehetett szegény feje világgá.

Ment, mendegélt a szegény királyfi nagy búval, bánattal, hetedhétország ellen, addig ment, mendegélt, míg egy tenger mellé nem ért. Éppen akkor indult

onnét egy hajó, fölkéredzett rá, beállott a hajóslegények közé. Mendegélt a hajó éjjel-nappal, szakadatlan, olyan csöndes volt a tenger, mint a víz a tányér fenekén, de a hetedik éjjel szörnyű nagy fergeteg kerekedett, magas toronynál magasabbra dobta a hajót s úgy vágta egy sziklához, hogy miszlikbe szakadt. Áldott szerencsére, a királyfinak semmi baja sem esett s tovább ment a sziklán, bolyongott erre, arra, mindenfelé, aztán rengeteg erdőbe ért, rengeteg erdéből nagy pusztaságra. Hát, Uram, Teremtőm, annyi volt a katona azon a pusztaságon, mint a fűszál a réten, mint a csillag az égen. Éppen egzecézóztak javában. A király is ott ült egy dombon, arany trónján, nagy füstöket eregetett hosszú szárú pipájából s úgy nézte nagy szívbéli gyönyörűséggel a katonáit. Nézi, nézi a királyfi az egzecézózást, s egyszerre csak meglátja a király, int neki, hogy menjen oda.

Odamegy a királyfi, szalutál katonásan, a király meg mondja neki:

— Ugy szemlélem, hogy katona voltál te is valaha, állj bé fiam a sorba s egzecézózz te is.

Sorba áll a királyfi, egzecézózik a többivel, a király meg mind őt nézte s úgy megtetszett a királyfi járása, tartása, hogy odakiáltott neki:

— Állj ki a sorból, fiam, egzecézóztasd a katonáimat, hadd lám, mit tudsz.

Kiáll a sorból a királyfi, vigyázz-t kiált, aztán: indulj-t, de úgy megegzecézóztatja a király katonáit, hogy döngött, rengett a föld s a hosszú szárú pipa kisett a király szájából, pedig négy baka fogta a pipa szárát. (Az ám, négy baka fogta, egy meg piszkálta a tüzet. Ugy láttam, mint ma.)

— Hohó, fiam! — kiáltott a király — akárki fia

vagy, vezérnek termettél, ez órától fogvást te vagy a vezérem!

Hazamennek este a király udvarába, a király este nagy vendégséget csap, asztalfőre, maga mellé ülteti a királyfit, esznek-isznak, rostával hordják a bort, de a királyfi csak nem akart kedvre derülni.

— Mi bajod van, fiam? — kérdezte a király. — Olyan szomorú vagy, mint a három napos esős idő. Igyál, fiam, ne búsulj!

De a királyfi csak szomorkodott továbbat is.

— No várj csak, mindjárt hazahozom a jókedvedet.

Szólt az udvarmesternek, hogy hívja be a királykisasszonyt, de hozza ám a cziteráját is.

Bejő a királykisasszony, (haj de szépséges szép volt a lelkemadta!) megpendíti a cziteráját, vígnál vígabb nótákat penget rajta, hogy mindenki összecsapta a bokáját, de pengethette a legeslegvígabb nótát, nem vidult fel a királyfi. Hanem mit gondolt, mit nem a királyfi, elkérte a cziterát a királykisasszonytól, s pengetett azon egy olyan, de olyan szomorú nótát, hogy sírtak mind, mint a gyermekek. Arra meg rázendített egy vígat, de olyan vígat, hogy egyszerre mind tánczra kerekedtek, még a király is, de még künn az udvaron az agarak is összeölelkeztek a kopókkal s úgy járták a kállai kettőst.

Mondjam, ne mondjam, ha mondom, ugy sem hiszitek el, ha nem mondom, bizonyosan elhiszitek: megtetszett a királykisasszonynak erősen a királyfi s kérte az apját, hogy maraszsa náluk ezt a cziterás vitézt, hadd tanuljon tőle cziterázni.

Hiszzen a király ott is marasztotta, hogyne marasztotta volna, s a királyfi tanította is ügyesen a királykisasszonyt, de csak nem jött meg a kedve. Hiába faggatta a királykisasszony, nem mondta meg, mi búja-baja

vagyon. Hej, Istenem, szomorú lett a királykisasszony is, mindég csak szomorú nótákat pengetett a cziterán, de bezzeg elszomorodott a király is, gondolta: ez így nem jó, fordítsunk a dolgon. Egyszer aztán keményen elévette a királyfit.

— Hallod-e, fiam, a leányom szívét megsomorítottad, szólj már egyet-kettőt, hadd tudjam, hány hét a világ.

Mondta a királyfi:

— Ismerte-e felséged a napkeleti királyt?

— Hát hogyan ismertem volna! Jó pajtások voltunk fiatalságunkban, az Isten nyugtassa meg.

— No, én a fia vagyok.

— Ejnye ördögadta, hát ezt eddig nem mondhatad? Igazat beszélsz-e, fiú?

A királyfi erre félrehúzta a köpenyegjét s hát ott ragyogott egy fényes csillag.

— Sokszor láttam az apád mellén, fiam! — mondta a király. — No, az Isten vezérelt hozzám, mert hallottam szomorú esetedet. Hiszen ne búsulj, visszavesszük az országodat!

Azzal fölmentek a palotába. De bezzeg most a királyfi sem volt szomorú. Egyszeribe papot hívtak, a fiatalok megesküdtek, aztán lett nagy dinom-dánom, lakodalom, hét nap s hét éjjel szólt a muzsika, akkor abba hagyták, fölkerkedtek, a királyfi országát visszavették, aztán megest szólt a muzsika, állott a vigasság hét nap s hét éjjel. Én is ott voltam, hét éjjel táncoltam, akkor elszaladtam, s hazáig meg sem állottam.

Itt a vége, fuss el véle.

Szemet szemért.

Hol volt, hol nem volt, nem tudom merre volt, de valahol mégis volt — volt egyszer egy cigány meg egy molnár. Hiszitek, nem hiszitek, elég az, hogy a cigány komája volt a molnárnak: ez tartott keresztviz alá egy purdét. No, ha komaságban voltak, a cigány, mikor örletni valója volt, mindig a komájához vitte. Gondolta, hogy az ő kedves komája nem vesz vámot. Hiszen gondolni gondolhatta, mert a molnár még több vámot vett a cigány buzájából. Észrevette ezt a cigány, de egy szót sem szólt, azt is lassan mondta, hanem egyszer, amikor a buzája után ment a malomba, amíg a molnár befordult a szobába, leakasztott a kamarából egy jó darab szalonnát meg egy rőfös kolbászt s hirtelen bele dugta a zsákjába. Mire a molnár kijött, a cigány már be is kötötte a zsákot.

— Jó-e a liszt, koma?

— Hiszen jó, jó — mondta a cigány — hanem a szalonna meg a kolbász a zsákban.

A molnár ügyet sem vetett a cigány beszédjére, tovább kérdezte:

— Hát a komámasszony hogy van?

— Hálá légyén á felsíges átyá úristénnék, jól ván, dé én ném ázst mondom, háném á sálonná meg a kolbás á zsákban.

A molnár most is, mintha nem hallotta volna a komája szavát, kérdezte:

— Hát a keresztfiam hogy van?

— Á kéréstfiá! Hálá légyén á felsíges átyá úris-ténnék, sopik, ésik, mint égy verő málács, dé én ném ázst mondom, háném ázst, hogy: á sálonná meg á kolbás á zsákbán.

De most már a molnár is megelégette ezt a bolond beszédet.

— Menjen kend a pokolba azzal a szalonnával meg a kolbászszal, minek emlegeti annyit?!

— Dé bizony ném mégyék én á pokolbá, háném házsá — mondta a cigány.

Azzal elbúcsúzott a komájától s hazavitte a szalonnát meg a kolbászt. De alig ment el a cigány, a molnár befordul a kamarába s hát látja, hogy volt kolbász, nincs kolbász s a szalonnából is lehasítottak egy jó darabot. Csak most tudta meg, hogy minek emlegette annyit a cigány a szalonnát meg a kolbászt.

Hiszen jól van, a molnár elnyelte a tréfát, de másnap jó reggel beállított a cigányhoz:

— Adjon Isten pálinkás jó reggelt, komám uram! Hogy aludott, mit álmodott az éjszaka?

— Héj, hogy mit álmodtam? Olyán sípet álmodtam, lélkém komámurám! Volt nekém égy gyényérisíges síp vérés nádrágom, meg égy ézsüstgombos dolmányom. Dé mékkorá gombok voltak! Mint ázs öklöm! Háj, háj, dé kár, hogy csák álom volt! Hát komám urám álmodott-é válámit?

— Hm, álmodtam biz' én, de rosszat, koma. Azt álmodtam, hogy ma éjjel a kend ablaka alá jó a halál fehér ló képében s elviszi kendet a pokolba.

Hej, Uram Teremtőm, megijedt a cigány, elkez-
dett ordítani, jajgatni, hogy összecsődült az egész falu s
hiába vígasztalták, hogy így meg úgy, álom s esős idő.
ne búsuljon, egész nap nem tudták meghozni a kedvét
Este, mikor lefeküdt, folyton az ablakot nézte, hogy
jön-e a lóképű halál s egymásután hétszer rázta ki
a hideg.

Aközben a molnár a cigány háza mellé sompoly-
gott, a pajtából kivezette a cigány fehér lovát, az ablak-
hoz vezette s oda kötötte az ablak fájához.

— Jáj! jáj! — ordított a cigány — itt á hálál,
ne hágyjátok, jáj, jáj!

Nosza , felugráltak mind a purdék, de még a czi-
gány is, ki vasbotot, ki baltát, ki rudat ragadott a
kezébe s az ablakon át jól agyba-főbe verték a szegény
gebét.

No, nem sokáig kellett verni, a gebe egyet nagyot
nyerített, azzal összeesett s kiadta a páráját. Kiszalad a
czigány, utána a rajkók s hát akkor látják, hogy a saját
lovukat verték agyon.

Ha a fehér lovat agyon nem verték volna, az én
mesém is tovább tartott volna.

A szegény asszony szive.

OL volt, hol nem volt: volt egyszer egy szegény, istenfélő kegyes asszony. Ez a szegény asszony elindult búcsura, a biztricei Szűz Máriához. Ment, mendegélt, hegyeken, völgyeken által, s rengeteg erdőbe ért. Hát amint mendegélne a rengeteg erdőben,

elejébe áll egy sereg haramia.

— Hová, hová? — kérdezte a haramiák vezére.

— Búcsura megyek, a biztricei Szűz Máriához, — felelt a szegény asszony.

— Ide a pénzedet! — rivallt rá a haramiák vezére.

— Nincs nekem pénzem, — mondotta a szegény asszony, — ugyan honnét volna?

De a haramiák nem hittek a szegény asszony szavának, leszedték a hátáról a czók-mókját, kioldozták, össze-vissza turkálták, hanem pénzt csakugyan nem találtak nála.

Szörnyen megharagudtak a haramiák, hogy hiába állították meg a szegény asszonyt s a vezérük rákiáltott:

— Hát aztán mit viszel a bisztricei Szűz Máriának, ha nincs pénzed?

— Ó Istenem, — mondotta az asszony szeliden, kegyesen, — a szívemet! Jobban örvend annak Szűz Mária, mint a pénznek.

— No jó, hát vidd a szivedet s add is át neki! — kaczagott a haramiák vezére s abban a pillanatban a késével fölhasította a szegény asszony mellét, a szívét kivette s a tenyerébe tette.

A szegény asszony nem sirt, nem jajgatott, csöndesen ment, vitte tovább a szívét a tenyerén s ime, amint Bisztrice határába ért, a harangok huzatlan megszólaltak, s mert hogy ebben csudát láttak a népek, elindultak mind Bisztriczéből, ki a határra. Elől mentek a papok, utánok a népek, zászlókkal, szent énekeket énekelvén. Hát csakugyan jött szembe a szegény asszony, hozta tenyerén a szívét.

Ott körülvették a népek s elkisérték a szegény asszonyt a templomba. És ő letérdelt Szűz Mária képe előtt s imádkozott. Szűz Mária szeretettel tekintett le rá s míg a szegény asszony egy üdvözlégyet elmondott, nyoma sem látszott a sebnek a szegény asszony mellén.

Deák Balázs.

Deák Balázsról emlékezem mostan, arról a bátor jobbágy emberről, a ki Szent László királyt egy ízben szörnyü haláltól mentette meg.

Elmondom, hogy történt, mint történt.

Háborúba ment a király. Éppen Zalavármegyén húzódott át rengeteg nagy sereggel s a merre elhaladt, a népek kicsődültek az út mentére, hogy színről színre lássák a világhíres királyt. Ott álldogált a népek közt egy szegény jobbágy ember is: Deák Balázs. Öreges ember volt, de még jó erejében. Fiatalabb korában ő is király katonája volt, s hej! sok kunnak bevverte a fejét!

No, hanem az rég volt, ámbátor azt mondta Deák Balázs a népeknek, hogy ő most is jószívvel beállana a király katonái közé s tűzbe, vízbe követné a királyt.

— Haj, Istenem! csak még egyszer lássam uramat, királyomat! — sóhajtozott, epekedett Deák Balázs, — örömmel feküdném az én koporsómba.

Hát a mint így sóhajtoznék Deák Balázs, egyszerre csak rettentő nagy porfelleg kerekedik, hallik a kürtök szava, reng a föld a paripák dobogása alatt.

— Jó László, jó! — kiáltják a népek.

Aztán csakugyan a porfellegből kiválik a király: egy fejfel magasabb volt a vitézeinél.

— Ihol a király! — örvendezett Deák Balázs.

Épp akkor indult lefelé a hegynek a lejtőjén a király, utána vitézei. De alig lép kettőt, hármat a paripa, mitől, mitől nem, megijed s mintha szemét vették volna, vágatott lefelé szörnyű vágatással. Úgy látszik, a király mikor a tetőre ért, eleresztette a kantár szarát s mire megragadta: késő volt már, ámbátor vasnál erősebb volt a keze, nem tudta paripáját visszatartani, az meg egyenesen neki vágott egy rettentő mély szakadéknak.

A vitézek mind utána, sebes szélnél sebesebben, de hiába, nem tudtak elejbe kerülni! Még egy-két lépés, s hanyatt-homlok zuhan László a szakadékba.

De ím, halljátok, mi történt! A szakadék szélén hirtelen meghökölve áll meg a paripa, szinte hátraesett, mintha bunkós bottal fejbe ütötték volna. Pedig nem ütötték fejbe bunkós bottal, csak egy ember fogta meg a kantárt, a zabla mellett, ettől hőkölt hátra.

Deák Balázs volt ez az ember.

— Ki vagy te, mi vagy te? — kérdezte a király.

— Deák Balázs a nevem, felséges királyom. Míg fiatal voltam, katonája voltam.

-- Derék ember vagy, Deák Balázs. Van-e lovad?

— Nincs, felséges királyom. Szegény jobbágy vagyok, honnét volna?

— No ha nincs, adok én.

Azzal intett a király, hogy vezessenek elé egy paripát.

Mindjárt elévezettek egy szép fekete paripát. Föl is volt nyergelve, föl is kantározva. Arany s ezüst volt minden szerszámja.

— Ülj erre a paripára, Deák Balázs. A mekkora földet benyargalsz ezen a paripán, mind a tiéd s ez órától fogvást nemes úr vagy te is.

Felült Deák Balázs a paripára s neki vágatott a völgynek. Repült a paripa mint a madár, egy pillantás múltán eltűnt a király szeme elől. A király meg tábort

ütött a hegy tövében s úgy várta vissza Deák Balázst. Vissza is jött ez, mire esteledett, alkonyodott.

Leszállott a paripárol, kalapját levette s úgy állt a király elé.

— Na, Deák Balázs, jó nagy földet jártál-e be?

— Nagyot, felséges királyom, túlságos nagyot. Sok ez ilyen jobbágyembernek. Ó felséges királyom...

— Mit akarsz mondani, Deák Balázs? Látom, hogy valami nyomja a szívedet.

— Nyomja, felséges királyom, nyomja. Mondom, hogy sok az a föld nekem. Adhatok-e belőle a jobbágytársaimnak? Hadd boldoguljanak ők is.

— Szivem szerint beszéltél, Deák Balázs, — mondta a király megindultan. — Hát csak juttass a társaidnak is.

Azzal a király Isten kegyelmébe ajánlotta Deák Balázst s ment tovább vitéz seregével.

A papucsszaggató királykisasszonyok.

Hol volt, hol nem volt, hetedhétországon túl, még a hármás üveghegyen is túl, a hol a kurtafarkú malaczúr, volt egyszer egy szegény juhászlegény. Nagy sereg juhot őrzött ez a juhászlegény, de abból a nagy sereg juhból még csak egy bárányszarv sem volt az övé. Hej, sóhajtozott is eleget, amint terelgette a nyáját, hogy neki semmije sincs ezen a világon, de hiába sóhajtozott: a nagy semmivel maradt.

Az ám, mit mondom, mégsem úgy volt egészen, mert egyszer amint billegett-ballagott a nyáj után, s nagyokat sohajtott, csak előtte terem az öreg Szent Péter s kérdi:

— Mi bajod, fiam? Mért sóhajtozol olyan erősen?

Mondja a legény, hogy a szegénység miatt sóhajtozik, mert hogy mindenkinek van valamije, csak neki nincsen, még egy bárányszarka sincs.

— Hát aztán mi kéne? — kérdezte Szent Péter.

Gondolkozik a legény, vajjon mi is kéne neki s azt találja mondani:

— Megelégedném én, öreg apám, egy olyan tarisznyával, amely sohasem telik meg s egy olyan bundával, hogy ha azt magamra kanyarítom, senki sem lát a jó Istenen kívül.

— No bizony, ha csak ez kell, azt én adhatok, mondotta Szent Péter s a nyakába akasztott mindjárt egy tarisznyát meg egy bundát.

Mindjárt ki is próbálta a juhászlegény a bundát: hát az öreg juhász nem látta meg. No, ha nem, egy szempillantásig sem maradt többet a nyáj mellett, elment szerencsét próbálni s meg sem állott, míg a király városába nem ért.

A királynak tizenkét leánya volt, de csak egyben volt öröme, a legkisebbikben, a többi minden istenadta éjjel eltűnt a palotából s egyik-egyik hat pár papucsot szaggatott el. Hiszen volt a királynak aranya, ezüstje annyi, hogy kádaslag állott a pinczében, telt a papucsra, de nem is az szomorította a királyt, hanem hogy hol, merre tudnak járni, hol szaggatják el azt a tenger sok papucsot. Hiába faggatta szép szóval, csúf szóval a leányokat, azok mindig csak azt mondták, hogy ők maguk sem tudják, hogy mint kerülnek el hazulról s azt sem tudják, hol s merre járnak éjnek idején. Bizonyosan valami ördögös lélek viszi el őket.

Hitte is, nem is a király ezt a beszédet, de ami igaz: igaz, ami nem igaz: hazugság, én sem mondom, hogy láttam, amit nem láttam: a király hiába állított istrázsákat, százat is egyszerre, a leányok szobája elé, soha egy sem látta őket sem elmenni, sem visszatérni, mert éjfélkor az álomszellő úgy fejbe csapta, hogy egyszeribe ledöndültek a földre s föl sem keltek reggelig: aludtak, mint a fekete föld.

Mit volt, mit nem tenni, a király kihirdette országvilág, hogy annak adja a leányát, legyen akárki fia-borja, aki neki megmondja, hogy hol s merre jár éjnek éjszakáján a tizenegy királykisasszony. Hát hiszen jöttek mindenfelől a szerencsepróbálók, de ahogy jöttek, szegyenkezve el is mehettek, mert éjfélkor mind elaludtak s a királykisasszonyok mehettek bátran, amerre nekik tetszett.

Meghallja ezt a juhászlegény, jelenti magát a király-

nál s este, mikor a királykisasszonyok a szobájukba mentek, ő is velük ment a bundában, látatlanul. A leányok lefeküdtek, elaludtak, de éjfélkor csak besurrant a szobába valami ördögös lélek vagy mi, felköltötte őket, csak a legkisebbiket nem, aztán hirtelen felöltöztek a legszebb ruhájukba, egy nagy zsákba beletettek hat-hat pár papucsot: így készülődtek, mit tudom én most még, hogy hová, merre. No de a juhászlegény mindent jól látott s mit gondolt, mit nem, fölébresztette a kicsi királykisasszonyt is. Hej, megijedtek a lányok, most már mit csináljanak? Ők bizony mézes-mázás szavakkal rávették a kicsi királykisasszonyt is, hogy menjen velük, nem bánja meg. Akkor az az ördögös lélek valami zsírral megkenté mind a tizenkét leány vállát s hát mind a tizenkettőnek szárnya nőtt. Fogta magát a legény, ő is megkenté a maga vállát s neki is szárnya nőtt egyszeribe. Abban a pillantásban kinyílt az ablak s huss! kirepült az ördögös lélek, utána a leányok, a leányok után meg a juhászlegény. Fölszálltak jó magasra, a levegőégbe s repültek, mint a madár, hegyek, völgyek, folyók s tengerek fölött, aztán egyszerre csak szállottak egy rézerdőben, rézerdőnek is a közepében, ahol volt egy rézköblös kút, rézköblös kúton tizenkét réz pohár. A leányok vizet merítettek a rézkútból, ittak, aztán a poharakat visszatették a helyökre. A legénynek sem kellett egyéb, mind a tizenkét poharat a tarisznyájába dugta, a mellett még egy rézfárról le is tört egy ágat s azt is a tarisznyájába tette. Haj, de hogy a rézágat letörte, nagyot csendült-bondult az erdő, hogy csak úgy zúgott véges-végig! Megijedt a kicsi királykisasszony szörnyen s mondta a testvéreinek:

— Jaj Istenem, Istenem, miért jövök el veletek! Valaki itt van az erdőben s meglátott!

A néneji nagyot kaczagtak.

— Ugyan ne félj, te bolond, nem jár itt senki rajtunk kívül.

Azzal tovább repültek s meg sem állottak, míg az ezüst erdőbe nem értek. Ennek a közepén ezüst köblös kút volt, a kút köblén tizenkét ezüst pohár, itt is ittak, de a juhászlegény az ezüst poharakat is a tarisznyájába rakta s hogy egyéb bizonyága is legyen, letört egy ezüst ágat.

Rettentő nagyot csendült az ezüst erdő is, a kicsi királykisasszony majd kétségbeesett az ijedtségtől, de a többiek csak kaczagtak rajta s tovább repültek.

Ezüst erdő után az arany erdőbe értek, ott is leszállottak, ittak az aranykútból s a juhászlegény tarisznyába dugta az arany poharakat is. Aztán letört egy aranyágot, de csendült is akkorát az aranyerdő, hogy szinte meghasadt a föld belé. A kicsi királykisasszony most is mondta a testvéreinek, hogy bizonyosan kíséri valaki, forduljanak vissza, de a leányok csak kaczagtak az ijedtségén s tovább repültek. Az aranyerdőn túl egy rengeteg magas hegy elé repültek, ott az ördögös lélek aranyvesszővel megsuhintott egy ajtóforma sziklát, az egyszeribe fölpattant, a leányok be az ajtón, a juhászlegény is utánok.

Hej, édes Jézusom ne hagyj el! — Hát oly szeretlen fényes szobába került a szegény juhászlegény, hogy majd megvakult a csillogástól, ragyogástól, de csak ment a leányok után, fényesnél fényesebb szobákon keresztül, a hol minden, de minden színarany volt, még az ablaküveg is s mikor úgy a hetvenhetedik szobába értek, hát csak jó a leányok elé tizenkét úrfi, csillogó-villogó gúnyában, kedvesen, édesen pisolyogva, mosolyogva, mézes-mázos szavakkal fogadják a leányokat, aztán kézre kapják, sétáltatják köröskörül, egyszerre meg csak megszólal a muzsika valahol fent, mintha éppen a mennyországban szólt volna, hipp, hopp! tánczra kerekednek, forognak,

mint a forgószél; repült, suhogott a drága selyemruha, szakadt, foszlott a csupa selyem papucs, de ha foszlott, azért ugyan senki sem busult: más helyébe, van aki fizesse! Hajnali kakasszóig abba sem hagyták a tánczot, mikor aztán mind a papucs miszlikbe szakadott, elbúcsúztak az úrfiaktól s huss! szárnyra kerekedtek, elrepültek s hazáig meg sem állottak. Otthon szépen lefeküdtek s aludtak, mintha sehol sem jártak volna.

Na elkövetkezik a reggel s a juhászlegény fölmegy a királyhoz.

— Hát fiam, tudsz-e valamit?

— Tudok biz' én, felséges királyom, csak meg ne szomorodnék erősen.

— Mondjad, fiam, mondjad.

A juhászlegény tövéről hegyére elmondott mindent, akkor aztán a király behivatta mind a tizenkét leányát s vallatóra fogta.

Bezzeg, hogy tagadtak azok mindent, csak a kicsi királykisasszony nem. De hiába tagadtak, a juhászlegény előhúzta szép sorjába a réz, az ezüst s az arany poharakat, elé a réz, ezüst s arany ágakat is, a kicsi királykisasszony is bizonyította, hogy úgy volt, a hogy a juhászlegény mondta: mit volt, mit nem tenni, megadták magukat a leányok.

Hiszen jöhetett ezután érettük az ördögös lélek, az sem tudta elvinni többet, mert a király a hétágú vas-toronyba záratta a leányokat, a legkisebbiket meg feleségül adta a juhászlegénynek, melléje még fele királyságát is.

Bezzeg ment a királykisasszony jó szívvel a juhászlegényhez, mert szép szál legény volt az: hét pusztá faluban nem akadott párja.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Benet ur.

Azt hiszem, hogy Benet ur ivadéka lehetett Venturnénak, annak a kevély asszonynak, kiről már meséltem néktek. Venturné gazdag urasszony volt s emlékezhetek, hogy míg a fia messze földön hadakozott, hatalmas nagy várat épített Bereczk mellett. Azt mondta szertelen elbizakodottságában, hogy még az Isten sem tudja bevenni az ő várát. Hát az Isten nem is hagyta büntetés nélkül a kevély beszédet: támasztott rettentő földindulást, égszakadást s a hatalmas vár összeomlott, akár egy nyomorú kis kaliba. Többet nem is épült föl ez a vár s a kevély asszony ivadéka, Benet ur, szegény nemes ember módjára, faszindelyes házacskában lakott, egymagában. De Benet ur a milyen szegény, olyan jószívű volt, kapuja mindig nyitva állott s utolsó falatját is megosztotta a vendéggel, ki hozzá vetődött.

Történt, hogy egy este, a mint egymagában üldögélt Benet ur, s talán éppen a régi jó időkre emlékezett, a mikor az ő őseinek várai, nagy uradalmi valának, egy fiatal, diákforma legény állított be hozzá. Köszönt illendőképen, Mátyás diáknak mondta magát s szállást kért éjszakára.

— Istené a szállás, — fogadta Benet ur — kerülj beljebb öcsém, telepedj le. Látom az arczodról, hogy éhes is vagy, fáradt is vagy.

— Bizony mi tagadás, éhes is vagyok, fáradt is vagyok, mert messze földről jövök.

Csakhamar asztalhoz ültek, de a vacsora bizony sovány volt: egy tál lencse. Gondolta magában Benet ur, mégsem illendő ilyen sovány vacsorával traktálni meg a vendéget, hamarosan zsirt olvasztott s leöntötte vele a lencsét.

— Látod, öcsém, — mondta Benet ur, — a mi földünk sovány, csak úgy terem, ha jól megtrágyázzák; azonképpen a lencse is sovány zsir nélkül.

Aztán egy kancsó bor is került az asztalra s a mellett elbeszélgettek az ország dolgairól, különösképpen Mátyás királyról.

— Az ám az igazi király, — mondta Benet ur lelkes szóval. — Ámbátor soha nem láttam, de mindig csak jó hírét hallottam, hogy a jó isten áldja s tartsa meg! Ugyan bizony — kérdezte kevéssel később Benet ur — láttad-e te valaha a nagy királyt? Hisz te sok országot, világot bejártál?

— Bizony láttam s látom minden nap, ha Budán vagyok, — mondta a diák. — Ugy nézz meg, hogy én is Mátyás király iródeákja vagyok.

— Hiszen az lehet, — mondotta Benet úr, de látszott az arczán, hogy nem nagyon hisz a diák szavában.

— Mondom kigyelmednek, hogy a Mátyás király iródeákja vagyok s ha valaha Budára jó, ne kerüljön el, látogasson meg: ott lakom én is a király palotájában.

Azzal lehuzott egy gyűrűt az ujjáról s oda adta Benet urnak.

— Tudja, kigyelmed, tartsa meg ezt a gyűrűt emlékezetül s ha Budára jó, csak mutassa meg akármelyik cselédnek, mindjárt hozzám vezetik.

— No, ecsém, én, ha Isten éltet, meg is látogatlak,

nem telik belé egy esztendő. Csak egyszer lássam a királyt, azért is fölmegyek Budavárába, pedig meszsze cske van ide, jól tudom.

— Bizony egy kicsit messze cske, — mosolygott a diák.

Másnap reggel a diák megköszönte Benet urnak a szállást s a szíves vendéglátást s ment tovább, ki tudja, merre. Hanem Benet urnak e naptól fogvást nem volt nyugodalma, a hogy betakarodott, ami kicsi gabonája volt s egy pár arany csordult-cseppent a buzából, fölkerelkedett gyalogszerrel s addig ment, mendegélt, a mig Budára nem ért. Bemegy a palota udvarára, ott mutatja egy cselédnek a gyűrüt, mondja, hogy kitől kapta: vajjon itt van-e még ez a diák?

— Itt ám, — mondta a cseléd, — csak menjen föl kend a garádicson s mutassa a strázsának, az majd tovább vezeti.

Fölmegy Benet ur a garádicson, mutatja a gyűrüt a strázsának s hát Uram, Teremtőm, abban a szempillantásban felnyilik előtte a nagy szárnyas ajtó s tessékeli befelé a strázsá. Ott az első szobában mindenféle fényes ruhás urak álldogáltak s a hogy ezek meglátták Benet ur kezében a gyűrüt, csakhogy a tenyerükre nem vették: tessékelték beljebb, beljebb, ragyogó fényes szobákon keresztül, mignem egyszerre csak Benet ur ott állott egy reneteg nagy szálában: Mátyás diák előtt.

De bezzeg forogni kezdett a világ Benet urral! Már addig is sejtette, hogy több lesz az ő vendége afféle írődeáknál, de most már tudta: hány hét a világ. No ő szépen megjárta! Mátyás király volt az ő vendége, nem más. S ő csak egy tál lencsével vendégelte meg. De hát ha nem volt egyéb!

— Ó felséges királyom, — hebegett Benet ur. — de szégyellem a dolgot. Megeszmérem, hogy nem fogad-

Most már a király is kérdezte:

— Hát ezt mind elbirja, Benet uram?

— El én, felséges királyom. Hunczut, aki visszaveszi.

Nagyot kaczagtak az urak, hogy csakugy csengett belé a palota. Bezzeg hogy egy sem vette vissza a mentéjét.

— De már ezekhez a drága mentékhez illik a kard is, — mondta a király s egy gyönyörű szép kardot is adott Benet urnak.

Benet urnak kicsordult a könny a szeméből.

Mondta lelkes szóval:

— Köszönöm a kincset s kardot, felséges királyom. Azt hazám javára használom, a karddal pedig hazámért s királyomért harczolok a mig élek!

Mondják is, hogy azt a várat, melynek ma csak a romladéka látszik, nem Venturné építette, hanem Benet ur, abból az esüsttel trágyázott tál aranyból. No meg a nagy urak mentéinek aranyából, gyémántjából. De már az igazán mindegy, akárki építette, így is úgy is csak a bús romladékok emlékeztetnek a régi dicsőséges időkre...

A hű szolga.

Sajó vize, Sajó vize! Isten csudája, hogy tengerré nem dagadtál magyar vitézek piros vérétől. Isten csudája, hogy él magyar még e földön. Ég, föld elfeketedett, úgy elborítá a magyar földet a vad tatároknak nagy serege.

Keleti határtól nyugoti határig kő kövön nem maradt, a ki futással nem mentheté életét, meghalt vagy rabja lett a tatárnak. Hány ezer magyar vitéz sinylődött nagy Tatárországban, szomoru rabságban s nem látta meg soha az édes anya-földet!

Szomoru rabságba került a vitéz Oroszlánkövi Imre is, Oroszlánkő várának ura s vele hű szolgája, Budiács András. Sajó vize mellett került a tatárok kezére ur és szolga. Nehéz sebek borították ur és szolga testét, úgy hajtották tenger nép között Tatárországba, Kadán vezér udvarába, örökös szolgaságba. S hogy se egyik, se a másik meg ne szökhessen, egy bilincstre verték a két vitéz lábát: így dolgoztak reggeltől estelig, s este együtt feküdtek a kemény földre, együtt keseregtek, sóhajtoztak szegények.

— Ó drága jó feleségem, szép gyermekeim, kesergett Oroszlánkövi Imre, sohasem látlak többet. Itt kell

elpusztulnom keserves rabságban! Mért is nem haltam meg Sajó vize mellett!

A hű szolga vigasztalta urát:

— Bizzunk a jó Istenben, uram. Ő nem hagyja el azokat, a kik ő benne bíznak.

De Oroszlánkövi Imrén nem fogott a vigasztalás. Álmatlanul fetrengett a földön s bár a nagy, nehéz munka elsanyargatta testét, szemeire nem jött álom, sóhajtozva nézett napnyugat felé: arra van az ő vára. Vajjon áll-e még? Vajjon a felesége, gyermekei élnek-e még? Szegények! Talán azt hiszik, hogy ő is ott veszett

a Sajóvize mellett s elsiratták, aztán lassanként el is felejtik.

Hát a szegény asszony csakugyan azt hitte, hogy az ő ura is a Sajó vizében lelte szomorú halálát. Nehányan a fegyveres szolgálói közül hazakerültek, ezek vitték a szomorú hírt Oroszlánkövi Imrénének: látták, mikor úrok tenger sebtől borítva elesett s vele fegyverhordó szolgája, Budiács András is. Az naptól fogva gyász és siralom volt a nagyasszony élete. Éjjel-nappal siratta urát s megesküdött szent esküvéssel, hogy míg él, le nem veti a gyászfekete ruhát, holtig tartó gyászszal meggyászolja.

Igy mult az idő, mult lassan, nehezen, keservesen. Oroszlánkövi Imre már meg is adta magát bús sorsának, halovány reménye sem volt arra, hogy valaha megszabadulhasson nehéz rabságából. De Budiács András hű szívében nem halt még meg a reménység s erősen bizakodott abban, hogy ha magát nem is, urát megszabadítja. Magával nem törődött, hisz neki nem volt sem felesége, sem gyermeke. De az ura, az ő drága jó ura! Nem tudta elviselni, hogy ez rabságban maradjon, nem neki való nehéz munkát végezzen. Nappal munkaközben, éjjel pihenés közben csak az ura megszabadításán járt az elméje.

— O Istenem, Uram, segélj meg! fohászzkodott Budiács András.

— Hiába fohászzkodol, hű szolgám, mondta szomorúan Oroszlánkövi Imre, lábunkon a nehéz bilincs, ez magától le nem oldódik s a mi erőnk pedig gyenge, hogy leoldja.

Arra igazán gyöngé volt. Mert megpróbálták ezerszer, nem egyszer s minden próbával csak növekedett reménytelenségük. Hanem egyszer, egy nyári alkonyaton

mikor éppen szomorú szállásukra tértek a mezőről a többi rab magyarokkal, egy bokor mellett való elmen-tükben Budiács András valami fényes jószágot pillantott meg. Hirtelen lehajolt, fölvette s zekéje alá rejtette: egy kis fejsze volt az. Dobogó szívvel vitte hóna alatt a fejszét s a mint az éj sötétségében együtt maradtak, Budiács András alig birt nagy örömeivel.

— Uram, ne csüggedj, sugta Oroszlánkövi Imrének, velünk az Isten. Nézd ezt a fejszét: égből hullott alá a mi szabadulásunkra.

— Ó édes jó Istenem! fohászzkodott Oroszlánkövi Imre.

Most már az ő szívében is megcsillant a reménykedés. Serényen munkának láttak, fessegették a bilincs lánczát, de nagy örömeikre csakhamar nagy szomorúság borult. A vastag, nehéz bilincsnek gyenge volt a fejsze! Nagy erős keserűség, mértéktelen csüggedés nehezedett

Oroszlánkövi Imre szívére. Megeredett a köny szeméből, sírva borult a földre.

— Nincs számunkra szabadulás! Nyugodjunk meg sorsunkban, András!

— Nem úgy, uram! Ha mindketten nem szabadulhatunk meg, neked meg kell szabadulnod!

Abban a pillanatban egész erővel megragadta a fejsze nyelét s egy csapással kettévágta a lába szárát, éppen a bilincs karikája mellett.

— Mit cselekedtél! — riadt föl rémülten Oroszlánkövi Imre.

— Azzal te ne gondoldj, uram! Te most szabad vagy. Féllábadon hurczold a bilincset s hol szerét ejtheted, vedd le. Én itt maradok. Élek, halok, ne törődj velem. Nekem úgy sincs senkim a világon. Indulj uram, ne vesztegelj!

Oroszlánkövi Imre nem tudta, mit cselekedjék.

Itt hagyja veszni az ő hú szolgáját? Emberséges cselekedet volna ez tőle?

— Indulj, uram! Én már úgy is elpusztulok. Ha nem halok meg lassu halállal, Kadán vezér bizonyosan megölet. Hadd ölessen, csak te maradj életben.

— Igazad van, mondotta megindulva, könyek közt Oroszlánkövi Imre s nyakába borult a hú szolgának. Isten veled, András.

Támolyogva indult el a sötét éjben, ment hegyeken, völgyeken, ismeretlen vidékeken keresztül, mindig napnyugat felé. Nappal erdőkben bujdokolt s csak este ment tovább, míg kikerült Tatárországból. Akkor aztán be mert kopogtatni egy-egy házba. Itt az emberek megszánták, — hogyne szánták volna meg! — a nehéz bilincset lábáról levették, ételt adtak, italt adtak neki: így vergődött haza, az elpusztult Magyarországba. Egész uton

azon tündött: vajjon a felesége s gyermekei élnek-e? S vajjon mi sorsa lett Budiács Andrásnak?

Haj, Istenem, mikor megpillantotta Oroszlánkő várát! Azt hitte, álmot lát. Im, áll a vár büszkén, a sziklahegy tetején. Falai, tornyai épek, éppen mint a mikor elindult a csatába. De vajjon kié most a vár? Talán azóta a felesége másnak adta a kezét s most azé

ez a szép vár! Nem mert egyenest fölmenni a várba. Bement egy kis házacskába. Egy vén asszony ült a kemence-padkán. Köszöntötte az öreg asszonyt, az fogadta szivességgel s leültette a szegény vándort. Mert annak nézte, kinek nézte volna Oroszlánkői Imrét.

Lassanként beszédbe elegyedtek s Oroszlánkői Imre a várra fordította a szót.

— Kié most Oroszlánkő vára, öreg néném?

— A mi drága jó asszonyunké most, felelt az öreg asszony. Hej, ne irigyelje senki tőle azt a várat s a rengeteg gazdagságot. Jó ura, a mi jó urunk, két esztendeje, hogy elesett Sajó vize mellett s azóta a vár gyász és siralomnak háza. Holtig tartó gyászt fogadott asszonyunk. Most is éppen a kápolnába készül a vár népével, mert ma két esztendeje volt az a szörnyű nagy csata s ennek a napján tavaly is gyászfeketébe vonták a kápolnát s a várat egészen.

Oroszlánkői Imrének, a mint ezt hallotta, nem volt maradása. Elbúcsuzott az öreg asszonytól, s a mennyire gyengült lábai birták, sietett a kápolnába, ott elvegyült a gyászoló gyülekezet között. Im, mit láttak szemei. Az oltár előtt magas ravatal. Azon az ő fegyverei, sisakja, pánczélja.

S a ravatalra ráborult a felesége, két serdülő fia és sírtak, hogy a szive majd megszakadt belé. A pap imádkozott, s mondott szép szavakat az ő dicsőséges haláláról. Aztán mikor a pap végezte beszédjét, a nagyasszony lejött a nép közé s sorba osztogatta a kenyeret, meg a pénzt a szegényeknek. Egyszerre csak, mintha meggyökeredzett volna a lába: megállt a rongyos ruháju vándor előtt. Annak a rongyos ruháju vándornak a mellén egy kis képecske volt — Szűz Mária képe, az ő hajából font zsinóron.

— Imre! Imre! Sikoltott az asszony s aléltan esett ura karjai közé.

De emberi szó nem tudja elmondani azt az örömet, a mi itt volt. A gyász és a siralom vigassággá változott egyszeribe. Csak az rontotta a nagy szívbéli örömet, hogy a hű szolgál, Budiács Andrásnak nem lehetett része abban.

S a mint folyt a vigasság, s azután is, egyre csak Budiács Andrásról folyt a beszéd, volt az emlékezés.

— Ó, ha ő is megszabadulhatna! Ó, ha a jó Isten csudát tenné! —[¶] fohászokták mind.

De hát mi is történt Budiács Andrással? A hű szolgát akkor reggel aléltan találták s nem tudták elgondolni, hogy mi történhetett. Mikor aztán föleszmélt, vitték egyenest Kadán elé.

— Mit tettél? — förmedt rá Kadán.

— Levágtam a lábamat, hogy megszabadulhasson

az én jó gazdám. Oless meg, Kadán, de ha van Istened, ne üzesd az én uramat, hadd érjen haza. Felesége s két szép fia siratja őt. Kegyelmezz meg neki, Kadán! Hisz neked is van feleséged, vannak szép gyermekeid.

Erre a szóra kicsordult a köny Kadán szeméből. Megragadta Budiács András kezét s mondta hangosan, hogy hallják az ő népei is:

— Talpig ember vagy, fiam. Hozzád hasonlatos hű szolgát még nem láttam. Ne félj, nem lesz bántódása gazdának, de neked sem. Ne merje — fordult embereihez — üldözni a szökevényt senki fia s ezt a hű szolgát pedig ápoljátok. Ha majd erőre kap, ő is szabad — mehet a hazájába.

Budiács András térdre borult Kadán előtt, csókolta a lábát, ruháját.

— Áldjon meg az Isten, nemes szivü Kadán!

Budián András úgy ápolták, gondozták Kadán udvarában, hogy egy hónap sem telt belé, mehetett haza. Kadán ösvért adott alája, pénzt elegendőt s úgy kísértette el Magyarország határáig.

Hiszen örült Budiács András, hogy ő is meglátthatta hazáját, de búsult is. Tünődött erősen, vajjon gazdája haza került-e? Hej de vert a szive, mikor Oroszlánkövi vára elé ért! Nézett erre, nézett arra, hátha megpillantaná a gazdáját. S im egyszerre csak kürt-szót hall. Zugott, zengett a vár vidéke. Néz az erdő felé s hát jő egy vadászcsapat, elöl Oroszlánkövi Imre, két oldalán két szép fia!

— Uram, édes jó uram! — kiabált Budiács András messziről. Haza jöttem én is.

Oroszlánkövi Imre azt hitte, hogy álmodik, nem akart hinni a szemének.

— András! Hűséges szolgám!

Nyakába borult, ölelte, csókolta a hű szolgát. Vítették föl a várba, aranyos lóczára ültették, a nagy asszony traktálta minden jóval, úgy bántak vele, mintha édes testvérük lett volna. A közben a király is meghallotta hírét Budiács András nagy hűségének s adott neki temérdek birtokot, nemes emberré tette. Czimert is adott, melynek az egyik felén oroszlán, a másik felén lánczon függő levágott emberláb látszik.

A grófkisasszony.

Hol volt, hol nem volt, az operenciás tengeren innét, hetedhétországon túl, még a hármás üveghegyen is túl, volt egy gazdag grófné s annak egyetlen leánya. Szép volt a grófkisasszony, olyan szép, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem, hanem akadt is annyi kérője, hogy nem győzte a válaszadással. Különösképpen volt három testvér, grófurfiak, azok minden istenadta nap meglátogatták a grófkisasszonyt. De ezek a grófurfiak olyan fényes gúnyában jártak, hogy királyfiknak is beillettek volna, hanem hogy hol s merre az igazi hazájuk, azt senki lélek sem tudta, csak hírét hallották, hogy a várostól nem messze, az erdőben van egy kakas sarkon forgó fehér márvány-palotájok, az telidestele van arannyal, ezüsttel, gyémánttal s mindenféle drágasággal. Dicsekedtek is sokat a grófurfiak, hogy mi mindenük van s folyton kérték a grófkisasszonyt, hogy egyszer nézze meg a palotájokat, ha arra felé lesz járása-kelése.

Addig mondtak, addig beszéltek, hogy a grófkisasszonynak nagy kedve kerekedett a palota látására s föltette magában, hogy egyszer, mikor a grófurfiak nem is gondolják, oda megy, hadd lássa: igaz-e, nem-e, mit azok beszéltek. Egyszer aztán, nem szólt sem anyjának, sem senkinek, kísétált az erdőbe s addig járt, kelt ott, míg a palotára nem talált. Szeme-szája elállt a csudálkozás-

tól. Mert sok szép palotát látott már, de ilyen szépet, ilyen ragyogót soha még világlátásában. Gondolkozott egy kicsit, bemenjen-e, ne-e, de úgy elfogta a kíváncsiság, hogy nem tudott visszafordulni. Felindult a palotába. Tiszta fehér márvány-garádicson ment föl s amint ment, számolta a garádicsokat. Mikor a századikra lépett, hangosan is mondta: száz!

Abban a pillanatban megszólal mellette egy madár, a ki aranykalitkában ugrándozott:

— Vigyázz magadra, te szép leány.

A grófkisasszony megáll ijedten, néz a madárra, nem tudja, mire vélje a madár szavát, szinte vissza is fordul, de a közben látja, hogy odább még szebb garádicsok következnek, tiszta vörös márvány kőgarádicsok s tovább megy. Számolja azokat is s mikor éppen százat számlált, mondja hangosan is: száz!

Hát ott is megszólal egy madár:

— Vigyázz magadra, te szép leány.

A grófkisasszony úgy megijedt, hogy reszketett, mint a nyárfa levél, de éppen hogy egy arannyal, gyémánttal kirakott ajtó előtt állott, a milyent sohasem látott: nem fordult vissza, hanem benyitott az ajtón.

Hej, édes Jézusom, volt, a mi volt eddig, de most majd megvakult a szertelen ragyogástól. Arany-asztalok, székek, lóczák, almáriomok, minden szinarany, gyémánttal kirakva, földig tükrök köröskörül s ez így volt hetvenhét szobán keresztül. A hetvenhetedik szobában volt három ágy, ez a grófurfiaké lehetett, a falakon tenger sok puska, kard s mindenféle gyilkos szerszám. Haj, de szinte szörnyet halt ijedtében! Na, ezt ugyan senki se csudálja, mert mit látott még a hetvenhetedik szobában! Egy leány-formát, mely csupa éles beretvából volt összerakva s ez a beretvaleány egy rettentő nagy mélység

fölé volt állítva. S éppen abban a pillanatban, a hogy ezt látja, szörnyü sikoltást hall a szomszéd szobából s megismeri, hogy az egy jó leánypajtásának a sikoltása. Na, mit tegyen? Hirtelen bebújt egyik ágy alá s úgy várta, hogy mi lesz. Hát, Uram, Teremtőm, a gróf urfiak bevonszolták az ő leánypajtását, lerángatták róla drága selyem ruháját, ujjairól lehuzták a drága aranygyűrűket, füléből kitepték a gyémánt fülbevalókat, akkor aztán beleállították abba a beretvából rakott leányformába s azzal a szegény leánynak vége volt. Hanem egy gyűrű valahogy a földre esett s az ágy alá gurult, éppen az alá, a hol a grófkisasszony kuporgott. A legfiatalabb gróf mindjárt meg akarta keresni, de a másik kettő azt mondta:

— Hagyjad, majd reggel elé kerül, s ha nem kerül, az sem baj: van elég.

Aztán lefeküdtek, elaludtak. Éjfél tájban a grófkisasszony kimászott az ágy alól, s szörnyü félelmek közt visszament a hetvenhét szobán, szaladva szaladott az erdőn át, haza. Másnap a grófurfiak, — na, mit mondok grófurfiak, zsványok voltak bizony — nagy czifrán megint beállítottak a grófkisasszonyhoz s megint csak a palotájokra kerítették a beszéd sorát.

— Ó, én már láttam álmomban, mondotta a grófkisasszony. Elmondjam-e, hogy mit láttam?

— Mondja, mondja, biztatták a zsványok.

— Hát úgy láttam álmomban, hogy a palotának száz fehér márványkő garádicsa van . . . igaz-e?

— Száz, száz!

— Azon a száz garádicson felmentem s ott láttam egy szépen szóló aranytollú madarat, aranykalitkában. Van-e olyan madár?

— Van bizony!

— Onnét tovább mentem, s épen száz vörös márványkő garádicsot számláltam. Ott is volt egy szépen szóló aranytollú madár, arany kalitkában. Igaz-e?

— Igaz, igaz!

— Akkor beléptem egy arannyal, gyémánttal kirakott arany ajtón s végigmentem rengeteg sok szobán s mindenikben szinarany asztal, szék, lócza, almárium. Igaz-e?

— Igaz, igaz!

— Éppen hetvenhét szobát számoltam meg. A hetvenhetedikben volt három ágy. Igaz-e?

— Igaz, igaz, mondták a zsványok, de akkor már égett a föld a talpuk alatt, mert sejtették, hogy a grófkisasszony valósággal járt ott s nem álmában.

— Volt abban a szobában egy beretvából összerakott leány is. Igaz-e?

De már erre nem volt szava a zsványoknak, megijedtek szörnyen.

— Abba a beretva leányformába belédobtak magok egy leányt, az én pajtásomat. Igaz-e? Itt a gyűrűje is, ni!

Na, mikor ezt mondta a grófkisasszony, a zsványok eszök nélkül szaladtak ki a palotából. De szaladhattak, mert az ajtókat elállották a katonák, a zsványokat megfogták, s a király még az nap kimondotta rájuk a halálos ítéletet. A tenger kincset, mi a palotában volt, mind a szegényeknek adatta a király.

Jó király volt, az Isten nyugtassa meg!

A pöstényi leánykút.

REGÉT mondok a pöstényi leánykútról, melynek forrása ott buzog magas hegynek a tövében. Magas hegynek a tetején romok: templomnak a romjai. Azt mondják, ezt a templomot a dicsőséges Szent István király építtette. Ezer esztendeje ennek, a templom rommá lett, de a népek Szent István napján ide sereglenek ma is, megemlékezőn a nagy szent királyról. De különösen az eladó leányoknak kedves helye ez. Szent István napját megelőző éjszakán eljönnek a kúthoz, korsajukat tele merítik, aztán imádkoznak . . . miért imádkoznak? — hogy másnap, mikor templomba mennek, éppen azzal a legénnyel találkozzanak először, kit szivükben eljegyeztek maguknak.

Története van ennek, hogy mért járnak a leányok a pöstényi kútra. Sok száz esztendővel ennek előtte a forrás tájékán nemcsak templom állott, de vár is. Bolkó uramé volt a vár, egy gazdag, büszke emberé, a ki föltette magában, hogy egyetlen leányát csak olyan legénnyel adja, a kinek legalább két annyi birtoka van, mint ő neki. Hiszen jöttek a kérők mindenfelől, de egy sem tetszett Bolkó uramnak: nem ütötték meg a mértéket. Kinek épp annyija volt, mint Bolkó uramnak, kinek

másfél anyyija, de két anyyija egynek sem a kérők között. Na, ennek senki sem örült oly nagyon, mint Boricza, Bolkó uram szép leánya. Boricza már rég egy szegény vitéznek adta szívét, de jól ismerte apja szörnyű nagy gőgjét, mélységesen elrejtette szíve titkát. Imre, a szegény vitéz, ki Bolkó uram várában lakott, csak lopva

találkozhatott Boriczával s ilyenkor is keveset beszéltek: megnémította a nagy szívbeli bánat, csupán omló könnyeik beszéltek.

Hiszen ha élt volna Boricza édes anyja, a kinek elkesereghette volna szive nagy bánatját! De Boricza édes anyja nem élt, egy vén leány néni volt a gondo-

zója, az vigyázott reá ezer szemmel. Árvánál árvább volt a Boricza élete. A vén leány cselédként bánt vele, a legdurvább munkára fogta, erőltette, nem volt hozzá egy kegyes jó szava. Ennek ugyan nem mondhatta el szíve titkát a szegény Boricza. Am nem kellett elmondania, mégis megtudta a vén sárkány, mit addig csak a jó Isten látott s tudott. Egy este, midőn Imre a vár falán fölmászott Boricza rácsos ablakára s azon át beszélgettek, keseregtek a fiatalok, a vén sárkány hirtelen oda toppant. Éktelen szidalmakkal illette a holt-halovánnyá vált leányt, fellármázta álmából Bolkó uramat, s ez Imrét szégyenszemre kikergette a várból. De Imrnek még volt annyi ideje, hogy e pár szót sűgja a leánynak: holnap éjfélkor a kútnál.

Ez éppen Szent István napját megelőző éjjelre esett. A várban nagy volt a sürgés-forgás, készülődtek Szent István ünnepére s Boriczával senki sem törődött. A mint az idő éjféltre indult, loppal kiment a várból, egy kis korsóval a kezében, szaladott a kúthoz, hol búsan várt reá Imre.

— Eljöttem, Imre, mondá a leány — búcsuzzunk. Nem látsz többé sohasem. Isten úgy akarta, hogy ne legyünk egymásé.

— Igen, Isten úgy akarta, mondá Imre is s megere dt a köny szeméből, hullott, mint a záporosó.

Már hajnalodott, mikor a szerető szívek elváltak egymástól. Imre ment céltalan, maga sem tudta merre, Boricza meg telemerítette korsaját a vizből, hogy, ha valaki meglátná, mondhassa, hogy vizért volt a kútra. De im, alig merítette meg a korsaját, ragyogó fényesség áradt a kút körül s a fényességben ott állott Szent István király, fején a szent korona. Boricza térdre hullott a

szent király előtt s keservesen zokogott. Akkor megszólalt a szent király, mondván, a mint következik:

— Ne sírj, leányom, ne hullasd többé könyvedet. Kelj föl és menj haza. Holnap, midőn templomba mégy, nézd meg azt az ifjut, kivel először találkozol, az lesz a te hitvesed. Meglásd, szíved lecsendesül.

A szent király felszállott az égbe, s a leány támo-lyogva, szédülten tért vissza atyjának várába. Hiába

feküdt le puha ágyába, szemére nem szállott le az édes álom. Mind azon töprengett, vaj' ki lesz az az ifju, a kivel először találkozik a templomba mentében? Ó, — ha Imre volna! Ó ha teljesednék a szent király jövendőlése!

Reggel megkondultak a harangok s a várbeli népek is elindultak a templomba. Ment Boricza is hófehér ruhában. Angyalhoz hasonlatos vála. A szíve úgy dobogott, a mint a templomhoz közeledett! Vajjon ki jó

szembe ő vele? Lesütötte a szemét, de mintha már látta volna az árnyékát, amint mind közelébb jó feléje. Most már nem tudott ellentállani többé, fölemelte szemét s im ki jó a templom felől? — Imre, a szegény, szomorú vitéz! Lopva súgta oda Imrének:

— Ne csüggedj, Imre, velünk az Isten!

— Mit sottogsz? förmedt rá a nagynéni.

— Csak azt mondtam: velünk az Isten, felelt a leány s besietett a templomba. Ott leborult a szűz Mária képe előtt és imádkozott hosszan, sokáig.

Egy év telt el ezután, a gonosz néni meghalt, s betegségbe esett Bolkó uram is. A betegség megtörte a kevélységét: maga jószántából hívatta Imrét s áldását adta a fiatalokra.

Ettől fogvást a vidék leányai minden Szent István napját megelőző éjen kimentek a kúthoz, korsajukat tele merítették s imádkoztak, hogy másnap azzal az ifjuval találkozzanak először templomba menet, a kit szivükben maguknak eljegyezték....

A vörös sapka.

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhétországon is túl volt, kidült kemenczének bedőlt oldala volt — elég az, hogy volt egy katona. Hej, sanyarú a katona élete, az volt ezé is, de milyen sanyarú! Minden kicsiségért lekapták a husz körméről, hol huszonötöt, hol ötvenet raktak rá, hogy csak úgy füstölt a nadrágja. Bizony mondom, s ha nem mondom, úgy is elhihetitek, hogy a katona megunta ezt a keserves életet s a szíve erősen vágyakozott a szülőtte földjére. De hiába vágyakozott, ezer szem vigyázott reá s a hányszor a szökést megpróbálta, annyszor csípték nyakon s számolatlan verték rá az ötven botot.

Igy telt, mult az idő, bizony rosszúl telt. Egyszer a mint éppen strázsán állott a szegény katona s búslakodik, sóhajtozik magában, elejébe állít egy vörös sapkás ember.

— Megállj! Ki vagy? kiált rá a katona s célba veszi a vörös sapkás embert.

— Csak ereszd le a puskádat, mondotta ez, engem ugysem fog a golyód, mert én az ördögök királya vagyok!

De bezzeg egyszeribe földre eresztette puskáját a katona s kérdezte nagy ijedten:

— Mit akarsz?

— Azt akarom, hogy megszabadulj innét. Nesze, nyomd a fejedbe ezt a veres sapkát, eredj haza szülőtte földedre. Ne félj, ha ezt a sapkát a fejedre teszed, senki lélek meg nem lát. Egy esztendeig strázsát állok helyetted, de akkor aztán jere vissza.

Hej, megörült ennek a katona, fejébe nyomta a veres sapkát, s ment hegyeken, völgyeken által, de mehetett is bátran akármerre, mert sok emberrel találkozott hazafelé mentében, de őt egy sem látta a veres sapkában. Sötét este volt, mikor beállított az apja házába, éppen akkor is róla beszélgettek a szülei, testvérei, keseregtek sanyarú során, de bezzeg nagy örömmre változott a nagy búbanat, mikor lekapta fejéről a veres sapkát s hangos jó estét kívánt!

Hiszen örültek, örültek, de csakhamar búra fordult az örömük, mert tudták, hogy még nincs itt az ideje a hazajövetelének.

— Jaj, lelkem fiam, édes fiam, kesergett az édes anyja, mért jövéi haza idő előtt! Utánad jönnek, vasra vernek, holtig tartó nehéz rabságra vetnek.

— Soh'se sírjon, keseregjen édes szülém, mondotta a legény. Egy esztendő mulva visszatérek, addig az ördögök királya istrázsát áll helyettem. Az adta ezt a veres sapkát is, a mikor ezt fölteszem, senki sem lát. Nézzen csak ide!

Azzal fejébe nyomta a veres sapkát s hát csakugyan: volt, nincs, senkisémet látta a legényt, pedig ott volt a szobában.

Hanem egy esztendő kevés idő, úgy eltelt, mintha nem is lett volna: a szegény katonának vissza kellett menni. Elbúcsuzik keserves könnyhullatások közt apjától, anyjától, minden atyafiától, búsan fejébe nyomta a veres sapkát s láthatlanul ment, mendegélt hegyeken, völgye-

ken át, vissza a király városába, egyenesen arra a helyre, hol strázsát állott az ördögök királya. Salutált katonánsan s jelentette:

— Itt vagyok, ördögök királya!

— Derék ember vagy, mondotta ez, látszik, hogy magyar vagy: megtartottad a szavadat. Hát csak állj ide, de ne félj többet a bottól, ha százat mérnek is reád, mert én úgy megcsináltam, hogy nem neked fáj majd az ütés, hanem a kapitányodnak.

Egyszeribe gunyát cseréltek, az ördög visszavette a veres sapkát, eltűnt, a katona meg ott maradt a strázsán. Még egy hét sem mult el, a katona valami nagyot libázott, de olyan nagyot, hogy nem is ötven botot, de százat ítéltek rá. Hej, Uram, Teremtóm, a szegény kapitány előre félt a botoztatástól, mert valahányszor az ördögöt megbotoztatta, mindég neki fájt, már egy csontja sem volt ép. Gondolta magában, ő bizony többet nem botoztatja a katonát, hanem haza ereszti, hadd menjen ördögös katonája, mert még temetőbe viszi őt.

Ugy is lett: a katonát haza eresztették, menjen Isten hírével. Így szabadult meg szegény feje a katonalelettől.

Hanem ez rég volt, talán igaz sem volt, mert most már az ördög sem szánja a katonát.

Szeredy Gáspár.

EGÉSZ Sárosvármegyében, de még azon is túl, messze földön nem volt olyan gazdag ember, mint Szeredy Gáspár. Abban az időben élt őkigyelme, mikor két királya volt Magyarországnak: Ferdinánd és Zápolya. A magyar urak megosztottak, egy része Ferdinánd, más része Zápolya pártján volt, de akadt köztük nem egy, aki hol Ferdinánd, hol Zápolya felé hajolt, ingadozván mint a nádszál. Szeredy Gáspár uram hűségesen megállott Ferdinánd mellett, szolgálta őt kardjával, eszével, s Ferdinánd nem is volt hozzá háladatlan: annyi várat s uradalmat ajándékozott neki, hogy mikor a hű labancz megöregedett, azt sem tudta hamarjában, melyik várában huzódjék meg csöndes pihenőre. Végre is Makovicza várát szemelte ki: ez volt a legszebb valamennyi közt s ez fészkelte a legmagasabb hegyen. Innét, ha ki-kitekintett az ablakon, messze földre ellátott gyöngülő szeme, s a mit látott, minden az övé volt: a szántóföldek, rétek, a kövér gulyák, ménesek, még talán a csillagos égbolt is.

Gazdag embernek sok a vendége: Makovicza vára sohasem volt csöndes, messze földről jöttek a vendégek Szeredy Gáspárhoz, a ki nemcsak gazdag, de vendég-szerető ember is volt. Aztán szerette is az öreg a búfelejtőt. Mert hiába a nagy gazdagsága, nem volt tökéletes

a boldogsága: Isten nem áldotta meg fiúgyermekkel, a min sokat kesergett az öreg. Ím, az ő halálával meghal a Szeredy név, leányaira s a leányaival más névre marad a rengeteg sok uradalom. Másra marad a szép Makovicza is!

Ezt sajnálta leginkább. Mondta is nem egyszer a vendégeinek:

— Mit ér a sok vár, a tenger uradalom, ha nincs fiam?

— Igaz, igaz, bölintottak a vendégek, mit ér?

Ott volt a vendégek közt Rákóczy János is, Sárosvár ura, Makovicza leggyakoribb vendége. Rákóczy Jánosnak is volt vára temérdek, de egy sem vetekedett Makoviczával. Fájt is a foga erre a várra s azért járt oly sűrűn Szeredyhez, hogy kedvező pillanatban megszerezze azt magának. Egyszer aztán, mikor az öreg többet talált lehajtani a búfelejtőből s ismét keseregni kezdett Makovicza sorsán, Rákóczy János megragadta a kedvező alkalmat.

— Ugyan mit kesereg annyit, Gáspár bátyám. Adja el a várat nekem, legalább tudja még életében, hogy kié lesz. Mikor még nem volt a kigyelmedé, ígértem volt érette huszezer aranyat: most is megadnám érette.

— Helyes, öcsém, — mondta hirtelen Szeredy Gáspár — neked adom a várat, de kikötöm, hogy a huszezer darab arany mind egy esztendőből való legyen. Ha mához egy esztendőre huszezer ilyen aranyat leszámolász nekem, ám legyen a tied a vár, ellenkező esetben a pénzt is elveszted s a vár is nekem marad.

— Itt a kezem, — kiáltott örömmel Rákóczy János. Kezet fogtak s a többiek el is ütötték: megvolt a fogadás.

Rákóczy János a milyen gyakor vendége volt addig Makovicza urának, éppen olyan ritkán mutatkozott a fogadás óta. Hiszen az nem is csuda: szerzett egy esztendőre való dolgot. Mert aranya volt temérdek, de mind egy esztendőből való bizony kevés. Messze földet bejárt, hogy összeszerezze az egy esztendőben vert huszezer aranyat. Szeredy Gáspár meg csak nevetett magában, ha eszébe jutott a fogadás: bizonyos volt abban, hogy Rákóczy vesztí el azt. Hanem a mint közeledett az utolsó nap, nyugtalankodni kezdett az öreg: hátha mégis?... Érezte, hogy inkább az életétől volna képes megválni, mint kedves várától. Erősen megbánta a fogadást. Még meg sem virradott s kiült az ablakba, honnét Sárosvár felé láthatott: remegve várta Rákóczy Jánost. Az ablakban találta a felkelő nap, de most nem gyönyörködött a nap ragyogásában: tekintete arra az útra szegeződött, a merről Rákóczy Jánosnak jöni kellett. S im egyszerre csak a messze távolban vastag porfelleg kerekedik, kavarodik.

— Ez Rákóczy János! kiáltott föl Szeredy Gáspár.

Nem volt maradása az ablakban, lovat nyergeltette s sebes vágatva lovagolt Rákóczy elé. Csakugyan ő volt: Rákóczy János. Utána egy kis csapat lovas, s ezek közt egy egész sereg ló, mindannyinak a hátán átalvető zsákok: tele arannyal.

Hosszurét és Bártfa közt találkoztak.

— Isten jó nap, Rákóczy János!

— Fogadj Isten, Gáspár bátyám,

— Mi van a zsákokban, Rákóczy János?

— Csengő arany, Gáspár bátyám.

— Mind egy esztendőben verték-e, Rákóczy János?

— Egy esztendőben, Gáspár bátyám.

— No mindjárt meglátjuk.

Ott mindjárt asztalt teritettek s számolták rá az aranyat. Szeredy Gáspár pontosan megnézett minden darabot, megforgatta erről-arról s a mint folyt a számolás, kivert homlokán a hideg verejték. Ezeret ezer után számoltak, megvizsgált már tizezeret, meg tizenötöt — mind egy esztendőben verték. Aztán már egy arany híja sem volt a huszezernek s mind egytől egyig egy esztendőből való.

— Jaj! — ordított fel Szeredy Gáspár s ezzel a jajszóval összeomlott. Még egy szomorú pillantást vetett kedves vára felé s örökre lezáródott szeme pillája...

Béla kisasszony.

Béla kisasszonyról mesélék most nektek, a ki az aranyosszéki királynak volt a leánya. Mikor volt, mikor nem, magam sem tudom, valamikor régen lehetett: volt Aranyosszéken egy király s annak egyetlen leánya: Béla kisasszony. Ez a király a halálos ágyán minden birtokát Béla kisasszonyra testálta, de azzal a feltétellel, hogy két névvel éljen: az egyik neve Béla legyen, a másik meg Etelka s egyszer fiú, másszor leányruhát viseljen.

Még jóformán el sem temették a királyt, hirül adják Béla kisasszonynak, hogy jönnek a tatárok. Több sem kellett Béla kisasszonynak, a várfalvi hegyen nagy erős várat építtetett: na, — mondta — most már jöhetnek a tatárok.

Hanem Béla kisasszony nem ült mindig a várban, ki-kijárt a vár mellé, a rétre, leányruhában. Ott a vár tövében volt egy kut: oda járt itatni a juhaival egy Petur nevű juhász s ott minden nap találkozott vele Béla kisasszony — Etelka képében.

Dali szép legény volt Petur, megtetszett Béla kisasszonynak, szeretne volna, ha ő is feljö a várba, hivta is nem egyszer, de Petur mindég azt mondta: el mennék én veled a világ végére is, de a juhaimat nem hagyhatom. Mit gondolt, mit nem Béla kisasszony, egy reggel kiment a kuthoz s mondta nagy búsan Peturnak:

— Hej, szegény Petur, rossz hírt hozok neked. Néném, Béla kisasszony be akarja tölteni a kutat, mert maholnap jőnek a tatárok s azt akarja ne találjanak vizet.

— Bizony ha betölteti a kutat a nénéd, — mondotta Petur, — eladom a juhaimat, mert csak nem nézem hogy szomjan elpusztuljanak.

Petur még az nap vásárra hajtotta a juhait, eladta s felment a várba. Kereste Etelkát, de helyette Béla kisasszonyt találta férfiruhában s nem ismert rá.

Kérdezte Béla kisasszony:

— Mi jóba jársz, szegény juhász legény?

— Hallottam a hugodtól, hogy betölteted a kutat. Mit volt mit tennem, eladtam a juhaimat s most ide jöttem, ha szolgálatot találnék nálad.

— Jól van, szegény juhász legény, én meg is fogadlak, mert látom, hogy ügyibevaló legény vagy. Az legyen az első dolgod, hogy menj ki a várbéli népekkel s töltsd be a kutat.

Kiment Petur vagy századmagával, töltötték a kutat egy hétig, éj, nap szakadatlan, be is töltötték, de a víz azért hol itt, hol ott buggyant ki. Odament Béla kisasszony is s mondta Peturnak, a ki erősen szomorú volt, hogy a dolgának nem tudott embere lenni:

— Hej, Petur, Petur, többet hittem felőled. Oltatlan mésszel s kovács szénnel kell beforrasztani a likakat, többet nem fakad fel víz.

Petur megszégyellette magát, de úgy tett, a mint Béla kisasszony mondotta s hát csakugyan többet a víz föl nem fakadott.

Két nap sem mult el azután, hogy a kutat betöltötték, megjöttek a tatárok, körülfogták a várat. Annyian voltak, mint a fűszál, a rét csakúgy feketélt tőlük. Hét álló hétig vívták, döngették a várat, egyszer-egyszer

tizen-huszan fel is másztak a vár fokára, de Petur s Béla kisasszony csakugy hajigálták le a czudarokat. Közbe-közbe Béla kisasszony leányruhába öltözött s mig a tatárok békében hagyták, Peturra! sétálgatott a kertben s csak a jó Isten tudja, mi szép szavakat mondottak egymásnak. Egyszer azonban nagyon szomorú volt Béla kisasszony. Mondta Peturnak:

— Hallod-e, Petur, egy hétig sem tart már az egészség s akkor tatárok kezére kerülünk. Gondoljunk ki valamit, különben csak a másvilágon leszünk egymásé.

Mondta Petur:

— Én már gondoltam valamit. Átszököm a toroczkó-szent-györgyi várba s segedelmet kérek Zuzótól.

Ez a Zuzó híres vitéz volt, övé a toroczkó-szent-györgyi vár.

Mindjárt elhatározták, hogy Peturt, mintha halott volna, lepedőben leeresztik a várfokáról az Aranyos folyóba s addig uszik, mig valahol, hol a tatárok nem látják, kiuszik a partra. Csakugyan a mint alkonyodott, sötétedett, Peturt lepedőbe csongolyították, kötélén az Aranyos folyóba eresztették. De hiába volt sötét, a háromorrú khán, ámbátor Béla kisasszony kilötte volt a középső orralyukán keresztül az egyik szemét, észrevette, hogy valakit lepedőben leeresztettek s kifogatta Peturt a vízből.

Petur halottnak tette magát, de ez is hiábavaló volt, mert a háromorrú khán nem hitt a halálában. Égő parazsat tétetett a tenyerébe, szeget veretett mind a húsz körme alá: ettől majd csak felébred, ha nem igazi halott.

Hiszen tétetett égő parazsat a tenyerébe, veretett szeget mind a húsz körme alá, Petur meg sem

mozdult, meg sem szusszant, úgy feküdt, mint egy igazi halott.

— Várj csak, — mondotta a háromorrú khán — mindjárt felébresztlek.

Odahivatta a leányát, Irinkát, a ki olyan szép volt, hogy az igazi halott is fölbredett, ha ő reá nézett.

Jő Irinka, nézi-nézi, sokáig nézi Peturt, de őt ugyan nézhette volna itélet napjáig, meg nem mozgult, mert-hogy Béla kisasszony, akarom mondani: Etelka volt az ő fejében és szívében.

— No ez csakugyan halott, — mondotta a háromorrú khán — dobjátok vissza a folyóba.

Egyszeribe visszadobták. De bezzeg mindjárt felbredett Petur, uszott a víz alatt, aztán mikor jó messzire haladt, kibukkant a vízből, ki a partra s uczczu neki! szaladt a toroczko-szentgyörgyi várba. Megy egyenest Zuzóhoz s mondja, hogy mi jóba jár.

— Jól van, Petur, adok segedelmet, minden népemmel mellétek állok, de annak nagy az ára: legyen a feleségem Béla kisasszony.

Mondotta Petur:

— Ne félj, Zuzó, Béla kisasszony a tied lesz. Hallottam is már több rendben, hogy feléd hajlik a szive.

Még az éjjel felverte Zuzó a katonáit, rácsapott a tatárokra a sötétségben s még hirmondónak sem maradt belőlük.

Reggel megy föl a várba Petur s jelenti Béla kisasszonynak, hogy: volt tatár, nincs tatár, de nagy ám ennek az ára: feleségül kell menni Zuzóhoz. Ő már ezt meg is ígérte.

Elszomorodott erre Béla kisasszony, de azért csak mondta Peturnak:

— Jól van, Petur, üzend meg Zuzónak, csak jőjjön a násznéppel, várom.

Üzen Petur Zuzónak, hogy jőjjön, de nem is várt az két üzenetet, jött a násznéppel, de milyennel! Halljatok csudát: csupa leányruhás legényekkel jött Béla kisasszonyért, ez meg most is férfi-ruhában volt, úgy várta Zuzót a vár kapujában.

— Ej, de sok szép leánypajtásod van, — mondotta Béla kisasszony s azzal mit gondolt, mit nem, bevezette Zuzót a virágos kertjébe, mutogatta a »leányoknak« a szép virágokat, egyszerre aztán, míg a virágokban gyönyörködtek, kisurrant a kertből, s a kaput rájok zárta. Szalad Zuzó a kapuhoz s átkiált Béla kisasszonynak:

— Mit akarsz Béla kisasszony?

— Azt akarom, Zuzó vitéz, hogy maradj a leánypajtásaiddal a virágos kertben.

Hiába könyörgött Zuzó, nem eresztette ki onnét. Három nap s három éjjel ott tartotta, akkor leszólt Zuzónak az ablakból.

— Dobd fel a kalapodat, Zuzó vitéz, akkor kieresztlek!

Mit volt, mit nem tenni, Zuzót gyötörte az éhség, feldobta a kalapját. Béla kisasszony fejébe csapta a kalapot s leszólt nagy nevetve:

— Most már én vagyok az ur. Fejemen a kalap. Mehetsz haza, Zuzó vitéz.

Zuzó nagy szégyenkezve elkullogott a leánypajtásaival s a mint eltakarodtak, mondta Béla kisasszony Peturnak:

— No, Petur, Zuzó többet, tudom, nem jó vissza. Most már itt a kezem: tied vagyok halálig.

Felelte Petur:

— Elég rosszul cselekedtél, Béla kisasszony, hogy

megcsaltad Zuzót, mert mi ugysem lehetünk egymásé ez életben: Etelka hugodnak adtam a szívemet.

— Jól van, Petur, ha neki adtad, légy az övé. Várj, mindjárt beküldöm a hugomat.

Azzal kiment s egy félóra sem telt belé, visszajött földig selyem, aranyos szoknyában.

— Itt vagyok, Petur!

— Hát a nénéd hová lett?

— Az is itt van, Petur! Nézz meg jól!

Hej, édes Istenem, örült Petur, hogy a szive majd kiugrott. Egyszeribe papot hívtak, nagy lakodalmat csaptak s még ma is élnek, hogyha meg nem haltak.

Istené a szállás.

Krisztus urunk a földön jártában-keltében, egyszer egy nagy városba ért. Éppen alkonyodott s szemlélgette a házakat, hogy hová térjen be éjjeli szállásra. Vele volt Szent Péter is. Azt mondja Szent Péter:

— Ahol, Uram, egy szép nagy ház, térjünk be. Ott bizonyosan gazdag ember lakik, ad nekünk az szállást.

— Jól van, Péter, menjünk be.

Bemennek a házba, s hát éppen vacsoránál ült a gazda meg a felesége. Más nem is ült az asztalnál: a gazdag embernek nem volt gyermeke.

Krisztus urunk köszönt illendőképpen, de a gazdag ember alig fogadta a köszönést s mert látta, hogy szegény vándorokkal van dolga, mostohán szólt rájuk:

— Mit akartok?

— Szállást kérnénk Isten nevében, mondta Krisztus urunk alázatosan.

— Nincs szállás! Nem minden jött-ment embernek építettem a házamat.

De addig kérte Krisztus urunk s olyan szépen, olyan alázatosan kérte a gazdag embert, hogy a konyhán helyet adott nekik, még egy zsup szalmát is lehintetett a földre s adatott egy darab száraz kenyert is Krisztus urunknak. Ez a darab kenyér volt kettejüknek a vacsorája.

Hiszen jól volt ez így is: Krisztus urunk s Szent Péter a szalmán is olyan jóízűen aludott, mint más földi halandó a derekújas ágyban s a száraz kenyérből jobban vacsoráltak, mint földi halandók a drága pecsenyéből.

Reggel Krisztus urunk illendőképben megköszönte a szállást s tovább ment. Amint kiértek az utcára, kérdi Szent Péter:

— Uram, nem fizetsz valamit ennek a rossz szívű embernek a szállásért?

— Dehogy nem fizetek, mondotta Krisztus urunk. Merthogy úgy sincs gyermeke, adok neki tizenkettőt: azok majd úgy elpusztítják mindenét, hogy koldusabb lesz a koldusnál.

Azzal tovább mentek, mendegéltek s estére kelve egy kis faluba értek. Volt ebben a faluban is több szép kőház, ajánlotta is Péter, hogy a legszebbikbe térjenek be, de Krisztus urunk egy kidőlt-bedőlt falu szalmafedeles házba tért be. Péter fejet csóvált, de nem szólt: ment Krisztus urunk után. Egy szegény asszony lakott ebben a házacskában s bezzeg megijedt, mikor a két vándor belépett s szállást kért éjszakára.

— Ó lelkeim, renyekedett a szegény asszony, Istené a szállás. Ő látja lelkemet, hogy adok jó szívvel, de néz-zétek, ágyat sem tudok vetni illendő, szegény vagyok, mint a templom egere. Vacsorát sem tudok adni, csak egy szakajtó lisztecském van, abból ha sütök egy czipócskát.

Mondta Krisztus urunk:

— Ne évelődj miattunk, szegény asszony, elhálunk mink a kopasz földön is, megelégszünk mink a czipóval is.

A szegény asszony egyszeribe tüzet gyújtott, a lisztet meggyurta, czipót sütött s míg Krisztus meg Szent

Péter falatozott abból, ágyat vetett, de merthogy nem volt párnája, csak egy kis tűrés végvászna, azt tette a vendégek feje alá.

Reggel, mikor indulóban voltak, Krisztus urunk megköszönte a szállást s észrevétlen egy aranyat csusztatott az asztalfiába. Kérdi Szent Péter az utcán:

— Uram, adsz-e valamit ennek a szegény asszonynak?

— Adok, Péter, adok. Adtam is már. Egy aranyat tettem az asztalfiába s mikor kihuzza, tele lesz arannyal. Az a czipó pedig, a melyből ettünk, soha el nem fogy. Azt a végvászmat, melyen feküdtünk, hét hétig szedje föl, s mégsem győzi felszedni. Hanem, eredj csak vissza s mondd meg neki, hogy mit tegyen a vászonnal.

Péter visszament s hát mikor belépett, a szegény asszony ott térdepelt az asztal előtt, hálát adván a jó Istennek, a ki a félczipóból egészet csinált.

Mondta Péter:

— Látod, te szegény asszony, ez a te jó szíved jutalma. Tudd meg, hogy ez a czipó soha el nem fogy. Most nézz be az asztalfiába.

— Ó édes Istenem, fohászzkodott fel az asszony — tele van arannyal!

— No most vedd föl a vászmat.

A szegény asszony szedni kezdette a vászmat, de akármilyen szaporán szedte, nem jutott a végére.

Ugy meggazdagodott a szegény asszony, hogy az csupa csuda ...

Napleánya királykis- ASSZONY.

OL volt, hol nem volt, hetedhét-országon is túl, még az üveghegyeken is túl, volt egyszer egy király s egy királyné. Szörnyű gazdag volt ez a király, két országa volt: egy a tengeren innét s egy a tengeren túl, katonája annyi mint fűszál a réten, csillag az égen; de lehetett két országa s tenger katonája, ha nem volt gyermeke, csak akkora sem, mint egy ütés tapló. Hej, sokat búsult e miatt a király, de még a királyné is. A királyné minden áldott reggel templomba ment s imádkozott a jó Istenhez, hogy áldja meg gyermekkel, akár fiúval, akár leánynyal. Amellett a cselédek szekérszámra vitték utána a cipót meg a pénzt, azt a királyné mind kiosztotta a szegények közt s kérte azokat is, imádkozzanak gyermekért.

Na, addig imádkozott a királyné s addig a szegények, hogy Isten meghallgatta imádságukat s a királynét megáldotta egy leánygyermekkel, de milyennel! Olyan szépet, gyönyörűt még a világ nem látott. A haja ragyogott mint a fényes nap, a szeme meg mint a gyémánt. El is nevezték a népek a Napleányának, mert olyan volt a feje, mint a ragyogó nap. Hiszen vigyáztak ám a

királykisasszonyra a szülei, mint a szemük fényére, tejbe fürösztötték, vajjal kengették gyenge testét, még a szel-
lőtől is ótalmazták. Mikor aztán nagyra nevelkedett, a
király kihirdette országgá-világgá, hogy csak jőjjenek a
királyfik s hercegek, hadd válaszson közülök a Nap-
leánya királykisasszony.

Bezeg hamar összecsdültek a királyfik, hercegek,
hogy csak úgy nyüzsögtek az udvaron, illegették-bille-
gették magukat, mindenik szebbet s többet akart
mutatni, hogy rajta akadjon meg a királykisasszony
szeme.

— No édes leányom, — mondotta a király —
jere, nézd meg, itt vannak a királyfik s hercegek,
válaszsz közülök hitestársat magadnak.

Mondta a királykisasszony:

— Én bizony meg sem nézem, lelkem édes apám,
hanem hirdesse ki, hogy azé leszek, aki köztük a leg-
bátrabb.

— Jól van, leányom, én kihirdetem, — mondotta
a király — azzal kiállott a palota tornáczára s mondta
hangos szóval, hogy mi a királykisasszony kívánsága.

Hiszen még jóformán el sem mondta a kívánságot,
megzördültek a kardok, ahányan voltak, mind bajvívásra
kerekedtek, csak úgy zengett-zúgott a levegő a kardok
csattogásától, rakásra dőltek a királyfik meg a herczé-
gek, alig maradt tizig-huszig való a talpán.

A királykisasszony végigszemlélte a bajvívást, de
mikor az apja kérdezte, hogy melyiken akadt meg a
szeme, azt mondta:

— Bizony az én szemem egyen sem akadt meg,
lelkem édes apám, mert hiszen nem csuda, ha királyfik
s hercegek tudnak viaskodni, de ebből én nem tudom,
hogy melyik a bátrabb.

— Igazad van leányom, — mondotta a király. — No, majd azt is kipróbáljuk.

Volt a király erdejében egy rettentő nagy vad-disznó, ez már sok embert s állatot megcsúfolt, a király is sok mindent elpróbált, de hiába, hogy ezt a vaddisznót megölje. Gondolta magában, hogy ezen megmutathatják a bátorságukat. Egyszeribe kihirdette, hogy azé lesz a leánya s egyik országa, aki ezt a vaddisznót megöli.

Nosza, fölkerelkedtek a király úrfik s hercegek, mentek az erdőbe. De ment ám a királykisasszony is férfiruhában, hogy senki ne tudja, ki s mi ő. Ahogy az erdőbe érnek, hozzájuk szegődik egy feketeruhás dali legény s kérdi a király fővadászától, hogy hol s merre szokott járni az a vaddisznó.

— Talán bizony te is szerencsét akarsz próbálni? — kérdezte a fővadász.

— Akarok biz én.

— Hát az apád s anyád eleresztett-e?

— Nem bizony, mert nekem sem apám, sem anyám. Hanem azt az egyet tudom, hogy megölöm a disznót.

Jól hallotta ezt a beszédet Napleánya királykisasszony, megtetszett neki a legény erősen s titkon kívánta, hogy bár csak ez a legény ölné meg a vaddisznót, mert ennek jó szívvvel lenne a felesége, ha alacsony is a származása.

Aközben elszélednek az erdőben, ki erre, ki arra, csak a feketeruhás legény nem ment tovább, meghuzódott egy fa mellé. De a királykisasszony sem ment tovább, ő is meghuzódott egy bokor tövében. Hát alig telik el egy percz s kettő, jönnek egyenként a királyfiak a feketeruhás legényhez s valamennyi egy-egy zsák aranyat ígér neki, ha neki adja majd a vaddisznó fejét.

De a legény mindenkinek azt felelte, hogy most semmit sem ígérhet, majd megalkuszik, ha megölte a disznót.

Mikor a királyfik mind eltávolodtak, eléjött a bokor mellől a királykisasszony s mondta a legénynek:

— Ó te bolond, te, mért nem fogadod el azt a tenger aranyat, hiszen abból három királyságot is vehetnél!

Mondta a legény:

— Nem kell nekem a királyfik aranya, kell nekem a király leánya. Azt sem bánom, ha a király nem adja nekem fele királyságát, csak a leánya az enyém legyen.

Mit beszéltek, mit nem ezután, azt én nem tudom, ámbátor éppen olyan igazán ott voltam mint ma, elég az, hogy nagy hirtelen vége szakadt a beszélgetésüknek, mert ím jött a rettentő nagy disznó, nagyobb egy bölény-bikánál, szörnyű rőfögéssel, csattogtatta az agyarárt, hogy szikrázott, nézett jobbra-balra, hogy nincs-e valahol ember vagy állat, akit miszlikbe szaggasson. De bezzeg a királykisasszony sem várta, hogy melléje jőjjön, hanem nagyhirtelen felszaladt egy kőszál tetejére, onnét nézte, hogy mi lesz hát. No, de a legény sem várta a földön, hanem hirtelen felmászott a fára s amint a

disznó alája jött, megrázta a fát hatalmasan s abban a pillanatban megtelt a fa alja makkal. Egyéb sem kellett a disznónak, neki esett a makknak s addig evett, hogy már csak alig szuszogott. Akkor aztán leheveredett a fa alá, ott elaludt. Olyan erősen hortyogott, hogy nagy szelet csapott a hortyogása s a fa ágai csak úgy hajladoztak a szélről. Akkor aztán a legény szépen leereszkedett a fáról, lábujjhegyen a vaddisznó mellé orozkodott, a késével megvakargatta a hátát, hogy még erősebben elaludjék, azzal kirántotta a kardját s egy csapásra levágta a disznó fejét, felszúrta a kardjára s úgy ment a vadászházhoz, ahol a király várakozott az embereivel.

— Ihol, felséges királyom, — mondotta a legény — a vaddisznó feje!

— Hát te ki vagy? — kérdezte a király, mert azelőtt nem látta volt a legényt.

— Azt én most meg nem mondom, felséges királyom, majd megtudja máskor.

Aközben elékerültek a királyfiak is s ahányan voltak, váltig mind azt erősítették, hogy nem az a fekete ruhás legény ölte meg a vaddisznót, hanem ők.

— Hát ki ölte meg? — kérdezte a király.

— Én! Én! — kiáltották egyszerre százan is.

De odajött a királykisasszony is s mondta a királynak:

— Ne higyen nekik, felséges király apám, mert én a szememmel láttam, hogy ez a fekete ruhás legény ölte meg a disznót. Azt is jól hallottam, mikor a királyfik zsák aranyat ígértek neki a disznó fejéért.

— Bizony, ha úgy, — mondotta a király — ezé a fekete ruhás legényé léssz, leányom.

— Leszek én jó szívvel, — mondotta a királykisasszony.

Akkor a legény lehúzott egy vasgyűrűt az ujjáról s mondta a leánynak:

— Nesze ez a gyűrű, királykisasszony, húzd az ujjadra. Én most visszamegyek a hazámba, de utánad jövök nemsokára, csak jól vigyázz a gyűrűre, hogy azt nekem elémutathasd.

A királykisasszony is lehúzott az újjáról egy aranygyűrűt s mondta a legénynek:

— Te is húzd az ujjadra az én gyűrűmet s mutasd meg, ha visszajössz: erről tudom, hogy te voltál a vad-disznó megölője.

Azzal a legény elbúcsúzott a mátkájától, el a királytól s elindult, de azt mondta a király:

— No már azt meg nem engedem, hogy az én vejemmé lévendő gyalog menjen a hazájába. Vezessétek elé legjobb paripámat.

Ahogy ezt hallották a székenbe maradt királyfik, egyszeribe összesúgtak s a lovak mesterének tenger aranyat ígértek, csak a leggonoszabb paripát adja a legény alá. A lovak mesterén fogott az ígélet s elé is vezette a leggonoszabb paripát, amely sárkánytejet ivott csikókorában s még nem akadt legény, aki rá merjen ülni. Szörnyű haragra gerjedt a király, amikor ezt látta, de a legény csillapította szelid szóval:

— Ne féljen, felséges királyom, ha sárkánytejet szopott, úgy is megülöm én!

— Már bizony ez nem is szopott egyebet, — mondotta a király.

De mire ezt kimondta, a legény már felpattant a paripára, a két czombjával magyarosan oldalba szorította, a kardjával háromszor a füle közé vágott, aztán

háromszor megkerülte az erdőt, hogy csakúgy szakadt le a hab a paripáról s úgy vágatott el a királyfik nagy bosszúságára.

— Hm, még sem lehet valami tudd el s elé se vedd paraszt gyerek ez a legény, — mondotta a király. — Úgy megüli a lovat, mintha ló hátán nőtt volna fel.

Telt s mult az idő, egyszer csak staféta jő a fekete királytól s üzeni a Napleánya királykisasszony apjának, hogy adja neki azt a világszép leányát, mert különben jő rettentő nagy sereggel, de akkorával, amekkorát még

a világ nem látott s kő kövön nem marad a két királyságában.

Hej, megijedt az öreg király, futott a leányához, mondja az üzenetet s kérdi: no leányom, mit üzenjünk vissza?

— Azt üzenjük, — mondotta a királykisasszony — hogy én e földi életben másé nem leszek, csak azé a feketeruhás legényé, inkább szörnyű halálunk halálával haljak meg.

Még jóformán meg sem mondhatták a stafétának az üzenetet, ott is volt a király városában a fekete

király rettentő nagy seregével, egyszerre csak megtelt az udvar is idegen katonákkal. Aztán a fővezér fölment a palotába s mondta ez is a királynak, hogy miért jöttek.

A király megint szaladott a leányához:

— Gondold meg jól, édes leányom, mert nagy serege van a fekete királynak.

— Nem bánom én, ha a világ katonája mind az övé, akkor sem leszek a felesége!

Viszik az üzenetet a fekete királynak, aki a város határán várakozott s erre a fekete király is bejött a városba, fel a palotába, de olyan ragyogó gúnyában, hogy egyszeribe megvilágosodott a palota. Ment egyenest a királykisasszonyhoz s mondta ő is:

— Léss-e az én feleségem, Napleánya királykisasszony?

— Nem leszek biz' én, mondotta ez.

Akkor a fekete király lerántotta magáról a felső köpenyegjét s hát, Uram, Teremtőm, fekete ruha volt rajta.

— Hát most léssz-e az én feleségem?

— Leszek biz' én, mert te ölted meg a vaddisznót. Látom a gyűrűt is az ujjadon.

Hej, lett öröm, vigasság erre! Egyszeribe papot hívtak, a fiatalokat megeskették, hét álló hétig állott a lakodalom, folyt a bor s a mindenféle jó lé, még a sánták is tánczra kerekedtek. Én is ott voltam, egyet jót tánczoltam, aztán hazaszaladtam, nektek ezt a mesét hoztam.

Itt a vége, fuss el véle.

OSZK

mezővárosi, m.

A megszámlálhatatlan sok juh.

Hol volt, hol nem volt, hetedhétországon is túl, még az üveghegyeken is túl, a hol a kis kurta farkú malacz túr: volt a világon egy szörnyű gazdag ember s annak annyi juha, mint földön a fűszál, égen a csillag. Bizony mondom, annyi volt, hogy a gazda sem tudta, hány van, a számadó juhász sem tudta, pedig folyton számolták.

Azt mondja egyszer a gazda a számadó juhásznak:

— Hallja, kend, én többet ennyi juhot nem tartok, hogy meg se tudjam számlálni. Hajtsa vásárra a felét, úgy szemre, a másik felét aztán majd megsámoljuk.

A juhász úgy szemre kétfelé is választotta a nyáját s elindult az egyik felével a vásárra.

Mentek, mendegéltek, szép lassacskán eregéltek, hegyen fel, völgyön le, erdőn, mezőn átal, de egyszerre egy akkora folyóhoz értek, hogy a juhásznak szeme-szája tátva maradt. Mert nagy folyó ám a Duna, de még a Tisza is, hanem ez a folyó nagyapja lehetett volna mind a kettőnek. Hiszen ez még nem lett volna nagy baj, hanem ezen a rengeteg nagy folyón olyan keskeny palló volt, hogy azon egyszerre csak egy juh mehetett át.

Hej, édes Jézusom, megállott a juhász, vakarta a füle tövét, fel-fel nézett az égre nagy keservesen: no, itt megöregszem, míg mind a juh átmegy!

De hát vissza nem fordulhatott, ha már idáig jött: neki terelte a juhokat a pallónak s azok el is indultak egyesével. Reggel indult az első, s mikor a vacsora-csilag feljött, még annyi volt a juh a folyón innét, hogy a szem nem győzte belepni.

No, hogy mikor kerül át mind a tulsó partra, azt én magam sem tudom. Ha mind átértek, akkor a mesét tovább mondom...

OSZK

Nemzeti Széchenyi Könyvtár

Feszület a fában.

Felső-Magyarországon még most is emlegetik a rettenetes Rajnohát, a ki káplár volt Rákóczy seregében s sok labanczot küldött a másvilágra. Hanem — hiszen tudjátok jól — a labanczok lassanként leverték a kuruczokat, Rákóczy kibujdosott az országból, a vitézei meg, a kik nem követték idegen földre, elszéledtek. Ki haza ment a falujába, ki meg tovább bujdokolt, rejtőzködött a rengeteg erdőkben. A rettenetes Rajnoha is erdő lakója lett. Nemcsak ő, hanem sokan ő vele: vitéz katonákból útonállókká lettek, fosztogatták a vásárra járó kereskedőket. Rajnoha a Kárpátok sűrű rengetegeiben, Morvaország határán huzódott meg az embereivel, mert a mint a kurucz-labancz hadakozásnak vége szakadt, a morva kereskedők, mint annak előtte, megint neki bátorodtak s járni kezdték a nagy-szombati vásárokat.

A zsványok, kik önként választották vezérül a nagyerejű Rajnohát, sohasem akkor támadták meg a kereskedőket, mikor a vásárra mentek, hanem mikor jöttek visszafelé, telt erszényekkel. Tíz-husz emberből álló karavánnal könnyen elbántak, mert Rajnohának annyi »katonája« volt, hogy egy kis német herczegséggel bátran háboruba keveredhetett volna.

Vagy husz emberből állott az a karaván is, melyet a bárvineki hegy tetején, a sűrű rengetegben, mind egy

szálig leöldöstek a zsványok. Egy hét mulva ismét erre a helyre jöttek, mert megneszelték, hogy még nagyobb karaván jó Nagy-Szombat felől. A leölt kereskedők holttestét az alatt haza szállították Morvaországba, de elébb egy vastag tölgyfára keresztet szegeztek, hogy a ki erre jár, mondjon imádságot a szomorú véget ért karaván lelki üdvéért.

A legfiatalabb zsvány, a kit most vett Rajnoha a bandájába s kinek keze s lelke még tiszta volt, elfogódva mondta Rajnohának:

— Nézd, uram, feszület a fában! Huzódjunk innét félrébb, ne támadjuk meg a karavánt itt, Krisztus képe mellett.

— Mit! — ordított Rajnoha, — hát te megijedsz egy feszülettől! Mi vagy te? Minek álltal közénk?

Az ifju megszégyenülten sütötte le szemét.

— Ne haragudj, uram, majd meglátod, hogy nem vagyok gyáva.

— No, ha nem vagy gyáva, üsd le a feszület fejét, hogy se téged, se mást többet ne ijesztgessen!

Az ifju szörnyülködve nézett Rajnohára, de nem volt bátorsága, hogy ellentálljon: föl akarta emelni baltáját... Ugy van, akarta, de nem tudta. Mintha karja, egész teste megmerevült volna: nem volt benne erő.

Reszketve állott Rajnoha előtt, esdőleg nézett rá: kegyelmezzen fiatal életének, hisz ő megtenné, a mit parancsol, de lám, Isten elvette karjának erejét.

— Ej, te gyáva, — ordított Rajnoha szörnyű haraggal — hát még egy baltát sem birsch föl? Tanulj tőlem!

Azzal megforgatta a levegőben hosszúnyelű baltáját s egész erővel a feszületnek sujtott, hogy csakúgy zengett, zúgott belé az erdő.

De ím, e pillanatban mi történt! A tölgyfa kérge kétfelé nyílt, befogta a fészületet, hogy csak a színe látszott ki s a sűrű lombok, mintha azok is védeni akarták volna, szépen lehajoltak reá... És megdördült az ég, czikáztak a villámok, zugott-bugott a szél, recsegték, ropogtak a fák, kerekedett szörnyű fergeteg, lett égszakadás, földindulás, dobta, röpítette a zsiványokat, a hányan voltak, annyifelé: szörnyű halállal pusztultak el mind.

Egyedül a tölgyfa állott a hegy tetején s áll ma is, rajta a fészület...

A hamis eskü.

Pozsony városában élt az az ember, a kiről most mesélek. Nem maradt meg a neve, de megmaradt a képe, a szörnyű emléke. Gazdag volt, hatalmas volt, nagy eszű, gonosz lelkű, félt tőle minden lélek, mint az ördögtől. Azt is hitték róla, hogy czimboraságban van az ördöggel. Senki sem tudta, honét került Pozsonyvárosába, csak egyszerre ott termett, szemlátomást gazdagodott s olyan nagy lett a hatalma, hogy akarták, nem akarták, beült a tanácsurak közé s ő vezette, kormányozta Pozsony városát. Amit ő mondott, szent irás volt. Ha bozontos szemöldökét összehúzta, reszkettek a többiek, úgy érezték magukat, mintha az ördög ejtette volna hatalmába.

Ennek az embernek nem volt senkije a világon. Egyedül, magában élt, gyűjtötte a pénzt halomra s éjjelenként a csillagokat vizsgálta. Ha kijött az utcára, messziről elkerülték s jaj volt annak, a ki ellene próbált tenni, azt ő ördögi mesterkedéssel megrontotta.

Hanem, úgy látszik, Isten megsokallotta az ő gonoszságait, özvegyek, árvák sanyargatását, mert különösen az özvegyeket, árvákat sanyargatta, ami kevés vagyonkájuk volt, azt is elszedte tőlük mindenféle praktikával. Történt azonban, hogy egy gyűlés alkalmával, mikor a tanácsurak mind összegyűltek a városházán, egy szegény

özvegyasszony lépett a tanácsterembe s sűrű könyhul-
latások közt mondta elé panaszát, a mint következik:

— Ó nemzetes nagy jó uraim, hallgassák meg egy
szegény özvegyasszony panaszát. Az uram három napja
halt meg, özvegyen maradtam hat nevetlen gyermekkel.
Egy kis telkecske volt minden gazdagságunk, ezen lak-
tunk, ebből éltünk, de ahogy áldott jó uram behunyta
a szemét, egy hatalmas nagy úr, a kinek a szomszédja
voltunk, ezt a telkecskét is elvette tőlünk.

— Ki volt ez az úr? — kérdezte egyik tanácsbeli.

— Ez ni! — mutatott az özvegy a gonoszlelkű,
ördögökkel czimboráló tanácsbélire.

A tanácsurak erősen felháborodtak ezen a hitvány-
ságon, de csak lassan morogtak magukban, félénken néz-
tek társukra, szólni nem mertek. Ez megsem moz-
dult a helyéről, csak benyúlt a zsebébe s onnét egy
elsárgult irást huzott elé.

— Ime, nézzétek ezt az irást, — mondá társai-
nak. — Ez az asszony hazudik. Már több esztendeje
annak, hogy azt a telket az asszony urától megvásároltam
s csak használatra engedtem neki. Eddig bért fizetett
róla, most azonban vége ennek, birtokomba veszem
a telket.

A tanácsurak álmélkodva nézték az irást, sorba
elolvasták: igazi hiteles irás volt az, nem lehetett abban
kétkelkedni.

Mondta egy tanácsúr:

— Eredj haza gyermekeidhez, szegény özvegy asz-
szony s keress másutt hajlékot magatoknak. Ugy látszik,
az urad a te tudtod nélkül eladta a telket: nézd, itt a
neve. Ismerted-e az irását?

Megnézte az asszony is az irást, nézte, sokáig nézte
az ura nevét s sirva kiáltotta:

— Olyan mint az uram írása, de mégsem ő írta. Én tudom, hogy ő nem adta el a telket. Ördög munkája ez a névirás, esküszöm! S ha igaz szerzeménye ennek az urnak a telek, esküdjék meg ő is.

Az ördögös lelkű tanácsúr most lassan fölemelkedett a helyéről s méltóságosan oda lépett az asztal végéhez. Ott állott a feszület s mellette a törvénykönyv. Felnýtotta a könyvet s egy hangja sem rezdült meg, a mint az esküt a könyvből kiolvasta, de még a keze sem reszketett, a mint a feszületre tette.

Ám alig olvasott ki a könyvből néhány esküszót, rettentő nagyot dördült az ég, elfeketedett a tanács-terem, megmozdultak a falak, mintha földindulás támadt volna, recsegték-ropogtak az ajtók, zörögtek az ablakok, füttyült, süvöltött a szél s a falakból valami csodálatos szózatok hallatszottak.

A tanácsbéliek bódultan ültek székükben s csak mikor megszűnt az ég zengése, a földnek mozgása, akkor eszméltek föl. Álmélkodva néznek szét a teremben, keresik a társukat, s hát hire-pora sincsen. S ím, a mint nézik, keresik mindenfelé, az asztallal szemben, fent a

falon nagy repedést látnak az ablak mellett, akkorát, a mekkorán egy ember átbujhatott. És a nyílás mellett mit látnak? Halljatok ide! Társuknak, a gonoszlelkű tanácsbélinek az arcza képe belé volt nyomódva a falba. Még a törvénykönyv is ott volt előtte, a falba rajzolódva.

— Elvitte az ördög, — kiáltották rémülten a tanácsbéliek — s ott hagyta a képét!

Csakugyan úgy is volt. Az ördög vitte el az ördögös lelkű tanácsurat. Ugy látszik, ez is megsokallotta gonosz cselekedeteit. Azóta sokszor próbálták az ördögös ember képét levakarni a falról, be is meszelték, de a kép újra visszarajzolódott. Ott van az most is.

Az ember a legerősebb.

Szomoruan kullogott a farkas az erdőben, fülét, farkát leeresztette s mind csak a földet nézte. Észre sem vette, hogy szembe jő a medve, csak akkor nézett föl ijedten, mikor a medve köszöntötte:

— Jó reggelt, farkas koma.

— Adjon Isten, medve koma, — fogadta búsan a farkas.

— Hát neked mi bajod? Olyan szomorú vagy, mint a három napos esős idő!

— Hagyd el, medve koma, ne is kérdezd. Nem látod: fejem, nyakam, ódalam csupa vér?

— Az ám, farkas koma! Talán bizony verekedtél valamelyik atyádfiával?

— Dehogyan azzal, dehogyan azzal. Az emberrel akadtam össze, de meg is jártam. Czudarul megtépázott.

A medve nagyot kaczagott.

— Szégyeld magad, farkas koma! Hát még az ember is valami? No, nekem a fél fogamra sem volna elég.

Mondta a farkas:

— Ne bizd el magadat, medve koma. Bizony mondom neked, hogy az ember a legerősebb »állat« a világon. Én tudom, mert én próbáltam.

— Hogy-hogy?

— Hát úgy, hogy bementem a faluba, hátha akadna egy kis báránypecsenye. Az ám, csak hogy a kutya észre-

vett s ámbátor atyafiságban volnánk, elárult a gazdájának, az embernek. Az ugatásra kijött a gazda s valami fokossal vagy mivel úgy eldöngetett, hogy alig tudtam elvánszorogni.

— Már én mégis csak azt mondom, — erősködött a medve — hogy félfogamra sem elég az ember.

— Én meg azt mondom, hogy az ember a legerősebb állat.

— Szeretném látni!

— Azt ugyan megláthatod.

Erre a medve kitépett egy bokrot s miszlikbe tépte, szaggatta.

— Nézd, farkas koma, így tépném össze az embert.

— Meghiszem azt, komám, csak hogy az ember nem hagyja magát, mint a bokor.

— Hiszen ne hagyja, úgy is összeszaggatom.

— Nem hiszem, komám.

— Nem-e? Fogadjunk!

— Itt a lábam, nem disznóláb!

— Itt a talpam, ez sem disznóláb.

Fogadtak egy nyulba s azzal meghuzódtak egy bokor mögé, úgy várták, hogy jön-e arra felé ember.

A mint ott vártak, váraoztak, leskelődtek, arra jött egy gyermek. Kérdi a medve:

— Ember-e ez, farkas koma?

— Nem.

— Hát mi?

— Ez még csak lesz ember.

Tovább vártak, váraoztak, leskelődtek s im arra jött egy öreg koldus.

— Hát ez ember-e?

— Nem.

— Mi hát, ha nem ember?

— Ez csak *volt* ember, — mondta a farkas.

Továb vártak, várakoztak, leskelődtek s arra jött egy asszony.

— Hát ez ember-e?

— Ez sem ember. Ez csak *asszonyi állat*.

Tovább vártak, várakoztak, leskelődtek, s im egyszerre csak jő egy huszár a lován.

— Hát ez mi? Ez csak ember?

— Ez már ember! — mondotta a farkas,

A medvének sem kellett több, kiugrott a bokor mögül s útját állotta a huszárnak.

— Ejnye, a ki áldója van! — rikkantott a huszár, — félre az utamból! Király katonája vagyok!

A medvének ugyan mondhatta, nem állott az félre. Bizony, ha nem állott, a huszár elérántotta kétcsövű pisztolyát a nyeregkápájából s piff-puff! kétszer a medvére lőtt. Találta is mind a kétszer, de ez a medvének csak annyi volt, mintha vaczkorral dobták volna meg: meg sem mozdult a helyéből, csak egy kicsit megrázta a bundáját.

— Hiszen megállj, — rikkantott a huszár — mindjárt megberetvállak én!

Azzal kihuzta a kardját, s vágta, szabta, beretválta a medvét, a merről találta, jó éles kardjával.

A medvének ez éppen elég volt, szörnyű böggéssel, ordítással megfutamodott, nem nézett árkot, bokrot, futott az erdön át, mintha szemét vették volna s meg sem állott, míg a barlangjáig nem ért.

Sok-sok idő telt el, míg megint talpra állott s kimozdult a barlangjából. A mint ment, mendegélt, hát először is kivel találkozik? Bezzeg hogy a farkassal.

— No komám, — mondta a farkas, — megnyerem a fogadást!

— Megnyerted, koma, meg; ne félj, a mint erőre kapok, megadom a nyulat.

— No ugy-e, hogy az ember a legerősebb állat?

— Igazad van, farkas koma, az ember a legerősebb állat. Azt már csakugyan nem hittem volna, hogy csuffá tegyen. Az igaz, hogy furcsa állat az ember. Mire észre vettem volna magamat, kétszer a szemem közé köpött. No, hiszen ettől még nem ijedtem meg, de mikor kirántotta azt a fényes nyelvét s azzal elkezdett nyalogatni — már ennek fele sem volt a tréfa. Szégyen a futás, de hasznos: elszaladtam biz' én!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Rőszel Boris.

Messze földön nem volt olyan gazdag ember, mint Rőszel Erázmus. Azt mondják, hogy ennek a bányász embernek több aranya volt, mint a királynak. Az igaz, hogy ennél több is lehetett, mert Rőszel Erázmus II. Ulászló király korában élt, már pedig II. Ulászló kincses kamarája többször volt üres, mint teli. De vagy volt aranya a királynak vagy nem: Rőszel Erázmusnak csakugyan annyi volt, hogy hordóslag állott a pinczében. Azt már a jó Isten tudja, hogy igaz uton jutott-e Rőszel Erázmus a tenger aranyhoz. A selmecziek azt suttozták, hogy ördöggel van czimboraságban, máskülönben ő is csak olyan szegény bányász maradott volna, mint a többi társa.

Hiszen ha nem igaz uton szerzette, nem is sokáig örvendett a tenger aranyának: mikor éppen azon járatta az eszét, hogy abbahagyja a bányászkozást s él uri módra, számlálatlan költi az aranyat, Isten beleszólt a szándékába: Rőszel Erázmus meghalt hirtelen halállal. A felesége még előtte meghalt, de maradt két gyermek: egy fiú s egy leány. Hej, hányan irigyelték ezt a két gyermeket! Akár kezöket, lábokat összerakhatják, gond nélkül élhetik az életet, szórhatják az aranyat marékkal, sohasem fogy el az.

Hát még mikor meghalt a Rőszel-fiú, s a leány,

Rőszel Boris, egyedül maradt. Ez már csakugyan két marékkal szórhatta az aranyat.

Szórta is.

A Rőszel-házban egymásnak adták az ajtó kilincset a vendégek, kik messze földről jöttek Selmeczre, különösképpen a házassuló legények. Éjjel-nappal folyt a dinom-dánom, szólt a muzsika, s bizony megbotránkoznak erősen a jobb lelkek az örökös tivornyán, de a szép Rőszel Borisnak nem volt sem apja, sem anyja, sem atyafia, a ki istenes életre intse. Azt hitte, szép s fiatal marad egész életében s az arany nem fogy el soha...

Igy élte világát Rőszel Boris s csak egy volt, ami bántotta erősen: az ablaka éppen az akasztófa-dombra nyílt. Akárhányszor, ha kinézett az ablakon, rémülten tántorodott vissza, mert holttestet látott az akasztófán. Sokat kilincsel e miatt a tanácsbéli uraknál, hogy tegyék egyébüvé az akasztófát, de a tanácsbéliek, kiket annyiszor megbotránkoztatott leányhoz nem illő életével, nem teljesítették a kívánságát. Azt mondták: jó helyen van az.

Egyszer aztán megtörtént, hogy három ifjút akasztottak fel, mind a három azok közül való, a kik Rőszel Boris házában tivornyáztak s egy éjjel, tivornyázás után, felgyújtották Istennek a házát. Mikor Rőszel Boris meglátta a három ifjú holttestét, a mint az akasztófán lógott, lengett a szélben, félholtan esett össze, alig tudták életre téríteni. Ettől kezdve, ha csak az ablak felé tekintett, kirázta a hideg. Nem volt maradása a régi házban.

Gondolt egyet s elment a tanácsbéli urakhoz. Azt mondta nekik, vigyék el a dombról az akasztófát s olyan palotát épít a régi ház helyett, a melyet még a világ nem látott s ezt a palotát halála után a városra hagyja.

Erre már meggondolkoztak a tanácsbéliek is; el is

vitették az akasztófát s egy esztendő sem telt belé, Rőszel Boris olyan palotát építtetett a Garam partjára, hogy csudájára jártak.

Ám minekelőtte még a palota felépült, egy szerzetes, aki Borisnak távoli attyafia volt, hallván hirét az ő istentelen életének, levelet irt neki. Éppen asztalnál ültek a vendégek, zengett a muzsika, folyt a bor, kihallatszott az utcára a részeg emberek kurjantása, midőn a levelet átadták Borisnak. Az volt ebben a levélben:

»Hallottam a hirét hitvány életednek. Térj Istenhez, te boldogtalan leány. A kincs elfogy, a szépség elmulik, csak a jóság maradandó«.

Nagyot kaczagott Rőszel Boris.

— Halljátok, mit ir az a bolond szerzetes? Azt írja, hogy az én pénzem elfogy, s szépségem elmulik. No azt ugyan meg nem éri, ha ezer esztendőt él is az én csuhás bátyám!

— Nem bizony! — kiáltottak a vendégek s összecsendültek a serlegek.

— Lássátok ezt a gyűrűt? — folytatta Rőszel Boris s lehuzott az ujjáról egy arany gyűrűt. — Ezt én most a Garam vizébe dobom. A milyen igaz, hogy ezt a gyűrűt többé nem látom, olyan igaz, hogy örökké tart az én gazdagságom s szépségem!

Azzal az ablakhoz szaladt s a ház alatt folyó Garam vizébe dobta a gyűrűt.

Hanem mikor az új palota felépült s száz meg száz vendéget hívott a fölszentelésére, mi történt?

A mint éppen asztalhoz akartak ülni, szaladott be egy inas nagy ijedten:

— Kisasszony! Ime, a gyűrű. Egy halnak a gyomrában találtam!

Rőszel Boris elsápadott, hideg verejték gyöngyözött ki arczán, de a vendégek közrefogták s úgy vigasztalták: ne búsuljon, ne féljen, hisz ez is az ő szerencsáját jelenti. Bezzeg ha más dobta volna folyóba a gyűrűjét, többé nem látja!

Rőszel Boris egy kicsit felvidult, de a régi, virágos jó kedvének mégis csak vége volt. S aztán, mi történt, mi nem, elég az, hogy e naptól kezdve oszlott-foszlott a rengeteg vagyon szemlátomást. Az aranyas hordók gyorsan ürültek ki, egymás után. A dinom-dánomok tovább folytak, mert Boris nem tudta megszokni már a csöndes életet, de lelkében s szívében mégis megváltozott, mert addig a ki szegény hozzá jött segítségért, üres kézzel el nem bocsátotta, most azonban elzárta az ajtót előlük, a kéregető koldusokat durva szavakkal kergette ki.

Volt egy kis ölbeli kutyája: ezt szerette egyedül s ez a kutyácska, mintha csak ördög lett volna kutya képében (mondják is, hogy az volt), ha szegény jött a házhoz, ráugrott, harapta, karmolta s a kit megmárt, annak a testén undok sebek támadtak, melyek soha meg nem gyógyultak.

— A gonosz lélek ez kutya képében, — mondták a népek.

Egy nap azonban a kutya megdőglött. Rőszel Boris majd meghalt bánatában. Sokáig el sem akarta temettetni. Mint valami kedves halottat, a legszebb szobájában terített ki, s mikor aztán a temetésre szánta magát,

gyászruhába öltözött, s gyászba vont dobok s tárogatók hangja mellett kísért a temetőbe a kutyát. Este volt, mire a temetőből Rőszel Boris visszatért a gyászoló gyülekezettel, de akkor este Selmecez városában senki sem feküdt le. Mert a mint beesteledett, lett nagy égszakadás, földindulás, a palota fedelét kénkő lángja borította el, mindenféle rémitő alakok tánczoltak a palota fedelén, kiabáltak, visongottak, sikoltoztak, kaczagtak. Aztán egyszerre csak [szörnyű dördülés rázta meg a levegőet: a kutya sirjából kénkőves láng csapott fel magasra, fel az égig, onnét meg ismét visszaesett rettentő csattanással, dördüléssel.

A rettentő dördülésre mélységes csend következett. Hirtelen kitisztult a levegő, az égen felragyogtak a csillagok. Reggel többen kimentek a temetőbe, s ím, a kutya sirja tátongó üresség volt, a dögnek semmi nyoma. Rémület, iszonyat fogta el mindazokat, a kik ezt látták s többet nem is mentek vissza Rőszel Boris házába: Istenhez tértek.

De Rőszel Boris most sem tért Istenhez, ámbátor a pinczében is már alig volt arany. Egy hét, kettő sem telt belé: szegényebb volt egy utszéli koldusnál. S ez még nem volt elég, hagymáz lepte meg s ez úgy elcsufította arczát, hogy irtózáttal hagyták ott a házát mind: a vendégek is, a cselédek is. Az sem volt, aki ápolja. Hagymázos állapotában kitámolygott a kertbe, ott a kerítés alatt összerogyott s másnap halva találták meg. Temetésekor szörnyű égi háború kerekedett s mikor testét a földbe akarták eresztetni, egyszerre csak a földből mindenfelől kis kutyák ugrottak elé, s egy szempillantás alatt összeszaggatták a holttestet s beledobálták a kutya sirjába. Azok, a kik ott voltak a temetésen, mintha hal-

lottak volna messziről valami gunyos kaczagást is. Talán a gonosz lélek kaczagása volt. Azé a gonosz léleké, mely a Rőszel Boris kutyájában lakozott...

Mi volt igaz, mi nem, ebből a szörnyű történetből, ki tudná. Selmech város krónikájában van ez megírva s azt mondja a krónika, hogy az Üdvösség 1570-ik esztendejében történt, a mit én most nektek itt elbeszéltem.

Mészáros Gyuri.

Hol volt, hol nem volt, hetedhétországon túl, volt egy mészáros legény: Mészáros Gyuri volt a neve. Nem volt párja ennek a legénynek hét pusztá faluban: bárd helyett öklével ütötte le a bikát, olyan nagy volt az ő ereje.

Egyszer mit gondolt, mit nem Mészáros Gyuri, nem egyebet egy nagy semminél, elég az, hogy elbúcsuzott apjától, anyjától, minden atyafiától s elindult, hadd lásson országot, világot.

Ment, mendegélt hetedhét ország ellen s hetedik nap este rengeteg erdőbe ért. Nézett erre, nézett arra, ha valahol tűzvilágot látna s hát csakugyan egyszerre tűzvilág lobban ki a fák közül. Elindul a tűzvilág felé, de mégis meggondolta, hátha zsványok tanyáznak ott s más felé fordította az utját. Az ám! Alig lépett egyet, kettőt, megint előtte volt a tűzvilág. Ismét megfordul, ellenkező irányba indul, de fordulhatott, indulhatott, a tűzvilág mindig arra lobogott, a merre ment.

— Ej! — mondta Gyuri, — egy életem, egy halálom, többet nem forgok erre-arra, mint a kergeteges juh, — s egyenest a tűznek tartott.

Oda ér a tűzhöz s hát nem volt a körül egy fia zsvány sem: egy vén asszony ült ott s szítogatta a tüzet, harizsálta a ragyogó fényes parazsat. Köszönt nagy bátran:

— Adjon Isten jó estét, öreganyám!

— Fogadj Isten, fiam. Hát te hol jársz, a hol a madár se jár?

— Szállást keresek, öreganyám, ha találnék.

— Bizony, ha szállást, én adhatok, de előre megmondom, hogy az én házamba minden éjjel tizenkét órakor ördögök járnak s jaj annak, a kit ott találnak.

— Nem bánom én, öreg anyám, csak jó ágyat vessen nekem, a többi az én dolgom.

A vén asszony mormogott valamit magában, pislogtatott a vércse-szemével s bevezette a legényt a szobába, ott jó ágyat vetett neki, s azzal ott hagyta.

Lefekszik a legény, hamar el is alszik, de bezzeg nem sokáig aludt, mert tizenkét órakor ütni, döngetni kezdik az ördögök az ajtót, ablakot, s olyan lármát, zimórét csaptak, hogy csakúgy tánczolt belé a ház. Gyuri sem veszi tréfára a dolgot, felugrik az ágyból, kezibe kapja a botját s várja, hogy mi lesz most. Hiszen várhatta, mert egyszerre csak nagyot recscent-roppant az ajtó, az ajtón behengeredett egy láda, a ládából kipattant egy hosszú bot, a bot végén egy veres sapka s egyenest Gyurinak tart. Hanem Gyuri is tudott valamit az ördögök mesterségéből: leütötte a veres sapkát a botról, a sapka az ágy alá gurult s merthogy az ördögnek ebben a sapkában volt az ereje, az is bebujt az ágy alá s meg sem moczczant. Abban a pillanatban Gyuri kiugrott az ajtón, keresztet huzott rá, hogy az ördög meg ne mozdulhasson (mert a kereszttel meg lehet kötözni az ördögöt, úgy láttam, mint ma!) s meghuzódott az ereszen, az ajtó sarkában.

Aközben hajnalodott, a kakasok elkezdettek kuko-rekolni s az ördögök mind haza takarodtak az orszá-gukba. A mint az ördögök eltakarodtak, Gyuri is elé-

állott az ajtó sarkából s bement a vén asszony konyhájára. Hát, Uram, Teremtőm, mi volt ott! Rettentő nagy lánggal lobogott a tűz, a tűz felett egy szörnyű nagy üstben forrott, zubogott a szurok s a tűzhely előtt egy szépséges szép leány sirdogált magában s kavargatta a szurkot.

Kérdi Gyuri:

— Mért sirsz, hugocskám?

— Jaj, lelkem ne is kérdje, van, mért sirjak, keseregjek, mert ezt a forró szurkot gyenge testemnek kavarom.

— Hát azt neked ki parancsolta?

— Az a vén asszony, a ki kendnek szállást adott. Szolgálónak fogadott, de nem annak kellettem: boszorkányt akar csinálni belőlem is s merthogy nem akarok az lenni, ebben a szurokban izré-porrá égeti testemet.

— Ejnye, ilyen-olyan, szedte-vette, — morgolódt Gyuri, — de már abba én is belé szólok. Ne félj, hugom, csak kavarjad a szurkot, szítsad a tüzet, hadd mennél forróbb legyen a szurok, mert bizony mondom, hogy a boszorkány feredője lesz az! Én most ismét visszahuzodom az ajtó sarkába. A boszorkány úgy is azt hiszi, hogy az ördögök széttéptek. Mikor aztán jó a boszorkány, eléugrom s tudom, nem menekszik meg a kezem közül!

Azzal a legény visszahuzódott az ajtó sarkába, a leány meg csak szítogatta a tüzet, keverte a szurkot.

Hát egyszerre csak jó a boszorkány s kérdi a leányt:

— Zubog-e a már szurok?

— Zubog, öreganyám, zubog.

— Hát akarsz-e boszorkány lenni?

— Nem, — mondotta a leány.

— Másodszor is kérdem, akarsz-e boszorkány lenni?

— Nem akarok!

— Harmadszor s utólszor kérdem, akarsz-e boszorkány lenni?

— Mondtam már, hogy nem!

— Bizony ha nem: uppá, belé az üstbe!

De Gyurinak sem kellett több: eléugrott az ajtó sarkából, be a konyhába, megfogja a boszorkányt, felkapja, egyszer kétszer megkerimbábóztatja a levegőben, s azzal csubb! belecsubbantotta az üstbe. Egy szempillantás alatt izré-porrá égett a boszorkány, csak a nyelve maradt meg: ezt a szurok sem tudta megégetni, ugrált, tánczolt az üstben, csufolkodott Gyurival.

• — Megállj, — mondta Gyuri — mindjárt nem csufolkodol.

Szaladt a szobába, hozta a kését, hogy összevagdálja a boszorkány nyelvét, de a kés nem fogta, százszor is visszapattant a szőrös nyelvről.

Akkor kapta a botját, azzal ütötte, verte, de hiába, a boszorkány nyelve még jobban ugrált, tánczolt s csufolkodott.

Megmérgeződött Gyuri, de erősen, kikapta a nyelvet a szurokból, tűzbe dobta, de még a tűz lángja sem tudta megégetni, tovább ugrált, tovább tánczolt s csufolkodott vele.

No most mit tegyen? Kikaparta a nyelvet a tűzből, vette a bárdját s annak a fokával addig verte, döngette, míg egyszerre csak meglapult a nyelv s többet meg sem mozdult.

— No most, hugom, — mondotta Gyuri — kettőnké a világ! Gyere velem, az én hazámba, én a tied, te az enyim, ásó, kapa s a nagy harang válaszszon el minket.

Bezzeg a leány egy szóval sem mondta, hogy így.

meg úgy, mert erősen megtetszett neki a bátor legény, Előbb azonban, hogy elindultak volna, lementek a pinczébe, ott annyi volt az ezüst meg az arany, hogy elég lett volna egy vármegyének. A mit elbirtak, elvittek, a többit ott hagyták, hadd maradjon másnak is. Szépen haza mentek, nagy lakodalmat laktak, hét nap s hét éjjel folyton tánczoltak, akkor abbahagyták.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Póky Péter.

A bajmóczi vár volt János hercegnek, Mátyás király fiának a legszebb vára. Ő maga nem igen lakott benne, hanem a legvitézebb emberének gondjára bizta, nehogy más kezére jusson. Mert hiába, sok embernek fájt a foga a szép bajmóczi várra, talán legjobban azoké, kik szinleg barátságot mutattak Mátyás király fia iránt. De már arra csakugyan nem gondolt János herceg, hogy éppen az vetett szemet a bajmóczi várra, a kit beleültetett, hogy őrizze, védje. Póky Péter volt ez az ember, a ki sok csatában mutatta meg nagy vitézségét, rettentő nagy erejét s különösképpen János herceg iránt való hűségét. Ám ez a hűség nem volt igazi. Póky Péter szörnyű pénzvágó ember volt: halomra gyűjtötte a bajmóczi vár pinczéjében az aranyat, ezüstöt s mindenféle drága kincset s a mint gyűlt a temérdek kincs, hogy már hordóval állott a pinczében, egyre szőtte-fonta a tervet, hogy s mint kaparinthatná meg a bajmóczi várat. A bajmóczi s a többit is mind, a mi a gazdájáé.

De ne gondoljátok, hogy várnagy létére igaz uton jutott ahhoz a temérdek kincshez. Póky Péter uram rabolta, fosztogatta a szegény népet, mely a hatalmas várnagy ellen még panaszra sem mert menni. Katonáival ki-kicsapott a várból, az arra járó kereskedőktől elvette a pénzt, a ruhát, s a mit talált: így gyűlt össze a tenger kincs.

Tett ő még egyebet is.

Volt a bajmóczi vár udvarán egy csudaerejű forrás, melynek a vize sántákat, bénákat meggyógyított s melyhez messze földről elzarándokoltak a betegek. De ez csak addig volt így, míg Póky Péterre nem bízta a

várat János herczeg. Amint ő beléült a várba, csak drága pénzért engedte meg a betegeknek, hogy a forrásban megfürödhessenek, a szegényt, kinek nem volt pénze, durva szitkozódással kergette el.

Igy telt-mult az idő. Egyszer egy öreg béna koldus jött a bajmóczi várba, s összetett kézzel kérte Póky

Pétert, hogy engedje meg: bár egyszer fürödjék meg a csudaerejű forrásban.

— Az Isten szent nevére kérlek, Póky Péter, —
könyörgött a koldus.

— Takarodj! — mordult rá Póky Péter.

— Ó légy könyörületes! Isten megfizeti neked a másvilágon.

Póky Péter nagyot kaczagott, hogy csengett belé a vár s aztán mondta kevélyen, gőgösen:

— Lesz nekem pénzem a másvilágon is, több mint az Istennek!

Abban a pillanatban az öreg koldus eldobja a mankóját, ragyogó fényesség kerekedik a feje körül s mintha égből jött volna, hangzott a szózat:

— Elég, te gonosz lélek! Isten megelégette lelked gonoszságát. Forrásodat elapasztja, rablott kincsedet kővé változtatja... nézz oda!

A koldus, ki nem volt más, mint Istennek angyala, a forrás felé mutatott s azzal visszaszállott az égbe.

Szörnyű dördülés rázta meg a levegőt, a forrás vize toronynál magasabbra csapott fel, aztán visszaesett s többet nem is csapott fel. A vár népei rémüldözve, jajgatva szaladtak Póky Péterhez:

— Uram, a forrás vize eltűnt, száraz, feneketlen kut van a helyén!

— Eh, mit bánom én! — hetykélkedett még most is Póky Péter. — Csak aranyam legyen elegendő, hadd vesszen a forrás, legalább nem háborgatnak miatta a koldusok.

Alig mondta ezt, egy embere rémülten hívta félre.

— Uram, — sugta fülébe a hirodó — menekülj, mert János herczeg megtudta a te dolgaidat s a király elé vitet.

— Mindent tud?

— Mindent. Azt is, hogy meg akartad őt öletni. Mert Póky Péter még erre is vetemedett: fölbérelt két embert, hogy meggyilkolják a jó János herczeget.

— Hát hadd tudja, nem mozdulok! — daczoskodott Póky Péter. — A pénzzel katonákat fogadok s csak jőjjenek a király emberei, azokkal is szembe szállok.

Leszaladott a pinczébe, utána az emberek, hogy hordjanak fel pénzt: majd fogadnak azon katonát, elegendőt. De ott a pinczében, mintha gyökeret vert volna a lába, megállott egy helyben, nem tudott megmozdulni a rettentő nagy ijedtségtől. A tenger arany s ezüst csupa kővé változott. Mind, mind, egytől egyig.

Eközben megjöttek a király katonái is s felkiáltottak a várba:

— Add meg magad, Póky Péter, jere a király színe elé.

— Fegyverre! — ordított Póky Péter.

Ez volt a felelete.

De ordíthatott, egy lélek sem mozdult az ő szavára. Eleget túrték, szenvedtek az emberei, eleget sanyargatta őket Póky Péter, hadd lakoljon a gonosz lélek. Kinyitották a vár kapuját a király embereinek, s hiába könyörgött Póky Péter, vitték Budára, a király színe elé. Ott szörnyű ítéletet mondtak rá. Elevenen lófarkához kell kötni s szétszaggatott testét hamuvá égetni, hadd vigye a szél a világ négy tájéka felé.

Ugy is történt.

A bajmóczi forrás Póky Péter halála után újra elkezdett bugyogni, de más helyen fakadt ki. A forrás körül apró, pénzhez hasonlatos kövek hevernek. Azt mondják, ezek a Póky Péter kővé vált pénzei.

Az aranyhal.

Egyszer volt, hol nem volt, az operenciás tengeren túl, a hármás üveghegyen is túl, tulonnan túl... Megálljatok csak, nem jól kezdettem... Hát: volt egyszer egy király. Magyar király volt az, mert Budán lakott. Melyik volt, nem tudom, elég az, hogy egyszer ez a király az operenciás tengeren túl járt háborúba s a mikor onnét visszaindult, a tengerben meglátott egy aranyhalacsát.

— Hej, — mondta a király, — ha ezt haza vihetném a leányomnak!

Nosza, egyszeribe hálót eresztenek a tengerbe tizen is, huszan is, s kifogták az aranyhalacsát.

Vagy örült vagy nem a király, de a királykisaszszonyak, mikor meglátta az aranyhalacsát, még a könye is kicsordult szertelen örömében.

Aranytálba tette az aranyhalacsát s nézte, nézte, folyton nézte, amint uszkált, viczkándozott a vízben. Hanem egyszerre csak nőni kezdett a halacska, nőtt, nőtt, s akkorára növekedett, hogy nem fért el a tálban.

— Jaj, Istenem, nagyobb tál kéne, — mondotta a királykisaszszony. Édes apám, van-e nagyobb aranytál?

— Van, lelkem leányom, száz is, de egyebet mondok én neked. Ásatok a Margit-szigeten halastavat, annak

a fenekét, oldalát kristályüveggel kirakatom, ott lesz csak igazi jó helye.

Még egy nap sem telt belé, nagy tavat ásatott a király, a tónak fenekét, oldalát kristályüveggel kirakatta, csináltatott rá arany csorgót, azon csorgott a tóba a Duna vize. Az aranyhalat a tóba eresztették, de az naptól fogvást nem is volt a palotában maradása a királykisasszonynak: minden áldott nap átcsónakázott a szigetre s nézte, nézte az aranyhalat.

Na, telt-mult az idő. Egyszer rettentő égi háború kerekedik, csurog az eső, mintha dézsával öntenék, megárad a Duna, kicsap a szigetre, s úgy elsöpört mindent, de mindent, hogy csak a kopasz föld maradt. Az ám, elvitte az aranyhalat is.

Hej Istenem, Istenem, édes jó Istenem, búsult a királykisasszony, éjjel-nappal hullott a könye, mint a záporosó, hiába vigasztalták, hiába hoztak minden szépet, minden ékest, a mi csak volt kerek e földön, — azt mondta: sirok, sirok, mindég sirok, a mig az én kedves aranyhalam meg nem kerül.

Mondjam, ne mondjam, ha nem mondom, úgy is tudjátok: búsult a király is, félt, hogy kifogy egyetlen leányából. Nosza, kihirdettette az országban, hogy a ki megtalálja az aranyhalat s elevenen Budára hozza, annyi aranyat ad, hogy a hetvenhetedik unokája is négy lovas hintón járhat.

Bezzeg, hogy halászni indult minden lélek, még az is, a ki annak előtte nem halászott, különösen a Duna s a Tisza mentén. Csak egy halászlegény akadt, egy Tiszamenti halászlegény, a ki egész nap a Tiszán csónakázott, de a hálóját ki nem vetette, csak búsult, szomorkodott. Azért búsult, azért szomorkodott ez a halászlegény, mert nem adták neki azt a leányt, a kit szeretett

s a ki igaz szeretettel volt ő hozzá. Meghiszem, hogy nem adták: nagy uri kisasszony volt az a leány, Tisza mentén a leggazdagabb földesurnak a leánya!

No ha a király búsult a leánya miatt, búsult ám a halászegény miatt is az apja. Eleget mondta, de hiába mondta:

— Tedd le az eszedet arról a leányról, fiam. Nem való az szegény legénynek.

Beszélhetett annak, akár a süketnek, nem hallotta s minden este üres tarisznyával tért haza. Bizony, ha üres tarisznyával, annál több halat fogott az öreg. Egy nap azonban megesett, hogy csak egy halat fogott, hanem ez elég is volt, mert akár hiszitek, akár nem, az aranyhal volt ez.

Hej, Uram, Teremtőm, volt öröm, de mekkora!

— No fiam, ne búsulj, — mondotta az öreg, — kifogtam az aranyhalat! Jere, vigyük Budára!

Mindjárt nekiczihelődtek, s addig mentek, mendégéltek, míg Budára nem értek. Ott mindjárt a király színe elé vezették s mikor a király meglátta az aranyhalat, nagyot kiáltott, hogy megrezdült belé a palota. Abban a pillanatban beszaladt a királykisasszony s alig tudták felmosdatni, úgy elájult a szertelen örömtől.

Bezzeg volt-e becsülete az öreg halásznak meg a fiának. A király az asztalához ültette s három napig el sem eresztette. Akkor méretett a kincses kamarából hat szekér aranyat: mind a hat elé hat ökröt fogtak s úgy vitték a Tisza mentére, a vén halász kunyhájához. Hm! de az arany mellett még egy falut is adott a király az öreg halásznak, s nemességre emelte a jobbagysorból. Mindjárt más nevet is adott a falunak a király. Azt

mondta: mától fogva *Halász* legyen a falu neve, de még a tied is, öreg!

No, mikor ezt megtudta a földesúr, egy szó nem sok, annyit sem szólt a fiatalok dolgába, hanem nagy hirtelen papot hivatott, s csaptak olyan lakodalmat, hogy hét álló hétig nem szakadott vége. Akkor a fiatalok dióhéjba kerekedtek s a Tiszán leereszkedtek.

Igy volt, vége volt, mese volt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A szélvári csudavirág.

ONTOSAN nem tudom megmondani nektek, hol van Szélvár. Annyit tudok róla, hogy Pozsonyvármegyétől nem messze esik s hogy ezt a várat nem emberi kéz építette. Istennek csudálatos munkája Szélvár: fala, tornya, bástyája van s ez mind csupa kőszikla. A neve meg onnét van, mert a gonosz szellem itt tartja bilincsen a szeleket, mikor aztán szabadon ereszti, jaj annak, ki erre jár! Sokszor megcselekszi a gonosz szellem, hogy utnak ereszti a szeleket s ezek polyvaként kapnak fel embert, állatot, derékba roppantják a sok száz esztendő fákát: azt hinnéd, itt a végítélet napja.

Én legalább így hallottam ezt. Azt is hallottam, hogy ez csak réges-régen, sok száz esztendővel ezelőtt volt így. Most már a gonosz szellem is pihen, pihennek a szelek is s csak a neve van Szélvárnak, a vándor, kit erre vet utja, nem fél tőle.

Hanem régen messziről elkerülték Szélvárát. Egyetlen egy látogatója volt, a ki föl mert menni a várba s ez az egy: leány volt, egy szegény özvegy asszonynak a leánya. Nádas faluban, melytől nincs messze Szélvár,

még ma is emlegetik Póka Ágnest. A legszebb leány volt a faluban s a legszegényebb. Haj de sok gazdag leány irigyelte Póka Ágnes szépségét! Különösen mikor megtudták, hogy Toma Pál, a bíró fia, Ágnesnek adta a szívét! Hiszen ha csak kettejükön áll a vásár, szépen a pap elé állottak volna, de boldogságukba beleszólt az öreg Toma. A gazdag, a büszke Toma.

Az ifju kérte, olyan szépen kérte az apját:

— Lelkem apám uram, ne nézze Ágnes szegénységét; nézze a jóságát, meghalok, ha nem lehetünk egymásé!

— Inkább halj meg, — mordult rá az öreg, — semhogy meggyalázd a nevemet!

Toma Pál nem szólt többet, csak búsult, szomorodott magában, bú volt éjjele, bú volt nappala s a dali szép legény csak sorvadozott a nagy szivbéli betegségben, olyan volt, mint a hazajáró lélek. Jöttek, mentek a doktorok, de jöhettek, mehettek, a Toma Pál betegségére nem találtak orvosságot.

Mondta is Toma Pál az apjának:

— Nem gyógyítanak meg engem a doktorok, édes apám. Hadd veszem el Póka Ágnest s meggyógyulok mindjárt.

Hiszen jól tudta ezt az öreg Toma, de még mind remélte, hogy másként is segíthet.

Hej, csak azt a leányt valahogy eltehetné a faluból messze földre, hogy a fia ne látná többet! — sóhajtozott a kevély bíró. Gondolt magában ő még egyebet is... Addig tűnődött, addig gondolkozott, hogy eszébe jutott az »okos asszony«. Ez volt a neve annak a vén banyának, a ki ördögös mesterséggel sok dolgot fordított már a visszajáról a színére, a színéről a visszájára. Az öreg Toma elment az »okos asszony«-hoz.

— Hallod-e te »okos asszony«, tudsz-e segíteni rajtam, az én nagy bajomban?

Nevetett az »okos asszony«:

— Ugy-e, rám szorultál? Tudtam én azt, hogy elébb-utóbb eljössz hozzám. Hát csak ne búsulj, kevély bíró. Meggyógyítom a fiadat. Mit fizetsz?

— Aranyat, ezüstöt, a mennyit elbirsz!

— Jól van, kevély bíró, meggyógyítom a fiadat.

Azzal elment az öreg Toma, de alighogy elment, belépett az okos asszonyhoz Póka Ágnes. Sirt a szegény leány, keservesen sirt.

— Hm! Azért sirsz ugy-e, hogy nem lehetsz a Toma Pálé? No, arra hiába is vásik a fogad.

Mondta a leány:

— Nem azért sirok, lelkem nénémasszony. Nehéz beteg az édes anyám s kendhez jöttem, mert azt mondták a népek, hogy senki más meg nem tudja gyógyítani.

— Jaj lelkem, — mondotta az okos asszony s úgy tett, mintha erősen gondolkoznék — az igaz, hogy, ha az én eszem meg nem gyógyítja az édes anyádat, a világ valamennyi doktora összeülhet, tanakodhatik. No, ülj le csak, hadd gondolkozzom egy kicsit.

Mormolt valamit magában, aztán mondta a leánynak:

— A te anyádat csak a »csudavirág« gyógyíthatja meg. Ez a csudavirág pedig csak a Szélvárban terem, annak is a kapujában, s ott is csak ujholdkor. Mához harmadik este lesz ujhold, akkor egyedül menj fel a várba s pontban éjfélkor szakaszd le a csudavirágot: ennek a levétől meggyógyul az anyád.

— O Istenem, Istenem, — sirt a leány, — hogy tudjam én azt végbevinni, hisz ott lakik a gonosz lélek! Nincs más orvossága, lelkem nénémasszony?

— Nincs. S ha most ujholdkor meg nem próbálsz, amit javaltam, meghal az anyád.

Hitte Póka Ágnes, hogyne hitte volna, a mit az okos asszony mondott. Nem volt nyugodalma ez órától fogva s elszánta magát: haljon meg szörnyű halálnak halálával, a mit az okos asszony javalt, mégis megpróbálja. Ujhold estéjén, mikor éppen az édes anyja elszenderült, kisurrant a házból s ment az erdőbe, a sötét rengetegbe, sötét rengetegben a Szélvárhoz. Zugott-bugott a szél, recsegték-ropogtak a fák, de Póka Ágnes nem félt, fölmászott a sziklahegyen, föl a Szélvár kapujába, hol

eddig a madár se járt s hát csakugyan ott volt a kapuban egy szál virág, egy csudaszép virág.

Éppen akkor ütött tizenkettőt az óra s Póka Ágnes hirtelen leszakította a csudavirágot. Abban a pillanatban nagyot csendült-bondult a vár, kerekedett szörnyű nagy szél s fölkapta, vitte, röpitette Póka Ágnest az erdőn át.

Reggel ott találták meg az erdő szélén. De im, csudák csudája, semmi baja sem esett. Kezében volt a csudaszép virág s az emberek nézték ámulattal, nem láttak ilyet világeletükben. S hát csakugyan igaza volt az okos asszonynak: a csudavirág levétől meggyógyult a beteg asszony.

De most már a kevély bíró is megszelidült, láttára a csudálatos esetnek. Maga ment Póka Ágneshez s mondta neki könnyes szemmel:

— Látom, hogy veled az Isten, Póka Ágnes. Megnyugszom Isten akaratában.

Még az nap a fiatalok pap elé állottak, egymásé lettek s éltek sokáig boldogan.

Igy volt, vége volt, igaz volt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az árvalányhaj.

Hol volt, hol nem volt, hetedhétországon innét, az operenciás tengeren túl, volt egyszer egy király. Ennek a királynak kilencz országa volt, s a kilencz országra három leánya. Szép volt mind a három, különösen a legfiatalabb.

Egyszer a király vadászni ment egymagában, de mikor estefelé haza akart térni a rengeteg erdőből, elvesztette az utat, próbálta jobbra, balra, előre, hátra, nem tudott kivergelődni a sűrű rengetegből. Bele-belefujt a kürtjébe, hátha valaki meghallaná, de egy lélek sem járt arrafelé.

No, most mit csináljon? Közben öreg este lett, s úgy elsötétedett az erdő, hogy a sötétségre fel lehetett volna akasztani a fejszét. Ő bizony, gondolta magában, lefekszik egy fa alá s majd reggel, ha felsüt Isten áldott napja, megtalálja az utat. Hanem a mikor éppen le akart heveredni, gyermeksírás ütötte meg a fülét. Megállott egy helyben, hallgatódzott, de nem sokáig állott, mert olyan keserves volt az a gyermeksírás, hogy a királynak kicsordult a könny a szeméből. Nosza, elindult tapogatódzva, s addig ment, addig tapogatózott, bujkált az ágak, bokrok közt, mignem egy bokor tövében megtalálta a gyermeket, s szépen gyöngén fölvette a földről. A mint fölvette, a gyermek abban a pillanatban elhallgatott, s

im, halljatok csudát: megvilágosodott az ég, kétfelé nyílt a sűrű rengeteg s a király mehetett haza.

Másnap a király kihirdettette mind a kilencz országban, hogy egy kicsi leánygyermeket talált az erdőben (mert leányka volt), a ki magáénak gondolja, jőjjön a palotába. De hiába hirdették, senki sem jött a leánykáért. Bizony ha nem, ezen nem búsult a király, mert a leányka olyan szép volt, hogy ahhoz hasonlatos szépet nem látott emberi szem. Merthogy nem volt sem apja, sem anyja, *Árvalánynak* kereszteltette a király, de azért úgy tartotta, nevelte, mintha tulajdon édes leánya lett volna.

Hej, Uram, Teremtőm, vagy voltak szépek, vagy nem a királykisasszonyok, de *Árvalány* olyan szép volt, hogy csudájára jártak a világ végéről is. Puha selyem volt a haja, ragyogott, mint a fényes nap s olyan hosszú volt, hogy a földet septe. Na hiszen irigyelte is a szépségét a két idősebb királykisasszony, ha tehettek volna, elpusztították volna a föld színéről, de nem tehettek, mert a király pártját fogta, de még inkább a kicsi királykisasszony.

Telt-múlt az idő, a királykisasszonyok nagy eladó leányok voltak már, a két idősebb rég férjhez is mehetett volna, de mindég válogattak s szépen meg is vénültek. Férjhez vitték a legkisebb királykisasszonyt is, s a nőjei csak várták, várták a jó szerencsét. Egyszer aztán valahonnét az óperenciás tengeren tulról leánynézőbe jött egy királyfi, a kivel a király előre megegyezett, hogy azt adja a két leánya közül, a melyik jobban megtetszik neki. Az ám, megegyezhettek, de mikor a királyfi meglátta *Árvaleányt*, azt mondta a királynak:

— Felséges királyom, meg ne haragudjon, de én *Árvaleányt* veszem feleségül, ámbátor tudom, sem országa, sem hazája.

— Jól van, királyfi, — mondotta a király, — én Árvaleányt is úgy szeretem, mintha tulajdon édes leányom volna, legyen a tied!

Hej, csak most borította el igazán a vén királykisasszonyokat az irigység! Hanem haragjukat nem mutatták, sőt úgy tettek, mintha örülnének. De csak azt várták, hogy Árvalány lefeküdjék s elaludjék, lábujjhegyen az ágyához orozkodtak s szép selyem haját tőből levágták!

Fölébred reggel Árvalány, nyult a fejéhez s im bokáig érő selyem haja levágva, a földön hevert az ágya előtt! A mint meglátta, nagyot sikoltott s szörnyű fájdalmában meghasadt a szive.

Eltemette a királyfi Árvaleányt nagy jajszóval, keserves sirással, aztán nagy bújában, bánatjában elment világgá. Hanem a jó Isten megbüntette a gonosz leányokat. Akkor éjjel mind a kettőnek megfehéredett a haja, megránczosodott az arcza: olyan csunyák lettek, mint két vén banya. Még ekkor sem tértek Istenhez. Szörnyű haraggal kapták fel a földről Árvalány haját s kidobták az ablakon, hadd vigye szerte a szél, a hány szála van, annyifelé, hogy többet ne csudálja senki.

Am a mint kidobták a haját, csöndes szellő vette a szárnyára s vitte szépen tovább. Először a temetőben szállott le a szellő s letett három szálat Árvalány sirjára.

— Kelj ki, kelj ki, Árvalány haj! — mondotta a szellő.

Aztán tovább szállott hegyek, völgyek felett s itt is, ott is letett néhány szálat. És megfogant mind s szaporodott, terjedt Árvalány haj az egész világon, hadd legyen mit tüzni legényeknek kalapjára.

... Im, ez az árvalányhaj regéje.

Kerecsényi László.

IRÉS-NEVES vitéz volt Kerecsényi László, de vitézségénél nagyobb volt az ő kegyetlensége. Jaj volt, ezerszer jaj annak a töröknek, aki az ő kezébe foglyul esett: ha pénzzel meg nem tudta váltani a szabadságát, kikötöztette a vár udvarán s a szegény kikötözött emberen tanította Kristóf fiát a czéllövésre. Hiszen ha egykét lövéssel vége lett volna a szerencsétlen török rab szenvedéseinek! De Kerecsényi László, a gonosz lelkű Kerecsényi László, rendre vette a kikötözött fogolynak kezét, lábát, arczát, mellét.

— Czélozd a lába szárát, fiam, biztatta Kristófot. S ha eltalálta:

— No most a balkézét!

Nagyokat kaczagott az istentelen, ha talált a fiú.

— Ugy, fiam, úgy! Derék vitéz vagy!

Volt a foglyok közt egy Ali nevű fiatal török is, egy basának a fia. Ettől az egytől remélhetett pénzváltást, ennek meg is kegyelmezett, ha tizezer aranyat küld az apja.

— Huszat is küld az én apám, — mondotta Ali, csak hagyd meg az életemet. Bocsásd szabadon hű szolgálómat, Hasszánt, ő elhozza a pénzt.

Kerecsényi László útnak indította Hasszánt, de nap mult nap után, multak a hetek, hónapok: Hasszán nem tért vissza. Ezalatt az idő alatt megürült a vár börtöne is, ami török rab volt, azokat Kerecsényi Kristóf már mind lenyilazta.

— Uram, — jelentették a szolgák, — nincs több török, csupán Ali. Kikötözzük-e célbalövésre?

— Kötözzétek ki! — ordított Kerecsényi László. — Megcsalt az a czudar Hasszán, hadd haljon meg hát a gazdája.

Egyszeribe fölvezették Alit, a szegény Alit, a ki alig állott lábán a sok éhezéstől, bűtől, bánattól. Vítették egyenest a faoszlophoz, kezét, lábát, nyakát hozzá kötötték. Aztán kiállott az udvar közepére Kerecsényi Kristóf, mellette állott az apja s igazgatta a czélozásban.

— Kezd a lábán!

— Kegyelem, Kerecsényi László, — könyörgött Ali. — Tekintsd szép ifjuságomat. Tekintsd apámat. Neked is van fiad...

— Ha szeretne apád, elküldötte volna a váltságpénzt, — nincs kegyelem számodra.

Intett a fiának, hogy löjjön.

Kristóf, a kinek szive éppen olyan kemény volt már, mint az apjáé, nem indult meg Ali könyörgésén, célba vette Alit, kiröppen a nyil s éppen térdét találta.

— A jobb kezét! — biztatta Kerecsényi László. A nyilvánzó a jobb kéznek éppen a közepén furdott át.

— A mellét!

Kristóf célba vette Alit, de ebben a pillanatban esze nélkül szaladt be a vár kapuján Hasszán.

— Megállj!

Még egy pillanat s térdre rogyott Kerecsényi László előtt.

— Kegyelmezz meg az én kedves gazdámnak. Elhoztam a pénzt, többet, mint a mennyit kívántál, ime itt van huszezer arany!

— Most már hozhatod! — ordított Kerecsényi László. — Lőjj, fiam. Nem mondtam én, hogy *élve* adom vissza a te gazdádát!

Kristóf habozva tartotta a nyilat.

— Lőjj! — rivalt rá az apja. — A mellét!

A nyilvánzó végig surrogott az udvaron, s éppen a szivét találta Alinak.

— Most már viheted! — kaczagott Kerecsényi László.

A hű szolga keserves sirással, szörnyű átkozódással oldotta le gazdája holttestét az oszlopról s vitte Beleg-rád várába. Annak a vezére volt Persa basa, Alinak az apja.

*

Telt-múlt az idő, jött az üzenet a királytól minden várba: beütött a török, a ki magyar, talpra álljon s védje a hazát halálíg.

Jött is a török, Kerecsényi László várát sem kerülte el: a gyulai várat. Talán egy várra sem jutott annyi török, mint erre.

— Nem baj, — mondogatta Kerecsényi László, — legalább lesz, a kin célbalőni tanuljon a fiam.

S csakugyan ki-kicsapott a várból, s nem egyszer százával hurczolta fel, a rabul esett törököt a gyulai várba. De ez meg sem látszott a törökök táborán, annyi volt a turbán, mint égen a csillag. Mikor aztán már vagy hat hete vívták a várat, Kerecsényi László egyre szomorúbb lett. Elfogyott az eleség, el az ital. A várost

felégették a törökök, a várban is mind szűkebb-szűkebb helyre szorultak a magyar vitézek.

— Meg kell halni, — mondotta bús mogorván Kerecsényi László.

De mást gondolt. Hátha feladja a várat s a török vezér őt is, vitézeit is szabadon ereszti. Addig gondolkozott ezen, mignem egy este, mikor senki sem látta, átlőtt a török táborba egy levelet. Az volt ebben a

levélben, hogy feladja a várat, ha sem neki, sem vitézeinek nem lesz bántódása.

Reggel már jött is két török követségbe. Hozták a török vezér üzenetét írásban: nem lesz semmi bántódások, csak jőjjenek ki a várból, bátorsággal, mehetnek át a török táboron.

A sokat sanyargott, eléhezett vitézek jószívvel hajlottak Kerecsényi László tanácsára, még az nap kivo-

nultak a várból. De, hajh, vesztükre! Gyalázatos halált haltak mindannyian. A törökök egytől-egyig lekaszabolták a fegyvertelen vitézeket, csupán egyet hagytak életben: a vezért. Őt karon ragadták s úgy vezették a török vezér sátorába.

— Kezem közé kerültél, Kerecsényi László! — kiáltott a török vezér. — Tudod-e, ki vagyok én? Persa basa, az Ali apja! Egy fiam volt s azt is megöletted

.kegyetlenül! Holtig tartó gyászba borítottad a szívemet. De jaj neked most, kőszivű Kerecsényi László.

Intett a katonáinak:

— Kötözzétek meg s vigyétek Belegrád várába.

Nehéz lánczot kötöttek kezére, lábára, úgy indították Belegrád felé Kerecsényi Lászlót.

Azzal lovára ült Persa basa, fölkerekedett a sereg is, indultak Belegrád várába. Ott, a hogy megérkeztek, Persa basa lement a sirboltba, a hol feküvék az ő kedves fia, Ali. Vitték utána Kerecsényi Lászlót is.

— Nézz ide, Kerecsényi László, ismered-e ezt a halottat? Megesküdtem, — mondotta Persa basa, — hogy addig el nem temetem a fiamat, míg halálát meg nem boszulom. Éjjel, nappal azért imádkoztam, hogy kezem közé kerülj: Allah meghallgatta imádságomat!

Csakugyan ott feküdt Ali a földön, eltemetetlen. Kezén, lábán, mellén nyilvessző....

— Megérdemlem a legszörnyebb halált, — mondotta Kerecsényi László megadással. — Nem kérek kegyelmet.

Szörnyű halál is várt reá. Szegekkel kivert hor-dóba fektették s a hegy oldaláról úgy gurították a Dunába kegyetlenszivű Kerecsényi Lászlót!

A galambok.

Isten csudája, hogy maradt egy magyar a nagy tatárjárás után. Sajó vizében leli szomorú halálát Béla király is, ha hű vitézei testökkel nem védik a tatárok nyílzáporától s ha erőnek erejével el nem viszik a csata teréről. Két vitéz két felől megragadta a király lovának kantárát, a többi meg körülfogta, s úgy mentették meg a király életét, elvágatván torony irányba, árkon-bokron át, hegyeken, völgyeken keresztül.

Valahol Tornamegyében állapodtak meg, sűrű rengetegben: nyomukat vesztette az üldöző tatárcsorda s szegény Béla király még egyszer lehajthatta fejét az országában. Nem puha párnára, kemény kőre. De nem érezte a kőnek keménységét. Fájt a szive, majd megszakadt.

— Mért nem hagyatok ott, — kesergett a király — hadd estem volna el a csata mezején én is, mint drága vitézeim!

A hű vitézek vigasztalták a királyt:

— Ne keseregj, uram, nem veszett el még Magyarország. Velünk a magyarok Istene!

A király szomoruan mosolygott. Nem hitte, hogy többet föltámad a szép Magyarország.

Kimerülten dőlt le, fejét a kőre fektetvén. Álom nem jött a szemére: lelkét gyötörte a nagy búbanat, testét az éhség s a szomjuság. Suttogva mondá:

— Adjatok egy csepp vizet!

A vitézek, ámbátor maguk is alig tudtak állani a lábukon, a hányan voltak, annyifelé indultak a rengetegben, tűvé tették az erdőt, de sehol forrásra nem találtak.

— Ugy látszik, a források is kiszáradtak, mondta a király nagy szomorúsággal. Étlen, szomjan kell elpusztulnom... Lássátok, lássátok, mért nem hagyátok, hogy királyhoz illően haljak meg!

A vitézek könnyes szemmel hallgatták a király kesergését. Életét adta volna valamennyi egy falás kenyérért. Kétségbeesetten tekintettek föl az égre:

— Ó Uram, Teremtőm, mutass utat nekünk!

S im, a jó Isten meghallgatta a fohászkozást. Csöndes zúgás-búgás támadt az erdőben, hasonlatos ahhoz, mikor a fák közt nagy sereg madár repül át, verdesvén szárnyával a fáknak levelét.

— Nézzetek oda! — kiáltott egy vitéz. — Vadgerliczék!

Csakugyan egy sereg vadgalamb huzódott át az erdőn s csöndes búgással, burukkolással emelkedett fölebb, fölebb egy magas sziklahegynek a tetejére s ottan leszállott.

— Talpra vitézek! Másszunk föl a hegy tetejére. Hátha találunk ott galambtojásokat!

Összeszedték utolsó erejüket s mind neki a hegynek, föl a tetejére. S im, jól gondolták, a hegy tetején fészkeltek a galambok s a fészkek tele voltak tojással. A galambok hirtelen felszállottak a levegőbe, de mintha biztatták volna a vitézeket, bugván, burukkolván:

— Vigyétek, vigyétek, nem sajnáljuk.

A király félig eszméletlen feküdt, mikor visszatértek, de visszatért ereje, enyhítvén szomjuságát. Drága életét megtartották a galambok.

A sziklás hegynek azóta *Galamboskő* a neve. Nincs messze Görgő falutól: ha arra jártok, nézzétek meg jól s jusson eszetekbe a szerencsétlen Béla király.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A bika.

Hol volt, hol nem volt, hetedhétországon túl, az operenciás tengeren innét, volt egy szegény ember, annak a szegény embernek felesége s hét gyermeke. Hej, Istenem, volt gyermek elég, de bezzeg kevés a harapnivaló. A szegény ember éjjel-nappal dolgozott, hullatta véres verejtékét, csakhogy legalább a száraz kenyér ki ne fogyjon az asztalfiából s merthogy erre Isten meg is segíté, sohasem zugolódott. Hanem az asszony — no, az sokat zugolódott, békételenkedett a sok gyermek miatt s egyszer nagy keserűségében fel is fohászzkodott az égre: bárcsak az Ur Isten elvinné a gyermekeket!

Hallotta ezt a szegény ember s erősen megbotránkozott.

— Asszony, asszony, mit beszélsz! Vigyázz, mert megver az Isten!

Na, nem is telt bele egy hét, meghal egy gyermek, s még jóformán el sem földelik azt, meghal egy másik is.

Bezzeg sírt-rítt az asszony, a haját is tépte szörnyű bánatjában s jajgatott keservesen:

— Jaj, Istenem, Istenem, de megvertél!

— Látod asszony, látod, ugy-e megmondtam? — kesergett a szegény ember.

Az már igaz, hogy nem ver az Isten bottal, mert még abban az esztendőben meghalt egy gyerek: most már csak négy volt a hétből.

De emberi szó ki nem tudja mondani a szegény asszony szívének bánatját. Aztán hogy még nagyobb legyen Isten büntetése, annyi pénzök sem volt, a mivel koporsót s szemfödőt vegyenek a halottjuknak. Ment a szegény ember ehhez is, ahhoz is, hogy adjanak pénzt, de nem kapott sehol. Nem adott még a leggazdagabb ember sem, pedig annak annyi pénze volt, hogy vetette föl.

Mit volt, mit nem tenni, a szegény ember karjára vette a halott gyermeket, kivitte a temetőbe s gödröt ásott neki. Gondolta magában: mindegy a halottnak, akár koporsóban, akár koporsó nélkül fekszik a föld alatt, így is, úgy is porrá lesz....

Ássa, ássa a sirt a szegény ember s hát egyszerre csak nagyot csendül-kondul az ásó. Nézi, mitől csendül-kondul s im, egy rengeteg nagy üst van a földben s az üst színültig tele arannyal. Kiveszi az üstöt, a gyermeket szépen elföldeli, aztán megvárta, míg besötétedik s akkor hazaczipelte az üst aranyat.

De hiába ment haza sötét este, az a gazdag ember, kinek annyi pénze volt, hogy majd felvetette a tenger-arany s ezüst s mégsem adott egyet koporsóra, szemfödőre, valahogy megneszelte a dolgot, s mindjárt arra fordult az esze, hogy okkal-móddal, furfanggal s ha úgy nem lehet: erővel is elvegye a szegény embertől az aranyat. Éppen az nap nyuzatta meg a bikáját a gazdag ember s mit gondolt, mit nem, magára huzta a bőrt, úgy ment a szegény ember ablakára rettentő nagy bömböléssel. Ott a szarvával bedöfte az ablakot s beszélt elváltoztatott hangon:

— Böm, böm, add ide az üst aranyat. Böm, böm, ördög vagyok, ha nem adod az aranyat, viszlek a pokolba.

Hej, megijedt a szegény ember, hogyne ijedt volna meg s az üst aranyat a bika szarvára akasztotta.

— Nesze, ördög, vigyed!

A gazdag ember elszaladt az üst arannyal, azaz hogy mit mondok, nem szaladt bizony, csak támolygott elébb, elébb, mert az üst lehúzta a szarvánál fogva, hogy az orra majd a földet verte. Négykézláb mászott be a házba, ott elnyult a szoba földjén s jajgatott:

— Jaj, jaj, vegyétek le ezt az üstöt!

Volt a gazdag embernek hat erős fia, mind a hat megragadta az üstöt, próbálták külön, próbálták együtt, de nem tudták az üstöt levenni.

Mit volt, mit nem tenni, odahivatták a szegény embert, hátha az le tudja venni.

Bezzeg hogy a szegény ember csak hozzányúlt s az üst egyszeribe levált. No, ha levált, nem is hagyta nekik, szaladott haza nagy örömmel. Hanem a gazdag ember csak jajgatott tovább:

— Jaj, jaj, huzzátok le rólam ezt a bőrt. Mint a vas, úgy szorítja a testemet.

Megfogták a legények, húzták a bőrt, de húzhaták, úgy odaragadott a gazdag ember testéhez, hogy az egész falu sem tudta volna lehúzni.

S hát egyszerre csak, Uram Jézus, ne hagyj el! — felugrott a gazdag ember, bömbölt rettentően, a szarvával meg öklelődött: valóságos bika lett belőle. Kiszaladt a házból, végig az utcán, ki a faluból, s úgy elszaladt, hogy többet sohasem látták.

Szegfűhajú János.

OL volt, hol nem volt, heted-hétországon túl, még az üveghegyeken is túl, volt egyszer egy szegény özvegy asszony s annak egy fiacskája. Még egy hetes sem volt a fiú, mikor az anyja özvegy-ségben maradt s merthogy olyan szegény volt az asszony, mint a templom egere, még keresztkomát sem talált. Búsult ezen a szegény asszony, majd megszakadt a szive s nagy bújában, bánatjában, elindult, maga sem tudta, hová, merre, csak ment, mendegélt s addig ment, mendegélt, míg a tenger partjára nem ért. Egyszerre csak, a mint ott járdogált fel s alá, elejbe ugrik egy förtelmes varangyos béka. Az özvegy asszony nagyot sikolt, megfutamodik, de a béka hirtelen szép asszonynyá változott s kiáltott az özvegy asszonynak:

— Állj meg, szegény asszony, ne félj tőlem!

Visszafordult az özvegy asszony s szemé-szája elállt a csudálkozástól.

— No, — mondta a szép asszony, — látod-e, hogy asszony vagyok én is. Hadd hallom, mi bajod, mert látom az arcodon, hogy nehéz bánat nyomja a szivedet.

— Ó hogyne nyomná, — kesergett az özvegy asszony. — Egy hete, hogy özvegy állapotban maradtam, s nincs egy jó lélek, aki keresztviz alá tartsa a kicsi fiamat.

— Majd keresztviz alá tartom én, — mondta a szép asszony.

Mindjárt megfordultak, mentek az özvegy asszony házához, megkereszteltették a fiút s lett az ő neve Szegfűhajú János. Mert akár hiszitek, akár nem, olyan volt a haja ennek a gyermeknek, mint a szegfű, az arcza meg olyan szép, de olyan szép, hogy ahhoz hasonlatost még emberi szem nem látott.

— Jaj, lelkem komámasszony, — mondotta a szép asszony, — adja nekem ezt a gyereket. Tejbe, vajba fürösztöm, szépen fölnevelem s kigyelmednek is olyan dolga lesz, hogy a királynéval sem cserél.

Mondta az özvegy asszony:

— Ó édes Istenem, hogy adjam másnak szivemről szakadt drága gyermekemet!

Hanem a szép asszony addig beszélt, hogy így, meg úgy, akár minden nap láthatja a fiát, a miatt ne búsuljon, hogy a szegény asszony mégis ráállott s Szegfűhajú Jánoskát a szép asszonynak adta. Közben honnét-honnét nem, mindenféle drága ételek s italok kerültek az özvegy asszony asztalára s mikor a szép asszony elment a gyermekkel, még egy zacskó aranyat is hagyott neki.

Elment a szép asszony s a hogy a tenger partjára ért, aranyvesszővel a tengerre suhintott, az egyszeribe kétféle vált, aztán szépen besétált a tenger közepébe: ott volt az ő palotája, melynek szinarany volt a födele, gyémánt a fala. S csak hallgassatok ide, ahogy haza ért, mit tett a szép asszony! Összeapritotta a gyermeket, behányta minden csontját-bontját, ízét, porcikáját egy kádba. Három napig meg sem nézte, akkor mindenféle csudaírekkal megkenegette a gyermeknek minden porcikáját s hát, Uram, Teremtőm, nagy fiú lett belőle, nagyobb egy tíz éves gyermeknél.

Egyszeribe megszólalt Szegfűhajú János:

— Ó lelkem keresztanyám, mért ébresztett föl!
Olyan szép országban jártam!

— Hol jártál, édes fiam?

— Rézországban, lelkem keresztanyám. S hej, mi szépet láttam s tanultam ott!

— No, ne búsulj, látsz s tanulsz te még szebbeket is.

Amint ezt mondotta, összeapritotta Szegfűhajú Jánost, beledobta a kádba minden porcikáját s három nap mulva ismét felébresztette.

— Ó, lelkem keresztanyám, — mondotta Szegfűhajú János, — minek ébresztett fel! Ezüstországban jártam s ott én olyan szép s csudálatos dolgokat láttam, tanultam!

— Bizony ha láttál, tanultál, ne búsulj, mert látsz s tanulsz te még szebbet is. De hadd lám, tudsz-e már valamit?

— Tudok biz' én. Azt is tudom, hogy az édes anyám a tenger partján sétál s kesereg utánam.

— Eredj hát, vezesd ide.

A szép asszony oda adta az aranyvesszőt, azzal Szegfűhajú János megvágta a tengert, az mindjárt kétfelé vált s szépen kísértél János a tenger partjára. Im, csakugyan ott volt az édes anyja, sirdogált, kesergett magában. Megölelte, megcsókolta az édes anyját, szép gyöngén megfogta a kezét s elvezette a szép asszony palotájába, a ki mindenféle jóval traktálta az özvegy asszonyt. Ebéd után Szegfűhajú János kikísérte édes anyját a tenger partjára, ottan elbúcsúztak egymástól. Amint János visszament a palotába, a szép asszony egyszeribe összeapritotta, testét a kádba hányta s három napig meg sem nézte. Akkor megkenegette minden csont-

ját-bontját, ízét, porczikáját s egy szempillantás sem telt belé, megelevenedett Szegfűhajú János. Nagy dali legény lett belőle s hétszerte szebb még, mint annak előtte.

— Ó, lelkem keresztanyám, — mondta János nagy búsan, — minek ébresztett föl! Aranyországban jártam s annyi szépet láttam s tanultam ott!

— Bizony ha tanultál, majd hasznát veszed. Látsz s tanulsz te még annál szebbeket is!

Abban a pillanatban elmosolyodott Szegfűhajú János.

— Mit mosolyogsz, keresztfiam?

— Hogyne mosolyognék, hogyne örülnék! Megéreztem, hogy az édes anyám a tenger partján sétál.

— Eredj hát, hozd ide.

Fogta János az aranyvesszőt, utat vágott a tengeren s édes anyját lehozta a palotába. A szép asszony most is megvendégelte az özvegy asszonyt s meg is vigasztalta: ne búsuljon, komámasszony, három-négy nap sem telik belé, meglátogatjuk.

Elment az özvegy asszony, a fia kikisértte a tenger partjára, de a mint visszatért, a szép asszony diribre darabra vagdalta, minden ízét, porczikáját összeapritotta s azzal behányta a kádba. Mikor a három nap kitelt, megint felébresztette Jánost, a ki most százszor szebb volt még mint annak előtte, de azért mégis szomorú volt erősen.

— Ó lelkem keresztanyám, minek ébresztett föl. Gyémántországban jártam s láttam, a mit láttam eddig, de azt még nem, a mit ebben az országban.

— Jó, jó, csak ne szomorkodj, csendesüljön a szived, látsz még te szebbet is, — vigasztalta a szép asszony.

De Szegfűhajú János nem vidult fel.

— Az volna nekem legszebb, — mondta lelkes szóval — ha láthatnám az édes anyámat!

— Eredj, fiam, eredj az édes anyádhoz, vigy egy zsák aranyat is s építtess palotát az édes anyádnak, de olyat, hogy csudájára járjon a világ.

— Hát keresztanyám nem jó el?

— Majd elmegyek én is. Eredj csak most magad.

Megy János az édes anyjához, mutatja a zsák aranyat s mondja.

— Ihol egy zsák arany, édes anyám. Menjen el a királyhoz s kérjen engedelmet, hogy palotát építhessünk.

Megy az özvegy asszony a királyhoz s elémondja hogy mit akar. Kérdi a király:

— Kinek az a palota, te szegény asszony? Talán csak nem magadnak?

— Bizony, felséges királyom, ne bántsa mondásom, magamnak s a fiamnak.

— Ugyan úgy-e? No hát küldd ide a fiadat, hadd látom, ki s mi légyen ő.

Hazamegy az özvegy asszony, de még egy szót sem szólhatott, nevetett Szegfűhajú János. Rosszul esett ez az anyjának s kérdezte nagy szomorún:

— O lelkem fiam, mért nevensz rajtam?

— Én-e, édes anyám? Nem kigyelmeden nevetek én, hanem a király gondolatán. Ugy-e azt mondta, menjek hozzá?

— Azt, édes fiam, azt.

Mindjárt felöltözött Szegfűhajú János, de olyan szép, olyan ragyogó gunyába, hogy királyfi is felvehette volna s a mig végig ment a városon, fel a palotába, kicsődültek a népek, s úgy csudálták a szépséges szép legényt. A király épen ablakban könyökölt, mikor Szegfűhajú János belépett a kapun s mindjárt odaszólította a leányát:

— Nézzed, leányom, nézzed, de szép dali vitéz. Ragyog az udvar a szépségétől.

— Jaj de szép, jaj de szép! — mondta a királykisasszony is.

Mindketten elébe mentek Szegfűhajú Jánosnak, le a garádicson, fogadták nagy becsülettel, felvezették a parádés szobába s ottan arany-lóczára ültették.

— Felséges királyom, mondotta Szegfűhajú János, eljöttem a parancsolatjára.

Mondta a király:

— Nem parancsoltam én, hogy ide jőjj, hiszen híredet s nevedet sem hallottam eddig.

— Bizony, tisztesség ne essék, felséged hivatott engem, mert én vagyok a fia annak az özvegy asszonynak, a ki palotát akar építtetni.

De bezzeg ámult-bámult a király! Hogy annak a szegény özvegy asszonynak ilyen fia legyen!

— Jól van, fiam, — mondotta a király, — én nem bánom, építetek palotát, a melyet akartok. Majd ha felépül, megnézem én is.

Szentül hitte a király, hogy Szegfűhajú János külső országbeli királyfi, csak nem akarja kiadni magát, mert előbb látni akarja a leányát. Bizony mondom, ezt hitte a királykisasszony is s magában gondolta: hej, ha ez a szép királyfi feleségül venne!

Szegfűhajú János csak mosolygott magában. Jól tudta, hogy mit gondol a király is, a leánya is. Illendőképen elbúcsuzott s azzal haza sietett. Mire haza ért, ott volt a keresztanyja is.

Egyszeribe kőmivéseket fogadtak s mindenféle mes-terembereket s még az nap építésbe fogtak.

— Hallod-e János, — mondta a szép asszony, —

te maradj a kőmivesekkel, én az anyáddal bemegyek a városba, sétálunk, míg a palota felépül.

Csudálkozott ezen a beszéden az özvegy asszony, de nem szólt, ment a szép asszonynyal a városba. Egyet, kettőt alig fordultak, visszatértek s im, ott ragyogott, tündökölt a palota: hetvenhétszer szebb volt a királyénál.

Az özvegy asszonynak a szava is megfogott a nagy csudálkozástól s a szép asszony erőnek erejével vezette fel a gyémánt garádicsokon: nem akarta hinni, hogy ez az ő palotája.

— Jaj Istenem, Istenem, — renyekedett, tépelődött magában, — mi dolog ez: ördögösség vagy mi!

De a fia mosolygott, a szép asszony is mosolygott s biztatták, vigasztalták, ne búsuljon, ne évelődjék, csak egyék, igyék, egyéb gondja ne legyen. Mindjárt el is határozták, hogy nagy vendégséget csapnak s arra meghívják a királyt is, a leányát is.

Hiszen ha nem hívják, úgy is eljött volna a király, mert ahogy felépült a palota, egymásnak adták az ajtót a hirmondók a királynál s annyit mondtak, annyit beszéltek a Szegfűhajú János palotájáról, hogy a királynak nem volt maradása. De még a leányának sem.

Másnap estére tenger sok vendég csődült a palotába, mind a legnagyobb urak, csupa grófok, bárók, hercegek, asszonyok s lányok, szebbnél szebbek, ékesebbnél ékesebbek, s zengett-zugott a palota a muzsikától: tizenkét banda huzta a nótát, de úgy, hogy a föld is meghasadozott belé.

Na, asztalhoz ülnek, esznek, isznak, vigan vannak, de egyszer csak Szegfűhajú János mondja csendesen a keresztanyjának:

— Lelkem keresztanyám, nincs itt maradásom,

megjött az én órám, a mikor indulnom kell világjáró nagy utamra.

— Tudom fiam, ha nem mondod is, — mondta a szép asszony. — Hát csak eredj, ne szólj senkinek, majd én itt maradok s traktálom a vendégeket. Vigyázz magadra s a mit négyszer álmodban láttál s tanultál s azt is a mit tőlem tanultál, jól tartsd a fejedben, ha szerencsével akarsz járni.

Azzal Szegfűhajú János fölkelt az asztaltól s mire észre vették volna, kisurrant a szobából. A vendégek tovább ettek, ittak, vigadoztak, de egyszer mégis csak észrevették, hogy volt gazda, nincs gazda, s különösen a király erősen zokon vette, hogy faképnél hagyta őt s a többi vendégeket. Hát még a királykisasszony! A könye is kicsordult haragjában, szégyenében.

— No megálljatok, — gondolta magában a szép asszony, — mindjárt vége lesz a haragotoknak.

Mit csinált, mit nem, elég az, az ő bűbájos mesterségével megcsinálta, hogy egyszerre mind elfelejtették Jánost, még a királykisasszony is s szinte szétesett a palota, olyan vigan voltak.

Ment, mendegélt Szegfűhajú János hetedhét ország ellen, hegyeken, völgyeken át s hetednapra a Verestenger partjára ért. Verestenger partján találkozott egy öreg asszonynyal, köszönt annak illendően: adjon Isten jó napot, öreg anyám.

— Adjon Isten, Szegfűhajú János. Hallottam már híredet, azt is tudtam, hogy ide jössz, gyere csak utánam, jere.

Azzal csak eléhuzott a kebeléből egy aranyvesszőt, rásuhintott a tengerre, az mindjárt két felé vált. Szépen átsétáltak a tenger tulsó partjára, ott kezdődött Rézország.

— No, Szegfűhajú János, — mondotta az öreg asszony, — tudd meg, hogy Rézországba kerültél s ennek az országnak én vagyok a királynéja. Ha szolgálat kell, nálam maradhatsz, de azt megmondom, hogy a leányomra szemet ne vess, mert akkor vége az életednek.

Fogadkozott Szegfűhajú János, hogy ne féljen, nem néz ő senki leányára, csak különben jó dolga legyen.

Na, a királyné mindjárt kezére adta a rézszőrű ménest, de meghagyta erősen, hogy addig menjen a ménessel, a míg magamagától valahol megállapodik, azontúl egy lépést se, mert különben halál fia. Ezt mondotta a királyné, de magában egyebet is gondolt. Azt gondolta, hogy akár így, akár úgy, de élve ki nem kerül Rézországból Szegfűhajú János, mert hitte, szentül hitte, hogy csak a leányáért szegődött be hozzá.

Igy volt-e, nem-e, én azt most meg nem mondom, elég az, hogy Szegfűhajú János kihajtotta a ménest a rézerdőbe, csöndesen mendegélt utána, de még az erdőbe jóformán be sem értek, megszólítja valaki hátulról.

— Állj meg, állj meg, világszép Szegfűhajú János!

Visszafordul János s hát egy szépséges szép leány volt, a ki megszólította. Az ám, azt is tudta mindjárt hogy a Rézország királynéjának a leánya ez a leány.

Mondta János:

— Fordulj vissza, királykisasszony, mert az anyád megtiltotta, hogy veled beszéljek.

— Ne félj, világszép Szegfűhajú János, a mig engem látsz. Csak légy hozzám igaz szeretettel, a többi az én dolgom.

Eleget mondta János, hogy így meg úgy, térjen vissza, de biz a királykisasszony ott maradt vele, s csak este felé tért haza. De ahogy elváltak egymástól, mi történt, mi nem, álom nehezedett János szemére, lefe-

küdt egy fa alá s elaludott mélyen. A ménesnek sem kellett több, ucczu neki, elvágatott Ezüstországba, ottan is az ezüst erdőbe. Éppen arra sétált Ezüstország királyának a leánya, nosza, mindjárt küldötte az ezüst táltost, s az egy szempillantásra behajtott a ménest az ezüst palota udvarába. Eközben fölbred János, néz erre, néz arra, törüli a szemét: volt ménes, nincs ménes. Búnak ered szegény feje: no, most mit csináljon. A mint így tűnődnek, búslakodnak magában, megint csak ott terem mellette a rézhajú királykisasszony, de nem gyalog ám, hanem táltos lovon s mondja Jánosnak:

— Ne búsulj, világszép Szegfűhajú János. Ül fel erre a táltosra, vágtsd ezen az ezüst várhoz, s csak megmutatod magadat az ezüsthajú királykisasszonynak, meglásd, mindjárt visszaereszti a ménest.

Felül János a táltosra, az meg egyet ugrik, kettőt szökik: ott volt az ezüst vár előtt. Az ezüsthajú királykisasszony a mint meglátta Jánost, egyszeribe kieresztette a ménest, édesen, kedvesen Jánosra mosolygott s lekiáltott a palota ablakából:

— Vigyázz a ménesre, Szegfűhajú János, mert többet ki nem eresztem!

No, csakhogy megint kezére kaphatta! Elindítja a ménest, megy, mendegél, szép lassan eregél az visszafelé, a rézerdőbe, de még egy jó hajításnyira sem mehettek, a táltos megállott s ott abban a helyben megcsikózkodott. Az ám, még pedig kettőt csikózkodott. Az egyik mindjárt talpra állott, ugrált az anyja körül, hanem a másik girhes-görhes, bogos volt, meg sem tudott mozdulni. Mit volt, mit nem tenni, János a girhes-görhes csikót a nyaka közé vette s úgy czipelte az anyja után. Viszi, viszi a csikót, jó messzire viszi, az ina csak úgy

hutyorgott, reszketett már s im egyszerre csak megszólal a csikó:

— Tégy a földre, édes gazdám, eleget vittél már. Most majd én viszlek téged. Hanem vigyázz magadra, ha haza megyünk, mert a királyné akasztófára szánt téged. Akármit mond, ne szólj semmit, csak jere ki hozzám, ha megvacsoráltál.

Felül János a táltos csikóra, nagyot rittyent az ostorával, arra a ménes megriadt s sebes szélnél sebesebben vágatott haza.

Aztán beterelte mind az istállóba s fölment a palotába. A királyné asztal mellé ültette, ugyancsak traktálta étellel, itallal, s egzaminálta mindenféleképpen, hogy hol járt, merre járt, látta-e a királykisasszonyt, de János egy szó nem sok, annyit sem szólt, csak evett, ivott s vacsora után kiment az istállóba.

— Hadd el csak, mosolygott magában a királyné, tudom én jól, hol voltál, merre jártál, de nem is kerüld el az akasztófát.

A lovak mind leheveredtek volt már, csak a kicsi táltos állott.

— Jere, gazdám, jere, ülj a hátamra, hadd viszlek az ezüst várba, nagy vendégség lesz ottan, jön a réz királykisasszony is.

Szót sem szólhatott János, már ott termett a királykisasszony táltosa, a királykisasszony ráült s mondta ez is Jánosnak:

— Jere, János, jere!

De még el sem indultak, sugja a táltos Jánosnak:

— Hallod-e, édes gazdám, azt mondom neked, hogy be ne menj abba a szobába, a hol a vendégség van, csak maradj te a szomszéd szobában s ha hallod, hogy rólad beszélnek, szaladj ki az udvarra s ülj rám.

Na, elvágatnak sebes szélnél sebesebben, mindig egymás mellett a királykisasszony s Szegfűhajú János, az ezüst udvarban megkötik a lovakat, de Jánost visszarántotta a táltos csikó:

— Nézd meg jól a nyergemet, édes gazdám, két csillag van rajta, nehogy aztán más lovára ülj a sötétben.

Fölmennek a palotába, de a királykisasszony hiába hívta Jánost a vendégek közé, elbújt a szomszéd szobában. Ámbátor nem látta, jól tudta, hogy kik vannak ott, mert hiszen mondtam már, hogy négyszeri álmában sokat tanult s még azt is tudta, ki mit gondol felőle.

— Tudjátok-e, — mondotta valamelyik, — mi ujság? Itt jár valahol Szegfűhajú János. Azt mondom én minden anyának, vigyázzon a leányára, mert a mely leány ezt a legényt egyszer meglátta, halálos szerelembe esik. Pedig hiába, mert a gyémánthaju királykisasszony lesz az ő párja.

Hallotta ezt jól Szegfűhajú János s azt is tudta, hogy az Ezüstország királynéja mondta ezt.

— Hiszen csak jöjjön az én országomba, — mondotta az Aranyország királynéja, — akasztófán szárad a szép haja. Pedig közel járhat az én országomhoz. Hej, asszonyok, lányok, úgy tetszik nekem, hogy valahol itt van most is a palotában s hallgatja a mi beszélgetésünket!

Megijedt erre a szóra a rézhaju királykisasszony, elfehéredett a színében, reszketett mint a nyárfalevél.

— Úgy-e mondtam! — kiáltott az aranykirályné.

Nossza, mind felugráltak az asztal mellől, s mentek mind, hogy keressék meg Szegfűhajú Jánost. De e közben már a táltos csikó olyan nyeritést s dobrokolást vitt végbe, hogy Szegfűhajú János észre vette magát s szégyen a futás, de hasznos, ucczu, leszaladt az udvarba,

fölpattant a táltosra. Utána mind a királynék, a királykisasszonyok, hercegek, királyurfik, kergették Jánost, de a táltos csikót egy sem tudta elérni, pedig táltoson ült valamennyi. Nagy bosszankodva visszafordultak Ezüstország határáról, csak a rézhajú királykisasszony nem. Ez addig kiabált János után: várj meg, János, várj meg, hogy egy kicsit megcsendesítette a táltost s együtt mentek haza.

Hanem a rézirályné nem aludott, lent sétált az udvaron, úgy várta őket.

— No te szépséges virág, hol voltál? — förmedt a leányára éktelenül.

— Tudja jól, édes anyám, hírével jártam.

— Igen, igen, hiremmel jártál, de azt nem mondtam, hogy Szegfűhajú János is veled menjen!

Azzal Jánosnak fordult:

— No, Szegfűhajú János, most a kezem közé kerül-tél! Holnap reggel felakasztatlak. Ugy-e megmondtam, hogy ne vess szemet a leányomra, mert nem vagy te hozzá illő.

János nem szólt semmit, csak hallgatott. Be sem köthette a csikót, a királyné megfogatta a katonáival s tömlöczbe záratta, tömlöcz ajtajára hét lakatot tétetett, hogy se ő ki ne jöhessen, se a leánya be ne mehes-sen hozzá. De tétetethett volna hetvenhét lakatot, János a szép asszonytól erre is tanult mesterkedést: mind a hét lakat kinyilt s a királykisasszony bement a töm-löczbe, leült János mellé s úgy sirdogált, kesergett:

— János, János, világszép Szegfűhajú János, ha te engem szeretnél, s elvinnél a te hazádba!

De János nem szólt semmit, csak hallgatott s mind a gyémánt királykisasszonyra gondolt, a kit ő látott már álmában.

Egyszerre csak kopogtatnak a tömlöcz ajtaján.
A királyné kopogtatott s beszólt:

— Aluszol-e, álmодol-e, Szegfűhajú János?
János nem felelt, de felelt a királykisasszony helyette

— Nem aluszom, nem álmodom, bús soromról gondolkozom!

Hej, Uram Jézus, ne hagyj el! kinyitja az ajtót a királyné szörnyű haraggal, sikolt-rikolt a katonáknak: hé, katonák, jertek, jertek, még most vigyétek akasztófára, hajnalt se várjatok!

Jöttek a katonák s vitték Szegfűhajú Jánost, de ez csak mosolygott magában. Akkor is mosolygott, a mikor akasztófára húzták. Estig ott lógott az akasztófán, akkor kiment hozzá a táltos csikó, levette.

— Élsz-e, halsz-e édes gazdám?

— Élek, kicsi lovam, élek.

— No ha élsz, ülj a hátamra, beugratunk a rézkirályné udvarába s szólj be az ablakán.

Ugy tettek, a hogy a táltos mondta. A rézkirályné éppen vacsora mellett ült, mikor János bekiáltott az ablakon. Hej, felugrott mindjárt, lekapta a falról hegyes kardját, aztán szaladt az istállóba, felült a táltosára s hipp-hopp, vágatott Szegfűhajú János után. Vágatott János is szélnél sebesebben, de a Rézhegyen megállapodott s most már megszólalt ő is:

— Mit akarsz, rézkirályné?

— Megöllek, Szegfűhajú János, kinek az én leányom halálos betege!

Mindjárt kardot rántott, nemkülönben Szegfűhajú János is s összecsaptak, hogy ég, föld megzendült a szörnyű csattogásba. Egész éjjel s egész nap, folyton-folyvást csattogott a kard, de egyik sem tudta legyőzni a másikat. Akkor azt mondta a királyné:

— No, Szegfűhajú János, ámbátor asszony vagyok, még nem akadt férfi, a kit le ne győzzek. Legyen tied országom, leányom.

Mondotta János:

— Nem kell nekem sem országod, sem leányod, nincs nekem itt maradásom. Addig meg sem nyugszom, míg Gyémántországba nem érek.

Nem is volt többet maradása, addig meg sem állott, míg Ezüstországba nem ért. Hiszen ment volna ő egyenesen Gyémántországba, de nem kerülhette ki Ezüstországot. Az ám, még Aranyországot sem. Mondjam, ne mondjam, sok beszédnek sok az alja: Ezüstországban is,

Aranyországban is csak úgy volt, a hogy Rézországban. Mit mondok, még sem úgy volt egészen, mert Aranyországban csakugyan akasztófán száradt volna, ha az aranyhaju királykisasszony le nem veszi a csudairral meg nem kenegeti. De hiába vette le az akasztófáról, hiába támasztotta fel: Aranyországban sem volt maradása. Hej, pedig de szépen, de édesen mondta aranyhaju királykisasszony:

— Maradj itt, világszép Szegfűhajú János!

— Nem maradhatok, aranyhaju királykisasszony, — mondta nagy búsan Szegfűhaju János. — Nincs nyugvásom, míg Gyémántországot is nem látom valósággal.

Tovább ment, mendegélt Szegfűhaju János, s a mint ment, mendegélt, sóhajtozott: hej, Istenem, ha most itt volna az én lelkem keresztanyám!

Bizony ha kivánta, csak előtte termett a szép asszony.

— Itt vagyok, keresztfiam. Rám szorultál úgy-e?

— Ó, lelkem keresztanyám, bizony nem tudom, mi tévő legyek, merre forduljak. Három országot bejártam, három királykisasszonyt bánatban hagytam, — majd megszakad a szivem.

A szép asszony nem szólt semmit, csak mosolygott s intett Jánosnak, hogy menjen utána.

Mentek, mentek, mendegéltek s egyszerre olyan földre értek, hol gyémánt volt a fü, a virág, a fa s minden.

— Ihol, — mondta a szép asszony, — Gyémántország. Emlékszel-e rá?

— Emlékszem, — mondotta János — ilyennek láttam álmomban is.

— Gyere hát velem a gyémántvárba: ott lakik a gyémántkirályné leánya. Tudd meg, hogy a gyémántkirályné az én testvérem s mióta te a világra születél, vár reád, Szegfűhaju János, hogy neked adja a leányát.

Aközben a várhoz értek s hát jó elejbük a királyné s a leánya, a ki szebb volt a ragyogó csillagnál. Éppen olyan szép, a milyennek álmában látta.

Hej, Istenem, de volt-e öröm, mikor a királyné meglátta a hugát! De bezzeg a királykisasszony sem szomorodott el, mikor meglátta Szegfűhaju Jánost.

Mondták mind a ketten lelkes szóval: te az enyém, én a tied!

A gyémántkirályné Jánosnak adta egész országát s királyságát s még az nap megtartották a lakodalmat. Mit mondok: csak kezdték s hét álló hétig el sem végezték. Eközben a János anyját is Gyémántországba hozták palotástól, mindenestől.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A kolozsvári bíró.

Nem hiába szerette a nép Mátyás királyt: nem volt több hozzá hasonlatos királya a magyarnak. Amint neszét vette, hogy itt vagy ott erősen sanyargatják a szegény földnépét, nem volt nyugalma Budavárában — álruhába öltözött s úgy ment színről-színre látni a valóságot.

A többek közt hírül adják, hogy a kolozsvári bíró ugyancsak sanyargatja a szegény népet. Hiszen nem kellett több Mátyás királynak. Majd megnézi azt ő a maga szemével s jaj lesz annak a bírónak, ha igaznak látja a sok sűrű panaszt. Máskülönben is már rég vágyódott Kolozsvárra. Hogyne vágyódott volna, hisz ebben a városban látta meg először Isten áldott napját. (Még most is áll az ő szülőháza: nézzétek meg, ha Kolozsvárt jártok.)

De hogy szavamát össze ne keverjem, Mátyás király bement Kolozsvárra, paraszti ruhában s ottan leült a mézárszék elé, éppen szembe a bíró házával. Hiszen jókor ült a mézárszék elé. Nagy sereg nép hordotta a fát a bíró udvarára, egy csomó ember meg vágta a fát az udvaron. Mellettök a hajduk s pálczával biztatták a szegény népet: hordjad, vágjad, paraszt!

Egyszerre csak egy hajdu megpillantja Mátyás királyt.

— Ne, te, ne! — mordult rá a hajdu — hát te mit lopod Isten áldott napját. Kelj föl, ne lógasd a hoszszú orrodát, hitvány paraszt!

S hogy szavának nagyobb foganatja legyen, pálczájával jót húzott a »hosszú orrú« paraszt hátára.

Mátyás fölállott, megvakarta a hátát, de nem indult.

— Indulj már!

— Jó, jó, de mit fizet kend?

— Ezt né! — ordított a hajdu s még jobbat húzott

Mátyás hátára. — Indulj előttem!

Mit volt, mit nem tenni, Mátyás elindult a hajdu előtt.

— Be a biró udvarára, vágjad a fát, hosszú orrú!

A biró ott könyökölt a tornáczon. Mátyás megszólította.

— Kigyelmed a biró?

— Én hát, mi közöd hozzá?

— Ahhoz nekem semmi közöm, de szeretném tudni, mit fizet a favágásért?

— Ejnye, ilyen-olyan, szedte-vette parasztja, — káromkodott a biró, — mindjárt fizetek én neked. Huzz rá! — parancsolta a hajdunak.

No, annak nem kellett parancsolni, harmadszor is ráhuzott, hogy csakúgy porzott Mátyás zekéje.

Jól van... Mátyás többet egy szót sem szólt, vágta a fát, meg hordta a biró pinczéjébe, de közben, mikor senki sem látta, veres krétával három hasábra ráírta a nevét. Este csöndesen tovább kullogott, de másnap megint beállított Kolozsvárra, most már nem zekében, hanem királyi ruhában s nem ült le a mézsárszék elé, hanem fölment az ő palotájába. Egyszeribe hívatta a birót s az egész tanácsot mind közönségesen. A biróhoz volt az első szava:

— Mi hír a városban, biró uram?

— Semmi nevezetes, felséges uram. Csöndben, békében élünk, a miért áldjuk is felséged nevét lefektünkben, felkeltünkben.

— Úgy? Hát a szegény földnépe? Nem sanyargatják az előljárók?

— Nem sanyargatja senki, felséges uram. Soha nem volt ilyen jó dolga a földnépének.

— Jól van, biró uram. Hanem szeretnék végig sétálni a városon, hadd lássak mindent színről-színre. Tartsanak utánam kigyelmetek.

Elindult Mátyás király, utána a biró s mind a tanácsbéliek. Mennek utczáról, utczára s egyszerre csak megáll a biró udvara előtt.

— Ej, de nagy kazal fája van, biró uram.

— Isten megsegített, — mondotta a biró alázatosan.

— Hát az Istenen kívül más nem segített? Kik hordták ide ezt a sok fát?

— A népek, felséges uram.

— S mit fizetett nekik?

— Ingyen, szeretetből tették, — mondotta a biró.

— Na, én mintha másként hallottam volna... Hé, legények, — fordult a király a szolgálaihoz — hányjátok szét a kazalt!

A legények serényen munkához láttak, széthányták a kazalt, Mátyás meg csak nézte erősen, hogy mikor kerül elé az ő három fája. Elékerültek azok is.

— Nézzen ide, biró uram. Tud-e olvasni?

— Tudok, felséges uram, — hebegett a biró, a kinek már akkor égett a föld a talpa alatt.

— Olvassa, mi áll ezen a három hasábon?

— Mátyás... Mátyás... Mátyás... — dadogott a biró.

— Bizony, ha Mátyás, úgy tudja meg kend, hogy azt én irtam oda. Én voltam az a hosszú orrú paraszt, a kire háromszor vágott a hajdu, mert fizetés nélkül nem akartam hordani a fát!

— Ó, felséges uram! Kegyelem árva fejemnek!

Térdre borult a bíró, térdre a hajdu is. Mondta Mátyás a hajdunak:

— Te állj fel. Szolga vagy, azt tetted, a mit az urad parancsolt. Hanem kendet bíró uram, példásan megbüntetem. Akasztófát érdemelnél, de fejedet üttetem, szegény népnek sanyargatója!

A népek, kik ezt hallották, lelkesen kiálták:

— Éljen Mátyás király! Ez az igazság!

... Hanem Mátyás halálával meg is halt az igazság... Még ma is kesereg a nép: Meghalt Mátyás király, oda az igazság...

Az ikrek.

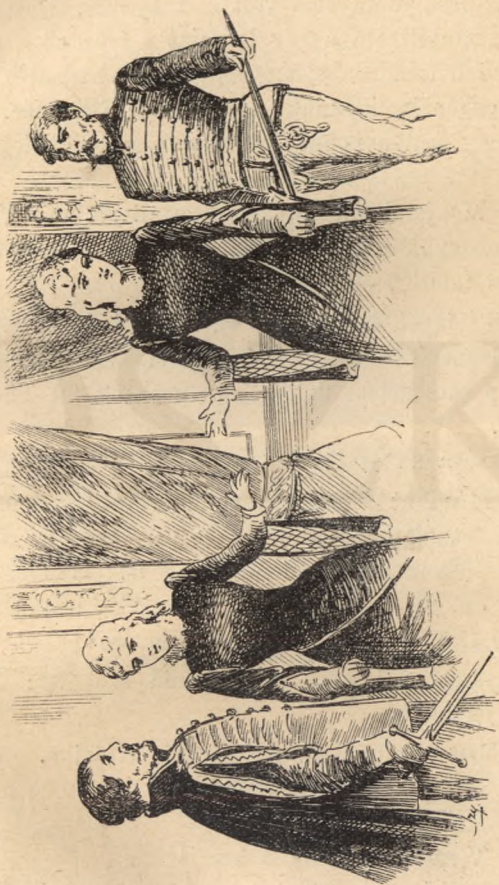
Nem tudom, kinek higgyek, mert az egyik azt mondja, hogy Székelykő várát az óriások építették, a másik meg azt, hogy Thoroczkai Vendel vajda ő kigyelme, ennekelőtte hat száz esztendővel. Akkor, mikor jöttek a tatárok. Már akárki építette, a tatárjáráskor Thoroczkai Vendel uramé volt a vár, mely magas hegy tetejéről büszkén nézett le Toroczkó-Szentgyörgyre.

Hát csakugyan jöttek a tatárok: égő faluk jelentették, hogy itt vannak. A megriadott nép azt sem tudta merre meneküljön: várakba-e, erdőkbe-e? Többen szaladtak erdők sűrűjébe, mint a várakba. Mire a tatár csorda Székelykővára alá ért, Thoroczkai uram mellett csak néhány hűséges cseléd maradt, na meg a két leánya: Klárka s Katicza. Ikrek voltak a leányok, olyan hasonlatosak egymáshoz, mint egyik tojás a másikhoz. S szép mind a kettő, mint a ragyogó csillag.

Ugy látszik, megneszelte ezt a tatárok vezére, mert megszállotta a várat köröskörül s el sem mozdult onnét. Várta szép csöndesen, míg Thoroczkai uram kinyitja a kaput. Azt mondja akkor majd Thoroczkai uramnak: mehet kigyelmed, a merre tetszik, hanem a leányát én viszem el!

Hiszen ezt így elég szépen elgondolta a tatárvezér, s még csak egy hétig kellett volna várnia: elfogy az

eléség a várban s Toroczkai uram bizonynyal, semhogy éhen halni lássa két szép leányát, feladja a várat. Hanem egy sötét, csillagtalan éjszakán rajta ütött a nép (az

éhség kergette ki az erdőből) s reggelre még hirmondó: sem maradt a tatárseregből. Két fiatal székely legény vezette a népet, ezek bátorították: csak előre, utánam!

Üsd a fejét, ott nem sántul meg! Ütötték bizony azok a tatárnak fejét is, lábát is.

Reggel, mikor kinézett Thoroczkai uram a vár ablakán, hire-nyoma sem volt a tatárnak. Bezzeg hogy mindjárt kinyitatta a vár kapuját s leüzent a népnek: jőjjenek fel mind, van még egy kevés maradék ételből, italból, egyenek, igyanak a győzelem örömére. A két vezért meg külön is meg akarta ajándékozni. Mondta nekik:

— Menjetek, nézzetek szét a váramban. Válasszatok magatoknak valamit, a mi szemeteknek, sziveteknek legjobban tetszik, — nektek adom.

A legények bejárták a várnak minden zegét-zugát, s valahol meglátták az egyik leányt. Egyszeribe félbehagyták a keresgélést, nagy sietve mentek föl Thoroczkai uramhoz.

Mondta az egyik:

— Mindent jól megnéztem, Thoroczkai uram. Nekem a leánya tetszik legjobban.

— Nekem is! — mondta a másik is lelkesen.

— Jó, jó, — mosolygott Thoroczkai uram, — csak-hogy melyik? Mert két leányom van ám!

Egyszeribe kiszólt a szomszéd szobába: Klárika, Katicza jertek be.

Abban a pillanatban beperdült Klárika.

— Mit parancsol, apámuram?

— Hát Katicza hol van?

— Virágot gyomlál a kertjében.

— Hadd gyomlálja, — mondta az egyik vitéz, — én ezt a leányt választottam.

— Hadd gyomlálja, — mondta a másik is, — én is ezt választottam.

Bizony ha mind a ketten egyet választottak, kard tegyen igazságot! Nem kellett ezt mondani, egyszerre rántották ki a kardjukat, a szemök összevillant: kettő közül az egyik itt marad!

De abban a pillanatban, hogy a kardjuk összecattant, beszaladt a szobába Katicza is. S halljatok csudát, ki is esett mind a két vitéz kezéből a kard, pedig ugyancsak erősen megmarkolták volt.

— Ne te né! — ámult-bámult a két székeley vitéz — hiszen ezt választottam!

Egyszerre mondták ezt: hiszen ezt választottam!

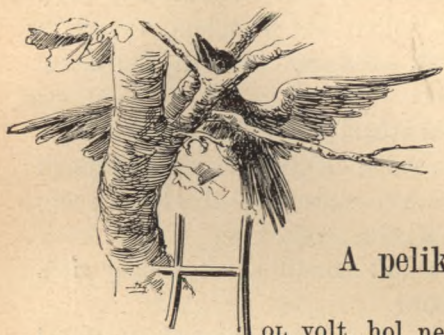
No, az öreg Thoroczkai békességet csinált köztük. Az egyik vitéz mellé álitotta Klárikát, a másik mellé Katiczát. Klárika ujjára huzott aranykarikát, Katiczáéra ezüstöt.

— Ez a te jegyesed, — mondta az egyik vitéznek, ez meg a tied, mondta a másiknak. Jegyezzétek meg jól!

Szent lett a békesség. Még azon melegében megtartották a lakodalmat s mindkét vitéz vitte a párját a maga fészkébe.

Igy volt, vége volt, mese volt — meglehet, hogy igaz volt...

A pelikán madár.

OL volt, hol nem volt, hetedhétország-
gon túl, az operenciás tengeren innét, volt egyszer egy
öreg király. Ennek a királynak az egyik szeme mindig sírt,
a másik meg nevetett. Csudálkoztak a népek, hogy ugyan
mért nem nevet a királynak mind a két szeme, hiszen olyan
szépséges szép lánya van, amilyen nem volt több kerek
e földön; mi búja, baja lehet, hiszen a hány valamire
való királyfi volt a világon, mind megfordult az udva-
rában, epekedett a királykisasszonyért, válogathatott ben-
nök. De csodálkozott ezen a királykisasszony is s egy-
szer aztán megkérdezte az apját:

— Édes apám, mi az oka, hogy az egyik szeme
mindig sir s a másik meg nevet?

Mondotta a király:

— Sokan kérdezték ezt, édes leányom, de még sen-
kinek meg nem mondtam, minek mondtam volna, úgy is
tudom, hogy hiába mondanám,

— Ó, lelkem apám, mondja meg nekem, legalább
segítek búsulni!

Addig kérte s olyan szépen kérte, hogy megmon-
dotta az öreg király:

— Azért sir az egyik szemem, mert volt nekem
ifjú koromban egy szépen zengő pelikán madaram, ha

annak az énekét hallottam, elfeledtem minden búmat, bajomat. Ezt a madarat valaki ellopta s ámbátor bejártam utána az egész világot, meg nem találtam. Azóta sir az egyik szemem. A másik azért nevet, mert világjáró utamban sok szép leányt láttam, de hozzád hasonlatos szépet nem!

Azt mondta erre a királykisasszony:

— Bizony, ha nem látott, édes apám uram, nem is megyek addig férjhez, míg a pelikán madár elé nem kerül! Amely királyfi azt akarja, hogy a felesége legyek, induljon a pelikán madár után s a nélkül ne is kerüljön a szemem elé.

Eleget mondta az öreg király, hogy az hiábavaló kívánság, meg se próbálja, mert vén leány marad: a királykisasszony kihirdette ország-világ előtt, hogy annak lesz a felesége, ki a szépen zengő pelikán madarat visszahozza.

Bezzeg elindultak százan is, de indulhattak ezeren is, egy-két országot bejártak, azzal megfordultak, mert hírét-nyomát sem találták a pelikán madárnak.

— Látod, lányom, látod, — mondotta a király, — hiábavaló a kívánságod! Bizony mondom, hogy vén leány maradsz.

De beszélhetett neki, azt mondta a királykisasszony:

— Akár hiábavaló, akár nem, amit fogadtam, a mellett maradok.

De már erre az öreg királynak mind a két szeme sirni kezdett. Hej, mért is szólt a leányának a pelikán madárról!

Hanem hogy szavamat s mondásomat össze ne zavarjam, volt a király udvarában egy kicsi nemes legény s ez hogy látta s hallotta, mi nagy szomorúság van a palotában, mit gondolt, mit nem, hamuba sült pogácsát

süttetett a szakácsnéval s azzal, azt sem mondta senki-
nek, hová, merre, csak elindult torony irányába. Kimegy
a városból, megy, mendegél az úton egy darabig, aztán
letér az útról, neki vág az erdőnek s hát amint a
szélire ér, elejibe áll egy öreg koldús, s kenyeret kér
tőle Isten nevében.

— Jó szívvvel, — mondta a kicsi nemes legény s
benyúlt a kebelébe, kivette onnan a hamuba sült pogá-
csát s felét a koldúsnak adta.

— No te kicsi nemes legény, — mondotta az öreg
koldús, adj hálát az Istennek, hogy nem sajnáltad tőlem
a pogácsát. Tudom én, mi útra indultál. Sok királyfi
vágatott el itt aranyszörű paripán, kértem is min-
deniktől Isten nevében, de rám sem hallgattak, nagy
büszkén tovább vágattak. No de vissza is jöttek szé-
gyenszemre, a pelikán madár nélkül. Hát jótétel helyébe
jót várj, fiam. Hallgass ide. Az a pelikán madár túl van
az óperenciás tengeren s ha három ember életét össze-
tennéd, még akkor sem érnél oda gyalogszerrel, de még
lóval sem, akármilyenel. Olyan ló kell oda, amelyik
sárkánytejet szopott. Eredj keresztül ezen az erdőn,
aztán menj tovább, még egy erdőn keresztül, annak a
szélén lakik egy vén boszorkány, állj be hozzá szolgál-
latba. Három nap az esztendő, de még ember fia ki
nem töltötte azt a három napot, mert két lovat kell
őrizni s az a két ló a boszorkány két leánya. Egyszer
a föld alá, másszor a tenger alá bújik ez a két ló, de
még a fellegekbe is, s csak akkor kerülnek haza, mikor
a három nap kitelt. Az ám, csakhogy akkor már jöhet-
nek, mert a vén boszorkány karóba húzatja a fejedet.
Node ne búsulj te, fiam. Nesze adok egy sípot. Ennek
a sípnek három lika van. Ha az elsőt megfuvintod, eléjő
a szúnyogok királya; ha a másodikat, a halaké; ha a

harmadikat, az egerek királya. Ezek elékerítik a lovakat, akárhová bújnak. Mikor az esztendő kitelik, a vén boszorkány ajáll neked minden szépet, drágát, de te ne láss, ne hallj, akármit mutat, akármit beszél, csak kérd azt a csikót, mely a ganédombon két ölnyire el vagyon ásva s a mely félig el is vagyon rothadva. Ezt a csikót ásd ki, vedd a nyakad közé s vigyed, meg se állj, míg a falu hidjához nem érsz, ott állj be a hid alá, mosd meg jól a csikót. A többi a te dolgod.

Megköszöni a kicsi nemes legény a sipot s a jó tanácsot, elbúcsuzik az öreg embertől s mire esteledett, alkonyodott, keresztül ment a két erdőn, ment egyenest a vén boszorkányhoz. Köszön illendőképpen, a boszorkány fogadja, leülteti.

— Mi jóba jársz, fiam?

— Szolgálatot keresek, öreganyám.

— Jól van fiam, szerencsés órában jöttél. Nálam három nap az esztendő s csak két lovat kell öröznöd. De úgy örözd, hogy, ha elveszited, karóba kerül a fejed.

— Nem bánom én, öreganyám, csak adja kezemre a lovakat!

— Hiszen csak várj, — mormogott magában a vén boszorkány, — majd megbánod!

Asztalhoz ültette a legényt, adott neki jó vacsorát, bort is elegendőt, de a borba álomitalt csepegtetett. Vacsora után kimentek az istállóba, ott a legénynek kezére adta a lovakat, de ugyancsak lelkére kötötte, hogy a selyem rétre menjen velök s reggelre jőjjön haza.

A kicsi nemes legény hamarosan felkantározta a lovakat, az egyikre felült s úgy ment ki a selyemrétre. Ott eleresztette s leheveredett a puha selyem fűbe, el is aludt mindjárt. A nap a hasára sütött, akkor ébredt

fel. Dörzsöli a szemét, néz erre, arra, mindenfelé, de nézhetett, hire-nyoma sem volt a lovaknak.

No ha nem, belefujt a síp első likába s hát abban a pillanatban ott termett a szunyogok királya.

— Mit parancsolsz, édes gazdám?

— Azt, hogy keresd meg a lovaimat.

— Hiszen ha a levegőben vannak, ne félj, visszahozom!

Azzal a szunyogok királya elrepült, összecsődítette mind a mi szunyog volt a világon s hát egy óra sem telt belé, leszáll a selyemrétre két griffmadár. A kicsi nemes legény a kantárral fejbe vágta a griffmadarakat s azok abban a pillanatban lóvá változtak. Egyszeribe felkantározta őket s haza vágatott velük, hogy csakúgy szakadt le a hab róluk.

Isolygott-pisolygott a vén boszorkány, amikor meglátta a legényt, dicsérte is erősen, étellel, itallal jól megtraktálta, de míg a legény evett, ivott, kiment az istállóba, s lapátnyéllel úgy eldögönyözte a lovakat, hogy elterültek a hídláson.

Estig nem kellett a rétre menni, akkor megint jó vacsorát adott a vén boszorkány a legénynek, de most már annyi álomitalt cseppentett a borába, hogy még ki sem ért a rétre, lefordult a ló hátáról s reggelig aludt, mint a fekete föld. Bezzeg hogy: volt ló, nincs ló. De ezen nem busult a legény, belefujt a síp második likába s csak ott termett előtte a halak királya.

Mondja a legény, hogy mi baj.

— Ne búsulj, ha az én országomba tévedtek, eléritem, — mondotta a halak királya.

S hát csakugyan egy óra sem telt belé, egy nagy csukát vetettek ki a selyem rétre. Ennek a csukának a hasát a halak királya felhasította a kardhallyal s im,

két aranyhalacska fordult ki belőle. Ezt a két aranyhalacskát meglegyintette a legény a kantárral s lóvá változott mind a kettő.

Hazavágtat a legény, isolyog-pisolyog a boszorkány, dicséri, de úgy, hogy majd lesuvad a legény arczáról a bőr a nagy dicsérettől, hanem míg a legény délebédelt, kiment a boszorkány az istállóba, s addig verte a lovakat, míg a hídláson el nem nyúltak.

Harmadik este még több álomitalt vegyített a legény borába s hogy jobban aludjék, még három bagolytollal töltött párnát is adott neki. Hiszen nem kellett a párna, elaludott anélkül is s dél volt, mire felébredt. A legény nem is kereste a lovakat, belefűjt a síp harmadik likába s egyszeribe ott volt az egerek királya.

— Mit parancsolsz, kedves gazdám?

Mondja, mit.

— Ne félj, ha a föld alatt vannak, előkeritem én.

Nosza, neki indultak az egerek, felkajtottak minden zugot, likat a föld alatt s hát, mire a legény az álmat kitörülte a szeméből, hoznak elejbe két patkányt. Meglegyinti a kantárral s egyszeribe lóvá változtak.

— No fiam, — mondotta a vén boszorkány, mikor a legény hazament a lovakkal, — ilyen szolgám még nem volt, mint te. Becsületesen kitöltötted az esztendőt, de nem is maradok adósod. Nesze, itt van három kulcs. Egy a pinczébe nyit, ott káddal áll arany, ezüst: végy, amennyit elbirsch. Egy a ruháskamarámba nyit. Vannak ott drágábbnál drágább aranyos, gyémántos ruhák, elveheted a legszebbet. A harmadik kulcs az istállóom kulcsa, ott válaszd azt az aranyszőrű paripát, amelyik csak szemednek, szivednek tetszik.

Mondotta a legény:

— Nem kell nekem, öreg anyám, sem a pénze, sem a ruhája, sem az aranyszőrű paripája. Kell nekem az a csikó, amelyik a ganédombban el vagon ásva.

— Hej, fiam, fiam, ördöggel czimborálsz te, — mondotta a boszorkány, — meglásd, hogy rossz végre jutsz!

— Nem bánom én, öreg anyám, akármi végre jutok, de én nekem csak az a csikó kell.

Eleget mesterkedett a boszorkány, hogy kibeszélje a legényt a szándékából, de annak ugyan beszélhetett. Mit volt, mit nem tenni, adott a legénynek arany ásót s ezzel ásni kezdett a kicsi nemes legény, ásott hét nap s hét éjjel szakadatlan: akkor akadt a csikóra. Megfogta a lábánál fogvást, szép gyöngén kihúzta, a vállára emelte s úgy vitte a híd alá s ott megmosta. Akkor kivezette a híd alól s hát, Uram, Teremtőm, színarany volt a csikó szőre, ragyogott, mint a nap. Kantár is volt a fejében, gyémántszegecses kantár, nyereg is a hátán, aranyos, ezüstös.

— No, édes gazdám, — szólalt meg a csikó, ülj rám, hadd lám, hogy rám termettél-e?

Felpattan a legény a csikóra, az meg egyet ugrik, kettőt szökik s fent volt a fellegek közt; onnét ugrott a holdba, a holdból a napba, a napból a fiastyúkba, abból meg le a hídra s a kicsi nemes legény úgy ült rajta, mintha oda szegezték volna, meg sem tántorodott.

— Jól van, édes gazdám, most már mehetünk. Elviszlek az Óperenciás tenger partjára, tovább nem, ott leteszlek. A tenger partján van innen is, túl is egy fa. Ez a két fa minden esztendőben kétszer összehajlik, tavasz elején s nyár végén: akkor átsétálhatsz rajta az Óperenciás tenger túlsó partjára. Onnét gyalogszerrel mégis tovább s minden házhoz beszólsz, minden embertől,

akivel találkozol, kérdezősködöl, mert tudd meg, hogy
»száján az ember messze elmehet« s »többet ér egy kér-

dezem, száz keresemnél!« Hanem ha szükséged lesz rám,
csak fuvints bele a sípodnak mind a három likába, ott
leszek mindjárt.

Ahogy ezt mondotta a táltos csikó, mindjárt fel is szállott a levegőégbe, vitte a kicsi nemes legényt erdők, mezők, tengerek felett, hét nap s hét éjjel folyton szállott, gondolatnál is sebesebben, akkor ért az Óperenciás tenger partjára, ottan leereszkedett térdig érő selyemfübe.

— Itt vagyunk, kicsi gazdám. Vedd ki a szájam-ból a zabolát, te meg indulj, nézd, éppen most hajlik össze az a két fa.

Hopp, a kicsi nemes legény egy szempillantásra felmászott a fára s futott mint a gondolat keresztül az összehajlott ágakon. Addig futott, míg a tenger tulsó partjára nem ért. Na, éppen jókor, mert ahogy a földre ugrott, elvált a két fa egymástól.

Elindult a kicsi nemes legény egymagában, ment, mendegélt, arany erdőbe ért, de meg sem állott, míg az erdőn át nem ment. Az erdő tulsó szélén volt egy kis ház, abban lakott egy száz esztendőss asszony, bement hozzá.

— Adjon Isten jó estét, öreg anyám.

— Adjon Isten, fiam. Hát te mi jóban jársz?

— Én a szépen zengő pelikán madarat keresem, ha megtalálnám. Hallotta-e hirét, öreg anyám?

— Hallani hallottam a hirét, de sohasem láttam, pedig én is szeretném hallani a hangját, mert azt mondják, hogy a ki hallja, megfiatalodik. Eredj, fiam, az anyámhoz, az ott lakik az ezüst erdő mellett, az talán többet tud róla.

Útbaigazgatja az öreg asszony a kicsi nemes legényt, megy ez az ezüst erdőbe, ezüst erdőn túl az öreg asszony anyjához, kérdi ezt is, hallotta-e hirét a pelikán madárnak.

— Hallottam, fiam s azt is hallottam, hogy a jézsoviták templomában vagy, de jobb, ha visszafor-

dulsz, mert éjjel-nappal istrázsálják a jezsoviták s ha a világ minden kincsét igérnéd nekik, úgy sem adnák neked. Eredj különben az anyámhoz, az többet tud, mint én.

Eligazitja a legényt a réz erdőbe, annak a túlsó szélén lakott a mindentudó öreg asszony.

— Adjon Isten jó napot, öreg anyám!

— Hozott Isten, fiam. A pelikán madarat keresed ugy-e?

— Azt, öreg anyám, azt.

— Azt mondta a leányom, hogy a jezsoviták templomában van, ugy-e? Ott volt biz az a mai szent napig, de onnét ma reggel, mig a templomot seperték, elrepült s meg sem találják, mig hozzám nem jönnek tanácsért.

Mondta a legény:

— Lelkem, öreg anyám, mutasson nekem utat mert az a pelikán madár az én országombeli királyé, akinek az egyik szeme mindig sír a madár után.

— Tudom, fiam, tudom, én meg is mutatom neked az utat, csak embere légy. Hallgass ide. A pelikán madár a vaserdőbe repült. A vaserdőben van egy akkora fa, hogy a felső ága az eget veri. Ennek az ágnak a kettős ága, az *ikre* közé akadt a pelikán madár, ott vergelődik, kinlódik, de hiába, nem tud kiszabadulni. Ha volna olyan ember, a ki még a mai áldott szent napon fel tudna mászni arra a fára, kiszabadithatná a madarat, de már azt nem hiszem.

Hej, megszomorodott a legény, a könye is kicsordult. Gondolt ide, gondolt oda, mit tudjon csinálni, merre facsarodjék. De bezzeg felvidult egyszerre! Eléveszi a sipját, belefuvint a három likba s hát csak zúgni-bugni kezd a levegő-ég, nagy szél kerekedik s im abban a pillanatban elejbe toppan a táltos csikó.

— Mi baj, édes gazdám?

Mondja a legény, hogy mi.

— Ulj a hátamra, fogódkodj a serényembe jól. Ne nézz se jobbra, se balra, csak felfelé. Mikor a fejem az eget éri, hirtelen fogd meg azt a két ágat, huzd két-felé s abban a minutában fogd meg a madarat is, dugd a kebeledbe.

Na, ugy is tesz a legény, ahogy a táltos csikó mondja. Felszállanak a levegő-égbe, hipp-hopp, be a vaserdőbe, vaserdőben az égig érő fa mellett szállnak felebb, felebb, mint a gondolat s egyszerre csak: kopp! nagyot koppan a táltos csikó feje. De a legény sem táltotta el a száját, egy, kettő! kebelében volt a szépen zengő madár.

Ott bizony, de ahogy ott volt, elkezdett énekelni s halljatok csudát! ég-föld zengett az énekétől.

Mondta a táltos:

— Fogódz belém jól, édes gazdám, különben lefordulsz rólam!

No ezt jó hogy mondta, mert a kicsi nemes legény szemét-száját eltáltotta a madár énekén.

S a merre elszállottak a levegő-égben, lent a földön, aki öreg ember hallotta az éneket, az mind megfiatalodott. Olyan szép fiatal leány lett abból a három öreg asszonyból is, a ki a kicsi nemes legényt utba igazgatta, hogy csupa csuda.

Egy hét, kettő nem telt belé, hazaért a kicsi nemes legény, s amint ment végig a városon, kiveszi kebeléből a pelikán madarat, biztatja:

— Énekelj, énekelj, szépen zengő pelikán madár!

De bezzeg egyszerre kicsődült az utcára minden ember, ki a király is, ahogy a pelikán elkezdett éne-

kelni s hát — volt öreg király, nincs öreg király, úgy megfiatalodott, hogy testvére lehetett volna a leányának.

Hiszen lett becsüje a kicsi nemes legénynek. A király egyszeribe neki adta fele országát s fele országa mellé a leányát.

Holnap legyen a szépen zengő pelikán madár a vendégetek.

A kecskekörmök.

Volt idő, gyerekek, hogy a Balaton partján, ahol most uri népek sétálnak fel s alá, kecskék legeltek. Na, ez rég volt, lehet annak sok száz esztendeje, talán ezer is. Már akármikor volt, elég az, hogy a Balaton partján még most is találhattok apró kövecskéket, csudásan hasonlatosakat a kecskekörmökhöz.

Mindjárt elmondom, hogy s mint kerültek ide, csak várjátok a sorát. Hát amint mondám, rég volt, nagyon rég, lakott a Balaton partján egy öreg ördöngös asszony, annak volt szép kecskenyája, de milyen szép. Hónál fehérebb volt a szőre a kecskéknak, puha selyemnél puhább: a ki látta, csudálta. De bezzeg kevélykedett is az asszony:

— Nincs párja az én kecskéimnek kerek e földön.

Telt-mult az idő, egyszer honnét, honnét nem, egy szépséges szép ifju leány vetődött a Balaton mellé. Nem jött ám egyedül: kecskéket terelgetett maga előtt s mert-hogy megtetszett neki erősen a Balaton vize, Balaton mellett a selyemfű, ottan megállapodott a kecskéivel. Hej, Istenem, az öreg asszonyt, ahogy meglátta a leány kecskéit, elborította a sárga irigység. No, ezt erősen ne is csudáljátok, hiszen azt hitte, hogy az ő kecskenyája a legszebb kerek e földön s im, a jövevény leányé szebb volt, ezerszerre szebb! Mert úgy tudjátok meg, hogy a leány kecskéinek a körme is színarany volt, hát még a szőre! Ragyogott, tündökölt, mint a fényes nap.

Attól a pillantástól fogvást, hogy meglátta az asszony az aranyszörű kecskéket, nem volt nyugodalma, éjjel-nappal fúrt-faragott magában: hogy s mint tudja

elpusztítani a leányt. Akkor aztán övé lesz az aranyszörű kecskenyáj is.

A leány nem is sejdítette, hogy miben fő az ördögös asszony feje, naphosszat a Balaton partján üldögélt,

gyönyörködött a Balaton vizében s meg-megesett, hogy az este is ott találta a parton ültében: nézte a viznek tükrében a ragyogó csillagokat. A kecskék meg ezalatt szerte-széjjel jártak, szabadjában: a jó Isten, aki vigyáz minden teremtettt állatra, őrizte őket.

Hát az öreg asszony csak fúrt-faragott magában s egy este, míg a leány a parton üldögélt, eke elé fogta hat czímeres ökrét s széles, mély barázdát húzatott a Balaton mentén, olyan szélest s olyan mélyet, hogy a leány ne tudjon a nyájához menni. Bizonyosan az ördöggel volt czimboraságban az öreg asszony, az segíhette a barázdahúzásban, mert földi ember azt meg nem tudta volna cselekedni. De ez még nem volt elég! Ahogy megvolt a barázda, rettentő vihar kerekedett, zúgott, bőgött a Balaton, felcsapott toronymagasra s egy szempillantásra elborította a partot, el a barázdát is. A szegény leány esze nélkül szaladt föl s alá, de akármerre szaladott, viz állotta útját, aztán egyszerre csak sodorni kezdtek a habok, belesodorták a barázdába.

— Kecském, drága szép kecském! — sikoltott a leány s azzal elmerült. Többet emberi szem nem látta.

Hej bezzeg örült az ördögös asszony. Szaladott az aranyszörű kecskékhez, hogy a maga karámjába terelje, de a kecskék, amint meghallották a leány sikoltozását, mintha szemüket vették volna, úgy szaladtak a barázda felé. De szaladott ám utánok az ördögös asszony is, hátha valahogy elejökbe kerülhetne.

S mi történt! Az történt, hogy az ördögös asszony kecskéi is, amint látták szaladni az asszonyukat, nosza, utána iramodtak, egyenest a barázdának. Mire az ördögös asszony odaért, az aranyszörű kecskéknek hire-nyoma sem volt: beleugrottak a barázdába, együtt haltak az ő kedves pásztorukkal....

— Vissza, vissza! — kiabált az ördögös asszony a kecskéinek.

De már kiálthatott, mert egy rettentő nagy hullám kicsapott s belesodorta a kecskéket a barázdába, barázdából a Balatonba. A kecskéket is, őt magát is....

Rég volt, nagyon rég volt ez.... Az ördögös asszony kecskéiből is, a szép leány kecskéiből is nem maradt egyéb a körmüknél.... Az is kővé vált. Hogyne vált volna, mikor oly régen, nagyon régen történt, amit most nektek elregéltem.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Csonka és Sánta pajtás.

VOLT egyszer egy király s annak egy szép felesége. Ugy éltek, mint két gerlicze madár, de nem sokáig tartott ez a tubiczás élet, mert a királyné nehéz beteg lett s meg sem gyógyult többet. Mikor a királyné megérezte a halálát, azt hagyta az urának, hogy csak úgy házasodjék meg másodszor, ha hozzá hasonlatos szép leányt talál.

A király megesküdött erre s egy óra sem telt belé, meghalt a királyné. Sirt a király keservesen, majd megölte a búbánat, de hogy eltelt az esztendő, gondolta magában, mégis csak megházasodik, mert asszony nélkül nincs a háznak igaz ékessége. Elindult hát világgá, bejárt több országot, látott is sok szép leányt, de olyan szépet, a milyen az ő felesége volt, sehol sem talált.

Visszajött a király nagy búval, bánattal, s attól fogvást nem látta többet senki lélek a király mosolygását, piros arcza meghaloványodott, s úgy leszakadt a hús a testéről, hogy a csontja is zörgött.

Volt a királynak egy jövőbelátó szakácsa s ez hogy látta a királynak pusztulását, mondotta neki:

— Felséges királyom, rossz neven ne vegye mondásom, fogadja meg a tanácsomat, mert különben egy esztendő sem telik belé, kisorvad az árnyékvilágból.

— Tudom én azt, fiam, de mit csináljak. A feleségemnek eskü-szóval fogadtam, hogy addig meg nem házasodom, míg hozzá hasonlatos szép leányt nem találok. Több országot bejártam, sok szép leányt találtam, de olyan szépet, olyan gyönyörűt, a milyen a feleségem volt, nem láttam, hirből sem hallottam.

— Felséges királyom, — mondotta a szakács, — van egy olyan szép leány, igaz, hogy több nincs is. Az óriás király leánya ez. Hanem azt is mondom, hogy erős próbákat kell kiállani ezért a leányért.

— Nem bánom én, megpróbálom, csak mondjad, ha olyan soktudó vagy, hogy mit csináljak.

— Azt, hogy válaszszon ki a katonáiból egy ezred huszárt, egy ezred granátérost s egy ezred bakát, hadd kísérik Óriásország határáig. A katonák tovább ne menjenek, maradjanak a határon, felséged pedig menjen egyenest az óriás király városába, ott is a király palotája elé. A palota előtt három arany-oszlop van, de ha nem bizik az erejében, a harmadikhoz kösse a lovát, akkor nem állítja a király nehéz próbára.

Ahogy ezt mondotta a jóvendőbelátó szakács, a király mindjárt neki czihelődött, készülődött, s indult a három ezred katonával Óriásországba. A katonákat ott hagyta Óriásország határán, aztán ment egymagában. meg sem állott a király kapujáig. Csakugyan három arany-oszlop volt a kapu előtt, de a király a harmadikhoz kötötte a lovát: gondolta magában, jobb alól kezdeni.

Na, megköti a lovát s abban a pillanatban nagyot csendül az arany-oszlop. A csendülésre kiszaladt az óriás király leánya, de mikor látta, hogy ez az idegen vitéz

a harmadik oszlophoz kötötte a lovát, mindjárt visszafordult s mondta az apjának:

— Megint jött egy vitéz szerencsét próbálni, de a harmadik oszlophoz kötötte a lovát. No, ez tudom, egy próbát sem áll ki.

Azonközben felment a király, mondja, hogy ki s mi, miért jött, az óriás király fogadja:

— Hozott Isten, királyi pajtásom! Tetszik nekem formád, de hiába tetszik, ha a próbát ki nem állod. Az a próba, hogy kösd fel a leányom kardját, meg a tarsolyát, a fegyverét töltsd meg, a lovára ülj fel s menj vele vadászni. Allod-e a próbát?

— Állom, — mondotta a király.

Egyszeribe hozták a királykisasszony kardját s tarsolyát. Akkora volt a kard is, a tarsoly is, hogy két óriás czipelte s ugyancsak izzadtak belé.

— No, kösd fel!

Próbálta a király mindenféleképpen, de olyan hosszú volt a kötő, hogy nem érte végét-hosszát, belégabalyodott egészen, s a kardot is hiába próbálgatta, meg sem tudta emelinteni.

Aztán hozták a fegyvert. Akkora volt, [mint egy ágyu. Hozzá sem nyult a király, ugyan minek nyult volna?

Akkor kimentek az udvarba s az istállóból kieresztették a királykisasszony paripáját. Ez meg akkora volt, mint egy ház s ahogy meglátta a királyt, nagyot fujt, s egyenest a királynak iramodott, hogy levágja az előlábával. De bezzeg a királynak inába szállt a bátorsága s esze nélkül szaladt fel a palotába.

— Hohó, barátom, — mondotta az óriás király, — nem a palotámban van a te helyed, hanem a töm-

lőczben, hogy ilyen gyáva létedre ide jöttél az én leányomért!

Ugy bizony, tömlőcz fenekére került a szegény király. Am egy napot sem ült ottan, a király felhozatta s mondta neki:

— Hallod-e, királyi pajtásom, ez órától fogvást te léssz az én igás kocsisom, de előre megmondom, nehogy a korcsmára hordjad a zabot, mert te is úgy jársz, mint a másik.

No, az ugyan szépen járt, mert nem a lónak adta a zabot, hanem a korcsmába hordotta: a féllábánál fogva felakasztatta a király egy oszlopra.

Hej, Istenem, búsult a király, majd meghalt bánatjában, hogy király létére ekkora nagy gyalázat találta, de mit volt, mit nem tenni: az igáslovak mellé állott. Hanem jól látta s tudta ezt a jövőbelátó szakács, s megesett a szive a gazdája szomorú sorsán. Nagy hirtelen királyi ruhát csináltatott, felöltözött szépen s három ezered katonával ő is elindult Óriásországba. A katonákat ő is a határon hagyta, s egyedül vágatott a király kapuja elé, ott a lovát megkötötte, meg ám, még pedig az első arany-oszlophoz. Nagyot csendül-bondul az arany-oszlop, kiszalad a királykisasszony, mindjárt be is szalad, s mondja az apjának:

— Megint jött egy idegen vitéz! Ugy látszik, bizik az erejében, mert az első arany-oszlophoz kötötte a lovát.

Főlmegy a szakács, elémondja, hogy mit akar s hozták egyszeribe a kardot meg a tarsolyt. De bezzeg ő nem gabalyodott a kardkötőbe, módosan a derekára kötötte a kardot is, a tarsolyt is. Akkor hozták a puskát, ezt meg félkézzel felemelte, megcélozta az igás kocsis lábát, a ki az oszlopon lógott, s olyan ügyesen találta, hogy a kocsis leesett az oszlopról s féllábbal tovább sán-

tált nagy nehezen s meg sem állott, míg ki nem sántált Óriásországból.

Ámult-bámult az óriás király, de gondolta, hogy hiszen volt ahogy volt eddig, de a lóra nem ül fel, ha hét ördög lakozik is benne! Már akár lakott benne, akár nem, elég az, hogy a ló nem szaladott a szakácsnak, de sőt inkább melléje sompolyodott, dörgölődzött, még meg is nyalogatta s engedte, mint egy kezes bárány, hogy felüljön rá. Fel is ült a szakács s azzal, hopp! keresztül ugratott a kapun. Az óriás királykisasszony is hirtelen föl pattant egy másik lóra, de mire keresztül ugratott a kapun, a szakács úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Mit volt, mit nem tenni, visszafordult nagy bánatosan s mondta az apjának:

— No édes apám, egy vitéz akadt, a ki erősebb nálam, s az is itt hagyott.

De még jóformán ki sem mondta ezt, jött a szakács királyi ruhában.

Hej, örült az óriás királykisasszony! Egyszeribe elmátkásodtak s ha a szakács akarja, mindjárt papot is hívnak, de ő azt mondta, hogy csak várjanak egy hetet. Csak azt várta a szakács, hogy szerét-módját ejthesse, lement az istállóba. Ott volt az ő gazdája, éppen a lovakat vakarta.

— Adj Isten! Ismer-e engem, felséges királyom? Nézte, nézte a király, de nem ismerte meg.

— Ugy nézzen meg engem, hogy én a felséged szakácsa vagyok. Hamar vegye fel a ruhámat, s menjen fel a palotába, én már elmátkásodtam a királykisasszonnyal. Egy hét múlva lesz a lakodalom, esküdjék meg velem, én meg addig kocsis leszek felséged helyett.

Gondolt ide, gondolt oda a király, tegye-e, ne-e, mégis csak arra fordult a gondolatja, hogy fölvette a

szakács királyi ruháját, ment egyenest a palotába. Nem vette észre sem a király, sem a királykisasszony a hamiságot s mikor a hét kitelt, megtartották a lakodalmat, hét nap s hét éjjel szóllott a muzsika, folyt a bor s a sok mindenféle drága lé.

Akkor a király lement a szakácshoz s kérdezte:

— Hát most mit csináljak?

— Azt, felséges királyom, hogy menjen haza az országába. Az óriás király a legszebb paripáit ajánlja majd, de felséged csak mondja, hogy az igáslovakkal megy s az igás kocsissal.

Visszamegy a király a palotába, mondja az apósának, hogy haza akar menni.

— Jól van, fiam, ámbátor itt is maradhatnál, mert az én országom nagyobb a tiednél. Válaszd ki a legszebb hat lovat, azzal vidd haza a feleségedet.

Mondta a király:

— Nem kell nekem szép ló, apámuram. Messze van az én hazám, nehéz az útja, csak igásló győzi azt.

— Hát legyen a kedved szerint, hanem a legöregebb kocsisomat küldöm, nehogy bajotok essék.

— Csak hadd jőjjön az igáslovak kocsisa, apámuram, az ismeri legjobban a lovak szokását.

De így s de úgy, beszélt erre, arra az óriás király, mert mindenképpen szerette volna, hogy király legyen az igáskocsisa, hanemhogy azt sem akarta megmondani a vejének, ki s mi legyen a kocsis, mégis csak eleresztette az igáskocsist.

Na, felkészülődnek, útnak indulnak, de minekelőtte elindultak volna, a szakács oda suttintott a királynak:

— Felséges királyom, vigyázzon, mert a városon kívül van egy virágos kert s mikor azon átmegyünk, a felesége azt kívánja, hogy állítsa meg a kocsit, s szakasszon

neki három rózsát. Ám felséged kiáltson elé: hajts! nehogy rózsát szakaszson, mert attól nem lesz szebb a királyné, amint mondja, hanem még háromszorta erősebb, mint most s bizony akkor nem tudom, hogy birunk-e vele!

Hát csakugyan, amikor a virágos kertbe értek, megszólalt a királyné:

— Jaj, de szép rózsák! Szakassz le hármat, édes uram, majd meglátod, hétszerte szebb leszek!

— Hajts! — kiáltott elé a király a kocsisnak, — nem érünk rá a rózsaszedésre!

A királyné szólni sem mert többet. Mikor a határra értek, a katonák, kik addig ott táboroztak, mind fölkerelkedtek s kísérték a király kocsiját nagy bándaszóval, úgy mentek a király városába, ott meg kicsődültek a népek, vivátoztak, s hét álló hétig állott a dinom-dánom, hejje-hujja, hogy im, haza került a király s feleséget hozott, éppen olyan szépet, amilyen az első volt.

Telt, múlt az idő, a király s a királyné úgy élt, mint két gilicze madár, de egyszer egy este valamin összeszólalkoztak, szóból szó kerekedett s ha a király hirtelen ki nem szelel az ajtón, bizony csúful jár. Leszalad az istállóba, mondja a szakácsból lett kocsisnak, hogy mi történt s vissza sem mer menni, mert attól tart, hogy a felesége megagyabugyálja.

— Csak maradjon itt felséged, — mondta a kocsis, — mindjárt lecsendesitem én a királynét!

Lekapott a szegről egy hétágú korbácsot, fölment a palotába, s merthogy sötét volt a szobában, a királyné nem ismerte meg s folytatta a veszekedést. Egy-két szóval visszavágott a kocsis, aztán nagyot rittyentett hétágú korbácscsal s úgy megverte a királynét, hogy feküdt belé egy hétig. Ahogy megverte, leszaladt az

istállóba, visszaküldötte a királyt s a királyné szentül hitte, hogy az ura verte meg.

Hiszen hitte addig, a meddig, de egyszer a királynak országgyűlésibe kellett menni s ez alatt egy vén boszorkány bejárós lett a királynénál. Ez a vén boszorkány megmondta a királynénak, hogy nem az ura verte meg, hanem a kocsisa s az az erős ember is, aki a próbákat kiállotta, a kocsis volt, azaz hogy a szakács.

Hej, szörnyű haragra gerjedt a királyné! Hiszen ha legalább az ura verte volna meg!

No szegény kocsis, most már jó éjszakát mondatsz az életednek, mert a királyné ahogy megtudta ezt a hamisságot, halálra szánta a kocsist s keserves életre az urát. A boszorkány azt tanácsolta, hogy tegye beteggé magát, mikor az ura hazajő s mondja neki, hogy addig meg nem gyógyul, míg a kocsisnak a balkezéből s a szivéből bárcsak egy falást nem eszik.

Meg sem várta, hogy haza jőjjön az ura, ágyba feküdt, nagyokat nyögött, hát még mikor az ura hazajött! Ugy nyögött, úgy jajgatott, hogy a királynak majd megszakadt a szive.

— Mi bajod, feleség?

— Jaj lelkem uram, meghalok!

Összehivatta a király mind a leghiresebb doktorokat s azok irtak a királynénak mindenféle csuda-orvosságot, de a királyné csak nyögött, csak jajgatott. Egyszer aztán azt mondta az urának:

— Hallod-e, engem a doktorok nem gyógyitnak meg. Az éjjel álmomban megjelent egy ősz öreg ember s azt mondta, hogy addig meg nem gyógyulok, míg annak a kocsisnak, aki ide hozott, a balkezéből s a szivéből egy falást meg nem eszem.

Elszomorodott erre a király, de azt mondta:

— Jól van, feleség, csak meg ne halj, én azt is megteszem: levágatom a kocsis balkezét s kivétem a szivét, ámbátor mindég hűséges emberem volt.

Lement a király nagy búsán az istállóba, de nem mert szólni a kocsisnak, az kérdezte meg hát:

— Miért búsul, felséges királyom?

— Hej, — sóhajtott a király, — meg sem is merem mondani neked!

— Ne is mondja felséges királyom, mert én úgy is tudom. Azt akarja a királyné, hogy vágassa le a balkezemet s vetesse ki a szivemet, mert ha abból nem eszik, meghal. Hiszen nem bánom, vágassa le felséged a balkezemet, csak a szivemet ne vétesse ki, mert jó lesz a helyett egy esztendő malacz szive is, úgy sem ismeri meg a királyné. Én meg elmegyek világgá, csak adjon felséged pénzt elegendőt.

A könye is kicsordult a királynak erre a beszédre, fájt a szive erősen, hogy az ő hűséges emberének le kell vágassa a balkezét, de mégis csak levágatta, ám a szivét csakugyan nem vétette ki, hanem e helyett egy esztendő malacznak a szivét vitte föl a királynénak:

— Itt van, édes feleségem, a kocsisnak a keze s a szive.

Hej, nagyot kaczagott erre a királyné, kiugrott az ágyból s mondta:

— Nem eszem én sem a kezéből, sem a szivéből, csak azt vártam, hogy elpusztítsd azt a gazembert!

Azzal megfogta a királyt s úgy megverte, hogy minden csontja ropogott belé, aztán kikergette az udvarból, de elébb esküszóval meg kellett fogadni a királynak, hogy kondás lesz s senkinek meg nem mondja, hogy király volt valaha!

Ugy is lett, ahogy a királyné akarta. Most már

övé volt az egész ország, úgy élt, ahogy akart, nem félt senkitől, mert ő volt az országban a legerősebb.

Ezalatt a csonka kocsis ment, mendegélt hegyeken, völgyeken át, országról országra s im, egyszer csak találkozik azzal az emberrel, akit az óriás király udvarában lelőtt az oszlopról. Megszólítja a sánta embert:

— Hová, merre, földi?

— Bujdosom, földi.

— Hát engem ismersz-e?

— Nem én.

— Pedig én szabadítottalak meg az óriás király udvarában az oszlopról. Lásd, én is de megjártam!

Elmondta a sánta embernek, hogy járt, mint járt. Egyszeribe erős barátságot fogadtak s együtt mentek tovább. Mennek, mendegélnek, estére rengeteg erdőbe érnek s ottan megállapodnak.

— Hallod-e, Sánta pajtás, — mondotta a csonka kocsis, tovább ne is menjünk, maradjunk itt.

— Nem bánom, Csonka pajtás, maradjunk itt.

Hamarosan kalibát csináltak, s csak eleségért jártak ki az erdőből, ott éltek, onnét el sem kíváncsoztak. Hanem ahogy telt, múlt az idő, azt találja mondani Csonka pajtás:

— Hallod-e, Sánta pajtás, — jó volna, ha egy leányt hoznánk ide, aki süssön, főzzön s mosson nekünk.

— Bizony jó volna, Csonka pajtás, de hová menjünk leányért?

— Tudom én azt, Sánta pajtás. Az erdő mellett van egy város, abban lakik egy özvegy királyné, annak három leánya. Hozzuk el a legkisebbiket.

— Jól van, Csonka pajtás, de hogy hozzuk el?

— Úgy, Sánta pajtás, hogy taligát csinálunk, abba te beléülsz, én meg a városba húzlak, éppen a templom

elé. A királyné minden nap jár a templomba, elől megy ő, utána egyenkint a leányai, úgy osztogatják a koldúsoknak az alamizsnát. Mikor a legkisebb királykisasszony alamizsnát ad neked, hirtelen kapd föl a taligára, én meg úgy elszaladok veletek, mint a szél.

Megcsinálják a taligát, bemennek a városba, a templom előtt megállnak, Sánta pajtás keservetesen énekelt: adjanak, adjanak, a mit Isten adott. Mert hogy látták a sántaságát, adott mindenki jó szívvvel, amit adhatott; adott a királyné is, a két idősebb leánya is, utóljára a kicsi királykisasszony is. Na, amint a pénzt nyújtotta Sánta pajtásnak, ez hirtelen felkapta a taligára, Csonka pajtás meg ucczu! szaladt velök, mint a szél s egy szempillantás alatt úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. A királyné a templomban vette észre, hogy hibádzik a legkisebb leánya; kérdi az idősebbeket, de azok nem láttak, hallottak semmit; kiszaladnak a templomból, kérdik a koldúsokat s ezek meg is mondják, hogy ők bizony látták, amint két koldús elszaladt a királykisasszonytól.

Keresték a királykisasszonyt mindenfelé, a városban, az országban, idegen földön, de hírét-nyomát sem találták sehhol. Bezzeg hogy mindenütt keresték, csak az erdőben nem. Ott a királykisasszonynak jó dolga volt, főzött, sütött, mosott, sepergetett, Csonka meg Sánta pajtás vitt neki minden jót, mit szeme, szája kívánt. Egyszer azonban mit látnak, mit nem, azt látják, hogy a királykisasszony soványodik, halaványodik. Nem tudták elgondolni, mi baja lehet, hiszen étele, itala kijárt bőségesen, de hiába kérdezték, faggatták, a királykisasszony nem felelt, csak nézte a földet nagy szomorán.

Hát azért soványodott, haloványodott a királykisasszony, mert minden áldott reggel, amint Csonka meg

Sánta pajtás elment hazulról, oda ment a kalibába egy vén boszorkány, ez csak ránézett a leányra s az abban a pillanatban hanyatt esett, meg sem tudott mozdulni.

Akkor a vén boszorkány ráfeküdt a leány mellére s úgy szívta a vérét, drága piros vérét. Ettől soványodott, ettől haloványodott a leány, de nem mert szólni, mert a

boszorkány megfenyegette, hogy, ha szólni talál Csonka meg Sánta pajtásnak, szörnyű halálnak halálával halatja meg.

Mondja Csonka pajtás Sánta pajtásnak:

— Hallod-e, Sánta pajtás, kifogyunk a leányunkból. Holnap reggel elbújok a kalibába, te meg egy fejszével húzódj a kaliba mögé, hadd lássuk, ki jár ide, mert, bizony mondom, jár ide valaki.

Úgy tettek, ahogy határozták s hát csakugyan jött a boszorkány. Azt hitte, hogy Csonka meg Sánta pajtás kiment az erdőbe vadászni, bement hát nagy bátran a kalibába, ránézett a leányra s im, az csak ledöndült a földre, mint egy darab fa, akkor meg a vén boszorkány a mellére borult s úgy szívta a vérét, drága piros vérét.

Haj, elészökök Csonka pajtás, megragadja a boszorkányt s kiáltja Sánta pajtást: — ide, hé, ide! s mig Csonka pajtás fogta, Sánta pajtás a fejszével minden csontját-bontját összetörte a boszorkánynak. De üthették, verhették, minden csontját-bontját összetörhették, a szuszt nem tudták kiverni belőle.

— Ne üssetek, — könyörgött a boszorkány, — hagyjátok meg életemet s olyan forráshoz viszlek, hogy kezetek, lábatok újra nő a vizétől.

Abba hagyták az ütést s a boszorkány el is vezette egy forráshoz. Sánta pajtás mindjárt belé akarta dugni a lábát, de Csonka pajtás nem engedte.

— Várj, elébb próbáljuk meg ággal.

Letört egy ágat, a forrásba mártotta, s hát az ág lángra lobbant s egyszeribe porrá égett.

Több sem kellett Csonka meg Sánta pajtásnak, ütötték a boszorkányt, ahogy birták, de a boszorkány megint könyörgésre fogta s megesküdött, hogy most az igazi forráshoz vezet, csak hagyják meg az életét.

Viszi a másik forráshoz, de Csonka pajtás ezt is megpróbálta elébb egy ággal, mégpedig száraz ággal s hát ahogy belémártotta, a száraz ág egyszeribe megelevenedett, levelet hajtott, szépen kizöldült. Most már Csonka belemártotta csonka karját, Sánta is a lábát s im, Csonkának keze nőtt, Sántának lába, hanem azért a boszorkányt, hogy többet senki lelket ne sanyargathasson, addig verték, míg a szusszát ki nem adta.

Telt, múlt az idő, a királykisasszony, hogy a boszorkány többet nem szívta a vérét, olyan piros lett, mint az égő piros rózsa s hétszerte szebb, mint annakelőtte. Azt mondja egyszer Csonka pajtás Sánta pajtásnak:

— Sánta pajtás, egyet mondok, kettő lesz belőle. Valamelyik kettőnk közül vegye feleségül a királykisasszonyt. Kérdezzük meg, melyikhez húzódik inkább a szive.

— Nem bánom, Csonka pajtás, kérdezzük meg.

Este, hogy hazatértek a vadászatból, meg is kérdezték, hogy melyiket szereti.

A leány azt mondta:

— Én mind a kettőt szeretem.

— De melyikhez húz jobban a szived? — kérdezte Csonka pajtás.

Felelte a leány:

— Te hozzád, Csonka pajtás.

No ha úgy, hát legyen úgy. Csonka pajtás feleségül vette a királykisasszonyt. Hanem Sánta pajtás erősen szomorú volt.

Mondta Csonka pajtás:

— Ne búsulj, Sánta pajtás, neked is szerzünk feleséget. Van még a királynénak két leánya.

Csonka pajtásnak volt pénze elegendő, csináltatott

magának is, Sánta pajtásnak is szép királyi ruhát, de még a feleségének is s úgy mentek a királyné városába, de Csonka pajtás megparancsolta a feleségének, hogy sűrű selyemfátyollal takarja el az arcát, nehogy odahaza megismerjék. Így mentek a királynéhoz s ott Csonka pajtás mindjárt eléadta, hogy az ő királyi pajtása ház-tüznézőbe jött.

Mondta a királyné:

— Hozott a szerencse, éppen jókor jöttetek, mert a legidősebb leányomat most adtam férjhez s még csak egy leányom van párja nélkül.

Kérdezte Csonka pajtás:

— S nincs több leánya felségednek?

— Volt még egy, de azt két koldus elrabolta.

Merthogy a királykisasszonynak tetszett Sánta pajtás, egyszeribe megtartották a lakodalmat. Akkor aztán Csonka pajtás felesége is levetette arczáról a sűrű selyemfátyolt.

Hej, Uram [Jézus, de lett-e öröm! Hét álló hétig állott a hejje-hujja, dinom-dánom, lakodalom s hogy annak vége lett, a királyné Csonka pajtásnak adta az országát s királyságát, Sánta pajtást pedig főfőgenerálisnak tette. De Csonka pajtásnak nem sokáig volt maradása az országban, mert eszébe jutott az ő volt királya, a kiről tudta, hogy keserves sorra jutott. Elbúcsúzott a feleségétől, s hatlovas hintón elment az ő volt királyának az országába s im, csakugyan meg is találta a királyt egy pusztaságon, a mint disznókat őrzött szegény feje. Leszáll a hintóból, megy a kondáshoz s kérdi:

— Mit csinál, felséges királyom?

Felelte a király:

— Nem vagyok én király, kondás voltam mindég.

— Hát engem ismer-e?

— Nem ismerem.

— Pedig én a felséged volt szakácsa vagyok, akinek a balkezét levágatta a királyné kivánságára. Ne búsuljon felséged, mert lám, újra kinőtt a karom, most én is király vagyok s azért jöttem, hogy felségedet visszavigyem illő helyére.

De a király semmiképen sem akart visszamenni, erővel fogta meg Csonka pajtás s úgy ültette maga mellé a hintóba. Egyenest behajtott a király udvarába, fölmennek a palotába, s mondja ott Csonka pajtás a királynénak:

— Ismeri-e felséged ezt az embert?

— Nem ismerem.

— Hát tudja meg, hogy ez az ember a felséged ura. Én meg az az ember vagyok, a kinek a balkezét s a szivét felséged meg akarta enni!

Hej, megijedt a királyné, térdre esett s úgy könyörgött Csonka pajtásnak, hogy csak ne bántsa, úgy bánik ezután az urával, mint a himes tojással.

Egyszeribe langyos fürdőket csináltatott az urának, királyi ruhába öltöztette, czirókálta, morókálta, hizelkedt neki.

Akkor azt mondta Csonka pajtás:

— Hát aztán így legyen ezentúl is, mert ha meghallom, hogy rosszul bánik az urával, ide jövök s bizony mondom, megbánja felséged.

Azzal Csonka pajtás visszament az országába s többet nem is kellett visszajöni az ő volt királyának az országába, úgy élt a király s a királyné, mint két gilicze madár.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A kápolna harangja.

Elmondottam már néktek a Szent Anna tó regéjét. De még azt nem mondtam el, hogy régesrégén, sok száz esztendővel ennek előtte, tündérek is laktak e tóban, akik esténként feljöttek a tó színére, ottan játszottak, enyelegtek, közbe-közbe énekeltek, olyan szépen, olyan édesen, hogy aki hallotta, azt hitte, mennyből leszállottak az angyalok, azok énekelnek.

A földi népek azonban kápolnát építettek a tó partjára, Szent Annának az emlékezetére s honnét, honnét nem, szereztek egy olyan harangot, melynek a hangja szebb volt, ezerszerre szebb a tündérek hangjánál. Egy barát lakott a kápolnában s ez nemcsak reggel, délben, este, de éjfélkor is meghúzta a szépen csengő harangot. Mikor a tündérek meghallották a harang csengését, mintha csak egyszerre megnémultak volna, torukon akadt az ének, nem fogta többet a játék sem, az enyelgés sem, szomorúan, haragosan szállottak alá a tó fenekére.

Ettől az órától fogvást nem volt nyugalma a tündérek királynéjának.

— Hallod-e, — mondta a szolgájának, a hétsinges szakállu törpének, — hozd el nekem azt a harangot, különben nem lesz itt maradásom.

Mondta a hétsinges szakállú törpe:

— Ne búsulj, királyné, még ma éjjel elhozom azt a harangot.

Amint esteledett, alkonyodott, kiment a tóból, be az erdőbe. Ment, mendegélt, s egyszerre csak tűzvilágot látott. Odamegy, hát egy pásztorlegényecske hever a tűz mellett.

— Jó estét, szegény juhászlegény.

— Adjon Isten, hétsinges szakállú törpe!

— Hallod-e te, szegény juhászlegény, egyet mondok s kettő lesz belőle.

— Hallom, hétsinges szakállú törpe, hallom.

— Azt mondom én neked: lopd el a kápolna harangját s annyi aranyat s ezüstöt adok érte, hogy az unokád unokája is hatlovas hintón járhat.

Nem szólt erre a juhászlegény egy jó darabig, gondolkozott: tegye-e, ne-e, de mégis csak roszra fordult a gondolatja s mondta:

— Jól van, hétsinges törpe; ellopom a harangot. Még az éjjel el is lopta, a törpének odaadta:

— Nesze, vigyed. Hol a pénz?

— Ott van annak a fenyőfának a tövében, ni!

Csakugyan ott is volt a temérdek arany s ezüst annak a fának a tövében, amelyikre a törpe mutatott. Fölveti a vállára nagy nehezen a zsákot, (mert abban volt a pénz), s elindul a szállása felé, de im, a hogy egyet lép, lesüpped térdig; még egyet lép, lesüpped derékig; még egyet s lesüpped mellig. Haj, Teremtő szent Istenem, megijed a juhászlegény szörnyűségesen, ledobja a zsákot, nagy ügygyel-bajjal kimászik a süppedékből, szalad a tűzhöz, lefekszik, de feküdhett: nem jött a szemére álm....

Reggel harangozni akar a barát s hát volt szépen

csengő harang, nincs szépen csengő harang. Megy a juhászlegényhez, s mondja neki könybe lábbadt szemmel:

— Hallgass ide, juhászlegény! Ellopták a szépen csengő harangot! Ugyan nem vetted-e észre, ki járt erre?

— Nem vettem észre, szent atyám, — mondotta a juhászlegény, de nem mert a barát szemébe nézni.

Jól van... ez így annyiban maradt. A népek más harangot önttettek, de annak rekedtes volt a hangja s esténként, mikor a barát meghúzta, feljöttek a tündérek a tó színeére, mindenféle csufondáros verseket kiabáltak a kápolna felé.

Halljátok csak, hogy' csufolódtak:

Gingalló,
Szent ajtó,
Főzz kását!
Nincsen só;
Ha nincs só,
Kérj mástól.
De nem ad!
Ha nem ad,
Vágd pofon,
Gingalló, gingalló!

Majd megszakadt a szive a szegény barátnak, amint ezt az istentelen csúfolódást hallotta. De még a juhászlegénynek sem volt nyugodalma.

— Egy életem, egy halálom, — mondotta magában, — visszakerítem a harangot.

Egy este aztán, amikor fel szoktak jöni a tündérek, a tó mellé terelte a nyáját, ottan összekötözte a berbéceknek a szarvát s azt mondta nekik:

— Amikor én azt mondom: Ó Mária, Jézus neve! belekapaszodom a farkatokba s ti csak húzzatok engem.

Azzal leült a tó partjára, a lábát a vízbe lógatta s várta, hogy jőjön a tündérek királynéja.

Hát csakugyan felbukkan a tó közepén a tündérkirályné aranyhajas feje, s hogy meglátta a juhászlegényt, hívta, hívogatta, édes szókkal csalogatta:

— Jere ide, jere, jó dolgod lesz itten.

Visszafelelt a juhászlegény:

— Jer ide te!

A tündérkirályné kiuszott a tó partjára:

— Ha te nem jöttél, eljöttem én. Jere velem, nem bánod meg.

Nyujtotta a kezét a juhászlegénynek, a juhászlegény is az övét, aztán egyszerre húzni kezdték egymást: a tündér a juhászlegényt be-, ez a tündért kifelé.

No most, melyik az erősebb? Akár hiszitek, akár nem, a tündér volt az erősebb: berántotta a juhászlegényt a tóba.

De ebben a pillanatban a legény nagyot kiáltott:

— Ó Mária, Jézus neve! — s egyik kezével a bербécsek farkába kapaszkodott, a másikkal megfogta a tündérkirályné kezét. A bербécsek neki huzakodtak s egyszerre kirántották a gazdájukat is, a tündérkirálynét is a tóból.

— Eressz el! Eressz el! — könyörgött a tündérkirályné.

— Elébb add vissza a szépen csengő harangot.

— Csak azt ne kérd, kérj akármit. Adok még aranyat, ezüstöt, többet, amennyit adtam.

— Nem kell nekem sem aranyad, sem ezüstöd, kell nekem az én lelki üdvösségem. Add vissza a harangot!

Mit volt mit nem tenni, a tündérkirályné lekiáltott a tó fenekére:

— Hé, hétsinges szakállú törpe, hozd fel a szépen csengő harangot!

Egy pillanat sem telt belé, jött a törpe a haranggal. Akkor aztán a juhászlegény eleresztette a tündérkirálynét s szaladt a haranggal a kápolnába. Egyszeribe visszahelyezték a helyére s éjfélkor ismét megcsendült a szépen csengő harang. A tündérek ahogy meghallották a harangszavát, nagy sirással, jajgatással elköltöztek a tóból, hová, merre, a jó Isten tudja, — többet itt senki lélek nem látta őket...

Toldi Miklós.

Nagyerejű, bátorszívű vitéz Toldi Miklósról regélek néktek, hallgassátok meg. Hires-neves vitéz volt az apja is, Toldi Lőrincz, nem sok külömb vitéze volt Nagy Lajos királynak s mikor az öreg Toldi meghalt, nem feledkezett meg a király a maradváiról: pecsétetes levelet küldött Toldi Lőrincz nének, irván kegyes szívvvel, hogy csak küldje fel mind a két fiát, Lőrinczet is, Miklóst is, Budavarába, vitézeknek seregébe: ott van az ő helyök.

Könyes szemmel olvasta a király levelét az özvegy-asszony s mondta fiainak:

— Im, irt a király ő felsége, hogy küldjelek Budavarába, vitézeknek seregébe. Örül is, búsul is ezen az én anyai szívem, nem mondom: menjetek-e, ne-e, cselekedjetek szivetek szerint.

Hej, örült Lőrincz a király levelének! Bizony megy ő, hogyne menne a király udvarába, vitézeknek seregébe, a hol élhet világ pompájában!

— Hát te fiam, Miklós?

Mondta Miklós, aki akkor még ficzkó legény volt:

— Én itt maradok kigyelmeddel, édes jó anyám!

S ámbátor nagy erős legényke volt, erősebb a bátyjánál, édesen, nyájasan borult anyja kebelére, ölelte, csókolt s újra meg újra mondta: itthon maradok, édes jó anyám.

— Nem is ilyen parasztos kölyöknek való a király udvara! — mondta hetykén, gőgösen Lőrincz.

— Fiam, fiam, — dorgálta szeliden az özvegyaszszony, — ne vesd meg öcsédet, szivemről szakadt drága gyermekemet.

Fájt Miklósnak erősen a bátyja hetyke beszéde, s ha nem hallja anyja szelid szavát, bizony mondom, ellátja utravalóval Lőrinczet. Szó nélkül ment ki az udvarra, de ott sem volt maradása: kiment a rétre, ott a csikósokkal terelgette a ménest s haza sem tért, míg nem halotta, hogy kevély bátyja elment Budavárába, a nagy király fényes udvarába.

Hiszen őt is húzta a szive arra felé, de szánta elhagyni özvegy édes anyját s míg bátyja a király udvarában pompázott, ő a réten versenyt dolgozott a jobbágyokkal s este ha nagy fáradtan haza ment, az édes anyai csók elfelejtette vele minden bűjät, baját, szive keserűségét...

Telt-múlt az idő, Miklós nagy legénynyé serdült. Egyszer, amint a réten szénás szekereket raktak, hát, Uram, Teremtőm, arra tart az uton egy csapat csillogó-villogó ruhás vitéz; aranyos, gyémántos volt a lovak kantárja, biborselyem a nyereg takarója: Miklósnak a szeme is káprádzott a szertelen fénytől, ragyogástól.

— Hé, paraszt, — szólította meg a csapat vezére Miklóst, — merre visz az út Budára?

Haj, Istenem, de a szivébe nyilallott Miklósnak ez a kevély, lenéző beszéd! Nagy hirtelen félkézzel felkapta a földről a szénakötő rudat, kitartotta egyenesen s úgy mutatta, merre van Buda.

De bezzeg ámultak-bámultak a vitézek: világéletökben nem láttak ilyen erős legénnyt. Mondta is neki a vezér:

— No, öcsém, kár neked a paraszti sorban maradnod. Jere velünk Budára, ott megbecsülik ám az erős, bátor legényt!

— Nem megyek. Járjanak békével, — mondotta kurtán Miklós.

— Hát maradj parasztnak! — mordult rá a vezér. Azzal megsarkantyuzta paripáját, a vitézek is, s egy szempillantás mulva eltűntek a nagy porfellekben.

Hanem ettől fogvást Miklósnak nem volt nyugalma. Szomorú volt mindég, busongott, kesergett magában, hogy ő is nem élhet ott a király udvarában... Hej, ha ő ott volna! Bizony megmutatná, hogy nem lenne a királynak külömb vitéze, mint ő! Jaj de megörült, a mikor hallotta, hogy jó haza a bátyja, látogatóba! Most már ő sem marad idehaza, fölmegy Lőrinczcel Budára.

Az ám, csakugyan haza is jött a bátyja, de bizony nem azért, hogy lássa az anyját s testvérét, de azért, hogy pénzt vigyen Budára, mert hát sok pénz kell a pompás vitézi életre. De még az sem volt eszében, hogy magával vigye az öcscsét. No bizony! Hadd dolgozzék a paraszt, gyűjtse a pénzt neki.

Szegény Miklós, mintha bunkós bottal fejbe ütötték volna, mikor szaladt nagy örömmel a bátyja elé paraszti ruhában, izzadtan, s az meg visszalökte:

— Félre, kölyök, elpiszkolod a ruhámat!

— Miattad izzadok, miattad hull véres verejtékem!
— kiáltott Miklós s szörnyű haraggal emelte öklét Lőrinczre.

— Mit, te még kezét emelsz rám? — ordított Lőrincz. — Nesze, paraszt! — s arczul ütötte Miklóst.

Haj, Istenem, mi lesz most! Ha közéjük nem áll édes anyjok, izzé-porrá töri Miklós a bátyját.

— Fiam, édes fiam, csendesülj, — kérte az édes anyja.

Miklós megjuhászodott az anyai szóra, bár szive majd megszakadt. Hátra ment a kertbe, leült egy fa alá s ott üldögélt búsan, egymagában, törülgetvén hulló könyeit.

De Lőrincz, a gonoszlelkű Lőrincz, itt sem hagyta békében: titkon felhergelte a legényeit, hogy bosszantsák Miklóst. No, azoknak sem kellett sok biztatás. Jól benyakaltak abból a borból, melynek a szőlejét Miklós kapálta, s kövel, dárdával dobálni kezdték Miklóst, s mindenféle csufondáros szavakkal illették. Túrte, túrte egy darabig ezt Miklós, de hogy egy dárda vállát meglegyintette, hirtelen felszökött, s rettentő ordítással, hogy a ház is megrezdült belé, felkapott egy malomkövet, s a legények közé lódította.

No szegény Miklós, mit tettél! Ugy talált fejbe vágni egy katonát, hogy az menten szörnyet halt.

— Gyilkos, gyilkos! — kiáltották a katonák. — Fogjuk meg! Nemes embert ölt meg, halál reá!

A nagy lármára kiszaladt Toldi Lőrincz is s hogy megtudta, mi történt, bezzeg hogy ő biztatta legjobban az embereit: utána, fogjátok meg!

Hiszen könnyű volt azt mondani, de mire a részeg katonák megmozdultak, Miklós átugrott a kerítésen s úgy eltűnt, mintha föld nyelte volna el.

Futott Toldi Miklós, mint az üldözött vad, árkon-bokron át, s vissza sem nézett, míg annak a rengeteg nádasnak a szélére nem ért, ahol ő sokszor bolyongott gyermekkorában, madártojást keresvén. Aközben sötét este lett, behuzódott a nádasba, ottan leült s kesergett magában:

— Istenem, Istenem, mit tettem! Gyilkosságra vetemedtem. Talán ártatlan embert öltem meg! Nem látom többet az édes anyámat, világ bujdosójává kellennem...

Alig jött szemére álom, felriadott: hallotta, hogy kiabálják: gyilkos, gyilkos! Így telt el egy nap, kettő, így a harmadik is. Gyötörte az éhség s a nagy erős búbánat. Nem mert kimozdulni a nádashól.

— El kell pusztulnom, — kesergett magában.

De ím, amint így keseregne magában, megzírrenzörren a nádas, s mire fölugorhatott volna fektéből (azt hitte, hogy nyomára találtak az üldözők), ott állott előtte az öreg Bencze, az ő hűséges régi cselédjük!

Hej, Istenem, majd meghasadt a szive a nagy örömben.

— Bencze bácsi! Bencze bácsi! — ujjongott Miklós.

— Csak csendesén, ifiúr, — suttogott Bencze, — mert a földnek is füle van.

— Mit csinál az én édes jó anyám?

— Ó, Istenem, mit mondjak. Éjjel-nappal hull a könye, mint a záporosó.

— Lelkem édes anyám!

Megeredett a könye, sirt keservesen.

— No, no, ifuram. Ne sirjon, no. Három nap mulva visszamegy a bátyja ura Budára, akkor hazajöhet bátran. Majd elfelejtik lassacskán azt az izét... hogy is mondjam, no! Nem volt az igazi gyilkosság. Minek hergelték!? Hanem ifuram, sirásból meg nem élünk. Ihol, küldött a nagyasszony elemózsiát, ételt, italt elegendőt: ne búsuljon, egyék, igyék, fikomadta, teremtette.

Na, nem kellett nagy biztatás Miklósnak. Olyan éhes volt, hogy a szeme zöldet-vereset látott.

— Ugy la, én most visszamegyek a nagyasszonyhoz, s megmondom, hogy láttam az ifurat, kutya baja sincsen.

— Mondja Bencze bácsi, mondja. Mondja meg, hogy haza megyek éjnek idején, hadd lássam még egyszer... Mert nem lesz nekem ott maradásom... Világgá kell mennem. De majd megsegít a jó Isten!

Sirt az öreg Bencze, hogyne sirt volna, hiszen úgy szerette Miklóst, mintha édes gyermeke lett volna. Elbúcsuzott keserves könyhullatások közt, aztán ahogy csak győzték öreg lábai, sietett haza, hogy jelentse a nagyasszonynak: él az ifur.

— Haj, Istenem, — sóhajtozott Miklós az öreg Bencze után, mért nem mehetek haza én is vele!

Lefeküdt, behunyta a szemét, de nem tudott elaludni. Fölkelt, bolyongott erre-arra, mindenfelé s egyszerre csak azon vette észre magát, hogy mindjárt kikerül a nádasból. Huzta, erősen huzta a szive hazafelé.

— Ej, egy életem, egy halálom, még ma éjjel haza megyek az édes anyámhoz, elbúcsúszom, aztán megyek világgá.

Nagyot toppantott a lábával, ahogy ezt mondotta, de hirtelen vissza is kapta a lábát: két farkas-kölyökre

talált toppantani. Hej, lett erre szörnyű keserves nyivogás, kauszolás! S im abban a pillanatban szembe szökik vele az anya-farkas: szikrázott a szeme a haragtól, csattogtatta a fogát.

— Kuss te! — mordult rá Miklós s oldalba rúgta a farkast. De bezzeg a farkas nem kullogott félre, ujra Miklósnak ugrott.

— No, ennek fele sem tréfa, — mondotta Miklós magában s megragadta a farkast két előlábánál fogvást s labdaként lódította el, hogy csakúgy surrogott-burrogott belé a levegő.

Tovább indul Miklós, gondolja, hogy most már mehet békén. Az ám, elékerült az apa-farkas is s egyszerre ketten támadták meg. Hiszen csak ez kellett Miklósnak. Fölkapta az egyik farkast, megkerimbábóztatta a levegőben, aztán egyikkel ütötte a másikat, addig ütötte, mignem mind a kettő kiadta a szusszát. Mit gondolt, mit nem Miklós, hátára vetette mind a két farkast s úgy ment, mendegélt hazafelé. Szép csöndesen bement az udvarra, fel a garádicson a tornácra s hát ott fekszenek, alszanak a bátyja legényei. Fogta magát s hogy a legények föl ne kelhessenek, a dárdájukkal földhöz szegezte a köpenyüket, akkor aztán lábujjhegyen bement a bátyja szobájába s a két farkast melléje fektette. Hadd lássa, tudja, hogy itt járt, s hogy kezében volt az élete...

— Aludj, bátyám, aludj, — mondotta magában — ne félj tőlem.

Csak az édes anyját lássa, csak még egyszer ölelhesse, csókolhassa!

Bement az anyja szobájába, de bezzeg Toldiné nem aludt. Az asztal mellett ült, s ráborulván sirt, kesergett magában. Lábujjhegyen odalépett, megölelte, megcsókolta:

— Ne sirjon, édes jó anyám! Öleljen meg, csókoljon meg, lelkem jó anyám, mert én elmegyek s ki tudja, lát-e többet?

— Ó, édes fiam, maradj itt... Rejtegetlek, megőrizlek, megvédlek, maradj itt!

Mondta Miklós:

— Eresszen el, édes anyám. Megyek Budára, s hiszem Istentől, hogy jó híremet-nevemét hallja nemsokára! Toldiné megölelte, csókolta kedves fiát.

— Eredj, fiam, eredj! Segéljen az Isten.

Ám a míg búcsuzódtak, a kutyák megéreztek a farkasszagot, s majd felforgatták a házat, az udvart, olyan szönyű vonítást, csaholást csaptak. De most már igazán égett a föld Miklós talpa alatt, még csak azt sem várhatta meg, míg az anyja egy kis utiköltséget szed elé, ucczu, ki a házból, az udvarból, árkon-bokron keresztül, reggelig meg sem állott. Mire az álmos katonák felcizihelődtek, a szomszéd vármegyében járt.

Lőrinczet majd megölte a méreg s a bosszuság. Jól tudta, hogy senki más nem tette ágyába a farkasokat, csak Miklós lehetett az.

— Megállj, kölyök, kezem közé kerülsz még! — dühöngött a gonoszlelkű testvér.

No, majd meglátjuk, hogy lesz, mint lesz.

*

Ment, mendegélt Toldi Miklós, hegyeken, völgyeken át, síkon, rónán keresztül s addig ment, mendegélt, mig egyszerre csak Pest városa mellé ért, Pest városa mellett a temetőkertbe. Meg-megállott, nézegette a fejfákat s ím, amint sirról sirra megy, fekete gyászruhás asszonyt lát, aki ráborult egy sirhalomra, átölelte a fej-

fáját s keservesen sirt. Megállott Miklós, nézte, mi áll a fejfán s megszólította az asszonyt:

— A fiait siratja, ugy-e, nagyasszonyom? Istenem, de ifian haltak meg!

Az asszony fölnézett Miklóásra s mondá, szemeit törülgetvén:

— Ifjak voltak, szépek voltak, vitézek. S mind a kettőt megölte a cseh óriás párosviadalban! Verje meg az Isten, veretlen se hagyja, ki a szegény anyákat így megszorítja!

Aztán elmondta az asszony, hogy ki s mi az a cseh óriás. Budára jött s sorba hívja páros viadalra a magyar vitézeket. Még eddig mind megölte, akik vele kiállottak. Nincs is már több magyar vitéz, aki szembeálljon.

— Hej, dehogy nincs! — kiáltott Toldi Miklós. Isten áldja meg, nagyasszonyom!

Nem volt nyugta, maradása, szinte futott be a városba, ment utczáról, utczára s mind azt forgatta elméjében: hej, ha legyőzhetné a cseh óriást!

Az ám, de egyszerre csak elszomorodott erősen. Se pénze, se vitézi ruhája: hogy álljon ki páros viadalra! Ej, de szeleburdi volt, hogy nem szólt annak az asszonymak a temetőben. Az jó szívvvel ide adta volna egyik fiának a vitézi ruháját, kardját, sisakját. Futva futott ki a temetőbe, hátha még ott találná. De mikor éppen a város szélire ért, úgy megállott, mintha odacövekelték volna. Hej, Uram, Jézus, kit látott! Az öreg Benczét! Jött az öreg lóháton s kantárféken vezetett még egy szép sárga csikót, Miklós kedves lovát, a Rigót. Nyereg is volt rajta, szép aranyos nyereg, a nyeregkápában lógott egy zsákban — ugyan mi? az ő vitézi ruhája.

Úgy ám, alig illant el hazulról Miklós, édes anyja

útnak indította Benczét, hogy vigyen neki pénzt elegendőt, vitéznek való ruhát, lovat, kardot, mindenféle nyeregszerszámokat.

De bezzeg ölelte, csókolta Miklós az öreget.

— Lelkem öregem, az Isten áldja meg minden lépésében. Hát édes anyám mit csinál? Hogy szolgál az egészsége?

Alig győzött felelni Bencze a sok kérdésre, de aztán bementek egy csárdába, a lovakat bekötötték az istállóba, a csárdában asztal mellé telepedtek: ott bor mellett beszélhettek szívök szerint.

Másnap reggel felszerszámozták a Rigót (haj de ragyogó fényesre vakarta, kefélte aranyszörét az öreg!), föl pattant rá Miklós, s a Rigó két lábra állva tánczolt ki a kapun, végig tánczolt, lejtett az utczákon, de olyan módon, olyan szépen, hogy csudájára kicsődültek a népek.

— De szép dali vitéz! — mondta ez is, az is. — Kár érette!

Mondták többen:

— Nem féltem én. Ez leveri a csehet!

S futott a hír előre, futott föl Budavarába, a palotába, hogy jön egy vitéz, ismeretlen, a ki a cseh óriással sikra száll. Haj, megörült ennek a hirnek a király. Mert már eltelt három nap, s nem akadt egy magyar vitéz, a ki a cseh óriással kiálljon, az meg minden áldott nap járt fel s alá az utczán, csufolta a magyar vitézeket.

Ahogy a hirt hallotta a király, nosza egész udvari népével kiült a palota tornáczára s úgy várta, hogy mi lesz. S im egyszerre csakugyan megjelent a Duna partján, Pest felől az ismeretlen vitéz s merthogy a cseh óriás meg a Duna túlsó partján sétált, átüzent Benczével, hogy csak ne sétáljon fel s alá, hanem üljön

csónakba s lendüljön át a Margitszigetre, indul ő is. Mert hát a Margitszigeten volt mindig a páros viadal.

E közben Miklós megkötötte a Rigót egy oszlophoz, csónakba ült, egy szempillantás alatt átlendült a Dunán s a mint kilépett a szigetre, úgy megrugta a csónakot, hogy az visszasiklott a Duna partjára, oda, honnét indult. Akkor már ott volt a cseh óriás s kérdezte:

— Hát azt a csónakot mért rugtad vissza, vitéz?

Felelt Miklós:

— Azért, mert elég lesz visszafelé egy csónak is. Bizony mondom, hogy egyikünk itt hagyja a fogát.

— Azt már én is mondom, — vágta vissza hetykén a cseh.

Ám vitézek módjára elébb kezét fogtak. Hej, ez volt csak a kézfogás! A cseh óriásnak a vér is kiserkedt a kezéből, úgy megszorította Miklós.

— Így fog kezét a magyar, — mondta Miklós.

Hiszen egyszeribe elment a cseh óriás kedve a hetykélkedéstől. Látta, hogy emberére talált. Térdre borult Miklós előtt, s úgy könyörgött, hogy kegyelmezzen meg az életének, arannyal s ezüsttel váltja meg.

— Nem kell nekem sem aranyad, sem ezüstöd, — mondotta Miklós. — Aranyadat, ezüstödet add annak a szegény özvegy asszonynak, a kinek két fiát ölted meg, aztán kitakarodj ebből az országból, s többet be se tedd a lábadat az ország földjére. Értetted-e?

Mindent ígért, fogadott a cseh óriás s közben mentek vissza a Duna partjára, a cseh óriás csónakjához. Miklós ment elől, az óriás utána. S hát a gyáva lélek hirtelen kardot rántott, hogy orozva levágja Miklóst! Ám, áldott szerencsére, Miklós a Duna tükrében meglátta ezt, nagy hirtelenséggel megfordult, kirántotta kardját — s most már könyöröghetett a cseh óriás! —

levágta a fejét, kardja hegyére szurta s úgy ment át Budára, fel a palota elé.

— Vaj' ki lehet ez a vitéz? — kérdezte a király, amint Miklós szép csöndesen mendegélt fölfelé. Senki sem ismeri közületek?

— Nem ismerem, — mondta ez is, az is.

A királyhoz közel állott Toldi Lőrincz, kérdezte őt is:

— Te sem ismered, Toldi Lőrincz?

— Nem ismerem, felséges királyom, — felelt Lőrincz s fehér volt színében, mint a fehéritett vászon.

Hiszen nem csoda, ha fehér volt színében Toldi Lőrincz. Nagy oka-foka volt annak.

Mikor Toldi Lőrincz visszajött Budára, egyenest a királyhoz ment s álnok szomorúsággal tövéről hegyére elémondta a királynak, hogy az öcscse gyilkosságba keveredett.

— Bizony ha úgy, — mondotta a király, — azé lesz a jussa, aki legyőzi a cseh óriást.

Hiába mesterkedett hát a gonosz lelkű Lőrincz, a király a veséjébe látott. Tudta jól, hogy az öcscse vagyonára vágyakodik. Nos, ha vágyakodik, győzze le az óriást. Az ám, csak hogy Toldi Lőrincz inkább a maga jussát is odaadta volna, semhogy az óriással kiálljon.

— Hát csakugyan nem ismered ezt a vitézt? — kérdezte újra a király.

Toldi Lőrincz még jobban elfehéredett. Nézte, nézte a vitéz formáját: csudálatosan hasonlított Miklóshoz.

Abban a pillanatban a palota elé ért Miklós, megállt, leemelte a sisakját.

De volt csuda — Budába! Még a bajusza is alig serkedt Miklósnak, hogyne csudálták volna hát, hogy ez az ifju vitéz győzte le a cseh óriást.

— Ki vagy, mi a neved? — kérdezte a király.
Toldi Miklós térdre borult a király előtt:

— Toldi Miklós az én nevem, felséges királyom.
Vétlen gyilkosság miatt világbujdosója lettem. Hagyd
meg ifju életemet, végy vitézid seregébe.

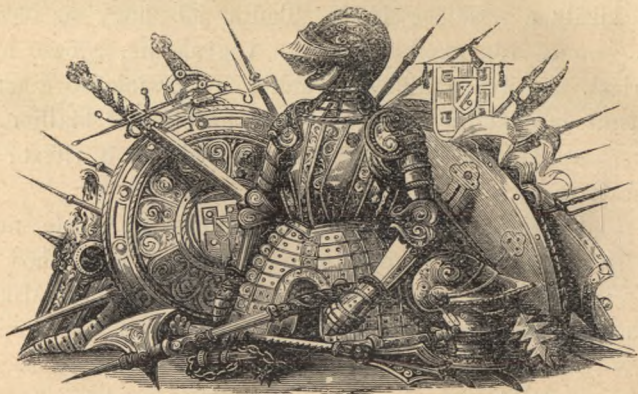
Mondotta a király:

— Kelj fel, Toldi Miklós. Ártatlan vagy, tudom.
De még azt is tudom, hogy bátyád, Toldi Lőrincz, az
oka mindennek. Hallod-e Toldi Lőrincz, ez órától fogvást
nincs helyed vitézeim seregében, mert az öcsédhez hamis
szivvel voltál! Im, a kardom, Miklós, viseld dicsőséggel.

Azzal a király leoldotta a kardját, s maga kötötte
fel Miklós oldalára.

Így került Toldi Miklós a vitézek seregébe, a
királynak udvarába. Még aznap a király aranyos hin-
tóba hat lovat fogatott, úgy hozatta Budára Toldinét.

De nem is maradt ezért adósa Miklós a király-
nak. Szolgáltá halálig becsülettel, világhíres vitézséggel.
Így volt, vége volt, igaz volt...

A drégelyi hős.

Szondy Györgyről, a drégelyi hősről lesz most emlékezésem. Szondyról s az ő kedves apródjairól....

Akkor történt, amit regélek, amikor a török volt az úr a mi országunkban. Ővé volt az ország szive: Buda vára. De nem volt elég a töröknek az ország szive: az egész ország kellett, annak minden szögeletje.

És elindult Ali basa rettentő nagy sereggel, sorba vette a várakat, kisebbeket, nagyobbakat s hogy éppen Egernek tartott, útjába akadt Drégely vára.

Azt hitte, egyszer-kétszer rálövet, faltörő kosokkal meglegyintgeti s azzal vége. Kicsibe vette Drégely várát. Akkor még nem tudta, hogy Szondy György védi! No, hamar megtudta.

Azon kezdette Szondy György, hogy amint közeledni látta a török sereget, az asszony- s gyermeknépet elküldötte a várból, hogy ne lábatlankodjanak a fegyverfogható embereknek.

— Csak menjetek haza, — mondotta nekik. — Asszony- s gyermeksirást ne halljanak az én vitézeim, még ellágyulnának.

Mind kitakarodtak a várból, csak két apród nem mozdult: Szondy apródjai. Ficzkólegényt sem mutattak, csak játékból volt eddig kard a kezükben. Átölelték Szondy lábát s könyes szemmel kérték:

— Ne küldjön el minket! Ki énekel majd kigyelmednek esténként vitézeknek viselt dolgaikról?

Könny csordult ki Szondy szeméből, megsimogatta a kis fiúk fejét s mondta szeretettel:

— Hát maradjatok itt!

Mondám, hogy Ali basa kicsibe vette Drégely várát, de nem egy nap, hanem eltelt kettő, három, a napokból hét lett, aztán hét jött hétre, százával hullott a török s Drégely vára állott a helyén kevélyen, büszkén, még csak egy vékony hasadékot sem tudtak ütni rajta a faltörő kosok. Kicsi volt a vár, de hatalmas...

Dúlt, fúlt Ali basa, nem tudta már, mitévő legyen. Egernek indult s im, ez a hitvány fészeknek nézett vár megállította. Itt hagyná jó szívvvel, ha nem szégyellené. Éppen fel s alá sétált sátorában, tünődött, törte, rontotta a fejét, mikor az ajtónálló jelentette:

— Uram, itt az oroszfalvi varga, titkos mondani-valója van.

— Hát hadd jöjjön, — mordult rá Ali basa, — jókedvemben talál.

Bemegy a varga, hétrét görbül a basa előtt s mondja nagy alázatosan:

— Vitéz Ali basa, tudom én, mi bánt téged. Látom, hogy betegje is vagy immár.

— Ne csacsogj félre, beszélj egyenesen: mit akarsz?

— Azt, hogy hallgass meg s két nap sem telik belé, tied Drégely vára.

— Beszélj, varga, beszélj.

— Vitéz Ali basa, annak a várnak az én apám volt a pallérja s tőle tudom (az Isten nyugtassa meg), hogy a kapu felett gyenge a fal. Azt kell lövetni.

— Köszönöm a tanácsot, varga! Ha igazat mondtál, annyi aranyat adok, amennyi a bőrödbe fér.

Hát a varga csakugyan igazat mondott. Egy-két ágyugolyó kellett csak annak a falnak s leomlott szörnyű zuhanással, dördüléssel. Nosza, a törökök neki a résznek, de Szondy visszaverte most is. Visszaverte egyszer, vissza kétszer s este a törökök fáradtan húzódtak vissza.

De most már Ali nem búsult, tudta, hogy a következő nap övé lesz a vár. Tudta ezt Szondy György is. Alig volt már néhány katonája.

Mit gondolt, mit nem Ali basa, reggel üzent Szondy Györgynek:

— Vitéz Szondy György, add át a várat, úgy is az enyém lesz, mire a vacsoracsillag felragyog az égen. Kár volna a te életedért.

Mert szó, ami szó, igaz lelkéből sajnálta Szondy Györgyöt. Sok vitézzel volt már dolga, de hozzá hasonlatossal még nem.

Visszaüzent Szondy:

— A várat nem adom fel, védem halálig. De van nekem két kedves apródom, azokat hozzá küldöm, nevelje föl igazi vitézeknek.

Hallották ezt az apródok s keserves sirásra fakadtak.

— Ne küldjön el minket, kigyelmed. Hadd haljunk meg mink is vitézi halállal.

Köny csillogott Szondy György szemében, de mosolygott a könyei közt.

— Csak menjetek, fiaim, fogadjátok meg szavamat. Ráértek meghalni. Ne féljete, Ali becsületes vitéz, úgy bánik veletek, mintha édes gyermekei volnátok.

Megölelte, megcsókolta a fiúkat s szólt a török követnek:

— Vezesd őket s mondjad Alinak: teljesítse egy vitéznek utolsó kívánságát!

Visszamegy a követ Alihoz s mondja Szondy üzenetét.

— Ez az igazi hős! — mondta Ali lelkes szóval. Aztán az apródokhoz fordult:

— Ne sirjatok, fiacskáim. Teljesitem Szondy György utolsó kívánságát. Fölnevellek, vitézeknek nevellek!

Abban a pillanatban beszalad a sátorba egy török katona:

— Uram, vezér, ég a drégelyi vár!

Rosszul mondta, nem a vár égett, csak úgy tetszett. Ami kincse, drágasága volt Szondynak, mind a vár udvarára hordatta, nagy máglyát rakatott, aztán sorba leszúrta paripáit, hogy ellenség ne ülhessen rájuk, a máglyára fektette s alája gyujtott. Egyszerre csak lobogó lángnyelvek csaptak fel a levegőégbe, gomolyogva, kavarogva szállott fel a füst s mikor leszakadt a máglya, csak a szép paripáknak csontja fehérlett ki a hamuból, Szondy György kiáltott:

— Utánam, vitézek!

Nem kellett kirohanni a kapun, akkor már a törökök omlottak be mindenfelől. Szondy két karddal szabta, vágta a törököt, hullottak előtte, mellette, mint a kéve, de hajh, hiába lett volna száz keze, nem győzte volna meg: annyi volt a török. Sebre sebet kapott Szondy György, mignem holtan hullott le lováról. Mikor éppen a vacsoracsillag felragyogott az égen, akkor vitték Ali-nak Szondy levágott fejét.

Ali szótlánul, búsan nézte a vitéz fejét. S amint nézte, nézte nagy búsan a levágott fejet, akkor állított oda az oroszfalvi varga.

No, éppen jókor.

— Hé, katonák! — kiáltott Ali basa, — ennek a vargának annyi aranyat ígértem, a mennyi a bőrébe fér. Nosza, nyuzzátok meg s töltsétek meg a bőrét arannyal, aztán vigyétek el a feleségének.

Ugy lett, ahogy Ali parancsolta.

A Mohos tulkai.

Sűrű erdő borította hajdan a Mohos hegyet Gömörben. Hanem egyszer arra vetődött egy szegény ember, a kinek egy fejsze volt minden gazdasága s addig vágta, irtotta az erdőt, mignem a Mohos hegy megkopaszodott. Csak itt ott hagyott egy-egy fát, bokrot, hogy, ha kifárad a munkában, legyen a minek árnyékában megpihenjen. A vidékbeli emberek csóváltgatták a fejüket: ugyan mit akarhat az a szegény ember?

Az pedig nem szólt, csak mosolygott magában s felszántott egy jó darab helyet a Mohos lankásán. A felszántott helyet bevetette piros szemű buzával s esztendőre olyan szép vetése volt, hogy csudájára jártak.

— Lám, lám, ki hitte volna, — mondogatták az emberek.

A szegény ember minden esztendővel nagyobb-nagyobb darabot szántott föl, s egyszerre csak nem volt szántatlan hely a Mohos tetején, oldalán: buzavetés hullámzott a tetőn, szőlő mosolygott a napos oldalán. Közben a szegény ember megházasodott, s Isten megáldotta sok gyermekkel. De a szegény ember nem búsult azon, hogy mit adjon a gyermekeinek: az asztalfiából a kenyér soha ki nem fogyott. Ahogy szaporodtak a gyermekek, úgy szaporodott a gazdasága. Számát sem tudta ökrének, lovának, juhának.

Es nőttek, nevededtek sorba legények, leányok: azok megházasodtak, ezek férjhez mentek, de egy sem hagyta el az apai házat. A hányan voltak, mind egy kézre dolgoztak s így sokkal többre mentek.

— Lássátok, — mondotta az öreg, — ha én behunyom a szememet, akkor is maradjatok együtt, a birtokot el ne osszátok. Sokan vagytok, egyre kicsi esnék, de ha együtt maradtok, egymást támogatjátok, soha ki nem fogy a kenyér az asztalfiából.

Nem is merték emlegetni az osztozkodást az öreg életében, de amint a szemét behunyta, ez is, az is mondogatni kezdte: mégis csak jobb lesz, ha megosztozunk. Kiki magának, mint a lud...

Na, abban mind meg is egyeztek, hogy osszák el a birtokot. A földet, a pénzt, a lábas jószágot, s mindent. De mintha Isten sem akarta volna, hogy megosztozkodjanak, százszor is elszakadt a mérő láncz, amint huzták keresztül-kasul a szántóföldekén. S a mikor nagy ügygyel-bajjal megcsinálták az osztályt, egy sem volt azzal elégedett. Az egyik többet kapott, de rosszabbat. A másik jobbat, de kevesebbet, de volt olyan is, a ki a miatt békételenkedett, hogy kevesebbet kapott s rosszabbat is.

Aztán a lábas jószágokra került a sor. De még csak itt gyült meg a bajuk igazán! Mert ment ahogy ment az osztály addig, a mig egyforma számmal jutott valamennyire ökör, ló, tehén, tulok, juh, de megmaradt hat pár tulok, a legszebb, s mert tizenketten voltak osztozó testvérek, egyre csak egy jutott, párja nélkül. Az ám, de mind párosával szerette volna!

No, mit csináljanak, hogy tegyenek igazságot?

Azt határozták, hogy kieresztik a pajtából a hat

pár tulkot, hadd menjenek szabadon s a melyiknek a földjén megállapodnak, legyen azé.

Kieresztk a tulkokat s im azok neki rugaszkodnak a hegynek éktelen bögéssel s egy szempillantásra úgy eltűnnek a hegy tetején, hogy csak csengőjök szava hallatszott, az is alig. Hej, vajjon hol állapodtak meg!

Mind abban reménykedett, hogy az övén. Nosza szaladtak ki a tetőre, hadd lássák a tulkokat. Az ám, nem látták sehol. Mennek erre, mennek arra, keresik mindenfelé s hát egyszerre csak megállanak mind, mintha földbe gyökeredzett volna a lábuk. Ott, a hol legkeményebb volt a föld, ime most süppedős selymék, halál fia, a ki rálép. És kihallik a földnek gyomrából a tulkok szomorú bögése...

— Ó drága szép tulkaim! — kiáltottak fel a testvérek egyszerre s sirva borultak egymás nyakába.

— Istennek uja ez, — mondta a legöregebb testvér. — Nem hallgattunk édes apánk szavára, imé, az Isten megmutatta, hogy mit tegyünk.

Visszamentek mind az apai házba s többet egy sem gondolt az osztályra: együtt éltek, együtt dolgoztak.

Hanem a süppedős selymék megmaradt a Mohos tetején s éjjelenként mintha kihallanék a tulkok bögése.

— Halljátok, — mondják ilyenkor a környékbeli népek — bögnek a Mohos tulkai. Bizonyosan osztozkodnak valahol...

Jankalovics.

GYSZER volt, hol nem volt, az Operencziás tengeren túl, a hármás üveghegyen is túl, volt egy fiatal király s annak szép felesége. Még egy esztendő s házasok sem voltak, a királynak háborúba kellett menni s amíg idegen országban hadakoztak, a feleségét két aranyhajú gyermekkel áldotta meg az Isten: fiú volt az egyik, leány a másik. Haj, de a királyné meg sem pillanthatta szivéről szakadt drága gyermekeit, mert az a vén banya, ki a királyt is dajkálta gyermek korában, ellopta az aranyhajú gyermekeket, a helyükre két kopókölyket tett, a gyermekeket meg ládába zárta, s a ládát a tengerbe dobta. Mondjam, ne mondjam, hogy mért tette ezt a vén banya? Azért tette, mert szerette volna, ha a király az ő leányát veszi feleségül. No, ez úgy is lett, mert a király ahogy haza jött a háborúból, a királynét bivalybőrbe varratta, a templom előtt derékig földbe ásatta s szörnyű haragjában megparancsolta a népeknek, hogy mikor a templomba mennek, köpdössék le a királynét, merthogy őt oly erősen meggyalázta azzal a két kopókölyökkel s a vén banya leányát feleségül vette.

Hiszen jól van, majd csak kisül az igazság fényes napja, hadd lám, mi történt az aranyhajú gyermekekkel. Hát a láda csak úszott, úszott csöndesen, hol lemerült,

hol fölmerült, mígnem beleakadt egy vén halász hálójába. Hazaviszi a halász a ládát, felnyitják a feleségével, de bezzeg örültek-e, mikor meglátták az aranyhajú gyermekeket! A halásznak nem volt gyermeke, csak akkora sem, mint egy ütés tapló, örültek hát erősen, hogy a jó Isten rájuk tekintett, édes gyermekükként ápolták, dajkálták az aranyhajú gyermekeket s mikor akkorára nevedektek, iskolába is járatták.

Telt, múlt az idő, egyszer a halászné a kis leányt a kútra küldötte, de alig indult el, a korsó kiesett a kezéből s puff! ezer darabba tört. Sirt a kis leány keservesen, de a halászné nem bántotta, meg sem is dorgálta, hanem más korsót adott a kezébe. Az ám, elindul ezzel a kis leány s ámbátor úgy vigyázott rá, mint a szemevilágára, hogy-hogy nem, ez a korsó is kiesett a kezéből s eltörött.

Haza megy a kis lány nagy sirással, rivással, de a halászné most sem bántotta, csak annyit mondott: na már az igaz, hogy, ha az én leányom volnál, most megvertelek volna!

Ámult-bámult a kis leány, a szava is megfogott a nagy csudálkozásban, mert eddig azt hitte, hogy a halászné az ő édes anyja. Este, mikor hazajött a testvére az iskolából, mondja neki, hogy mit hallott. Csudálkozott a fiú is erősen, s azt mondta a testvérének:

— Bizony, ha nem apánk a halász s nem anyánk a halászné, menjünk világgá s addig járjunk-keljünk, míg édes szülénket meg nem találjuk.

Egyszeribe elhatározták, hogy világgá mennek s meg is mondták a halásznak s a feleségének az akaratjukat.

Hiába kérték az öregek, maradjanak, hiába sirtak, az aranyhajú gyermekek megköszönték az öregeknek az

irántuk való igaz szeretetet, elbúcsúztak keserves könyhullatások közt s világgá eredtek. A halásznő sütött nekik három pogácsát, a halász adott három máriást: ezzel indultak világgá.

Mentek, mendegéltek, de még a falu határából ki sem értek, egy öreg koldus megállította:

— Jó gyermekek, adjatok valamit Isten nevében.

A királyfi kivett a tarisznyájából egy pogácsát s egy máriást, a koldusnak adta s azzal tovább mentek. De egy puskalövésnyire sem mehettek, megint egy öreg koldus jött eléjük s az is kért valamit Isten nevében.

A királyfi ennek is adott egy pogácsát s egy máriást.

Tovább mentek, mendegéltek s hát megint megállítja egy öreg koldus:

— Adjatok, adjatok, amit Isten adott.

Még csak egy pogácsa volt meg egy máriás s a királyfi ezt is odaadta.

Tovább mentek, mendegéltek. Egyszer megszólal a leányka:

— Jaj de éhes vagyok, édes testvérem. Nézd meg, hátha van a tarisznyában egy kis morzsa bár!

Belenéz a királyfi a tarisznyába s hát — halljatok csudát! — mind a három pogácsa ott volt a tarisznyában, de még a három máriás is!

Leülnek egy fa tövébe, falatozni kezdnek, s egyszerre csak elejbük áll egy ősz öreg ember.

— Hát mi járatban vagytok? — kérdi az ősz öreg ember.

Felelt a fiú:

— Édes apánkat s anyánkat keressük, öreg apám.

— No, hallottam, hogy három öreg koldussal jót tettetek, hát most jótét helyébe jót várjatok.

Az ősz öreg ember félre nézett s nagyot kiáltott:

— Hé, Jankalovics, jere elé!

Abban a pillanatban egy kicsi emberke termett ott, a kinek földig ért a szakálla:

— Mit parancsolsz, Uram?

— Azt parancsolom, hogy ezt a két gyermeket *két lélekért* vidd abba a városba, hol az apjok lakik.

Jankalovics keresztül bucskázott a fején, s halljatok ide, aranyszörű paripa lett belőle.

— Üljetek a hátamra, mondotta a gyermekeknek.

A gyermekek egyszeribe felültek, Jankalovics pedig hirtelen felszállott a levegőégbe, repült, mint a gondolat, még annál is sebesebben s egyszerre csak leszállott a király városa mellett. Ott Jankalovics ismét visszaváltozott emberré, hamarosan nagy sátort ütött a város alatt s mondta a gyermekeknek:

— Menjetek a templomba, de a templom előtt ne tegyétek azt, a mit a népek, hanem csak menjetek be szépen a templomba. Ott lesz a király is s ha meglát, vacsorára hí titeket. Nagy szerettében azt ad nektek, amit a szivetek kíván, de ti ne kérjétek egyebet, csak akkora helyet a város mellett, a mekkorát a ti inasotok egy fertály óra alatt czigánykerekezve körülkerekít.

Elmennek a gyerekek a templomba s ím, látják, hogy a népek mint pökdösnek egy asszonyt, aki derékiig volt a földbe ásva, de ők szomorúan elmentek mellette, világ kincseért le nem pökték volna. Ahogy beléptek a templomba, megvilágosodott a templom, csakúgy fénylett, ragyogott s a király alig várta, hogy vége legyen az istenitizsületnek, megszólította a gyermekeket:

— Hallottam, hogy ti nem pöktétek le a bivalybőrbe varrott asszonyt. Tudjátok-e, hogy azt én megparancsoltam?

Felelt a fiú:

— Bizony nem tudtuk, mert idegen országból jöttünk, de különben sem tennők azt, mert nekünk az az asszony nem vétett.

Tetszett a királynak ez a felelet s mondta mindjárt:

— Jertek a palotámba, nálam vacsoráltok!

Mentek a gyermekek a királylyal, de bezzeg az nem győzte nézni őket s mind csak sóhajtozott magában: Istenem, Istenem, ha engem ezekkel a gyermekekkel áldottál volna meg!

No, vacsorához ül a király meg a két gyermek, de közbe legyen mondva, a királyné s a vén banya nem jött be, mert a vén banyát, mikor meglátta az

aranyhajú gyermekeket, hétszer rázta ki a hideg, de még a leányát is. Jól van, a király nem bánta, sőt inkább azt gondolta, bárcsak sohase is látná őket. Hej, virágos kedve kerekedett a királynak, etette, itatta a gyermekeket, a legjobb falatokat tette a tányérjukra s mikor a vacsorának vége volt, mondta nekik:

— No, gyerekek, jó kedvemben vagyok, kérjete akármit, megadom.

A gyermekek nem kértek egyebet, csak amit Jankalovics mondott.

— Nem bánom én, — mondotta a király, — ha három óráig cigánykerekezik is, van föld elég!

Visszamennek a gyermekek Jankalovicshoz, lefeküsznek, alusznak édesen s im, reggel, mire fölkeltek, már ott volt a király a feleségével s anyósával.

— No, fiam, — kérdezte a fiút, — hol az inasod? A királyfi fütyentett egyet:

— Hé, Jankalovics, jere elé!

Jankalovics abban a szempillantásban eléperdült. Akkor mondta a király:

— Hallod-e, Jankalovics, amit három óra alatt körül cigánykerekezel, az a föld a te gazdádé lesz! Hát csak neki!

Mondta Jankalovics:

— Elég lesz egy fertály órára való is, felséges uram.

Azzal cigánypurdévá változott, elkezdett cigánykerekezni, forgott mint az ördög-kerék, aki látta, a szeme is káprádzott belé s egy fertály óra alatt háromszáz kilenczvenkilencz mértföldet cigánykerekezett körül.

De megijedett erre a vén banya s súgta a leányának:

— Hallod-e, ez a törpe ember eszi meg a te fejedet is s az enyimet is, ha nem vigyázunk. Azt mondom hát neked, hogy vagy dicsértél meg valakit világegéletedben, vagy nem, dicsérd ezt a két gyermeket. Mondjad nekik, hogy sohasem láttál olyan két szép gyermeket s ilyen szép földet, mint amit a

királytól kaptak, de még csak akkor lenne igazi szép, ha a Forró tengerek közül ide hoznák az aranyvárat.

Szóról-szóra ezt mondta a királyné a gyermekeknek s azzal visszamentek a palotába mind. Mikor elmentek, kérdi Jankolovics:

— Ugyan bizony, mit beszélt a királyné?

Mondja a fiu, hogy mit.

— Ejnye a beste lelkit, dörmögött, mormogott Jankolovics, tudom, mibe sántikálnak. El akarnak titeket pusztítani, de későn keltek fel. Még ma éjjel elhozzuk az aranyvárat!

Amint esteledett, alkonyodott, Jankolovics a fején keresztül bucskázott, aranszörű táltos lett belőle, hátára ültette a királyfit s egyet ugrott, kettőt szökött, ott volt a Forró tengerek közt, az aranyvár mellett, egyet rugott a vár kapuján, s abban a pillanatban arany alma lett a várból.

— Tedd a zsebedbe, kicsi gazdám!

Zsebbe dugta a királyfi az arany almát s reggelre nemcsak hogy haza kerültek, de ott is tündökölt, ragyogott az aranyvár.

Amint meglátta a vén banya az aranyvárat, kétszer rázta ki a hideg s mondta a leányának:

— Hallod-e, az a Jankolovics eszi meg a te fejedet is s az enyémet is. Eredj oda s vagy dicsértél meg valakit világeletemben vagy nem, dicsérd meg azt a két gyermeket s mondjad nekik, hogy: szép, szép az aranyvár, de még szebb lenne, ha előtte állana az a huszonnégy arany almafa, amelyik a Veres tengerben vagon.

Elmegy a királyné s az anyjának minden szavát elmondja háromszor is s a királyfinak nem volt többet nyugodalma.

— Sebaj, kicsi gazdám, mondotta Jankolovics, elhozzuk a huszonnégy arany almafát is, ámbátor huszonnégy sárkány őrzi.

Keresztül bucskázott a fején, aranszörű táltos lett belőle, a királyfi rápattant s hipp, hopp, ott voltak a Veres tengerben. A sárkányok tüzlángot fújtak rá, de Jankalovics altató szelet fújt rájuk, attól egyszeribe elaludtak s vihették az aranyalmafákat, az sem mondta senki: nézz vissza, hé!

Haj, Uram, Teremtőm, a mikor a vén banya meglátta a huszonnégy aranyalmafát! Kirázta a hideg het-

venhészer, de megint csak feltápáskodott az ágyból
ördögadta boszorkánya s mondta a leányának:

— Hallod-e, ez a Jankolovics többet tud, mint én,
bizony mondom: megeszi a te fejedet s az enyémet is.

Eredj, próbálj még egyet. Dicsérjed azokat a kölykeket,
hogy a bőr is suvadjon le az arczokról a nagy dicsé-
rettől s mondjad nekik, hogy vagy volt szép eddig vagy
nem a földjük, de akkor lesz csak igazán szép, ha a

Fekete tengerek közül a huszonnégy zengő fáról elhoznak huszonnégy ágat s azt a huszonnégy almafára akasztják.

A királyné ezt éppen úgy megmondotta s most már csakugyan nem volt a királyfinak nyugvása, maradása.

— Hej, mondotta Jankalovics, nehéz ennek a sora kicsi gazdám, mert a zengő fák *Világvamján* túl vannak s azon még ember nem ment át elevenen. No, hanem ezt is megpróbáljuk.

Táltossá változik Jankolovics, ráül a királyfi, repülnek, repülnek országokon, világokon keresztül s egyszerre csak leszáll Jankalovics:

— No, kicsi gazdám, szállj le rólam, innét három mértföldre áll *Világvamja*, aki, tudd meg, magasabb a legmagasabb hegynél, akinek két szája van, elől is, hátul is, s akkora fogai, mint tizenkét vaslapát együtt. Ezen kell neked keresztülmened. Hallgass ide. Én most mákszemmé változom s tégy a zsebedbe, mert ha tudná, hogy én is veled vagyok, mákszemnél kisebbre, szetemnyi szemre morzsol téged is, engem is. Ám, hogy téged áteresszen a száján, dicsérd meg úgy *Világvamját*, ahogy még senkit világeletemben meg nem dicsértél.

Ezt mondotta Jankalovics s tüstént mákszemmé változott. A királyfi jó gondosan zsebébe tette a mákszemet s elindult *Világvamjához*. Haj, édes Jézusom, ne hagyj el! Látott, amit látott a királyfi, látott már huszonnégy fejű sárkányt is, de még *Világvamjához* hasonlatos szörnyeteget nem!

No, mindegy, ahogy lesz, úgy lesz, ha megesz, megesz, egy életem, egy halálom, gondolta a királyfi s nagy bátran *Világvamja* elé állott, köszöntötte illendőkép:

— Adjon isten jó estét, öreg apám uram!

— Hozott a szerencse, fiam.

— Jaj, lelkem öreg apám, mondotta a királyfi, s összezsáptta a kezét, világeletemben sok szép öreg embert láttam, de kigyelmedhez hasonlatost nem! Hej, ha megláthatnám a másik felét is!

Mondta Világvánja:

— Már pedig én nem fordulhatok meg, fiam, hanem mássz föl a szájamhoz, ott áteresztelek, mert szó, ami szó, én is sok szép ifjut láttam világeletemben, de hozzád hasonlatos szépet nem!

Azzal egy kicsit meggörbítette a lábát s az egész testét félig hanyotég vetette, hogy könnyebben mászhaszon föl rá a királyfi. Ucczu! a királyfi sem této vázott, egy szempillantásra felmászott, be a rettentő nagy szájba, végig sétált a lapátfogak közt, át a másik szájba, onnét ki, le a másik oldalon s mikor vagy három mérföldre szaladt, kiugrott zsebéből a mákszem, ismét lóvá lett, a királyfi ráült s hipp, hopp, ott voltak a Fekete tenger partján. Ott lakott Jankalovicsnak a bátyja, kit háromszázkilenczven esztendeje nem látott, mert Világvánján egyik sem tudott keresztül menni.

— Hát te hogy tudtál ide jönni? kérdezte az öreg.

— Ahogy jöttem, úgy jöttem, bátya, azt most ne kérdezze, hanem hozzon nekem a huszonnégy zengő fáról egy-egy ágat, mert sietős az utunk visszafelé.

— Jól van öcsém, csak feküdj le. Feküdjön le kicsi gazdád is, amíg egy órát alusztok, elhozom a zengő ágakat.

Azzal beleült egy csónakba, s akkorát lökött azon, hogy a Fekete tenger tulsó partján még két mérföldet szaladott a csónak. Ott volt a huszonnégy zengő fa, huszonnégy sárkány őrzött minden egy fát, de, áldott szerencsére, a sárkányok aludtak s csak akkor ébredtek fel, mikor mind a huszonnégy ágat leszakította, amire

megzendült az arany erdő, zengett, zúgott a tenger is, de még az ég is. De bezzeg kiment a sárkányok szeméből az álom, nosza, utána Jankalovicsnak, de mikor épen nyomába értek, az öreg beleszökött a csónakba s akkorát rugott rajta, hogy még tizennégy mérföldet csúszott a tulsó parton. Felköltötte az öccsét s a királyfit, azok meg mindjárt útnak eredtek. De Világvámjától három mérföldre megint mákszemmé változott Jankalovics, a zsebében vitte tovább a királyfi. Már messziről mondta Világvámjának:

— No, lelkem öreg apám, nagy földet bejártam most is, de olyan szép öreg embert, mint amilyen kegyelmed, igazán nem láttam.

— Jó, jó, mondta Világvámja, de nem csúfságból mondod-e?

— Dehogy abból, dehogy abból, lelkem öreg apám!

— Hát jó, eredj át rajtam, járj békével.

Átmege a királyfi Világvámján s mikor három mérföldre haladt, a mákszem kiugrott a zsebéből, ismét lóvá változott. Ahogy a királyfi ráült, mondta neki Jankalovics:

— Most nézz vissza kicsi gazdám s kiáltsad Világvámjának, hogy: sohasem láttál olyan csúf embert, amilyen ő!

A királyfit nem kellett biztatni, visszafordult:

— Hé, Világvámja! Sohasem láttam hozzád hasonlatos csúf embert!

Hej, megmérgeződött Világvámja, dült, fült, reszkett, s megfenyegette Jankalovicsot.

— Hadd el, Jankalovics, hadd el! Hej, ha tudtam volna, hogy szájamban vagy, izzé-porrá morzsoltalak volna!

Úgy elöntötte a méreg s a bosszúság, hogy rettentő

nagy szél kerekedett belőle, széllé változott maga is, annak is maradt, s azóta nincs Világvámja.

Reggelre hazaértek, s mire a vén banya felébredt, már zengett a huszonnégy ág, kicsődült az egész város, csak a vén banya meg a lánya nem ment oda: kirázta a hideg hetvenhétszer mind a kettőt.

Mondja Jankalovics a királyfinak:

— No, kicsi gazdám, most hívjuk meg a királyt vacsorára egész házanépével s udvarával.

Azzal megrugta a konyhán a tűzhely oldalát, s csak kiugrott belőle huszonnégy szakács, azok miből, miből nem, elég az, hogy főztek, sütöttek minden jót. Aközben este lett, s jött a király a házanépével, az udvarával s Jankalovics mindenkit leültetett a maga helyére. A főfőhelyre ült a király, a királyné meg a banya kétfelől, de ahogy le akartak ülni, mindakettő alatt nagyot ugrott a szék s elterültek a földön, hogy még a király is hasát fogta nevéttében.

Mondta Jankalovics:

— Felséges királyom, mindjárt hozok én ide egy asszonyt, aki alatt nem ugrál a szék!

Szaladt a templom elé, ott az igazi királynét kifejtette a bivalybőrből, ölébe emelte, úgy vitte az aranyvárba, s leültette a király mellé.

— Ez az asszony te hozzád illendő, felséges királyom! Mert úgy tudja meg minden ember, hogy nem kopókölykek az ő gyermekei, hanem ihol, ez a két aranyhajú gyermek!

S elmondta szópen, rendjében, mi történt velök. De még csak most rázta ki czударul a hideg a vén banyát s a leányát. A király meg szót se szólhatott szertelen nagy örömeiben, Jankalovics keresztül bucskázott a fején kecskebakká változott, az egyik szarvára felkapta a

banyát, másakra felkapta a leányát s mondotta: ezt a két lelket nekem ígérték, ez az enyém, viszem!

Míntha csak a föld nyelte volna el, úgy eltűnt velök s meg sem állott a pokol tornáczáig: ott bedobta őket.

No, ott éppen jó helyen voltak.

Mire Jankalovics visszajött, állott a vígság, a hejehuja az aranyvárban, zengett a huszonnégy zengő ág, a fiatalok tánczra kerekedtek, döngött a padló, majd leszakadt, pedig szinarany volt a deszkája. Mondjam, ne mondjam, úgy sem hiszitek, én is ott voltam, szívem szerint tánczoltam, azzal haza szaladtam s nektek ezt a mesét mondtam.

Holnap a két aranyhajú gyermek legyen a vendégetek.

»Itt a vége.«

Nehéz szívvvel írom le: »itt a vége«. Nem mese, valóság: itt a vége. Búcsuznom kell az én kedves hallgatóságomtól, mely, úgy vettem észre, nem fogyatkozó érdekekkel hallgatta mesemondásomat. Senki se csodálja, hogy a nagy mesemondás után méla hangulat fog el: gyermekifjú korom óta foglalkozom mesék gyűjtésével, írásával s az utolsó három esztendőben irodalmi munkásságom java-része: meséknek, mondáknak írása.

Im előtted, nyájas olvasó, a *Magyar Mese-és Mondavilág* öt vastag kötete. Ebben az öt kötetben, ennek az öt kötetnek harmadfél ezer oldalán: *ezer év meseköltése*. Amit a meseköltő magyar nép ezer évnek a leforgásán mesében, mondában, regében, legendában szépet, irodalmi formában való megjelenésre érdemest teremtett, legjobb hitem s tudásom szerint, itt van ebben a könyvben. Azt hiszem, hogy országos mesegyűjtés sem eredményezhetne már egy-két kis kötetre valónál több oly mesét, melynek hasonmása, változata nincs meg a *Magyar Mese-és Mondavilág*-ban. Sűrű alkalmam volt erről meggyőződni e könyv írása közben is, mert valahol csak megfordultam az országban, megszó-

laltattam a falusi mesemondókat. Alig mondot-
tak olyat, a melyet ne ismertem volna s bizony
megesett nem egyszer, hogy csaknem szóról szóra
mondották el nem egy mesémet, a melyeket
régibb könyveimben meg ebben: a Magyar- és
Mesevilágban olvastak. Ugyanigy jártam mese-
gyűjtő munkatársaim nagy részével is, kik az
ország minden részéből küldötték hozzám a
mesék és mondák anyagát. Egyedül a Székelyföld-
ben nem csalódtam. Ez a föld, úgy látszik, kime-
rítethetetlen kincses bányája mesének, mondának.
Kolumbán Samu dévai s *Deák* Gerő szászvárosi
tanár, mindkettő székely ember, nemcsak meny-
nyiségben, de minőségben is igen becses mese-
anyagot adtak rendelkezésemre, a miért e helyen
is hálás köszönetet mondok a népköltés e lelkes
gyűjtőinek.

Aztán, mondhatnám egyik mesebeli hősöm
nevével — többsincs. De vajjon van-e okunk a
zúgolódásra? Kétségtelen, hogy sok jó magyar
mese s monda elpusztult vagy alig érthető töre-
déességben maradt ránk, de a magyar népmese-
költés így is dicsóséggel állja meg az összemé-
rést a világ bármelyik népének meseköltésével.
A magyar nép az ő kiváló, magát minden más
néptől megkülönböztető tulajdonságait beleön-
tötte a meséibe is. Képzelete merész, magasan
szárnyaló, de a szertelenségtől, tulcsapongástól
megóvja egészséges eszejárása; humora kifogy-
hatatlan, ötletei elmések; a szabadszájuságot nem
szereti, a szemérmetet, az erkölcsi érzést
csak nagy ritkán sérti meg s egy dologban kül-
önsen fölötte áll minden mesemondó népnek: ez

a mesék kompozíciójának kereksege, mondhatnám: művészi tökéletessége. Add reá az irodalmi formát, de ne bántsd az ő népi karakterét: s a magyar népmese irodalmi munka hatását teszi reád.

Mire vállalkoztam én valóképpen?

Erre:

Megőrizvén a mesék s mondák igaz népi karakterét, irodalmi köntöst adni rájuk, hogy bátorsággal léphessék át minden magyar ház küszöbét; hogy a honfoglalás ezereedik esztendejében átadjam a magyar nemzetnek a magyar nép ezer évi meseköltését; átadjam oly formában, hogy azt öregek, ifjak lelki haszonnal s gyönyörűséggel olvashassák; hogy a magyar népmese segítségére legyen az iskolai oktatásnak s kedves, szívesen látott barátja a gyermekes házaknak.

Itt a könyv: ítéljetez, teljesítettem-e, a mire vállalkoztam. Higyjétez el nekem, hogy Istentől nyert tehetségem legjavát szenteltem e könyvnek. Nem hiszem, hogy aki e könyvet végig olvasta, ki ne érezze szívemnek nagy szeretetét a magyar nép iránt, az édes anyaföld népe iránt, melynek véréből való vér vagyok én is. Ez a szeretet vezette tollamat, ez adott erőt, újra meg újra, lankadó kezemnek.

Itt a könyv s ajánlom irótársaimnak is: olvasgassák a magyar nép »együgyü« meséit. Sok mindenféle haszonnal jár e mesék olvasása s aki még nem tudná a módját, azt is megtanulhatná a néptől, hogy s mint kell átültetni magyar földbe az idegen palántát... Hány mese

van e könyvben, melyről a tudósok kisütötték, hogy idegen a származása s ím, a magyar nép rálehelte az ő lelkét, az ő mesemondó ajkán magyarrá lett a jövevény!

A nagy közönségnek, büszkén mondhatom, nem kell már ajánlanom könyvemet. Családokban, iskolákban, országszerte olvassák az eddig megjelent négy kötetet s hallom innét is, onnét is, hogy az idegen ajku ifjuság — a vendtől az oláhhig — könnyen s jókedvvel tanulja a mi szép nyelvünket a *Magyar Mese- és Monda-világ-ból*.

Legyen ezért a dicséret s dicsőség a magyar népé. Én áldom Istenemet, hogy tolmácsa lehettem e hazafias misszió teljesítésében.

*

»Itt a vége«. Végső szavam: köszönet. Hálás köszönet *Emich* Gusztáv urnak, az *Athenaeum* igazgatójának. Ő neki köszönhetem első sorban, hogy e könyvet megirhattam. Hogy nem kellett sem állami, sem semmiféle más segítséget igénybe vennem, egy ily nagy munka megjelenésére. Elég volt mondanom, mi a tervem, elég néhány tájékozó szavam s ő lelkesen fogadta az eszmét, melynek megvalósítása nem csekély anyagi kockázattal járt: átadni a nemzetnek a millenium esztendejében ezer év meseköltését.

Im, átadjuk.

Budapest, 1896. szeptember havában.

Benedek Elek.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

